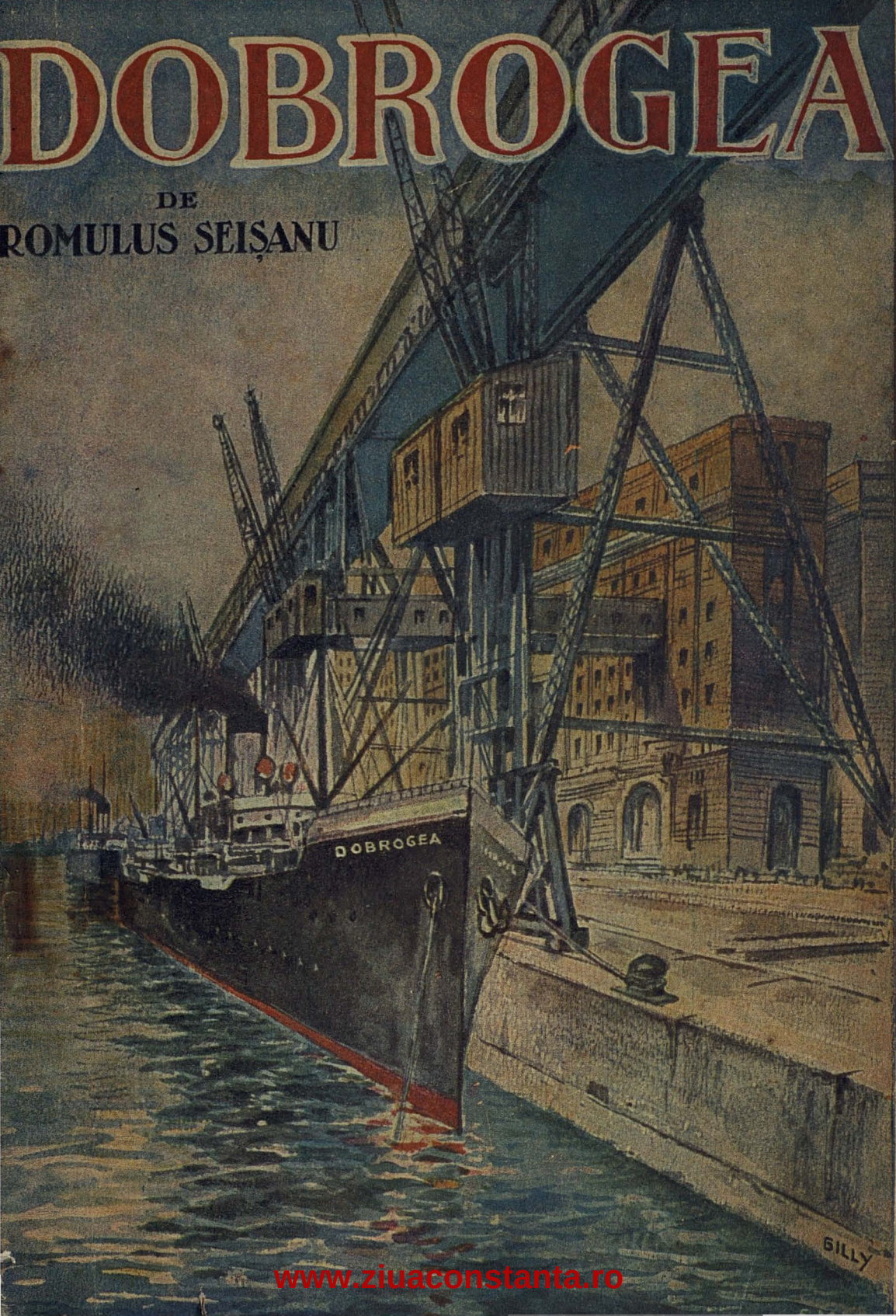

DOBROGEA

DE
ROMULUS SEIȘANU

Barbu C. Ibr.
Sambata 27. Oct - 1928 Pitești
ROMULUS SEIȘANU

DOBROGEA

GURILE DUNARII ȘI INSULA ȘERPILOR

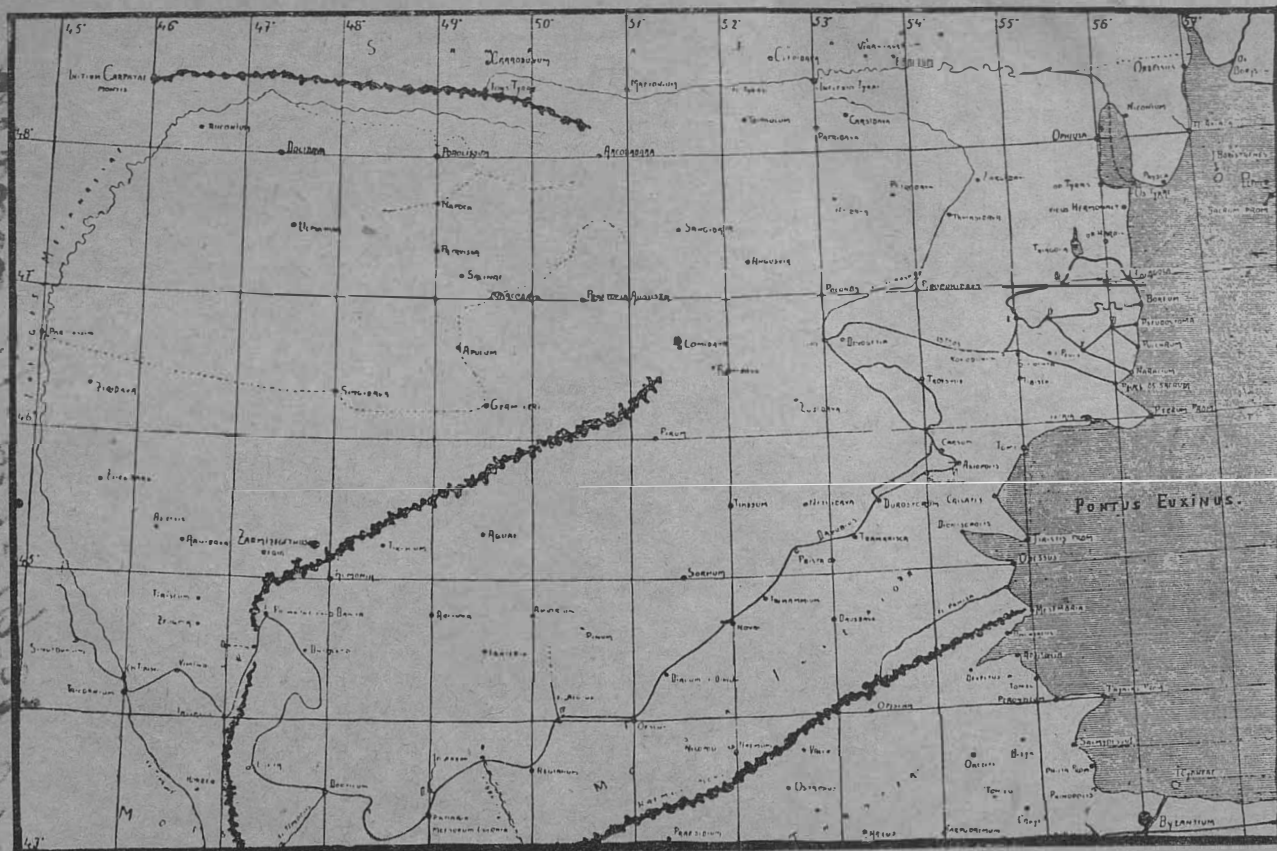
SCHIȚA MONOGRAFICĂ
STUDII ȘI DOCUMENTE

1928

EDITURA ZIARULUI
„UNIVERSUL”

BUCUREȘTI — Str. Brezoianu No. 7-9-11

Cea mai veche hartă cunoscută a Daciei și a *Scythiei Minor* (Dobrogea), după Ptolomeu (Sec. II d. Chr.)

Dobrogea românească în Evul Mediu

MIRCEA-CEL-BĂTRAN ȘI FIUL SĂU MIHAIL

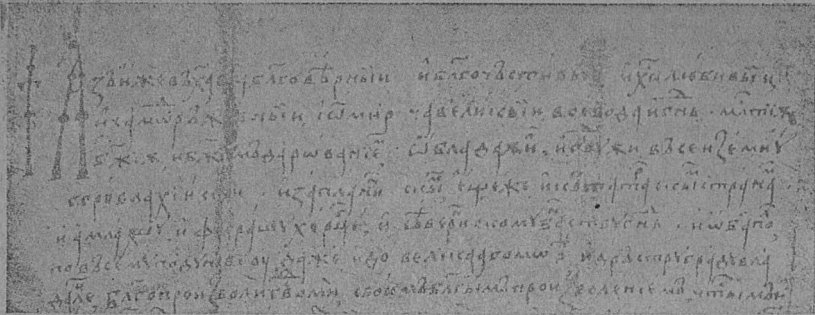
Pictură murală în biserica mănăstirii Cozia

Mircea-cel-Bătrân, a stăpânit Dobrogea între anii 1386—1418

În hrisovul din anul 1387, Mircea are următorul titlu :

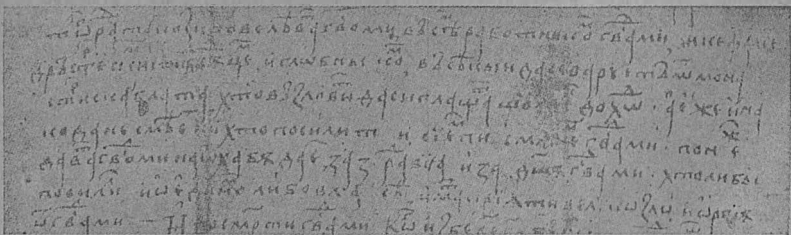
„Eu, cel întru Christos, Dumnezeu binecredinciosul și binecinstitorul și de Christos iubitorul și singur stăpânitorul, Ion Mircea, mare Voevod și Domn, cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpânind și domnind toată țara Ungrovlahiei și părțile de peste munți încă și spre părțile Tătărești și Amlaşului și Făgăraşului herzog și banatului dela Severin domn și DE AMANDOUA PARTILE DE PESTE TOATA DUNAREA PANA LA MAREA CEA MARE ȘI CETATEI DARSTORULUI STAPANITOR“.

**Din hrisovul lui Mircea cel Bătrân pentru mănăstirea Cozia
a. 6895 (1387)**

Fotografia după originalul aflat în arhivele statului : partea relativă la stăpânirea asupra Dârstorului (Silistra). Originalul are anul 6895 (1 Sept. 1386—31 Aug. 1387) scris pe margine ; acum în parte alterat. Hasdeu în „Istoria critică a Românilor“ (1874), citează acest document după original cu observația următoare : „se citește foarte clar anul 6895“.

Porunca dată căpeteniilor Dârstorului

Mircea poruncește căpeteniilor cetății Dârstorului (Silistra) să respecte și să păzească dreptul pescuitului în bălțile din împrejurime, conferit mănăstirii Cozia. (hrisovul din 1387 pentru mănăstirea Cozia).

DOBROGEA ROMÂNEASCĂ

În timpul Domniei Regelui Carol I s'a anexat Dobrogea veche în ziua de 14 Noiembrie 1878; iar Dobrogea Nouă a fost anexată în anul 1913.

Înalt Ordin de zi al Domnitorului Carol, al României, dat în Brăila, în ziua de 14 Noembrie anul 1878, trupelor române, în ajunul ocupării Dobrogei

a) Înalt Ordin de zi
Sublt. Poter

Mare puter europeană, prin batant
din Dohia ai vint în Românie
Dobrogea scotie pociunea aile
Mare ~~sublt. Poter~~ ~~sublt. Poter~~
abon

Abonati va ~~abonati~~ puter în
vint pe ~~abonati~~ puter care ~~abonati~~
Românie

Voi un ~~abonati~~ în Dobrogea, a
cunosc: a ~~abonati~~ în ~~abonati~~
a puter a ~~abonati~~ ~~abonati~~
cun ~~abonati~~ sunt ~~abonati~~
vint!

Românie, a ~~abonati~~ ~~abonati~~
meytem a ~~abonati~~ ~~abonati~~ a
civilizatiune

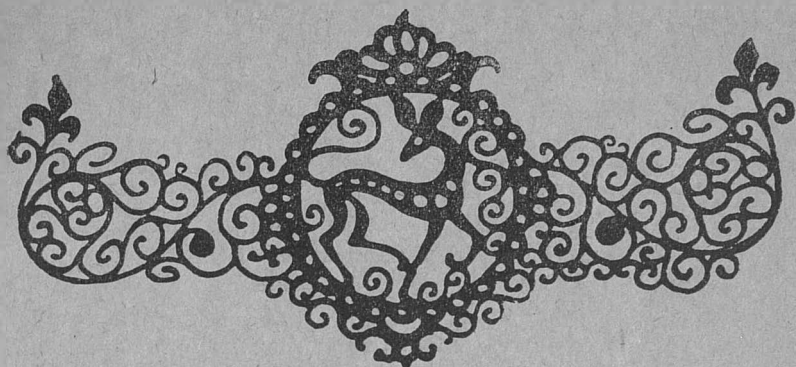
Pole bună dar ~~abonati~~ romani,
a ~~abonati~~ a ~~abonati~~ ~~abonati~~
Prestariile mele a ~~abonati~~ ~~abonati~~
sunt ~~abonati~~ a ~~abonati~~ ~~abonati~~
L. ~~abonati~~ Românie!

Brail 14 Noy 1878

N

CG

Ordinul de zi în fac-simile. El a fost redactat de Mihail Cogălniceanu
și semnat de Domnitorul Carol.

PREFAȚA

Provincia de peste Dunăre, cunoscută sub numele de „Dobrogea”, a făcut parte din Țara Românească în timpul domniei lui Mircea-cel-Bătrân.

Între numeroasele sale titluri, Mircea-cel-Bătrân a avut și pe acela de : „stăpânitor al ambelor maluri pe toată Dunărea până la Ocean (Marea Neagră) și al orașului Silistra”¹⁾. După aproape 500 de ani, Dobrogea, împreună cu Delta Dunării și Insula Șerpilor, a trecut, iarăși, sub dominația românească prin două anexiuni : întâia, s'a făcut după războiul independenței, prin tratatul dela Berlin din 1878 și a doua, după războiul din peninsula balcanică, prin tratatul dela București, din 1913.

În anul 1878, Rusia a stăruit ca să i se „retrocedeze” cele trei județe din sudul Basarabiei, care făceau parte integrantă din teritoriul României, în schimbul „cedării Dobrogii”.

Reprezentanții României — Ion C. Brătianu și Mihail Cogălniceanu — au protestat în ședința congresului dela Berlin din ziua de 19 Iunie (1 Iulie) 1878, împotriva pretențiunilor nejustificate ale Rusiei, privitoare la Basarabia. Ei au reamintit membrilor congresului păcii drepturile noastre istorice asupra Basarabiei, precum și angajamentul luat de Rusia față de noi, prin convenția din 4 Aprilie 1877, că va respecta „integritatea teritoriului României”. Am fost nevoiți să acceptăm hotărârea Congresului dela Berlin, prin care s'a dat Rusiei cele trei județe din sudul Basarabiei, iar, nouă, Dobrogea. S'a spus de către unii oameni politici români, că s'ar fi putut obține, atunci, condițiuni mai avantajoase — teritorii întinse situate la sud de linia Silis-

¹⁾ Diploma, în Venelin, Acte vlaho-bulgare, rusești. Trad. Archiva Istorică I, Hasdeu.

tra—Mangaiia și o despăgubire însemnată de război — dacă delegații noștri, trimiși, la Berlin, n'ar fi formulat protestul cunoscut împotriva Rusiei. In „Istoria contemporană“ ¹⁾, Titu Maiorescu, spune :

„Era vorba de greaua alternativă, sau de a refuza retrocedarea celor 3 districte din Basarabia, sau de a consimți la inevitabilul fapt, primind însă o mare compensație teritorială și financiară. Bismark ne sfătuia să ne hotărîm pentru a doua parte a alternativei (*Tenez la dragée haute!*). In acest caz, chiar Rusia, scăpând de imputarea ingratitudinii și a răstălmăcirii convenției dela 4 Aprilie cu „integritatea teritoriului“, ne-ar fi ajutat să obținem o foarte largă despăgubire (se vorbea de atribuirea Dobrogei cu teritoriul de la sud-vest până la Varna-Rusciuk și de 200 milioane de franci). Principele Carol pare a fi înclinat spre această soluțiune ; și Kogălniceanu ar fi preferit-o. Dar Ion Brătianu a stăruit cu toată puterea in sensul celălalt și astfel memoriul cere dela Congres, ca nicio parte a teritoriului actual să nu fie deslipită de România. Așa zicea și moțiunea lui Vernescu votată de Parlament la 26 Ianuarie“ ²⁾.

Istoria nu poate lua în seamă controversalele și criticele ce le-a provocat în lumea noastră politică de-atunci, acceptarea, în condițiile știute a hotărîrii congresului dela Berlin, de oarece ele au fost influențate într'o mare măsură și de considerațiuni strâns legate de interese de partid.

Astăzi, se poate cristaliza o judecată nepărtinitoare, de oarece putem să analizăm evenimentele de-atunci, în afară de pasiunile politice din acea epocă.

Titu Maiorescu a pomenit numai de alternativa : sau refuzul de „a retroceda“ Rusiei cele trei județe din Basarabia ; sau, consințirea la „inevitabilul fapt“ și primirea, în schimb, a unei mari compensațiuni teritoriale și financiare.

S-a acceptat, însă, hotărîrea impusă de congresul dela Berlin și în acelaș timp, s-a protestat împotriva raptului Basarabiei de sud, de către Rusia. A fost oare această rezoluție, contrară intereselor superioare ale statului român ?

Nu. Politica națională, care nu poate desconsidera interesele permanente ale statului și nici principiile de drept, a impus acceptarea hotărîrii congresului păcei din Berlin. O națiune nu poate să consimtă la cedarea, sub nu importă ce titlu, a unei părți din terito-

¹⁾ TITU MAIORESCU, Istoria contemporană a României, p. 165—66. București, 1925.

²⁾ Partea finală a moțiunii :

„...Senatul și Camera Deputaților declară, că sunt hotărîte a menține integritatea teritoriului țării și a nu admite o înstrăinare din pământul ei, sub nicio denumire și pentru nicio compensațiune teritorială, sau desdăunare“. Parlamentul Român a formulat acest răspuns la propunerile comitețului Ignatiev. Vezi în această chestiune schimbul de scrisori dintre baronul rus, Jomini și M. Kogălniceanu. (17 Ian. 1878 și 31 Ianuarie 1878) și scrisoarea adresată de Domnitorul Carol din 13/25 Februarie 1878 Kronprinz-ului Germaniei (mai târziu Friederich III). Această scrisoare a fost publicată în „Deutsche Revue“ de prof. dr. Schaefer, fost preceptor al prințului Carol de Hohenzollern și în „Notes sur la vie du Roi Charles de Roumanie“, Bucarest 1894—1901.

riul ce-i aparține de drept și de fapt, nici chiar, în schimbul altor teritorii mai întinse, sau compensații bănești.

Am primit Dobrogea, în anul 1878, din partea Europei și am menținut, sus și tare, drepturile noastre asupra Basarabiei. *In ce situație ne-am fi găsit, astăzi, dacă în 1878, am fi primit o Dobrogea mai întinsă, la sud ; compensații financiare mari și am fi consimțit la raptul Basarabiei de sud de către Rusia ? In „România și chestia orientului“, Ion I. C. Brătianu, spune :*

„România n'a voit să primească Dobrogea dela Rusia drept compensație, ci dela Congres, ca o restabilire a unei străvechi stăpâniri și drept consacrare a unui interes european la gurile Dunării. Iar în ceea ce privește Basarabia, a vrut să se constate că cedă cu protestare numai înaintea forței și a hotărârii puterilor“¹⁾.

In asemenea condițiuni apare, în lumina istoriei, actul primei anexiuni a Dobrogei.

Este adevărat că din cauza atitudinii Rusiei și a hotărârei Congresului păcei dela Berlin, se formase, în țara noastră, imediat după anexarea Dobrogei, un curent în opinia publică, nefavorabil față de noua provincie.

Se știa însă bine că Dobrogea lui Mircea-cel-Bătrân ne aparține de drept ; după cum se știa că avem, peste Dunăre, o populație însemnată românească, care, în unele regiuni, covârșea pe cea turco-tătară. Înainte de războiul independenței, în anul 1867, — iată ce nu se știa —
INTR'UN TRATAT SECRET INCHEIAT INTRE DOMNUL ROMÂNIEI ȘI REGELE SERBIEI, ROMÂNIA ÎȘI REZERVASE POSESIUNEA DELTEI DUNARII ȘI A DOBROGEI PÂNĂ LA LINIA RUSCIUK-VARNA.²⁾

In timpul domniei lui Cuza se spunea într'o poezie populară :

„Iată și Cuza călare
 Care strigă 'n gura mare :
 Trageți hora cu 'nfocare
 Din Carpați și pân'la Mare !
 („Hora lui Cuza Vodă“, culeg.
 Vasile Alecsandri).

Așa dar, înainte de războiul independenței, România a fost preocupată de problema eșirei sale la mare ; de luarea în posesiune a străvechilor ei teritorii de peste Dunăre. In tratatul secret din 1867 a fost vorba, nu numai de Dobrogea în limitele sale actuale, ci de teritoriul întins, la Sud, până la linia Rusciuk-Varna.

Dacă, în anul 1878, Dobrogea a fost considerată drept un ținut sărac, în care bântuia malaria — așa cum au fost considerate de Ro-

¹⁾ „Războiul Neatârării 1877—78. Universitatea Liberă. Conferințe ținute la Ateneul Român, p. 108—9. București, 1897.

²⁾ ED. ENGELHARDT, *La confédération balkanique* (Revue diplomatique, 1892, I, p. 1 și urm.). MISCHÉW, *The Bulgarians in the past pages from the bulgarien cultural history*, Lausanne, 1919, p. 391—92.

mani insulele Corsica și Sardinia —, Românii și-au dat seama de importanța ce o prezintă provincia de peste Dunăre prin asigurarea eșiei la mare și prin punerea în valoare a bogățiilor sale. N'a trecut mult și aspectul Dobrogei s'a schimbat ca prin farmec..

Viața agricolă și maritimă a luat locul vieții pastorale de odinioară. Târgurile turcești s-au transformat în orașe moderne... Satele s-au înmulțit.

Am construit în noua noastră provincie căi ferate, drumuri, poduri, canale, porturi. Dobrogea a fost legată de restul Țării prin falnicul pod de peste Dunăre. Navigațiunea pe Dunăre și Marea Neagră s'a dezvoltat. Pavilionul Român a început, iarăși, să fâlbâie pe mările orientale și occidentale. O flotă comercială s'a creat și o marină de război s'a organizat, ca să apere coastele românești ale M. Negre. Comerțul și industria au luat avânt. În toate direcțiile provincia de peste Dunăre a prosperat ; populația ei s'a înmulțit ; românismul s'a întărit.

În manifestul adresat populațiunii dobrogene, în ziua de 14 Noembrie 1878, Domnitorul Carol, a făcut următoarea promisiune solemnă în numele națiunii române :

„Locuitorilor de orice naționalitate și religie !

Dobrogea, vechea posesiune a lui Mircea-cel-Bătrân și a lui Ștefan-cel-Mare, de astăzi face parte din România.

Voi de-acum, atârnați de un Stat, unde nu voința arbitrară, ci numai legea dezbătută și încuviințată de Națiune hotărăște și ocârmuește. Cele mai sfinte și mai scumpe bunuri ale omenirii, viața onoare și proprietatea, sunt puse sub scutul unei Constituțiuni pe care ne-o răvnesc multe națiuni străine.

Religiunea voastră, familia voastră, pragul casei voastre, vor fi apărate de legile noastre și nimenea nu le va putea lovi fără a-și primi legiuita pedeapsă.

Locuitorilor musulmani ! Dreptatea României nu cunoaște deosebire de neam și de religie.

...Salutați dar cu iubire drapelul Român, care va fi pentru voi, drapelul libertății, drapelul dreptății și al păcii !”

Această solemnă promisiune a fost îndeplinită. Populațiunea Dobrogei, indiferent de origină etnică și de credințe religioase, s'a bucurat în cele cinci decenii de stăpânire românească, de protecția legilor și de toate binefacerile civilizației moderne. Într-o epocă când nu exista Societatea Națiunilor și niciun pact al minorităților, România, a aplicat, în Dobrogea, care constitua un mozaic-tip de naționalități, o politică inspirată de principiile cele mai liberale și generoase. Scriitorul rus, V. Korolenko, care a vizitat Dobrogea, puțin timp după anexiune, a scris următoarele rânduri, despre binefacerile regimului românesc :

„Românul nu persecută nici limba, nici religia. Iată adevărul. Instituțiile lui sunt pătrunse de toleranța națională și religioasă ; în

școala sa, copilul este educat într-o religie străină ; el nu împedecă pe nimeni ca să-și cultive credința religioasă...“¹⁾

Numeroasele așezăminte ale diverselor culte și școlile înființate de Stat, în Dobrogea, dovedesc respectul ce-l au Românii față de toate religiunile și însemnătatea ce o acordă ei, răspândirii culturale. Din această cauză, viața socială și morală a populațiunii dobrogene, după 50 de ani dela anexare, prezintă un contrast izbitor, față de cea anterioară anexiunii.

Civilizația română, demnă urmașă și moștenitoare a celor trei civilizații ce au înflorit în Dobrogea antică și medievală — elenă, romană și bizantină — s'a afirmat ca o forță creatoare. Nu urmează de aci, că am făcut totul pentru asigurarea propășirii provinciei de peste Dunăre în funcție de interesele generale ale României întregite. Rezultatele pozitive obținute în cei 50 de ani de administrație românească, în Dobrogea, în toate direcțiile, trebuie să ne servească de îndemn, ca să desăvârșim opera civilizatoare începută. În 1878, când am anexat, Dobrogea, n'am găsit, acolo, de cât ruine și pustiu... Noi am chemat la o nouă viață și civilizație această provincie. Se potrivesc versurile lui Shiller din „Wilhelm Tell“ :

„Ce-i vechi se prăbusește, o altă vreme 'ncepe

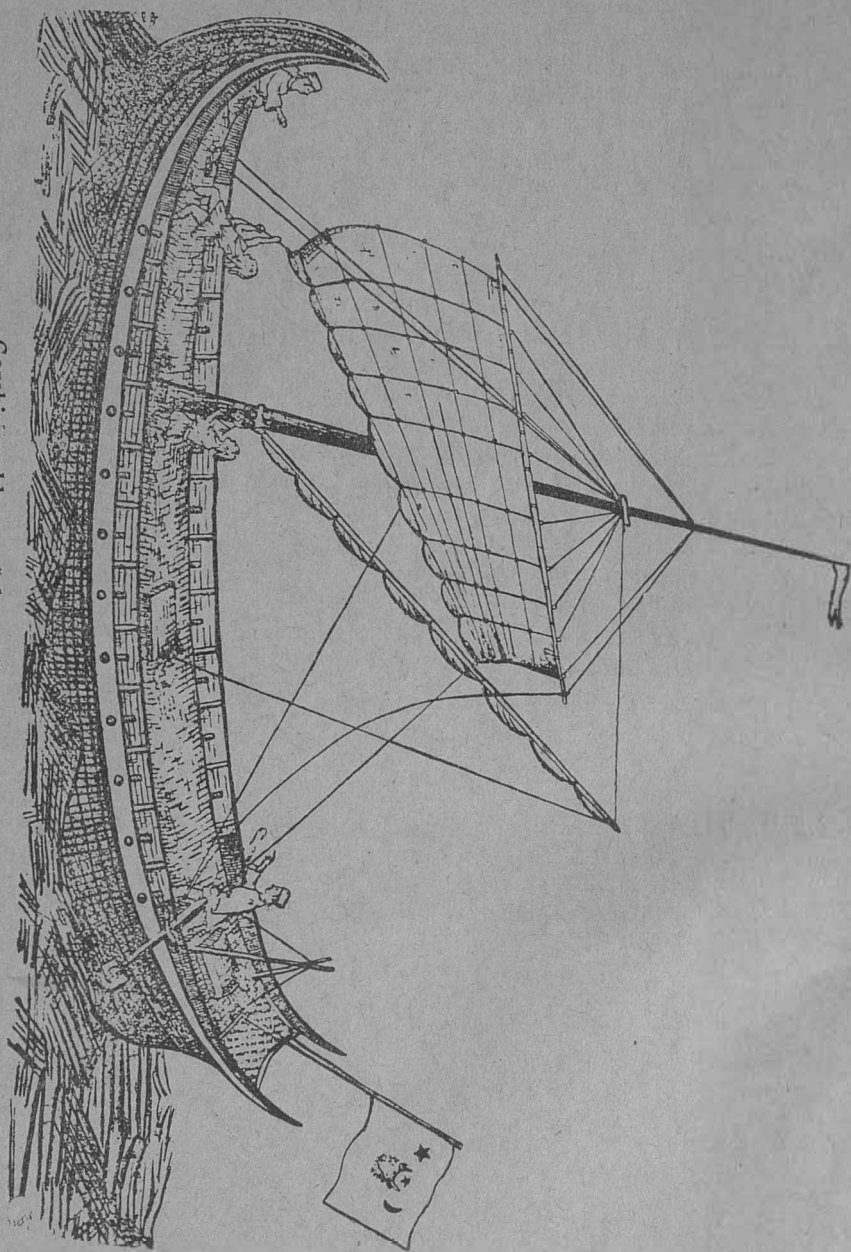
Și-o nouă viață 'nflorește din ruine.“

În lucrarea noastră, bazată pe un studiu obiectiv, arătăm ce a fost Dobrogea, odinioară, și ce este Dobrogea, astăzi.

ROMULUS SEIȘANU

¹⁾ V. KOROLENKO, Pe malurile Dunărei.

Corabie moldonească la gurile Dunării (Secolul XV)

INTRODUCERE

Si quaeris peninsulam amoenam circumspice („Dacă tu cauți o peninsulă grațioasă,—iat-o!“) este deviza statului Michigan din Uniunea Republicelor Americii de Nord. Această deviză e o invitație făcută străinului ca să viziteze fermecătoarea peninsulă, Keweenaw, din apropierea marilor lacuri sărate, — regiunea cea mai pitorească a statului Michigan.

Am putea spune și noi : dacă tu cauți o peninsulă interesantă, iată Dobrogea !

Călătorul, care străbate Dobrogea, în fuga trenului, între Cernavoda și Constanța, prin valea Carasu, nu știe poate că ținutul acesta, strâns între Dunăre și Marea Neagră, prezintă un interes deosebit pentru geologi, geografi, istorici, archeologi, economiști, artiști, sau simpli turiști...

Când străvechea mare acoperea întreg teritoriul actual al țării noastre, cel d'întâi uscat a apărut, în Dobrogea, sub forma unor insule și apoi a unei mase continentale pe care se înălța un impunător lanț de munți. În urma scufundării acelei mase continentale, munții s'au prăbușit și rămășițele lor formează înălțimile de azi din Nordul Dobrogei.

Munții Măcinului, care, mai cu seamă prin *Pricopanul* lor torturat, fărâmașit de bătrânețe, constituit dintr'o masă haotică de stânci gigantice, colțuroase, asvârlite unele peste altele. reprezintă, astăzi, tipul cel mai caracteristic de munți năruți aflați în faza agoniei, — 'și-au înălțat vârfurilor lor tot atât de înalte ca și Alpii, într'o epocă foarte îndepărtată, când nici Carpații, nici Dunărea, nu au existat !... Aceste rămășițe de munți străvechi, au fost martore mute și părtașe a tuturor prefacerilor la care a fost supusă scoarța planetei noastre în părțile unde este Dobrogea, în curs de sute de mii de ani...

Călătorind în Dobrogea, vom da de înălțimi izolate ; de blocuri de stânci cu structuri ciudate ; de văi, prin care curg, domol, ape somnolente ; de regiuni stepice ; sau de ținuturi ce oferă aspectul impresionant a unor peisaje lunare...

Aceasta este Dobrogea primitivă ; sau mai bine zis, ceea ce ne-a rămas din soclul ei continental de odinioară... Restul acelei Dobroge primitive s'a afundat, fie sub podișul Moldovei, fie sub apele mării Negre.

În provincia noastră de peste Dunăre avem, pe lângă *cel mai vechi soclu continental al României și cel mai recent uscat din teritoriul țării : Delta Dunării*. În zilele noastre această deltă continuă să înainteze în mare, aproape pe întregul său front. Avem apoi și un ținut mediteraneeen : Coasta de Azur.

Trecutul Dobrogei, bogat în evenimente, e strâns legat de istoria marilor imperii și regate dispărute, ca și de aceea a Țării Românești. Ținutul acesta a fost locuit și stăpânit, în antichitate, de strămoșii noștri Daco-Geții și Romanii. *Scythia Minor*, numele Dobrogei antice — a fost *romanizată* cu o sută de ani înaintea Daciei.

Vreme de peste 1000 de ani a strălucit în *Scythia Minor* (Dobrogea) cultura greco-romană și de aceea ea e bogată, ca nicio altă parte a Țării Românești, în rămășițe antice, care ne amintesc de cele două civilizații apuse.

În această parte a țării noastre s'a răspândit mai întâi creștinismul ; s'au construit cele d'întâi biserici creștine și s'au înființat cele d'întâi episcopate. Dela *Vicina* — episcopia creștină dobrogeană din secolul al XIV-lea, care ținea de Patriarchia din Constantinopol — a venit pe stânga Dunărei, *Iachint, primul mitropolit al Țării Românești*. După cererea lui Alexandru, Domnul Țării Românești și cu autorizarea Patriarchului din Constantinopol, Iachint, episcopul dobrogean dela *Vicina*, a fost instalat, mitropolit, în scaunul din Argeș. ¹⁾

Sub Mircea-cel-Bătrân și Ștefan-cel-Mare, a răsunat graiul românesc de-alungul ambelor maluri ale Dunării, la gurile marelui fluviu și pe coastele Mării Negre. În acea epocă, Marea Neagră era străbătută de corăbiile românești și se numea „Lacul Moldovenesc“.

„Comptoarele comerciale Moldovene din Cafa și din alte localități de pe țărmul Mării Negre au fost vestite în istoria comerțului Mării Negre. Dar dela acea epocă glorioasă Principatele Române au trecut la o perioadă în care ele pierdură până și amintirea că odinioară a existat o flotă românească. Și am uitat tot atât de Mircea Vodă, care, după dezastrul bătăliei dela Nicopoli, salva dela moarte pe un vas românesc, plutind de-alungul Dunării

¹⁾ Hurmuzachi—Iorga, XIV, partea I.

N. Iorga, Condițiile de politică generală în care s'au întemeiat Bisericile românești în veacurile XIV—XV. Anal. Acad. Rom. Seria II, T. XXXV. (1912—1913). Mem. Sect. Ist.

C. MARINESCU, Înființarea Mitropoliilor în Țara Românească și în Moldova. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. Seria III, T. II, București, 1924.

N. DOBRESCU, Întemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din Țară. Buc. 1906.

Gh. BRATIANU, *Vicina*, Acad. Rom. Bullet. dela Sect. hist. X, București, 1923.

H. GELZER, Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte texte der Notitiae episcopatum, München, 1899—1901. p. 611.

V. DRAGHICEANU, Curtea Domnească din Argeș. Bul. Comis. Monum. Ist. anii X—XVI. București, 1923.

până la Marea Neagră pe Friederic de Hohenzollern și am uitat și de Ștefan-cel-Mare, capturând cu vasele sale, în Marea Neagră, corăbiile turcești, cari duceau în robie, la Constantinopol, sute de tineri genovezi și avuțiile prădate la Cafa¹⁾. Iată vechile noastre legături cu gurile Dunării — pe care le-am avut în stăpânire două secole —, cu Marea Neagră, cu ținutul Dobrogei.

În jud. Tulcea s'a găsit cea mai veche cronică românească ; precum și monede de argint cu legende latinești din epoca celor d'întâi domni ai Țărilor române²⁾.

„Găsirea acestor monede vechi românești — scrie d. Const. Moisil — pe teritoriul dobrogean și încă în partea nordică a acestei provincii, în imediata apropiere de Basarabia³⁾, constituie o nouă și puternică dovadă despre legăturile intime ce au fost în veacul al XIV-lea între Dobrogea și țărilor românești dela stânga Dunării⁴⁾. Alte monede vechi din secolul al XV-lea s-au găsit la Silistra.

* * *

Dovezi că Românii au stăpânit din vremuri străvechi, Dobrogea ; că au avut așezări statornice, atât de malul drept al Dunărei cât și pe coasta Mării Negre ; sau că au păstorit și au făcut negoț prin aceste părți, veacuri de-arândul, le găsim în baladele, descântecurile și numeroasele noastre poezii populare, ca și în cântecurile populare slave.

„S'a dus către Mare
Pe Dunăre 'n jos“.

(V. Alecsandri, Erculean).

„Să te-azvârle peste Mare
În pustiu, în depărtare“.

(V. Alecsandri, Descântec de deochi).

„Cât e statul cerului

„Atât e marea din adâncuri“.

(G. Dem. Teodorescu).

„Pe luciul Dunărei
La scursurile Gârlei
La cotitura mării
Ién ce 'mi 'ți venia
Un caic lung, șinuit
Pe dinăurtru poleit
Cu postav verde 'nvelit,
Și 'n caic ședea lungit
Tăietorul Frâncilor,
Măcelarul turcilor“.

(Albina Pindului, An. I, N. 9. p. 217 culeg. D. Bolintineanu 1868).

„ÎN OSTROAVELE MARILOR SA TE DUCI“

„În coadele mărilor
În rădăcinele pragurilor
Unde nici popa nu toacă
Unde cocoși nu cântă
Unde câne nu latră.

(Colect. păr. Bălășel. Coadele — iele ; praguri — golf, lagună).

¹⁾ V. A. URECHE, Flotila Română pe Dunăre, Convorbiri literare. — Lucrarea lui G. Melidon în „Zimbrul“ din anul 1855.

²⁾ Aceste monede s'au descoperit în anul 1906. Sunt monede de pe timpul lui Mircea-cel-Bătrân și Petru Mușat și monede cu legende latinești cu caracter monacal.

³⁾ La Bădila.

⁴⁾ CONST. MOISIL, Monedele vechi românești găsite în Dobrogea. Convorbiri literare. Anul XL, p. 1122.

Intr'o colindă din Țara Hațegului se spune despre un „păcurar“
că oile...

„Vara le căra
În vârful munților
Iarna le iarna
În prundul mării“¹⁾.

Intr'o colindă (prefăcută) ardelenescă :

„Iarna le mână
De ale iarna
Pe țarmuri de mare
Colo 'n depărtare“

(Colinde, colecția Al. Marienescu)

Intr'un descântec :

„Trece oaia peste mare
Mocanul strigă de moare“.

În balada (variantă) „Iana Sinziana“ se povestește că Iana s'a
aruncat în mare, dar în clipa când s'a aruncat...

„...Un ciobănaș
Mândru flăcăiaș
Cu oile venia
Apă să le dea“.

(G. Popescu-Ciocănel, E. Patriciu și G. Salviu, *Brașoave*, 122).

În alte variante se vorbește de „Un pod pistă Mare“ (colecția
(*Giuglea-Vâlsan*, p. 225) ; iar în „Soarele și Luna“ (colecția G. Dem.
Teodorescu) se spune :

„Foaie de cicoare
„În prundul de mare
„Iată că mi răsare
„puternicul Soare“.

Ileana Simzeana, sora Soarelui, spune Soarelui, care i-a mărturisit dragostea sa :

„eu că te-oi lua
„cum zici dumneata
„viteaz dac'ai fi
„și te-i bizui
„de mi-ei isprăvi
„pod pe Marea Neagră
„de fer și oțel,
„iar la cap de pod
„cam d'ună mănăstire
„chip de pomenire
„chip de cununie
„să mi placă și mie
„c'ună scară de fer
„pân'la 'naltul cer !

¹⁾ Ziarul „Tribuna“ din Sibiu, 1887. 17 Februarie.

Odată podul de aramă făcut, Ileana Simzeana a trecut pe ei, dar a căzut în mare și s'a înecat. Atunci, Domnul, s'a îndurat și a transformat-o în mreață și apoi în Lună.

În alte cântece :

„In *schela Mării*
În vadul *Sării*“.
„La un mare zor
În luna lui Cuptor
Să trecem în 'not
Apa Mării Negre“.
(G. Dem. Teodorescu „Colinde de flăcăi“).

„Pe când ne băteam
Într'al *Mării prund*
Cu Turcii, cu *Frâncii*“.
(G. Dem. Teodorescu și T. T. Burada)

„Ostroviel pe *Mare lină*“.
„Subt zare de Soare
În *Ostrov de Mare*
Oști mi-au tăbărit :
Oști moldovenești
Și craiovenești,
Multe-s muntenești“.
(G. Dem. Teodorescu).

Se pomenește într'o colindă putneană din colecția Baronzi (ed. Iorga, p. 6) de „*podul dela Tingrele*“, care, după d. Sextil Pușcariu, ar putea fi v. — ung. *Tengerlv, tengerelii „transmarinus*“.

„Tot cu păsărele,
Păsări mititele
Păsări gălbioare
Prinse de pe Mare“.

„Ș'atât pește
N mare este
Câtă-i iarbă pe pământ.

„Cu mână dreaptă îi lua
În Marea-Neagră l arunca“...

(G. Dem. Teodorescu)

„Pe luciul Dunării
La scursurile gârlei
La cotitura Mării“.

(V. Alecsandri)

D. Ionescu Sachelarie spune în „Elemente geografice în poezia noastră populară“¹⁾.

„Și peste Dunăre, pe pământul Turcului, viețuiesc Români“.

Unul dintre aceștia face rugămintea altuia de pe malul celălalt românesc, să treacă la ei :

¹⁾ Convorbiri literare, An. XLVII, N. 5, 1913.

Romulus Seșanu. — „Dobrogea“.

„Fă bădiță piatra 'n zece,
La ist mal curând de-i trece,
Că suntem de soi român
Nu suntem de neam păgân“.

(V. Alecsandri)

În interesanta poezie populară „*Dobrișeanu*“ (colecția G. Dem. Teodorescu) se vorbește de puterea și bogățiile mocanului Dobrișeanu din Dobrogea, care e „fratele lui Mihai Vodă“, domnul Țării Românești :

„Și ce e la Dobrișanu
„e doar numai la Sultan
„necum la Măria Ta
„necum în toată Țara,
„Casele lui Dobrișanu
„nu-s case ca casele...
„...Dobrișeanu el judecă
„Dobrișeanu el spânzură
„Tot mai are Dobrișeanu
„Cum are vre-un sultan
„Cum n'are Măria Ta
„Cum n'are toată Țara.
„Ciobanii lui Dobrișeanu
„Sunt boeri ca la Divan“.

Ciobanii lui Dobrișeanu, pornesc pe „drumul Stoenestilor către al Bucureștilor“..

Reședința acestui mocan-boer, sau chiar domn, Dobrișeanu, e la Stoenesti, peste Dunăre, în Dobrogea :

„Doui domni în țară săracă
Măria Ta în București
Dobrișeanu 'n Stoenesti“.

Rezultă din cuprinsul acestei poezii că poporul român are cunoștință de o stăpânire străveche românească în Dobrogea.

Acest *Dobrișeanu*, numit și „domn“, care e mai puternic și mai bogat de cât domnul Țării Românești, este un mocan, fost cioban, dar „frate“, în înțeles, „de acelaș neam“ cu Mihai Vodă. După G. Dem. Teodorescu, Stoenestii, sau Stănilieștii, a fost o localitate în Dobrogea. Un alt „domn“ român din Dobrogea este „*Domnul Constantin, boer din Măcin*“. („O călătorie în Dobrogea“, culegere de Teodor T. Burada, Iași, 1880).

În alte legende „boerii“ (români) din Dobrogea sunt puși în opoziție cu „aianii din Kiustengea“¹⁾.

Un alt boer „*latinul Sava*“ din Hârșova, își mărită fata cu Bădislav, feciorul Zinchei din București.

„Iar de naș pe cine-avea ?
„Iancu Vodă 'l cununa.
„Și fata de und-o iă ?
„Tot din târg din Dobrogea

¹⁾ T. BURADA op. cit. — „Aianii“, — comandantii ienicerilor din Dobrogea.

„din orașul Hârșova
 „pe fata letinului
 „pe fata hainului
 „Savai, letinul bogat
 „și de lege lepădat...”

(„Nunul mare” colecția G. D. Teodorescu). Acest „letin” (latin) din Hârșova, este desigur un catolic).

Despre *Slina* — *Sulina* — cuvânt ce vine de la *Selina*, *Solina* = canal — și de fetele *selinence* (din *Sulina*), în poezia populară „*Vâlcan*”. Acest Vâlcan, „puișor de ortoman (voinic), om de treabă și chipos” ; „*cunoaște Dunărea până'n vale la Slina și malurile turcești și schelele bogdănești* (schelele moldovenești) ; „el înoată ca un pește și cu plutele plutește”.

Ienicerii, cari caută să prindă pe Vâlcan, întreabă pe „*fetele selinence*” dacă au văzut pe Vâlcan și le îndeamnă să le spună drept, căci atunci...

„într'o lună jumătate
 „cu pânzele înălbite
 „cu florile podobite
 „să se ducă pomina
 „dincolo de Padina
 „dincolo de Silistra”.

Fetele *selinence* răspund că n'au văzut pe Vâlcan „de un an”.
 În varianta „*Stanislas Viteazul*” :

„Dar în caic cine'mi sunt
 „Toți cu moțurile 'n vânt ?
 „*Sunt cinci zeci de Dristurenii* ¹⁾
 „Și șaizeci de Gălățeni
 „....Turcii 'n droae se plimba
Pe potmolul Dunării
la 'ntorsăturile gârlei
 „Și-acolo ce 'mi vedea ?
 „Și-acolo ce 'mi găsea ?
 „Vedea *fete selinence*
 „Găsia fete brăilence”.

Fetele salută pe turci :

„mulțumim agalelor,
 și haș — caimacanilor,
 vouă Gălățenilor
 rouă Dristurenilor
 vouă Giurgiuvenilor...”

Și apoi răspund că n'au întâlnit pe Stanislas...

„....dar pe măsă-am cunoscut
la potmolul Dunării
unde s'adună gârlele
Unde se varsă apele”.

(Colecția G. Dem. Teodorescu)

¹⁾ Din Silistra

Despre românele din Dobrogea :

„Spune, spune păsărea,
 „pot să merg în Dobrogea,
 „la *Maria Otleanca*
 „să beau vinul
 „cu vadra
 „peinul
 „cu ocaua
 „să beau vin nemăsurat
 „să i-au pol nenumărat“.

(„Hoțul de cai“, col. *G. Dem. Teodorescu*)

În altă poezie populară (culegere V. Alecsandri) se pomenesc de *Măcin* unde stăpânește un pașă și se găsesc „tufecci“ (fabricanți de arme).

I. Rădulescu-Pogoneanu, în „*In Noua Dobroge*“¹⁾, ocupându-se despre numele românesc al Silistrei, *Dristor*, sau *Dârstor*, afirmă :

„E singurul nume roman de cetate până astăzi în gura poporului nostru, care atestă și ea continuitatea noastră neîntreruptă la Dunăre, în orice caz contactul neîntrerupt al păstorilor din Carpați cu vechiul *Durostorum*“.

În „Fugarii“ (colecția G. Dem. Teodorescu) :

„Depart, mare, depart
 „nici așa, mare, depart,
 „spre *Puțul-lui-Cioropină*
 „din *Siliștea a bătrână*“.

(*Siliștea*, sat în Dobrogea, în fața jud. Ialomița, „unde șade *Stan din Piersica*, un om de nimica, nepotul lui moș Drăgan, moș Drăgan din Bărăgan...“). Iată legăturile de rudenie dintre Românii stabiliți în Dobrogea, pe dreapta Dunării, cu cei din Muntenia, stabiliți pe stânga Dunării, în Bărăganul Ialomiței și al Brăilei.

În alte legende se vorbește de Grecii, care venind cu corăbiile lor pe mare, se opresc pe uscat și plătesc drepturi de vamă unui român ; de un Român care se plimbă pe un caic, la îmbucătura Dunării, „pe voazul mării“... ; de trupele moldovenești, oltenești sau muntenesti, care „merg până la mare“ ca să-și aleagă un prinț, — pe Nistor, fiul lui Vasile ; sau, de ciobanul Mircea, care se găsea „la mare“.

În câteva balade se pomenesc nume de plante ce cresc în climatul cald, mediteranean. (De sigur în regiunea Coastei de Argint, a Dobrogei).

Într-o poezie populară bulgară :

„Fugit-au în țara vlašcă“²⁾
Țara vlašcă și bogdanscă
 „și bogdansea“³⁾ toată Dobrogea...“

¹⁾ Convorbiri literare, An. XLVII, N. 11, Buc. 1913.

²⁾ *Țara Vlasă* — țară românească. ³⁾ *bogdansca* — moldovenească.

(Citată de Gr. Mărculescu în articolul „România și Românii în cântecele populare bulgărești”. Convorbiri literare, N. 12, Buc. 1 Dec. 1896, p. 663).

Intr'un cântec căzăcesc se povestește că *Piotr — Vaivoda* (Petru Rareș) ar fi trăit în bălțile Dobrogei și aci a făcut el cunoștința unei fete frumoase — cazaca Marica — pe care a răpit-o, tătarii, când au năvălit în Dobrogea.

Auzind de cele întâmplate, Petru Rareș, care se urcase pe tronul Moldovei, a năvălit cu oști moldovenesti, ca să salveze pe iubita sa...

„Și s'a repezit domnul cu oști
La frații lui dela Dunăre, —
Și frații lui erau Cazacii
Cari cutreerău bălțile și Marea.
Și cu oști moldovenesti a venit
Pe cai iuți ca vântul...
Dar la hanul tătărăsc
Era mireasa lui dusă —
Și'n cort la hanul tătărăsc.
A murit mireasa !
Cu moldovenii și cu Cazacii tăi
Bate Crâmul —
Arde Crâmul și-l bate
Și sfarmă corturile împărăției.
Alungă pe necredincioși,
Și-i ineacă 'n Mare, —
Dar plângi, că pe mireasa ta
N'ai s'o mai vezi !
Căci mireasa ta zace 'n mormânt.
Și vântul bate iarba
De pe mormântul ei, —

Petre Voevod !“

(Publicat de d. M. Sadoveanu în „Priveliști dobrogene”).

Cuvintele românești „*Țărm*“, „*Țărmuri*“, „*Țărmur*“, „*Țărmure*“, dovedesc că Românii din timpuri îndepărtate au stăpânit coastele Mării Negre.

D. Sextil Pușcariu spune :

„*Țărmure* e interesant și din punctul de vedere semantic. *El pare a arăta că Românii au fost odată un popor maritim*. căci numai pentru cel ce e pe mare „*ținta*“ (acesta e sensul cuvântului latin), e „*țărmurile*“ ¹⁾.

Cuvântul *dolofan*, (în sens de rotofei, grăsuliu, durduliu, dat copiilor a fost explicat de Șăineanu prin *dolf* „delfin“, „*dolfan*“ = gras ca un delfin.

„*Dolf*“, „*delfin*“, apare însă numai în cântecele populare dobrogene (adesea corupt în *dulf*, duh, sau dop de Mare, de popularitatea Delfinului francez la noi n'ar putea fi vorba ; iar *dolfan* se explică mult mai firesc prin *dolofan* decât invers“ ¹⁾.

Dacă în epoca antică, pe această limbă de pământ, s'au contopit neamurile de origine tracică cu Romanii, dând naștere celor d'intâi

¹⁾ SEXTIL PUȘCARIU, Studii și notițe etimologice. Convorbiri literare. Anul XXXIX, N. 4, București, 1905, p. 323.

SEXTIL PUȘCARIU, *Daco românia*, An. IV 1924—1926. Partea 2. p. 810—811.

Români transdunăreni ; în epoca modernă și contemporană, au venit din Ardeal, din Muntenia, din Moldova, din Basarabia, din Oltenia și din Pind, păstori și plugari Români, de s'au așezat aci unde au întemeiat sate cu gospodării temeinice.

Dobrogea a fost locul de întâlnire, de conviețuire și de înfrățire a Românilor de pretutindeni. Mocanii păstori de peste Carpați ; plugarii din câmpia română ; pescarii basarabeni din părțile dunărene, au fost aceea, cari au contribuit la menținerea și întărirea romanismului în Dobrogea, sub dominația otomană, dând naștere vigurosului tip de român dobrogean, din zilele noastre.

NUMIRI VECHI. — ORIGINEA NUMELUI „DOBROGEA“.

Până aproape de sfârșitul secolului al III-lea d. Chr., Romanii au numit Dobrogea actuală, *Scythia pontica* ¹⁾.

Sub Tiberiu, dar mai sigur sub Claudiu, acest ținut a făcut parte din *Moesia Inferior* ; iar sub Dioclețian din *diocesis Thraciae*, sub denumirea de *Scythia Minor* ²⁾.

În Evul mediu, după o interpretare dată de Neumann, unui text a lui Constantin VII Porphyrogenetul ³⁾. Dobrogea ar fi făcut câțva timp parte din Bulgaria (?) și s'a numit Bulgaria *Istriană*.

Cronicarul rus, Nestor, pomenind de un act încheiat între Rușii Varegi și Bizantini, în anul 945, d. Chr., afirmă că Dobrogea împreună cu partea de Sud a Basarabiei, ar fi făcut parte din *Cerno-Bulgaria* ⁴⁾ (Bulgaria Neagră).

În *Alexiada* — narațiunea Anei Comneni — se vorbește de ducatul *Paristrion*, dela Dunărea-de-jos, care era locuit de „Sciți“. Ducele (*dux*) *Paristrionului* avea reședința la *Durostorum* (Silistra).

„Sciții“ puși de Ana Comnen, în ducatul *Paristrion*, trebuie să fi fost o populație românească, care se răsculase împotriva Bizantinilor și apoi, a obținut din partea acestora oarecare privilegii.

Geografii arabi din sec. XII-lea înțelegeau prin numirile *Bergean*, *Berdschan*, *Borzan*, *Berdcean*, sau *Berdan*, când Bulgaria împreună cu Dobrogea, când Dobrogea, fără Bulgaria.

Cuvântul *Bergean* — cu derivatele sale *Berdjian*, *Berdcean*, *Berdan*, sau *Borzan* — înseamnă ținut pustiu. Aceste nume sunt de origină arabă-persană.

¹⁾ PLINIUS (*Historia naturalis*), trad. par Littré, T. I, liv. IV, 25.

²⁾ STRABON, Géographie, trad. par de la Porte, du Theil, Coray, Letronne, t. III, p. 65.

Ammien, Not. Dignitatum, 27, 4; 12; 13.

³⁾ NEUMANN, Die Völker des Südlichen Russland, Leipzig, 1847, p. 106.

⁴⁾ Cronica lui Nestor. — Istoria Critică a Românilor de Hasdeu, Buc. 1873, p. 56, 57.

Edrisi ¹⁾, într'unul din studiile sale, în care găsim multe informații eronate, sau fanteziste, spune că prin *Berdzan* se înțelege întreg teritoriul cuprins între „Danu” (Dunărea) și „mare Nitrash” (Marea Neagră), dela gurile fluviului „Danu” până la „Reknova”, sau „Zakatra”. (Turtucaia ?) ²⁾.

CARTOGRAFIA MEDIEVALA A DOBROGEI

Dobrogea, numită „Zagora”, după Mapemondul lui Fra-Maura Camalduleb din 1459 (de pe zidurile mănăstirii St. Michel de lângă Veneția).

Bizantinii numeau partea de N. a Dobrogei, *Onglos*, (unghiu, *Angulus*). Partea de sud a acestei provincii s'a numit câțva timp (în

¹⁾ ABU ABDALLAH MOHAMED EDRISSE, geograf arab. (1099—1164). Tratatul său de geografie „*Noz het Moschtac fi ikhtirac al asac*” tradus de Janbert în „*Le Recueil de voyages et mémoires publ. de Soc. de Géog.*”, Paris, 1836—1840, 2 vol.).

²⁾ În „*La Bulgarie danubienne et le Balkan*” p. 541, F. Kanitz (Paris, 1882), crede că *Berdzan*-ul lui Edrisi este actuala Dobroge până la Turtucaia.

I. LELEWEL (Géogr. du Moyen Âge, t. III, IV, p. 124—127); les Chartes, N. XI și XV de l'Atlas, identifică localitatea „Reknova”, sau „Zakatra” cu Turtucaia.

sec. XIV—XV-lea) agora ¹⁾ („Zagora lui Dobrotici“). În Mapamondul lui Fra — Mauro Camalduleb din 1459 (de pe zidurile mănăstirii St. Michel din Murano, de lângă Veneția), întreaga Dobrogea, e numită *Zagora*. Sultanul Mahomet I biruește pe predicatorul Bedredin „din Zagora“ ²⁾.

Pe la mijlocul sec. XIII-lea călugărul *Rubruquis* îngloba ținutul

Charta lui Baptistae Homanni (sec. XVII)

*„Imperium Turcicum in Europa, Asia et Africa, Regiones
Proprias, Tributarias, Clientelares pe ficut et omnes ejusdem
Begirbecatus Seu Praefecturas Generales exhibens.
Sumtibus 10 Baptistae Homanni Noribergae.“*

După cum se vede din această chartă, Dobrogea se numea „Romania“

cuprins între Dunăre, gurile acestui fluviu și Balcani, în *Vlahia Mare*, sau în *Vlahia lui Asan*.

Mai târziu, aproape acelaș ținut făcea parte din *Vlahia Albă*.

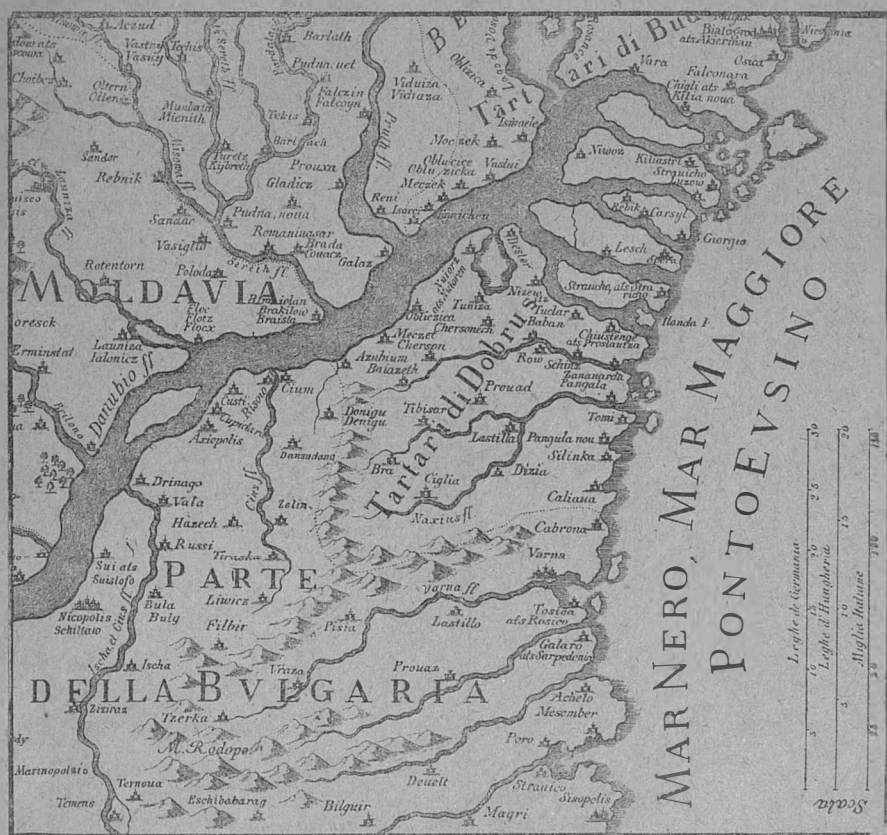
Slavii au numit Dobrogea de N. „*Agli*“; iar Tătarii, „*Bu-*

¹⁾ Nu este nici o legătură între această „Zagora“ și numele orașului *Stara-Zagora* din Bulgaria. Numele vechi al acestui oraș a fost: *Beroe*, *Berrhoea*, *Berna*, *Feroi*; iar Turcii i-au dat numele de *Eski-Zaara* sau *Zagra* (Vechea Zaara, sau Vechea Zagra) din care Bulgarii au făcut printr-o transcriere pur literală și fonetică, *Stara-Zagora* (Vechea Zagra). În apropiere de *Stara Zagora* este localitatea *Nova-Zagora* (dela Turc. *leni-Zagru* — *Zagra* cea Nouă).

²⁾ N. IORGA, *Chestiunea Dunărei, Vălenii de Munte*.

geac”¹⁾), „Tatar Bugeah”. Astăzi, chiar, colțul N. V. ai Dobrogei, precum și regiunea cuprinsă între Tulcea, Mahmudia și lacul Razim, se numește tot *Bugeac*, — corespunzând cu Bugeacul Basarabiei. Avem și *dealul Bugeacului*, prelungirea către N. a Dealului zis „cu Monumentul” (monument ridicat cu prilejul debarcării trupelor rusești, în

Charta lui Giacomo Cantelli da Vignola (1686)

„Descrizione delli Principati della Moldavia, e Valechia tolta da Gincomo Cantelli da Vignola. Geografo del Sereniss. mo Duca di Modena & C. 1686

Dobrogea se numește „Dobrus“

1877, în acest punct) situat pe teritoriul com. Văcăreni și Garvan. Bugeac se mai numește și colțul dintre Silistra și Oltina.

În harta „*Imperium Turcicum...*” de Ioh. B. Homanno din sec. XVII, Dobrogea are numele de *Romania* spre deosebire de *Bulgaria*, situată la Sud.

¹⁾ Cuvântul *Bugeac* e de origină tătară : Bugiak, sau Buciak = un ghiu, colț, în sens de margine de țară.

De când s'a dat numele „Dobrogea“ peninsulei dintre Dunăre și M. Neagră ?

G. M. Ionescu pretinde că dela anul 687 d. Chr. acest ținut „a pierdut numele de Scythia spre a-l lua pe cel de Dobrogea, care-l păstrează până astăzi“. ¹⁾ Nu există însă niciun document, care să confirme existența numelui de Dobrogea, nu numai pela sfârșitul secolului al VII-lea, dar până în secolul al XVI-lea.

Charta lui I. Bapt. Homanno (sec. XVIII)

Danubii Fluminis (hic ab urbe Belgrado, per Mare Nigrum usque Constantinopolim defluentis exhibit) Paris Infima, in qua Transylvania, Walachia, Moldavia, Bulgaria, Servia, Romania et Bessarabia cum vicinis Regionibus ostenduntur, à Ioh. Bapt. Homanno. S. C. M. Gegr. Norimbergae.

Dr. A. Ichircov, scriitor bulgar, spune în „*La Bulgarie et la Dobroudja*“ că numele „Dobrogea“ „nu se întâlnește în cărțile și hărțile vechi“ și numai „în timpul războiului Crimeei el a ajuns familiar în Occident“ (pag. 1).

Cu toate acestea în cronică lui Walter din 1599 întâlnim numele Dobrogei sub forma Dobrucia.

„*In latissimus ultra Danubium campis DOBRUCENSIBUS .a Ponto Euxino...*“ ²⁾

¹⁾ G. M. IONESCU, Scythiele cunoscute istoricilor și geografilor antici-tății cu privire asupra Scythiei Minore (Dobrogei actuale). Bul. Soc. Reg. de Geogr. Rom. An. XXVII, N. 2. 1906.

²⁾ Brevis et Vera Descriptio Rerum ab Illust. Ampliss, et Fortiss, etc. Baldassaris Waltheri, 1599. Gorlicii.

În numeroase hărți din sec. XVII și XVIII, Dobrogea e numită: *Dobruçzenses Tat.* ; *Tatarski Pole* ; *Tatarski Dqbrocens* ; *Terra Tartatorum Dobruncensi* ; *Tartares Dobruces* ; *Tartares de Dobruce* ; *Tartari di Dobrus*.

În unele hărți din epoca modernă, Dobrogea e trecută sub denumirea de ordin administrativ, *Sangiacus Siiistriensis*.

În privința etimologiei cuvântului Dobrogea părerile sunt împărțite. După Kanitz ¹⁾, Ubicini ²⁾, Allard ³⁾ ș. a. „Dobrogea“ vine de la cuvântul slav „dobro“ (bun) ; iar după Sorigeon ⁴⁾ ș. a. dela numele lui Dobrotici, despotul, care a stăpânit ținuturile dintre Dunăre și M. Neagră, la sfârșitul secolului al XIV-lea.

Numele „Dobrogea“ nu pare a fi fost dat provinciei de peste Dunăre în amintirea lui Dobrotici, care n'a prea lăsat urmele unei domnii binefăcătoare și strălucite. Notăm că numele Dobrogea a început să fie cunoscut abia în secolul al XVI-lea, când populația provinciei era formată în majoritate de Turci și Tătari ; iar cea băștinasă, după câteva generații, uitase pe Dobrotici. O altă dovadă avem în numeroasele numire de localități, câmpii, dealuri, piscuri, pârae, ostroave, movile, privaluri, iezere, văi, păduri, vâlcele, râuri și coline, din Muntenia, Oltenia, Moldova, Basarabia, Bucovina, Ardeal, care sunt formate din cuvântul „dobro“.

Dobra, Dobraia, Dobrana, Dobrea, Dobreanul, Dobreasca, Dobroaia, Dobrogostea, Dobromir, Dobronăuți, Dobroneagul, Dobrosești, Dobrosloveni, Dobroslovești, Dobrota, Dobrica, Dobridor, Dobrienești, Dobroteasa, Dobrotești, Dobrotforul, Dobrotinetul, Dobroți, Dobrovăț, Dobrul, Dobrulești, Dobrunul, Dobrușa, Dobruțul, Dobrele, Dobreni, Dobrescu, Dobrești, Dobrețul, Dobriana, Dobrina, Dobriașul, Dobrii, Dobrulești, Dobrin, Dobrina, Dobrinca, Dobrinești, Dobrișanu, Dobrița, Dobroești, — sunt numiri pe care le găsim în Oltenia, Muntenia, Moldova și Basarabia.

În Ardeal și Banat avem :

Dobra (Satmar) ; *Dobrești* (Bihor) ; *Dobrosd* (Caraș-Severin) ; *Dobric, Dobricel* (Someș) ; *Dobricioiu-Dubricion, Dobrin-Sâncrai* (Sălaj) ; *Dobriținaș, Dobricul-Lăpușului, Dobrocini* (Someș) ; *Dobroț* (Hunedoara). În Bucovina : com. *Dobronăuți*. În Galiția : satul *Dobre* ⁵⁾. În ngaria : orașul *Debrețin, Dobrițin, Dobrețin*. În Bulgaria : *Dobrol* (trecătoare în Balcani). În Iugoslavia (Serbia veche), *Dobricea* (expresiune geografică). Bulgarii, în anul 1882 au schimbat numele orașelului *Hagi-Oglu-Pazargic* — Bazargicul nostru de azi — în *Dobrici*, nu atât în amintirea lui Dobrotici, cât în aceea a lui Dobre

¹⁾ F. KANITZ, Bul. Soc. Géog. Paris, 1879.

²⁾ UBICINI, Revue de Géogr. 1879, Paris.

³⁾ Dr. CAMILLE ALLARD, Souvenirs d'Orient, la Bulg. Orientale.

⁴⁾ GUERIN SORIGEON, Histoire de la Bulgarie.

⁵⁾ Sat înființat de români înainte de anul 1402, după Teodor T. Bu-

Spisarewski, din Șumla, cel d'întâi deputat ales în timpul domniei prințului Alexandru de Battenberg, într'o circumscripție electorală a regiunii Dobrogei meridionale, de oarece acesta făcuse unele îmbunătățiri mizerabilului târg turcesc din acea epocă. După cum toate numirile de localități, dealuri, râuri, etc., din celelalte ținuturi ale României, n'au nicio legătură cu Dobrotici, tot așa și numele de azi al provinciei noastre de peste Dunăre nuși poate găsi originea în numele acelui mic despot medieval.

Numele Dobrogea a trecut prin următoarele schimbări : *Dobruș*, *Dobrușia*, *Dobrișia*, *Dobricia*, *Dobrocea*, *Dobroge*, *Dobrogea*.

În harta lui Giacomo Cantelli din anul 1686 avem numele *Dobrus* (tătari di *Dobrus*) dat peninsulei dobrogene.

Dela *Dobruș*, *Dobriș* avem numele boerului — „domnul“ din Stoenestii din Dobrogea, — *Dobrișianu*, „fratele lui Mihai Viteazul“, despre care pomenește poeziile noastre populare ; precum și numele românești de persoane : Dobrișeanu, Dobriceanu.

Numele „Dobrogea“ nu s'a dat de locuitorii acestei provincii întregului ținut cuprins între Dunăre și M. Neagră, ci numai regiunii stepei, până la „*Gura Dobrogei*“.

Astăzi, chiar locuitorii din N. Dobrogei, când merg spre S. spun : „Mă duc în Dobrogea“.

„Numirea aceasta (Gura Dobrogei) — observă d. N. Gh. Dinculescu — nu voește să arate decât că aci încetează ținutul de stepă, care pare a fi caracterizat prin denumirea de „Dobroge“, ținut ce cuprinde întreg județul Constanța și are cu atât mai pronunțat caracter de stepă, cu cât se apropie de granițele Bulgariei, din care ocupă o regiune relativ destul de întinsă“¹⁾.

Credem că în secolul XVII prin „*Dobrus*“, „*Dobruș*“, *Dobrușia*“ s'a înțeles un ținut bun ; iar ceva mai târziu, prin „*Dobrucia*“, sau „*Dobrocea*“, din care avem *Dobrogea*, s'a numit regiunea stepei ierboase, pe când părții de sud i s'a zis *Deliorman*, — ținutul codrilor. Cuvântul *Deliorman* are aceeași origină ca și *Teleorman*.

Din forma cumană *Teli-orman*, avem forma turcească, *Deli-orman*.

După fonetica turcă *Deli-orman*, înseamnă pădure întinsă și deasă ; iar literal, pădure „nebună“.

B. P. Hasdeu spune :

„Districtul Teleorman conservă până astăzi un nume curat cuman.

După fonetica turcă ar fi *Deliorman*, adică „pădure deasă“, literalmente „pădure nebună“.

Așa se cheamă, între altele, o pădure din Dobrogea.

După fonetica cumană, turcului inițial *d* îi corespunde tot-d'una *t*, în cât *Deliorman*, trebuie să ne apară aci sub forma de *Teli-orman*. În vocabularul cuman din 1303 noi găsim în fapt ambele elemente

¹⁾ N. GH. DINCULESCU „Observări din Dobrogea“, Bul. Soc. Reg. de Geogr. Tom. 34, fasc. I.

constitutive ale acestui nume : *teli-stultus* și *orman-boscus*¹⁾. Mai avem în Balcani, *Deligrad*, cetatea construită de Dobriniăț ; *Deli-Kadri*, un *Deligheorghe*.

Românii au dat în 1913, numele militar de „*Cadrilater*“ teritoriului anexat conform tratatului de pace dela București din 1913, care s'a popularizat, cu toate că e mai bine să fie numită această parte, „*Dobrogea Nouă*“, după cum a început s'o întrebuințeze geografia noastră.

În legea relativă la organizarea teritoriului anexat în 1913 se fixează această denumire :

„Cap. I. *Diviziunea teritoriului*. Teritoriul anexat care poartă denumirea de „*Dobrogea Nouă*...“

¹⁾ B. P. HASDEU, Originile Craiovei, Columna lui Traian, 1877. *Kan-temir*, Gesch. des osmanischen Reichs, Hamburg, 1745, p. 318: „Es ist ein ganz ebener Strich Landes, der weder mit Flüssen durchschnitten, noch durch Waldungen unterbrochen ist ; wiewol am Ende desselben, nicht wei von *Drista*, ein Wald ist, den die Turken *Deli Orman*, das Narrenholz, nennen“.

O hartă a Dobrogei din a. 1780 făcută de un român dobrogean.

PARTEA I-a

CAP I.

Considerațiuni geologice

1. *Originea și formațiunea soclului continental dobrogean.*

Bucata de pământ, cuprinsă între Dunăre și Marea Neagră, nu are nicio legătură, cu soclul continental vecin.

De aceea, pentru geologi, Dobrogea prezintă un interes particular, atât prin originea sa, cât și prin transformările ce a suferit în cursul vremii blocul continental din care este constituită.

Intr'o epocă foarte îndepărtată, pe care, geologii, în limbajul lor, o numesc *lutețiană*, Dobrogea a fost fund de mare, ca și restul teritoriului actual al României. În harta lutețianului, făcută de Kayser, Dobrogea este acoperită de apele unei mări foarte întinse, al cărei țărm sudic ar fi fost pe la Bûrgas-ul bulgăresc de azi, de unde se întindea către Sud, un continent.

Înălțându-se o parte din fundul acelei mări, a apărut la suprafață câteva insule mici, în regiunea Măcinului.

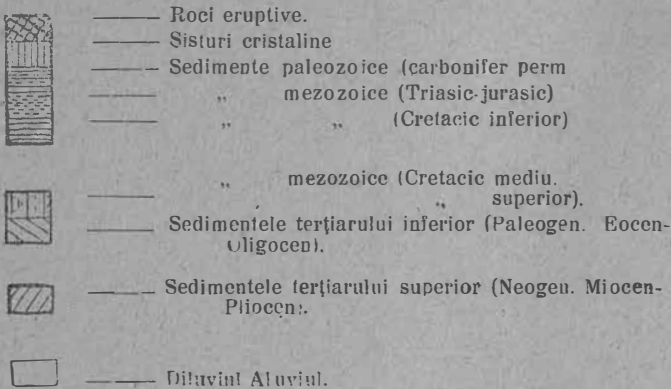
Aceste insule, după Gr. Ștefănescu, au fost : *Măcinul*, *Văcăreni* și *Cerna*.

Insula Măcin, avea o formă lunguiață și se întindea dela promontoriul *Orliga* (Urliga), la N. W. de actualul oraș Măcin, trecea pe la sud de această localitate prin satul Greci și se termina la S. E. de punctul unde se găsește azi satul *Taița*, pe valea cu acelaș nume. Această porțiune de uscat este compusă din micașist și gneis, adesea porfiroid, fiind străbătută de masse de granit și de cuarțit. *Insula Văcăreni*, situată la N. de precedentă, avea aceeaș direcție și se întindea dela *Garvan* până la *Văcăreni*. Compoziția sa aceeaș ca și a insulei *Măcinului*. *Insula Cerna* — cea mai mică — având direcția dela E. la W. se compune din gneis, micașist și șisturi amfibolice cu frumoase cristale de amfibol și vine de cuarțit ¹⁾.

¹⁾ GR. ȘTEFĂNESCU, Ochire repede asupra distribuțiunii grupelor geologice în România, p. 248. București. 1891.

Alte insule s'au ridicat din adâncurile mării — Babadag, Beștepe, Niculițel ș. a. — formând un archipelag. Apoi, insulele s'au unit și uscatul s'a întins între ape.

HARTA GEOLOGICĂ A DOBROGEI

După câțva timp acest bloc continental a suferit, atât mișcări epirogenetice, de jos în sus, sau de sus în jos — deplasări verticale — ;

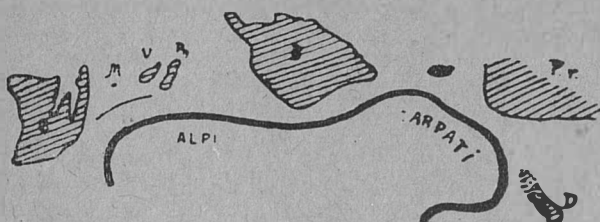

«In tinereţea lor, Munţii Măcinului, care se întindeau spre N. V. până în direcţia Carpaţilor Moldovei, erau tot atât de înalţi, ca şi Alpii... Acum câteva sute de mii de ani Munţii Măcinului s-au prăbuşit şi rămăşiţele lor sunt de mult îngropate sub podişul Moldovei»...

cât și mișcări orogenice, tangențiale, — deplasări horizontale, cari au contribuit la formarea unui impunător lanț de munți. După propunerea d-lui dr. L. Mrazec, acest lanț muntos s'a numit *lanțul Kimeric*.

Până unde se întindeau munții Kimerici și care a fost înălțimea lor ?

R. Zuber presupune că în epoca terțiară munții dobrogeni se întindeau cu mult spre Nord-Vest și mărgineau un braț de mare ¹⁾.

C=Platoul central francez; V=Vosgi; Pn=Pădurea Neagră;
B=Masivul bohem; Pr=scutul finnosarmatic; D=Dobrogea
Punctele arată prelungirea de odinioară a Dobrogei până
în preajma Carpaților. (După prof. I. Simionescu).

Pe-atunci, nici Carpații, nici Dunărea, nu existau ; iar o mare parte din teritoriul României de astăzi zăcea tot în fundul mării.

Valurile mării, izbind veacuri de-arândul, țărmurile stâncoase ale acelei Dobroge primitive, a rupt dintr'ânsele bucăți de roci, din care sunt formate unele conglomerate din flișul carpatic.

Secțiunea șematică în pământul României. — T = Șesul Tisei ;
M. A = M-tii Apuseni ; B.A = Podișul ardelean cu cununa de
roci eruptive (H) ; C = blocul carpatic ; M = Podișul Moldo-
vei în fundul căruia se presupune că ar zăcea rămășițele mun-
ților Dobrogeni (K) ; Fs = Marginea scutului finnosarmatic.
(După Prof. I. Simionescu)

După alți geologi, munții Măcinului, în faza copilăriei și a adolescenței lor, au fost tot atât de înalți ca și Alpii. Cum se explică faptul că acea „munți”, prezintă în epoca noastră o înălțime maximă de 450 m. ? Cum a dispărut restul lanțului din care a făcut parte integrantă munții Măcinului ?

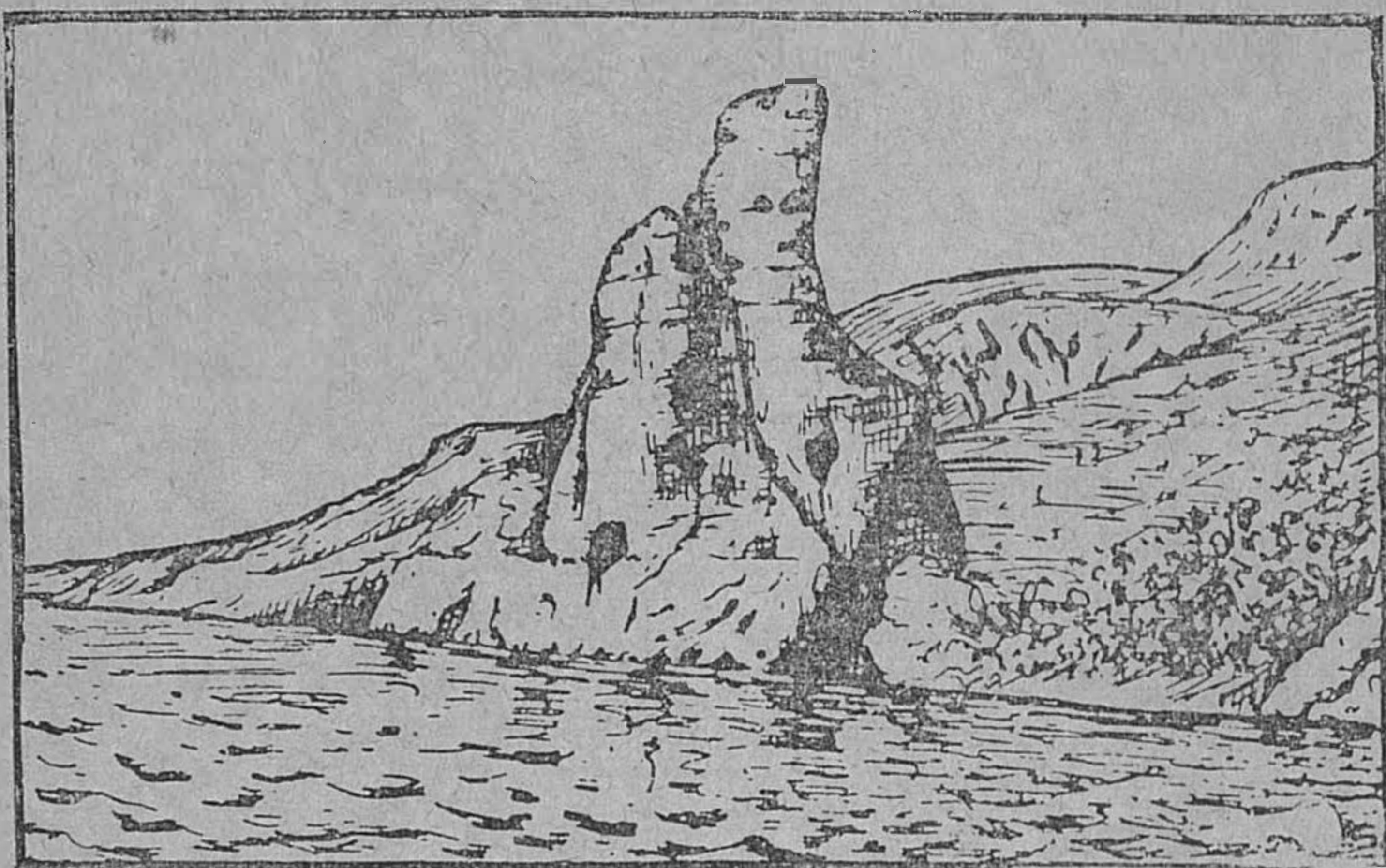
O mare parte din blocul continental al Dobrogei primitive, care se întindea spre N. V. până în părțile Moldovei centrale, s'a scufundat și atunci s-au prăbușit munții Kimerici, din care făceau parte și munții din regiunea Măcinului.

¹⁾ R. ZUBER, Neue Karpathen studien. Jahrbuch der K. K. geol. Reichsanstalt 1902, Bd. 53, p. 245.

Părțile sfărâmate se găsesc, de mult îngropate, sub podișul Moldovei. Celelalte părți, ce erau legate de munții Crimeii și probabil și de munții Caucazului, zac în fundul mării Negre. D. I. Simionescu spune :

„Conglomerate verzi se întâlnesc în Carpații orientali din R.-Sărat către Nord, cu elemente neîndoios provenite din șisturile verzi din Dobrogea. În lipsa fosilelor, aceasta e dovedit prin cristalii de pirită așa de des întâlniți la Peceneaga (Dobrogea) și care se găsesc și în bolovanii de șisturi verzi din conglomeratele dela Almaș lângă Piatra Neamț.

Munții Dobrogei se întindeau deci cu mult mai spre Nord, în direcția Carpaților. Ce a rămas din năruirea lor zace în adâncul pământului moldovenesc¹⁾.

Moșul și Baba. — Forme de eroziune în calcarul din Celea Mică de lângă Hârșova.

D. G. Vâlsan :

„Direcțiunea acestei vechi catene dispărute nu este paralelă, cum s'a crezut întâi, ci întretae direcțiunea Carpaților răsăriteni, ceea ce înseamnă că lanțul Kimeric e îngropat sub pânzele flișului carpatic, care s'au resfrânt și s'au culcat spre răsărit.

Prelungind spre Nord-Vest linia catenei Kimmerice se atinge Sudeții, cari au o direcțiune identică și reprezintă un sistem similar de cute varisce, ca și munții Dobrogei²⁾.

Dr. D. Grecescu :

„Privind pe charta reliefului Europei, acest masiv, (munții dintre Măcin—Greci ; Cerna ; Ciucarova și Altmadgea, dela Greci spre Babadag) se arată ca și cum ar fi un braț pornit din extremitatea occidentală a marelui sir de Caucazi, braț ce pare a se fi cufundat în Marea Neagră, dară căruia i-a rămas două colțuri ce apar : unul în Crimeea și celălalt în nordul Dobrogei. Credem că acest mod de a vedea nu este o curată iluzie căci flora munților Dobrogei prezintă o mare similitudine nu numai cu a Balcanilor—Tracici, dar și cu cea Taurică, sau a Crimeei³⁾.

¹⁾ I. SIMIONESCU, Tratat de Geologie, p. 180, 1927.

²⁾ G. VALSAN, „Câmpia Română“, Bul. Soc. Reg. de Geogr. XXXVI, 1915.

³⁾ Dr. D. GRECESCU, Flora medicală a României, p. 185—86. Bul. Soc. Reg. de Geog. An. XIII, 1892.

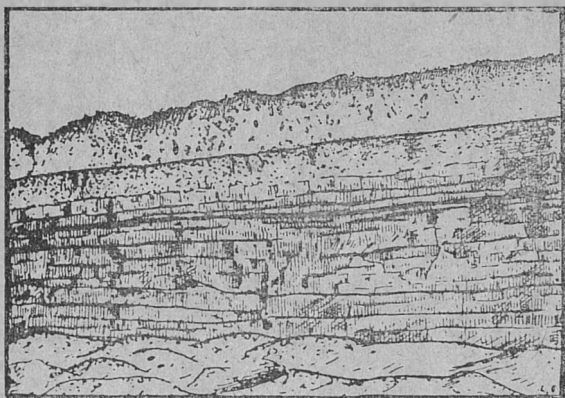
Geologul austriac, Eduard Suess, care a studiat toate lanțurile de munți de pe pământ, n'a putut stabili legătura munților Măcinului cu alt lanț de munți și de aceea, în harta sa, a pus un semn de întrebare în dreptul Dobrogei.

După cum am spus aproape toți geologii presupun că în trecut, munții dobrogeni au avut legătură cu munții din Caucaz, sau cu cei din Crimeea.

Geologul rus, Andrussow, crede că în miocenul mijlociu peninsula dobrogeană a avut legătură, la S. cu continentul balcanic ; iar la E. cu peninsula Crimeea.

În miocenul superior, însă, peninsula dobrogeană s'a despărțit de Crimeea și o parte din soclul ei continental, s'a prăbușit în mare, — ceea ce ar explica mica adâncime a Mărei Negre între țărmul Dobrogei și cel al Crimeii.

În urma acestei scufundări a rămas din bucata de răsărit a fos-

Pături orizontale între Saligny și Constanța.
(După o fotografie luată de G. Macovei). Loesul acopere straturi aptiene.

tului soclu continental dobrogean, *Insula Șerpilor* din Marea Neagră și *Insula Popina* din lacul Razim.

Geologii sunt de acord că nivelul Mărei Negre a fost cu 50 m. mai jos de cât nivelul său actual și întinderea acestei mări, când n'avea legătură cu Marea Mediterană, era mai mică. Formându-se strâmtoarea Bosfor, atunci s'a ridicat nivelul Mărei Negre cu 50 m. și volumul său de apă s'a mărit.

După un studiu al d-lui C. Brătescu scufundarea Dobrogei nu s'a realizat, pretutindeni, în aceeaș măsură : în Delta Dunării, cu cel puțin 7 m. ; la Cernavoda cu 23 m. ; în valea lacului Mangalia cu cel puțin 16 m. „Dobrogea, prin urmare, în ultimul timp s'a lăsat în jos, iar apele mării au intrat pe văile tuturor râurilor secate, formând gol-furi lunguețe, pe care noi le numim astăzi, limane“ ¹⁾.

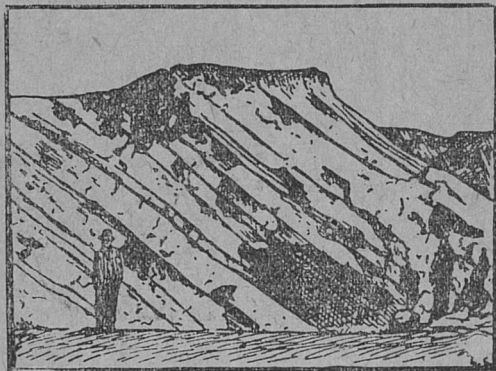
¹⁾ C. BRATESCU, Lacul Mangalia, p. 125—127. Bul. Soc. de Geogr. XXXVI, 1915, Buc. 1916.

E vorba însă numai de limanele dela S. de capul Midia de oarece limanul Razim a fost un golf de origină tectonică.

„Din jurasic până astăzi -- spune mai departe d. C. Brătescu—de patru ori s'a înălțat pământul Dobrogei peste fața mării și tot de patru ori s'a lăsat în jos, asemănându-se cu un piept uriaș, cu respirație milenară ce, aci se îngroapă sub undele mării, aci se ridică la lumina soarelui, spre a deveni teatrul altor fenomene mult mai complicate”.

Când s'a petrecut aceste fenomene ?

După apariția uscatului în părțile Dobrogei de azi, s'a produs prima scufundare, în cretacice ; a doua reapariție a soclului continental dobrogean, s'a produs pe la sfârșitul cretaciceului ; în sarmatic, am avut a doua scufundare ; pe la sfârșitul sarmaticului soclul continental a reapărut pentru a treia oară de-asupra mării ; în pliocen, părțile măr-

Pături înclinate. — Calcaruri și dolomite la Calichioi, lângă Hârșova.

ginașe ale acelu soclu, s'au aplecat și s'au scufundat ; în diluviu, soclul s'a înălțat ; iar, pe la sfârșitul cuaternarului iarăși s'a scufundat puțin.

În total, din era secundară și până la sfârșitul cuaternarului soclul continental al Dobrogei, de patru ori s'a înălțat de-asupra mării și de patru ori s'a scufundat, total, sau parțial devenind fund de mare.

II. — Când a apărut Dunărea. — Formațiunea brațelor și a Deltei. — Originea lagunei dobrogene.

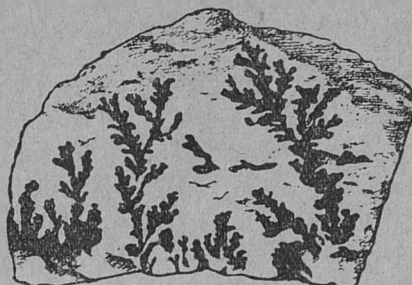
Dunărea a apărut pe la sfârșitul erei terțiare când s'a produs o falie.

După D. M. Drăghiceanu ¹⁾ falia s'a produs, mai întâi, între Galați și Rasova, prelungindu-se în valea Prutului ; după care s'a produs,

¹⁾ D. M. DRĂGHICEANU, Les Tremblements de terre de la Roumanie et des pays environants. București, 1896, p. 10.

a doua falie, între Rașova și Șistov, urmată, de a treia falie, între Șistov și Calafat.

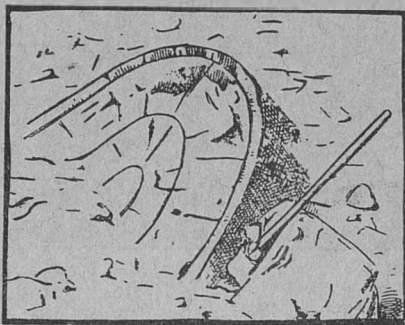
Din studiile făcute de geologi ar rezulta că falia Dunărei este la N. de cursul actual al fluviului ; că fluviul acesta s'a mutat cu câțiva km. spre S. și azi, curge, poate și pe partea superioară a faliei. ¹⁾ Curba

Dendrite pe granitul dela Măcin
(Originalul se găsește la laboratorul geologic din Iași).

pe care o descrie Dunărea dela Galați la Ismail este datorită unei mutații a cursului fluviului spre S., de oarece vechea albie a trecut, odinioară, prin lacurile Cahul, Ialpug și Catalpug, din Basarabia de Sud, în linie dreaptă, între Reni și Ismail. (Peters).

La mutarea albiei Dunărei, de pe linia dreaptă Reni—Ismail,

Un anticlinal în calcarurile triasice din Niculițel-Tulcea.
(După o fotografie luată de M. Savul).

pe cea actuală, a contribuit și aluviunile depuse de râurile din Basarabia și de râul Prut.

Peters crede că înainte de apariția Dunărei, curgea un râu între Rașova și Brăila, care izvora în apropiere de prima localitate și era separat de Dunăre printr'o barieră de roci jurasice și de loess. Odată bariera distrusă, Dunărea și-a vărsat apele în albia acelui râu.

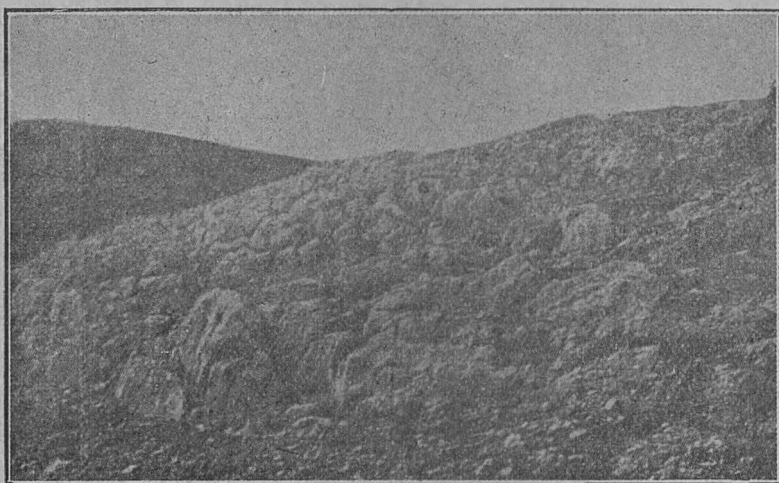
¹⁾ Dr. L. MRAZEC, Câteva observări asupra cursurilor râurilor în Valachia (Țara Românească). Anuarul de geol. și de paleontologie p. 72. București, 1899.

Dunărea, izbindu-se de soclul continental al Dobrogei, își schimbă aproape brusc, direcția dela E. la N., până la Galați ; iar de aci, face un cot pronunțat, în unghi drept și apoi i-a direcția E, până la vărsarea sa în mare. În timpurile îndepărtate, Dunărea s'a vărsat, în vârful unui braț al mării, care trebuie să fi fost între Brăila și Galați. După formațiunea promontoriilor *Orliga* și *Bugeac* din Dobrogea și retragerea spre est a brațului de mare, Dunărea a format cotul dintre Galați și Reni vărsându-se în mare lângă Isaccea și apoi în apropiere de Tulcea, pe măsura ce aluviunile sale au astupat o parte din brațul mării, transformat în golf.

Pe atunci Dunărea se vărsa printr'o singură gură în mare.

Cum s-au format brațele și Delta Dunării ?

După Peters, în epoca lui Herodot (450 ani înainte de Chr.) estuarul Dunărei se deschidea la Tulcea.

Calcarurile triasice dela Enisala.

(Fot. Prof. I. Simionescu)

Când fluviul, prin aluviunile depuse, a astupat estuarul de lângă Tulcea, a început să-și croiască brațele și Delta.

Geograful Credner¹⁾, bazat pe datele lui Tchihatcheff²⁾, Hoff³⁾ și a altor geologi și geografi, e de părere că Delta Dunării a fost provocată de o înălțare a coastei. Peters⁴⁾ evaluează această înălțare a coastei la 20 m.

¹⁾ Dr. GEORG RUDOLF CREDNER, Die Deltas. Petersmann's Mittheilungen. Ergänzungsheft. N. 56, 1878, p. 70.

²⁾ TCHIHATCHEFF, Le Bosphore et Constantinople, p. 548—568. Paris, 1864.

³⁾ v. HOFF, Natürliche Veränderungen der Erdoberfläche. I, p. 119.

⁴⁾ K. F. PETERS, Die Donau, Wien. p. 334.

După un studiu al d-lui C. Brătescu, pe la sfârșitul terțiarului...

„Delta făcea parte dintr'un golf întins al Mării Negre, ce înainta până peste câmpia Munteniei, fiind limitat la miază-zi de marginea podișului Dobrogei și al Bulgariei ; iar la miază-noapte de un țărm ce nu se poate fixa peste tot cu destulă precisiune pe o hartă.

În diluviu, delta propriu zisă, iese de sub apele mării și fundul ei devine uscat, se acopere într'o ultimă perioadă interglaciară cu un strat de *loess*, în care săpăturile canalului Sulina, din dreptul marelui M., au descoperit fosile de mamut, de rinoceros antiquitatis, etc.“¹⁾.

Ca toate deltele și aceea a Dunărei a trecut prin mai multe faze, — formația ei fiind în funcție, fie de cantitatea anuală a aluviunilor târâte într'o mare, lipsită de flux și reflux, fie de curenții fluviali și maritimi, ca și de direcția și forța vânturilor.

Cele d'întâi brațe ale Dunărei s'au format lângă Isaccea.

„Fluviul a început astfel a-și forma mai întâi la gura sa din jos de Isaccea două brațe : unul sudic, mergând dela Isaccea la Tulcea, care în urmă a fost părăsit și ale cărui resturi sunt reprezentate prin actuala gârlă a Samovei, și altul nordic reprezentat cam prin actualul braț principal al Dunărei, care merge dela Isaccea la Ceatalul Ismailului“²⁾.

După câțva timp, Dunărea a străbătut cordonul litoral, format în fața celor două brațe și a început să se verse prin mai multe guri.

În jurul acestor guri s'a scris o întreagă literatură, ca și asupra formațiunii Deltei dunărene. D. dr. C. Antipa opiniază că brațele Sf. Gheorghe și Sulina, fiind cele mai vechi, au străbătut cele d'întâi cordonul litoral ; *Dunăvățul* și *Cernețul*, abia au putut umple „limanul“ ; iar brațul *Chilia*, a străbătut cordonul litoral cel din urmă. După ce „limanul“ a fost astupat de aluviunile fluviului, brațele Sf. Gheorghe, Sulina și Chilia s'au vărsat direct în mare. Aluviunile depuse la gurile fluviului au umplut o parte din golful mării și Delta a înaintat.

Laguna dobrogeană, formată din lacurile Razim, Golovița, Zmeica, Sinoe, Tusla, Babadag, a făcut parte din golful mării.

D. I. Simionescu, ocupându-se de originea Deltei și a lagunei dobrogene, spune :

„Prin curenții marini ce vin dinspre nord, datorati mai ales vânturilor dominante, năsipul se așterne în tot lungul coastei românești a Mării Negre, sub formă de dune ce se înalță în grinduri litorale. Astfel s'a separat *Razel-mul* ; tot așa s'a închis și capătul de nord al golfului care odată înainta până aproape de Galați și din care n'a rămas decât *Brateșul*, ca o relictă. În limanul astfel născut prin Grindul dela Chilia-Veche, Dunărea s'a despărțit în brațe, depunând năsip și măr, în primul rând ca grinduri longitudinale. Materialul revărsat la viituri a umplut golful, ajutat fiind și de vegetație. Alte grinduri (*Letea*, *Caraorman*) s'au format mai spre est și astfel delta tot înaintând, a umplut spațiul pe care marea i-l cedează“³⁾.

Grecii din Milet au fondat factoria *Histria*, care mai târziu a ajuns portul și orașul cel mai important al Dobrogei, în antichitate, pe

¹⁾ C. BRATESCU, Delta Dunărei, Bul. Soc. Reg. de Geogr. 1923. Tom. XLI.

²⁾ Dr. GR. ANTIPA, Delta Dunării. Acad. Rom.

³⁾ I. SIMIONESCU, Tratat de geologie, p. 88, 89.

țarmul golfului mării. Când, o parte din acest golf, a fost astupat de aluviuni și s'a format laguna, *Histria* s'a pomenit depărtată de țărmul mării.

În studiul său, asupra cetății *Histria*, Vasile Pârvan face următoarele considerațiuni:

„Că lacurile actuale Golovița și Zmeica făceau atunci parte din *Halmyris* ne arată, pe lângă alte argumente, pe care e de prisos a le repeta aci (cf. în parte Kiessling l. c., 2277), faptul dedus mai sus din inscripția noastră, că hotarul Histriei înspre teritoriul Argamense, începea la SE. de Hamangi,

Bloc—diagram a regiunii de contact între câmpia română, podișul moldo—basarabean și lanțul de munți al Dobrogei. (Secțiuni geologice după D. Rotman și Șt. N. Cantuniari).

din fundul lacului Golovița și de aci pornea spre Vest. Iar inscripția numește apriat acest punct ca fiind lacul *Halmyris*.

„...Părerea mea este că la data privilegiilor Histriei, 44—54 p. Chr., lacul Sinoe era încă tot un golf de mare și cordonul Chitucului era de sigur încă submarin.

„...Cred că nu numai la a. 50 p. Chr., ci încă cel puțin două veacuri după aceasta, zidurile Histriei mai erau bătute tot de valurile Pontului Euxin, iar nu de ale lacului *Halmyris*“¹⁾.

¹⁾ V. PARVAN, *Histria*, IV, p. 587, 55.

Colonelul Ionescu-Dobrogeanu scrie, privitor la situația și întinderea golfului Mării Negre din această parte :

„Peste tot întinsul ținutului, dela gura Buazului, până la proeminența muntoasă tărmurită de cursul cu numeroase coturi ale Dunăvățului, inclusiv lacul Babadag, ca și peste insula Dranovului, se întindeau apele unui golf al Pontului, despre care vorbește Herodot la IV. 99 și pe care geografii posteriori lui, îl numesc *Halmynis*“¹⁾.

După cum am spus, când golful a fost transformat, în parte în lagună, *Histria*, fiind îndepărtată de coasta mării, a pierit ca port și apoi ca oraș²⁾.

Iată câteva informații date de geografii și istoricii din antichitate asupra Deltei, gurilor Dunării, ca și asupra lagunei dobrogene :

HERODOT, geograful grec, care a călătorit pe Dunăre în sec. V înainte de Chr. până unde se desfăcea, atunci, brațele sale, ne dă, în *Istoriile sale, următoarele informații* :

MELPOMENA, C. IV.

„C.99. Mai încoace de *Scythia*, dealungul coastelor mării se întinde *Tracia*. *Scythia* începe de unde coasta formează un golf, în acea parte de loc se și varsă Istrul³⁾ (în mare) cu gura întoarsă spre răsărit (vântul *Eurus*).

MELPOMENA, C. IV, c. 48 :

„Istrul este cel mai mare din râurile pe care le-am văzut...”

C. 47. „Istrul se varsă în Pont prin cinci guri”.

C. 89. „Darius, după ce făcu aceste daruri lui Mandocle, trecu în Europa și a dat ordin Ionienilor ca să navigheze pe Pont până la fluviul Istru; și când vor sosi la Istru, să facă un pod peste fluviu și să-l aștepte acolo... flota dar trecând printre insulele *Cianee*, pluti drept spre Istru, urmând în sus cursul fluviului, până la o distanță de două zile de mare, la punctul unde se despart gurile lui și făcu un pod peste îngustimea aceea...”

DEFTERI, C. II. c. 33 :

„Istrul, după ce a străbătut toată Europa, își termină cursul în marea Pontului *Euxin*, acolo unde colonii din *Milet* locuiau *Histria*...”

Din aceste informații reese că în timpul când Herodot a făcut călătoria sa pe Dunăre — între anii 454—447 înainte de Chr. — fluviul își desfăcea brațele aproape de „îngustimea” unde s’a construit podul pe care a trecut armata lui Darius, în *Scythia*, — adică lângă *Isaccea* de astăzi — ; el se vărsa prin *cinci guri* ; iar marea *forma un golf*, pe lângă coastele căruia se întindea *Tracia*.

ARISTOTELES (384—322 înainte de Chr.).

„Istrul se varsă în Pont prin două guri”.

STRABON (an. 50, sau 60 înainte de Chr. până la 14—17 d. Chr.).

Geographia Lib. VII, C. 3.

„Istrul se varsă în Pontul *Euxin* prin 7 guri. Cea mai mare dintre guri este aceea numită *Sacră*, prin care navigația până la *Peuce (insula)* este de 120 de stadii”.

OVIDIU (începutul sec. I d. Chr.).

Tristia, C. II :

„Sufăr dureri negrăite aci, părăsit între dușmani ;

¹⁾ Colonel IONESCU-DOBROGIANU, *Spicuri și tălmăciri din Herodot.* p. 238. Bul. Soc. Reg. de Geogr. Tomul XLII, 1923. București, 1924.

²⁾ Aceeaș soartă au avut orașele-porturi elene de pe coasta Asiei Mici, din antichitate : *Efes*, *Priene*, *Milet* și *Mios*, când golful Latmu în care se vărsa râul Meandru (azi *Mindeneh*), a fost transformat într’o mlaștină. Acelaș fenomen natural s’a întâmplat pe coasta Adriaticei, din care cauză porturile *Ravenna* și *Adria*, s-au pomenit depărtate de coastă : *Ravenna* cu 7 km. ; iar *Adria*, cu 33 km.

³⁾ Istrul = Dunărea.

Nimeni n'a fost surghiunit în așa mari depărtări.
Eu numai fost-am trimis lâng'a Istrului guri înșeplite" ¹⁾
(*Ultima perpetior medios eiectus in hostes,*
Nec quisquam patria longius exul abest.

SOLUS AD EGRESSUS MISSUS SEPTEMPPLICIS HISTRI...").

MARCUS ANNAEUS LUCANUS (64 d. Christos):

„Dunărea cutreerând lumea se îngroașă cu râuri și cu râraele pe care le întâlnește în cale și le târăște cu dansa în Marea Scytică. (M. Neagră).

„Curge astfel șerpuind capricios și între sute de insule formând la coastele sale o mulțime de lacuri întinse până ce dură un curs de 680 leghe(?) se varsă în Marea Neagră prin cinci guri sub 45° 32' latitudine și 47° 34' de longitudine ducând cu sine apele ce primesc dela 120 de râuri tributare, care și acestea adună mii de pârae și de izvoare" ²⁾.

PLINIUS (cel Bătrân) — 23 — 81 d. Chr. — în *Historia naturalis*, Lib. IV, c. 24:

Brațul dela sud al Dunărei „se varsă într'o baltă mare de 19.000 de pași lungime (1 passus = 1,4815 m.) Din acelaș braț și d'asupra Istropolim-ului (Histria) se formează un lac, ce are un circuit de 63.000 de pași și care se numește Halmiris".

„Primum ostium Peuce; mox ipsa Peuce insula, a qua proximus alveus appellatur, XIX, millia passuum magna palude sorbetur. Ex eodem alveo et super Istropolim lacus gignitur LXIII millia passuum ambitu Halmyrin vocant").

Plinius mai pomenește de insula *Sarmatica*, din Delta Dunărei, situată lângă brațul *Calonstoma* și de un alt braț, *Pseudostoma* (Gura falsă), care în insulă se mai numește *Conopon diubasis* (Vadul Țânțarilor).

P. CORNELIUS TACITUS (sec. I—II d. Chr.) *Germania* (TACITE, *Oeuvres*, La Germanie, trad. par. Nisard, p. 435. 1850):

„Dunărea coborând de pe înălțimi puțin ridicate și din pantele dulci ale muntelui *Abnoba*, curge pe lângă mai multe popoare, până ce se aruncă în Pontul Euxin prin șase guri: a șaptea se silește în mlaștini".

Poetul roman STATIUS (80 d. Chr.): „Vizita-vei cele 7 guri ale Istrului la locul unde acest fluviu sărută pe Gance cu undele sale dragăstoase" ³⁾.

POLYBUS (204—122 ani d. Chr.). *Histoire générale dela République romaine*. C. 10:

„Istrul, care parcurge o mare parte a Europei se varsă în Pont prin mai multe guri; materiile (aluviunile) pe care le aduce cu sine formează la o zi depărtare de țarm³⁾ niște piepturi (bancuri) de care se izbesc vasele în timpul nopții, așa că marinari trec pe aci prin mari pericole. Aceste bancuri nu se formează dealungul țârmurilor, ci mult mai departe în mare, pentru că fluviul târăște nisipul și alte materii, pe care le transportă până într'un punct, unde puterea curentului încetează de a lucra în contra rezistenței valurilor.

Cu vremea, aluviunile aduse de Dunăre vor micșora adâncimea Pontului, care va deveni un lac mocirlos și cu apă dulce, ca și *Palus Moeotis*". (Marea Azov).

Este interesantă informația dată de Polybus că în epoca sa, aluviunile târâte de brațele Dunărei, formau la o mare distanță de țarm — la o zi de plutire — bancuri de nisip, care erau foarte temute de navigatori.

Ar rezulta că în epoca lui Polybus puternicele curenți fluviile puteau să transporte toate aluviunile la o distanță de „o zi de plutire" de guri, unde formau acele periculoase bancuri pentru navigatori.

¹⁾ Trad. de St. Bezdechi, „Orpheus", An. IV. N. 3. 1928.

²⁾ AL. PAPADOPOL-CALIMACH, Dunărea literară și în tradițiune, București. 1886.

³⁾ O zi de plutire.

ARRIANUS (134 d. Chr.). *Periplus Ponti Euxini* (§ 35).

După Arrianus Istrul se vărsa în Pont prin 5 guri. Geograful din Copadocia dă distanțele dintre aceste brațe după periplusul lui Menip din Pergam.

I-a gură, — Pylon (subțire).

II-a gură, —... (fără nume). (Între ambele guri, 60 de stadii phileriane).

III-a gură, — Calon. (Între gura a II-a și a III-a, 40 de stadii).

IV-a gură, — Naracum. (Între gura a III-a și a IV-a, 60 de stadii).

V-a gură, —... (fără nume). (Între gura a IV-a și a V-a, 120 de stadii).

Dela gura a cincea, până la orașul Histria, 500 de stadii.

(...Inde ad quintum ostium, centum et viginti et inde ad Istriam urbem stadia quingenta).

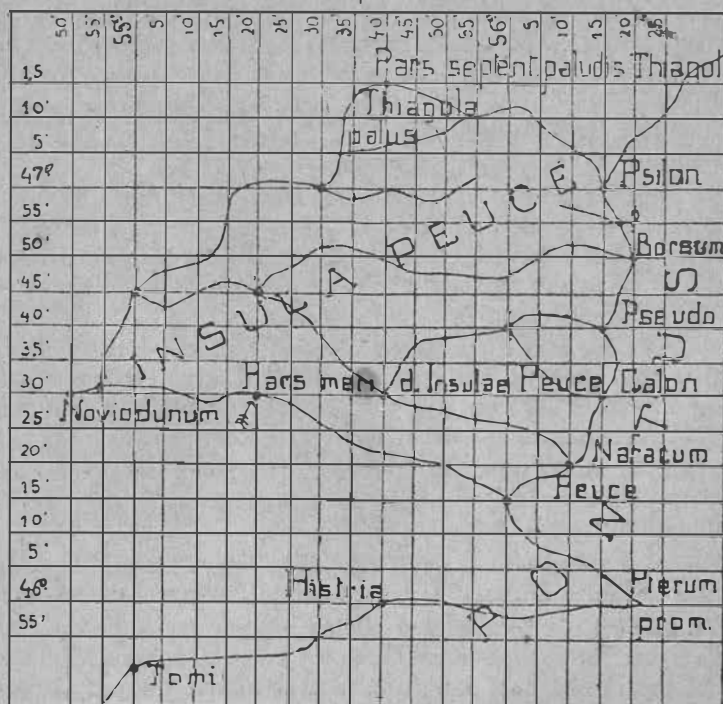
ANONYMI (*Scymnos* din Chio?)

„Istrul se varsă în Pont prin cinci guri. PEUCE se numește după marea mulțime de pini”.

CLAUDII PTOLEMAEIS, (sec. II d. Chr.).—*Geographia*, Paris, 1883. Cart. III, Cap. VIII:

OSTIA DANUBII

apud PTOLEMAEUM

Desende St. Hacher

Gurile Dunării după Ptolomeu

Lângă orașul NOVIODUNUM (Isaccea), începe I-a bifurcare a brațelor.... 54°, 50' 1).

1) Datele sunt greșite de oarece Ptolomei a socotit gradul de latitudine = 92 km. + 500 m., în loc de 111 km. + 111 m.

De aci, ramura cea mai de Sud, care ocolește insula PEUCE... 55°, 20' — se varsă în Pont prin gura numită Sacră, sau Peuce. Ramura cea mai de N. se bifurcă la 56°. Brațul acestei secții, cel dinspre N., se bifurcă și el la 55°, 30' ; iar cel dela Sud își întrerupe cursul puțin mai înainte de a se vărsa în mare.

Partea de N. formează un lac, numit THIAGOLA (lacul Chitai ?) și se află la 55°, 40' ; el se varsă în mare printr'o gură numită tot *Thiagola*, sau *Psilon* (subțire), așezată la 56°, 15'.

Ramura cea mai sudică a bifurcației a doua se desface și ea la 55°, 20' : iar brațul de N. se varsă în Pont printr'o gură numită *Boreion* (Sulina), așezată la 56°, 20' ; partea cea mai nordică a acestei bifurcări se varsă prin gura *Pseudostomon* (Gura Falsă), situată la 56°, 15' ; iar partea de S. (a acestei bifurcări) se varsă prin gura *Calonstoma* (Frumoasă) situată la 56°, 15'.

ANONYM (geograful din sec. X-lea, care a scris *Periplul Pontului Euxin și a ambelor continente, Europa și Asia*, din care s'a păstrat câteva fragmente), pomenește de o gură a Dunărei numită *Psilo*¹⁾ și de insula *Peuce* a Dunării.

Din toate aceste informații reese că Dunărea se vărsa în mare prin mai multe guri, după unii prin 2—5 guri ; după alții, prin 6—7 guri.

Notăm că numărătoarea gurilor Dunării, s'a făcut după cum geograful antic a ținut seama numai de gurile principale, care se vărsau direct în mare, sau le-a socotit pe toate. Astăzi nu se spune oare că Dunărea are trei brațe, când în realitate sunt mai multe, dacă ținem seama și de cele secundare ?

Care ar fi vârsta Deltei Dunării ?

Semenoff crede că vârsta Deltei Dunării ar fi de 2500—7000 de ani ; Murgoci — Popa Burcă, de 8700—11.600 de ani ; dr. Lepși, — după un calcul bazat pe creșterea Deltei în raport cu influența glaciațiunii, a mișcărilor epirogenetice, etc. — de 5000—7000 ani (creșterea anuală : 0,5—0,7 kmp.).

După d. C. Brătescu Delta a crescut greu : țărmul său, la Sf. Gheorghe, este aproape staționar de 600 ani ; iar țărmul, la Sulina, este staționar, de 1000 de ani. Ceeace este de reținut este tinerețea Deltei. Iată cel mai recent uscat din Țara Românească.

Chiar în zilele noastre, Delta este în plină activitate, căci, anual, înaintează în mare, aproape pe întregul front.

Cum înaintează Delta Dunării ?

Peters, bazându-se pe calculul făcut de Taibout de Marigny presupune că Delta Dunării a înaintat, anual, în mare, cu peste 20 m.²⁾

Dar, Delta n'a înaintat cu acelaș număr de m. pe an. În epoca modernă și contimporană avem dovezi că Delta aceasta înaintează aproape pe întregul front, dar nu cu acelaș număr de metri, anual.

În 53 ani — între 1830—1883 — gura Oceacofului a înaintat cu 384 m. ; pe când gura Stambulul Vechi, numai în 6 ani — între 1906—1912 — a înaintat cu 152 m. în mare.

¹⁾ Subțire.

²⁾ K. PETERS, Dic. Donau.—TAIBOUT de MARIGNY, Hydrographie dela mer Noire. Odessa. 1850.

În dreptul brațului Sf. Gheorghe delta avansează. În fața gurei acestui braț s'a format în ultimele decenii câteva insule mici și o limbă de nisip. În dreptul canalului Sulina, de-asemena delta înaintează. Delta Chiliei înaintează destul de repede. Din pricina depunerii aluviunilor, târâte de brațul Chiliei — care are cel mai mare volum de apă — se formează în fața deltei acestui braț, o altă deltă secundară.

Iată cum au avansat dela 1830 până la 1912 gurile Oceacof, Sambulul Vechi și Sf. Gheorghe :

AVANSARI ANUALE

	1830—1856	1857—1871	1872—1883	1906—1912
1. <i>Gura Oceacov</i>	58 m.	114 m.	180 m.	—
2. <i>Gura Stari-Sambul</i> <i>(Sambulul Vechi)</i>	70 m.	60 m.	38 m.	152,50 m.
3. <i>Gura (S.) a Sf. Gheorghe</i>	—	40 m.	50 m.	—

	1894—1913	1913—1927
Regiunea canalului <i>Prövea</i>	86.6 m.	43.3 m.
„ „ <i>Oceacof</i>	0. m.	200 m.
„ „ <i>Neiuș</i>	0. m.	100 m.
„ „ <i>Otnojino</i>	29.2 m.	61 m.
„ „ <i>Bistra</i>	24. m.	0 m.
„ „ <i>Vastosna</i>	—	80 m.
„ „ <i>Sambulul Vechi</i>	73.1 m.	200 m.

Din studiile făcute de Serv. hidrografic al Marinei române, rezultă :

„1) *Sambulul Vechi* înaintează mai repede, circa 130 metri anual.

Cauze : Debit 65% din brațul Chilia.

Orientarea spre Sud, adică eșirea din zona curenților maritimi din zona de spălare.

Scurgerea într'o baie adăpostită de curenți.

Toate aceste elemente favorizează depunerile abundente și înaintarea canalului.

2) *Oceacoff* (45% din debitul Chiliei) înaintează circa 100 metri anual.

„Avansarea Deltei Dunării se produce în mic după normele care se petrec în stil mare cu avansarea întregii delte a Dunării. Ex.: când Sf. Gheorghe a înaintat suficient în zona curenților maritimi, staționează și permite creșterea repede a Chiliei.

Când Chilia a avansat suficient, crește repede Sulina. Avansarea acesteia dă posibilitatea unei noi creșteri a Sf. Gheorghe“¹⁾.

¹⁾ Lt.-Comandor FUNDAȚEANU C. PREDA, Studii și lucrări hidrografice executate de Serv. Hidrografic al marinei în reg. Zibrieni-Oceacoff-Sulina.—Revista Marinei, Nr. 1 (Anul III), 1928.

Aşa dar avansarea întregii Deltei se face *alternativ pe regiuni*, stabilindu-se un soi de echilibru, ca niciuna dintre regiunile deltei să nu înainteze prea mult. În epoca noastră regiunea Chiliei este cea mai activă. Delta Chiliei este o formaţie recentă. *

„Pe la 1930 — scrie d. G. Vidraşcu — nu era mai nimic de ea ; iar Vâlcovul se găsea la 3—4 km. de Marea Neagră ; astăzi, pe braţul cel mai scurt, se găseşte la 12—14 km. Suprafaţa actuală a Deltei secundare a Chiliei este de 190 km. pătraţi = 19.000 hectare, iar avansarea ei anuală în Marea Neagră după media ultimilor 40 de ani, este de 65 hectare anual, fără a ţine compt de înălţimea ei progresivă”¹⁾.

Delta Chiliei înaintează în mare, în trei direcţii (Oceaşov, Ot-nojino-Bistra şi Stambulul Vechi) sub forma unui banc ; iar gura Stambulului Vechi, care are tendinţa să înainteze spre S. şi E., ameninţa cu astuparea gura Sulinei şi, la rândul său, canalul Sulina este ameninţat să fie astupat din cauza împărţirii apelor sale pe canalele lăturalnice şi a depunerilor aluviunilor la gura sa.

Zadarnic am căuta azi, pe baza înaintării Deltei în mare, în ultimul secol, să stabilim toate fazele evoluţiei acestei bucăţi de pământ şi mai cu seamă vârsta ei, de oarece, fenomenele naturale dela gurile Dunării nu s’au produs în acelaş cadru şi în aceleaş împrejurări : braţele Dunărei n’au avut, nici aceeaş lungime şi nici acelaş volum de apă, ca astăzi ; ele n’au transportat anual aceeaş cantitate de aluviuni în mare şi Delta n’a înaintat anual, pe tot frontul, cu acelaş număr de metri.

Au fost desigur epoci, când Delta, a înaintat mai încet şi alte epoci mai mult. De aceea sunt greu de precizat fazele prin care a trecut Delta Dunărei, pe epoci, când abia de câteva decenii s’a făcut studii serioase asupra hidrografiei ei.

N’avem nici o informaţie privitoare la situaţia curenţilor mării Negre din antichitate, sau din evul mediu, care au influenţat foarte mult, la construirea Deltei Dunărei, în timp şi în spaţiu, după cum influenţează şi în epoca noastră.

Fireşte, că din anumite cauze, curenţii fluviali ai Dunării, ca şi curenţii maritimi a mării Negre, n’au avut, totdeauna, aceeaş putere şi direcţiune.

Nici braţele Dunării n’au avut acelaş volum de apă, aceeaş direcţie, lungime şi adâncime, ca astăzi.

Braţele puternice, pe care s’a scurs cea mai mare cantitate de apă, au contribuit la distrugerea braţelor slabe ; iar la viituriile mari de primăvară, aluviunile, în cantităţi considerabile, târâte de braţele principale, sunt cauza înaintării treptate a Deltei, în mare, aproape pe întregul front.

Din cauza aceasta Delta a crescut ; braţele devenite principale s’au lungit ; iar cele secundare, s’au potmolit, transformându-se în gârle.

¹⁾ ION G. VIDRAŞCU, Braţul Chilia, p. 198. Bul. Soc. Reg. de Geogr. Rom. Tom. XLII, 1923, Bucureşti, 1924.

III. — *Horstul Dobrogean. — Depresiunile. — Originea lacurilor.*

Partea de N. a Dobrogei prezintă o umflătură, care este mărginită cu falii și scufundări. De-alungul faliei dela V. a pătruns Dunărea; în depresiunea dela E., a pătruns apele mării Negre; iar la sud, se întinde o falie dela *Pecenegă* (lângă Dunăre), până la *Camena* (lângă lacul Razim).

În interiorul acestei zone sunt munții îmbătrâniți ai Măcinului; culmea Niculițelului și cele 5 dealuri, numite *Beștepe*.

Acesta e *horstul* dobrogean, — tipul cel mai caracteristic de *horst*.

La N. el pare străbătut de linia tectonică Galați—Tulcea (linia Focșani—Galați—Tulcea), care îl desparte de podișul moldo-basarabean¹⁾.

O mare depresiune străbate jud. Tulcea dela Isaccea până în apropiere de laguna Razimului.

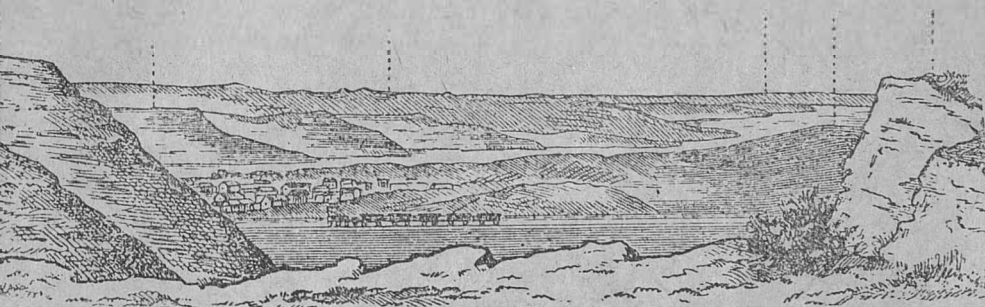
„Pe tot lungul acestui *Graben* calcarurile mezotriadice au dispărut în adâncime, apărând la suprafață numai grezurile neotriadice, care formează singuratecul deal *Denistepe*”²⁾.

Pe-aci trebuie să fi curs un vechi braț al Dunării. O altă depresiune este în colțul N. V. al jud. Tulcea, care corespunde cu vârful fostului golf al mării.

(Din punctul de vedere geologic această regiune a fost studiată de Peters, Redlich, Toula, Kittl, Anastasiu, I. Simionescu ș. a.).

O depresiune lungă de 7 km. este între Delta Dunării și laguna Razim, pe valea Sarinasuf—Morughiol, care se întinde în direcția NE—S.W. Lacurile din această regiune sunt rămășițe ale fostului golf al Mării.

Mai spre sud avem depresiunile *Casimcea* și *Carasu*,—cea din-

Balta Carasu înainte de lucrările de apărare ale englezilor din 1862

tâi, pornind dela satul Pantelimon, în josul pârâului cu acelaș nume și cea de-a doua, între Cernavoda și 7 km. V. de Constanța.

¹⁾ G. VALSAN, *Câmpia Română*, p. 370.

²⁾ I. SIMIONESCU. Asupra crataceului superior. *An. Inst. Geol. al României*.

Valea Carasu a fost în timpurile îndepărtate albia unui râu, care se vărsa în Dunăre.

Sub romani râul acesta se numea *Axios* și dela dânsul și-a luat numele cetatea *Axiopolis*, ale cărei ruini sunt în dreptul ostrovului *Hinoc*, în apropiere de Cernavoda.

Mai târziu s'a format între Megidia și Cernavoda un lac mare și adânc, pe care circulau corăbiile. Până la 1862, când englezii au construit un dig la gura văii, în vederea construirii căii ferate Constanța—Cernavoda, *lacul Carasu se întindea pe toată valea până la Alacap*, (lungime de 3 km.).

După construirea digului, lacul transformat în baltă s'a micșorat și fiind acoperit de plantele putrezite în fundul lui, a ajuns un focar de paludism.

Numele turcesc *Carasu* (apă neagră), ca și cel slav al orașului *Cernavoda* (apă neagră), este în legătură cu balta Carasu.

Piatra, în care era săpată albia fostului râu, se găsește azi, la o adâncime de 25 m., îngropată sub sedimente.

Lacul Carasu, comunica cu Dunărea printr'o gură numită *Bogaz*; iar numele mai vechi al localității Cernavoda, a fost *Bogazchioi* (*Bogazchioi* = satul dela vărsătura, dela gură).

Părerea unora că această vale ar fi fost odinioară un braț al Dunărei, ce se vărsa în Marea Neagră, este inadmisibilă.

După cum am spus, râul *Axio*, care a existat în epoca dominațiunii Romanilor, s'a transformat într'un lac imens, care avea scurgere în Dunăre printr'un canal natural. Ionescu ¹⁾, care a vizitat Dobrogea în 1850, spune că acel canal natural exista în 1850 și avea o adâncime de 4 m. și o lărgime de 20 m. Vapoarele mici circulau între Dunăre și târgul tătăresc Carasu (azi Megidia).

După d. C. Brătescu, ²⁾ în cursul cuaternarului horstul Dobrogei „se ridicase peste nivelul mării cu mult mai mult decât se află astăzi. Paralel cu această înălțime, a stăpânit pe atunci o perioadă climaterică pluvială, care a corespuns cu perioadele glaciale din nordul Europei și din munții înalți“.

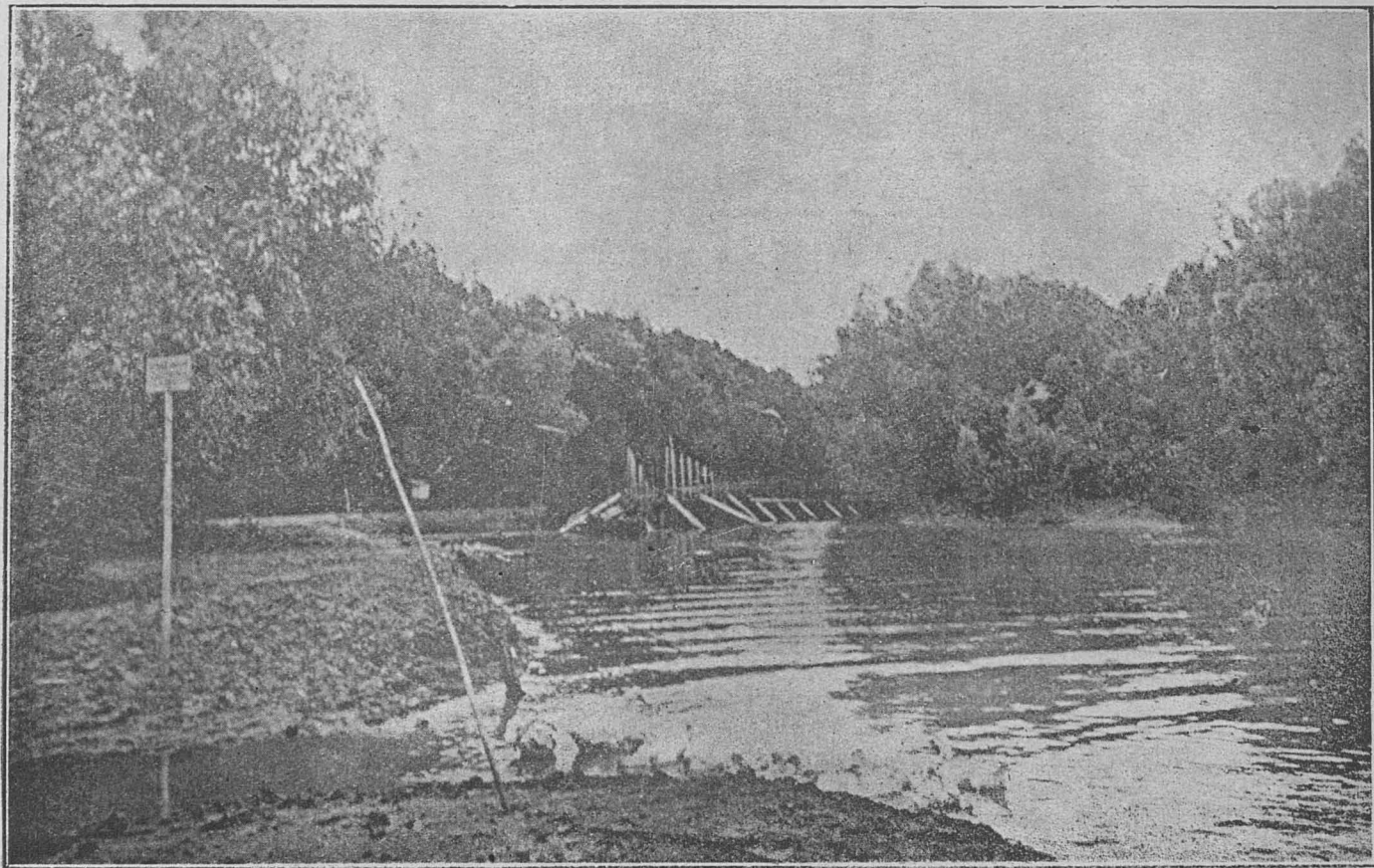
În această epocă s'a produs „eroziunea eroică“, sculptura adâncă a văilor înguste și întortochiate ale podișului dobrogean, Partea centrală și sudică a Dobrogii a apărut după sarmatic.

Dobrogea de sud „avea suprafața aplecată dinspre mare spre bazinul Munteniei, de unde și direcția văilor spre apus și spre nord. Schițarea rețelei fluviatile în stepa Dobrogei și mai spre apus începe, deci, în pliocen; iar cea mai caracteristică dintre văi, din punctul de vedere al problemei noastre, este, desigur, valea Carasu“.

Mai la sud de valea Carasu este valea Mangaliei, care are o lungime de 43 km. dintre care 9,3 km. sunt ocupate de apele lacului Mangalia.

¹⁾ I. IONESCU și IOVANO. — Voyage agricole dans la Dobroudja, 1850, Constantinopole.

²⁾ C. BRĂTESCU, op. cit.

Vederi din Delta Dunării

Prin această vale, a curs, în vremurile îndepărtate, un râu. Din cauza scufundării părții de răsărit a soclului continental dobrogean, s'a format limanul dela capătul din spre mare a văii Mangalia, prin năvălirea apelor mării în această parte a văii. Acelaș fenomen s'a petrecut și cu alte văi din Dobrogea, care a dat naștere actualelor lacuri de lângă coasta mării : Tașaul, Mamaia (Siutghiol), Techirghiol, Agigea, Tatlageac, etc.

În urma unor mișcări epirogenetice, apele mării și ale Dunării au pătruns în capătul văilor, dând naștere lacurilor și limanurilor actuale (afară de laguna Razimului, care are o origină tectonică).

D. SIMIONESCU spune:

„Și în România există semne de oscilațiuni verticale în sloiul Dobrogei de sud, care a rămas neinfluențat de marile mișcări tangențiale, ce au înălțat Carpații în vremea terțiară.

Atât vechiul nivel al Mării Negre arătat prin peșterile superioare din Caliacra, văile înguste ale râurilor sudice, cât și numeroasele limane ce se găsesc de jur împrejurul Dobrogei, în spre Mare și în spre Dunăre (Oltina, Carasu), dovedesc mișcări epirogenetice”¹⁾.

După studiile geologilor noștri iată modul de distribuire al păturilor :

Ținutul dela N. V. Dobrogei a fost în parte vulcanic. *Muntele Carol I* de lângă Turcoaia formează *laccolite* (lava a ridicat păturile formând spinări de dealuri izolate cu profilul larg).

Masive eruptive sunt cele dela *Greci*, *Măcin*, *Muntele Carol*.

Un important masiv granitic este în munții dela *Greci* cu treceri dela granit amfibolic cu plagioclas, la microgranulit, în care mica e în aceeaș proporție cu hornblendă. Granitul roșu dela *Măcin*, cu numeroase diac clase, este format din feldspat și cvartș și puțină mică. Un alt masiv granitic e la *Turcoaia*, care e bogat în riebeckit (silicat de fer și Na) și egirină. *Porfirurile cvartțifere* sunt abundente în N. Dobrogei (masivul dela Camena).

Șisturile cristaline formează culmea *Pricopanului* cu intrusiunile de granit dela *Greci* și *M. Carol*. D. Roman e de părere că aceste șisturi sunt din era paleozoică. După d. I. Simionescu, o parte din șisturile cristaline din Dobrogea datează din *perioada cambiană*.

Șisturile verzi se întind la S. de linia tectonică *Peceneaga* (N. Hârșova) și *Camena* până la *Băltăgești* (E. Hârșova) și *Canara* (N. Constanța).

În șisturile verzi dela *Altân-tepe* sunt minele de pirite cuprifer.

Păturile devoniane metamorfozate formează marginea de V. a cutelor hercinice dela *Măcin* și sub formă de șisturi cu numeroși crinoizi în malul Dunării, la *Iglița* ; iar dealurile *Bujoarele*, cuprind o faună de tip *coblențian*, ca și împrejurimile satului *Caracliu* (I. Simionescu).

Singura fauna devonică inferioară, cunoscută din România, este aceea din Dobrogea.

¹⁾ I. Simionescu, Tratat de Geologie, 1927, p. 152.

Romulus Seșanu. — „Dobrogea“.

Mai sunt apoi şisturile cristaline — tip *devonian* — pe marginea faliei dela *Başpunar*, — care sunt acoperite de conglomerate cretatice.

Se consideră ca aparţinând perioadei carbonifere, formaţia de *carpelit* de pe latura estică a munţilor Măcinului. Această formaţie e situată deasupra păturilor considerate *devoniane*. *Carpelitul* paleozoic are un rol însemnat în Dobrogea de N. El este un conglomerat format din bucăţi de granit, cvart, cvartit, laminate prin presiune.

Grupa secundară este reprezentată prin cele trei sisteme: *triasic*, *juristic* şi *cretacic*.

Păturile triasice intră în formaţiunea dealurilor joase, care se întind din şisturile cristaline până în regiunea lacurilor (Razim; Babadag). Din cercetările făcute de d. I. Simionescu, privitoare la fauna mesotriasică din Dobrogea, nu s'a găsit nicio formă de trias german. S'a constatat însă existenţa celor două diviziuni inferioare.

În apropiere de Tulcea apare *Skitianul*. În calcarurile roşiatice dela *Deşli-Caira* (lângă Cataloi) se găseşte fauna anisiană cu amoniţi şi brachiopode.

Ladiwianul este reprezentat prin calcarurile roşii din *Hagihiol* cu una din faunele cele mai bogate din regiunea mediteranee.

În *Insula Popina* (lacul Razim) apar calcarurile cenuşii.

La *Samova*, *Cataloi* şi *D. Mare* din Tulcea, — faciesul de *Wengen*, şisturi argiloase cu *Daonella*.

Triasul dobrogean are fauna curat mediterană. (I. Simionescu).

Jurasicul prezintă numeroase aflorimente, atât pe malurile Dunărei, cât şi pe ţărmul Mărei Negre. În multe localităţi fosilele sunt foarte numeroase şi relativ bine conservate.

Jurasicul superior este reprezentat şi la *Canara*, la N. de Constanţa şi pe ţărmul lacului Mamaia (Suitghiol). Cel d'întâi geolog, care s'a ocupat de terenurile jurasice dela Hârşova a fost K. Peters. Un alt studiu asupra terenurilor dintre Hârşova şi Boascic a publicat d. I. Simionescu ¹⁾.

Există *cretaceul inferior*, după tip jurasic.

„Clasică este regiunea dela *Cernavoda*, unde Dunărea taie un perete drept, scoţând la iveală bancuri fosilifere pe care se sprijină piciorul marelui pod Carol“ (V. Anastasiu).

Când apele Dunărei scad apar calcare mărunte vineţii.

Cretaceul superior trece la N. de limita *cretaceului inferior* (dealungul depresiunii Babadagului până în direcţia Baschioi) şi dela Constanţa până în lacul Babadag.

Turonianul slab diferenţiat, e reprezentat la *Megidia* prin marne grezoase, sau prin conglomerate şi calcaruri grezoase. *Senonianul* este mai bine dezvoltat la *Murfatlar* sub formă de cretă cu cremene, cu *Terra rossa*.

Numiliticul apare pe întinderi slabe la *Asarlâc* şi la E. de *Cernavoda*. (Valea Cişmelii). Din numiliticul dela *Asarlâc* s'a extras pia-

¹⁾ Anuar. Inst. Geol. Vol. III, Fasc. I, 1909, Bucureşti, 1910.

tra de construcție principală, care a fost întrebuințată de Romani la construcția monumentului *Tropeum Traiani*. Acesta e un calcar albicios, moale. *Sarmatianul* e foarte întins în sudul Dobrogei și pe Coasta de Argint (împrejurimile Balcicului și în peninsula Caliacra).

În era cuaternară s-a depus *loessul*, care, mai cu seamă pe marginea Dunărei, atinge grosimi de 30—40 m.

În Delta Dunărei, *loessul* e la 7 m. sub nivelul mării.

De-a lungul Dobrogei, sub aluviunile Dunărei, s'a constatat *loess*.

Numeroase fosile de animale inferioare și superioare, precum și plante fosile, s'au găsit în Dobrogea. Sistemul triasic e bine reprezentat în partea N.-E. a jud. Tulcea și în insula Șerpilor.

Sistemul jurasic și cretacic este reprezentat prin insule de diferite mărimi. Din era terțiară și cuaternară, s'a găsit, de asemenea, fosile.

Plante fosile din grupa terțiară s'au descoperit la Babadag.

MINERALE. Partea de N. a Dobrogei este interesantă și din punctul de vedere petrografic, de oarece acolo se găsesc roce eruptive granitoide și porfirice; șisturi argiloase și cvartite; filoane metalifere, dintre care unele din ele prezintă importanță din punctul de vedere industrial; precum și minerale de depuneri. Petrografia acestei regiuni a fost studiată de dr. L. Mrazec, G. Munteanu—Murgoci, ing. Balș ș. a. Iată — după G. Murgoci, mineralele importante din Dobrogea¹⁾:

Fluorină, violetă sau incoloră. (*Muntele Carol* și *Piatra Roșie*). *Pirită*, galbenă aurie, în granitul dela *Muntele Carol* și *Piatra Roșie*. *Pirotină*, brună roșiatică, magnetică, în granitul dela *M. Carol* și *Piatra Roșie*.

Mispikel, sur-gălbui. (*M. Carol* și *Piatra roșie*).

Galenă, cenușie de plumb, (*M. Carol*) și *Piatra roșie*).

Calcopirită (cu hematit, malachita, cuprit și limonită), la *Iglicioara mare* și la *Muntele Consul*.

Cvarțul din crăpăturile unei pegmatite dela *Cheia* spre *Luncavița* (Pricopan) se prezintă ca *Cv. bialin* până la *Cv. lăptos*.

Cvarțul din crăpăturile granitului cu riebeckit dela *M. Carol*, cariera SE. e *Cv. hialin* până la *Cv. lăptos* în cristale mari.

Cvarțul din cuiburile micacee din șisturile argiloase dela *Carcaliu* e cvart lăptos.

Cvarțul pegmatitei ce injectează cvartitele dela *Piatra-răioasă* și până la *Vișălarul* se prezintă ca mase compacte.

Nodule de *Silex* brun până la negru, se găsesc în calcarul dela *Popina ascunsă*.

Zirconul se găsește ca cristale brune roșiatice în granitul cu riebeckit dela *M. Carol* și *Piatra roșie*.

Fer oligist în masa granitului dela *Cheia* spre *Lucavița* (Pricopan). *Ferul oligist* la poalele *Sulucului* și în granitul dela *Văcăreni*.

Hematită roșie, *H. brună*, *Limonită*, *Brauneisenstein* se găsesc amestecate la cariera *Epaminonda* (Orliga), *Aganin-Bair* și *Piatra-răioasă*.

Pirolusita și *Psilomelanul* formează dendride splendide prin crăpăturile granitului cu riebeckit dela *M. Carol* și *Piatra roșie*.

Se găsește în calcarele triasice la *Cișla*, *Iglița*, etc.

¹⁾ G. MUNTEANU-MURGOCI, Ridicări Geologice în N. Dobrogei, Bulet. Soc. Ing. de mine, 1908 și Publ. Soc. Nat. Nr. 2 București, 1901.

Calcita albă cristalină formează vine în calcarul cenușiu închis din *Popina ascunsă*.

Tuf calcar și cruste de concrețiune pe calcarul cenușiu-gălbui dela *Popina ascunsă*.

Marmoră roșie-brună deschisă.

Malachita la *Iglicioara mare*,

Malachita și *Azurita* la *Altin-Tepe* (Ceamurli).

Barită în mase compacte, în calcarul triasic dela *Câșla*.

Grossular roșu-brun și verde murdar constituie mase compacte, „*Grenatite*” incluse în granitul dela *Popina mare*, sau la contactul acestuia cu sisturile calcaroase din colțul de Nordvest al insulei.

Dialag verde închis, înglobate într'un cvarțit metamorfic dela N. Jijilei spre D. Bugeac.

Hornblenda ca aglomerate de cristale prismatice în dioritul dela *Cheia* spre Luncavița, clina SW. (*Pricopan*).

În unele goluri ale dioritului dela S. de *Suluc* *Hornblenda* verde închisă se prezintă, în cristale izolate acompaniată de *epidot*.

Riebeckitul se prezintă foarte rar ca cristale izolate.

Epidotul se prezintă ca filonașe, în cvarțitele dela *Movila Măcinului* — *Piatra răioasă*, în granitul dela *Fântâna de leac*, D. *Vraja* (*Pricopan*), *Dealul Pietros* (Văcăreni); în gneisul granitic din *Nordul Jijilei*, în granitul din *Valea Văilor* (N. Grecilor), dela *Cetățuia Măcinului* etc.

El se prezintă și ca aglomerare de cristale, sau ca prisme și ace, în crăpăturile și golurile dioritelor dela S. de *Suluc* și în corneenele de contact ale granitelor constituind cvarțitele epidotice, sisturile epidotice, epidositele, etc., ca în Prolongațiunile sudice ale *Sulucului*, în *Coșlugea* și pe clina de S W., W și poalele de N. ale M. Carol. Pe clina de N. a M. Carol corneenile epidotice prezintă bande albe și roz-pal de *ziosit*.

Microlin roșiată deschis, în element constitutiv al pegmatitelor dintre *Vișălarul* și *Piatra roșie*.

Moscovit (mică albă), în filoanele de pegmatică ce străbat cvarțitele — transformându-le în micașisturi — între *Sădrărie*, *Movila Măcinului* și *Piatra răioasă*.

Turmalină neagră (*Schörl*), în pegmatitele dela S. *Sulucului*.

Kaolin, alb pământos, uneori gălbui-brun amestecat cu cvarț, etc. formează filoane în cvarțitele dela *Movila Măcinului*.

* * *

LITERATURA. — *Studii relative la geologia, mineralogia și petrografia Dobrogei*.

KARL F. PETERS a fost cel d'întâi geolog, care a publicat o monografie aproape completă asupra constituției geologice a Dobrogei.

Harta geologică a Dobrogei a lui Peters cuprinde jud. Tulcea și o parte din jud. Constanța.

Reisebriefe eines oesterreichischen Naturforschers aus der Dobrodscha. Oesterreichische Revue, 1865. — *Grundlinien zur Geographie u. Geologie der Dobrodscha*. Denkschriften der Mat. — naturw. ch. d. K. Akad. d. Wissenschaften. Bd. XXVII. 1867. — *Die Donau*, Wien. 1876.

EDUARD SUESS, *La Face de la Terre*, trad. de Em. de Mergérie. (*Der Antlitz der Erde*).

Dr. AL. SÜPAN, *Grundzüge der physischen Erdkunde*. Leipzig. 1896.

TAIBOUT DE MARIGNY, *Hydrographie de la mer Noire*, Triest, 1876.

TCHIHATCHEFF, *Le Bosphore et Constantinople*, Paris. 1864.

V. HOFF, *Natürliche Veränderungen der Erdoberfläche*. I.

Dr. AMI BOUE. *Carte géologique de la Turquie d'Europe*, 1840, publ. en 1842 puis rectifiée en 1847. *Géologie de la Thessalie et Bulgarie*. Vol. 11. Nos connaissances géolog. sur la Turquie d'Europe et l'Asie Mineure. 1828.

Dr. FR. TOULA. — *Eine geologische Reise in die Dobrodscha*, 1893.

E. KITTL. — *Beitr. 7. Kennt. d. Triasb., d. nordöstl. Dobrodscha*. Wien. 1908.

R. ZUBER. — *Neue Karpathenstudien*. Jahrbuch der K. K. geol. Reichsanstalt. 1902.

E. KAYSER. — *Geologic*, IV, 1924.

V. PAQUIER. *Sur la faune et l'âge des calcaires à rudistes de la Dobrogea*. Bul. Soc. géol. fr. 1901.

Dr. I. F. POMPECKY a studiat malul Dunării dela Tulcea până la Dunăvăț, Insula Popina, împrejurimile Enisalei, Cataloi, Cărielar, etc.: o fâșie din Hârșova (gura Baroi) până la Cernavoda, jurasicul din această provincie, care formează după expresia sa „*Sie gehört zu den interessantesten Jura-gebieten der Erde*“.

Dr. K. REDLICH a studiat formațiunile triasice și a vizitat regiunile Baschior, Cataloi, Hagighiol ș. a.

GR. ȘTEFANESCU. — *Ochire repede asupra distribuțiunii grupelor geologice în România*, 1891, București.

— *Anuarul Muzeului de Geologie și de Paleontologie*, pe anul 1895, București, 1898.

— *Muzeul de Geologie și de Paleontologie la Expozițiunea Națională din anul jubilar 1906*, București, 1906.

— Harta geologică a României, scara 1/175.000 lucrată sub direcția lui Gr. Ștefănescu.

SABBA ȘTEFANESCU. — *Noi observațiuni geologice în Dobrogea*. Revista Științ. 1882.

VICTOR ANASTASIU, *Contribution à l'étude géologique de la Dobrogea*, Roumanie. Terrains secondaires. Paris. 1898.

— *Note préliminaire sur la constitution géologique de la Dobrogea*.

— *Le Trias de la Dobrogea*. Bul. Soc. géol. fr. 1898.

— *Note sur le Cretacé de la Dobrogea*.

— *Fauna câlcarului de la Canara*.

N. ANDRUSOV, Terasale dela Sudac. Mem. Soc. Nat. din Kiew. Toin. XXII, 1912. (rus).

— *Contribuțiune la studiul terenurilor secundare din Dobrogea, fauna fosilă de la Canara* (Constanța). Publicațiunile Soc. Naturaliștilor N. 2. București, 1901.

ROYER CLEMENCE. *Origine et formation du monde*, 1902, Paris.

Dr. L. MRAZEC, *Asupra Cuarțitelor din N. Dobrogei*.

— *Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortakivi*, (jud. Tulcea). (În colaborare cu R. Pascu).

— *Dare de seamă asupra cercetărilor geologice din vara 1897*. (IV. Ridicări geologice în N. Dobrogei, 1898.

— *Note préliminaire sur un granite à Riebeckite et Aegyrine des environs de Turcoaia*.

— *Câteva observări asupra cursurilor râurilor în Valachia* (Tara Românească). An. muzeului de geol. pe anul 1896. București, 1899.

G. M. MURGOCI. *Țările locuite de Români. Asupra Cuarțitelor din nordul Dobrogei* (1896). Cercetări geologice în Dobrogea nordică.

— *Ridicări geologice în N. Dobrogei* (1898).

— *Minerale din Dobrogea* (1900).

GH. MACOVEI. — *Asupra extensiunii numulit. în Dobrogea*, 1915.

— *Primul etaj mediteranean în Dobrogea*, 1912.

— *Asupra vârstei și variațiunii faciesurilor terenurilor sedimentare din Dobrogea meridională*. 1911.

ST. MANOLESCU. — *Pliocenul din dreapta Dunări de sud*, 1923.

D. ROMAN. — *Masivul eruptiv dela Greci*. An. Inst. Geol. 1913.

— *Intinderea, clasificarea etc. a stratelor de carapeli în Dobrogea*, 1916.

MATEI M. DRAGHICEANU a completat partea din jud. Constanța nestudiată de Peters. Această hartă a fost publicată în Anuarul Inst. de Geol. din Viena, 1890. Dobrogea este cuprinsă în harta geologică a României (scara 1 : 800.000).

R. PASCU. — *Studii geologice și miniere în jud. Tulcea*, București, 1904.

— *Asupra prezenței pliocenului din Dobrogea*. 1909. Harta geologică a jud. Tulcea. 1 : 200.000.

- *Les Tremblements de terre de la Roumanie et des pays environnants* București, 1896.
- I. SIMIONESCU. — *Ichtyosaurierresten a d. Trias v. Dobrogea*. Bui. Sect. s. Acad. Roum. 1913.
- *Ub. d. Vork. der Werfenersch. in Dobrogea*. Verh. 1908.
- *La faune du Trias infer. de Dobrogea*. Publ. f. Ad. Acad. R. 1911.
- *Le jurassique de Dobrogea*. Ann. sc. Univ. Iassy. 1909.
- *Fauna amoniților triasici de la Hagighiol*. ibid. 1912.
- *Straturile jurasice dintre Hârșova și Boaschie*, 1910. An. Inst. Geol.
- Fasc. I.
- *Fauna triasică de la Dezli—Caira* ibid. 1910.
- *Fauna triasică din Insula Popina (Raselm)* ibid. 1910.
- *Tratat de geologie*, Buc. 1927.
- *Fauna devonică din Dobrogea*, Ac. Rom. 1924.
- *Asupra cetaceului superior din împrejurimile satului Banschioi*.
- Anal. Inst. Geol. al României.
- G. VALSAN. — *Câmpia Română*, Bul. Soc. de Geogr. 1915.
- I. SIMIONESCU și D. CADERE, *Notă preliminară asupra straturilor fosilifere devonice din Dobrogea*. An. Inst. geol. Vol. I, 1908.
- *Note sur la présence du paléozoïque en Dobrogea*. An. scient. de l'Université de Iassy, 1908.
- D. M. CADERE, *Rocile eruptive dela Camena-Dobrogea*, 1925. Buc. Studiu asupra rocelor eruptive dela Camena, în special din punctul de vedere mineralogic și petrografic.
- *Asupra granitului dela Măcin*. Anuar. Inst. Geol. 1910.
- N. ST. CANTUNIARI, *Masivul eruptiv Muntele Carol*, 1912.
- POPESCU-VOITEȘTI, *Geologie*, 1921.
- INST. GEOLOGIC ROMAN. *Harta generală geologică a României, scara 1:500.000*. 1927.
- Dr. ANTIPA, *Delta Dunării*. Bul. Acad. Rom.
- C. BRAESCU, *Miscări epirogenetice și caract. morf. în bazinul Dunării de jos*. Bul. Soc. reg. rom. de geogr. XXXIX. 1920.
- *Delta Dunării*. Bul. Soc. Reg. de Geogr. Tomul XLI 1922. București.
- Dr. I. LEPSI. *Litoralul Sabla-Ecrene*. Acad. Rom. Mem. Sect. Științ. Seria III. Tom. IV. Mem. 6. 1927.

INFORMAȚIUNI GEOGRAFICE

DESCRIEREA GEOMETRICĂ A DOBROGEI

Teritoriul Dobrogei formează o quasi-peninsulă, mărginit la W. și N. de Dunăre ; la E de coasta Mării Negre ; la S. de linia convențională, care formează frontiera româno-bulgară.

Dunărea, dela 15 km. V. de Turk-Smil până la sud de delta Chiliei, curge de-alungul malului dobrogean, pe o lungime de aproximativ 440 km.

Coasta Mării Negre, dela Delta Chiliei și până la S. de Ecrene, are o lungime de aproximativ 320 km. Linia convențională, care formează frontiera româno-bulgară, între punctul situat la 15 km. V. de Turk-Şmil și până la un punct situat la S. de Ecrene, are o lungime de 205 km.

Frontiera româno-bulgară, fixată prin tratatul dela București din 28 Iulie 1913 și recunoscută prin tratatul dela Neuilly (art. 27) din 27 Noembrie 1919, tae șoseaua Turtucaia—Rusiuk la km. 17; văile Demir-Babınar la V. de Kioseabdi, Esenkova, la Șaormanchioi, Kanghioldere, — pe care o urmează puțin la S. de Șeidalifacă —; Kuciuk Ahmet la W. de Kilicadâ; Burhanlar la V. de Ekisce, unde formează un intrând în teritoriul român. Linia de frontieră urcă platoul Vladimirovo ; tae valea Suleiman la S. de Șerdimen ; urmează înălțimile dela S. satului Kadievo ; tae c. f. Bazargic—Varna și valea Isikli la Novo Botievo și apoi, după ce trece prin văi prăpăstioase și înălțimi acoperite de păduri, tae șos. Bazargic-Varna la V. de Kiugiuc și valea Batovei la S. de Mustafabeiler ; urmează înălțimile dela S. văii Ecrene ; trece la sudul mamelonului cu cota 252 ; tae șoseaua Balcic—Varna, la km. 24 și atinge țărmul Mării Negre la sud de punctul *Ceatalceșme*.

Între Dunăre și Novo-Botievo, frontiera urmează talveguri de văi și vâlcele și spinări de crupe și de platouri ; iar între Novo-Botievo și S. de Ecrene, văi și dealuri acoperite de păduri.

SUPRAFAȚA. — *Teritoriul anexat în 1878 după :*

<i>Marele Stai Major Român.</i>	15.335 kmp.
Creditul funciar Român din București, după harta St. Major austriac.	15.536 „ (+201)
Institutul Geografic din Gotha (Trognitz).	15.600 „ (+265)
Generalul rus Strelbitzy (hărți geografice, 1882)	15.813 „ (+478)
Mihăilescu (Geografia, 1891)	14.758 „ (—577)

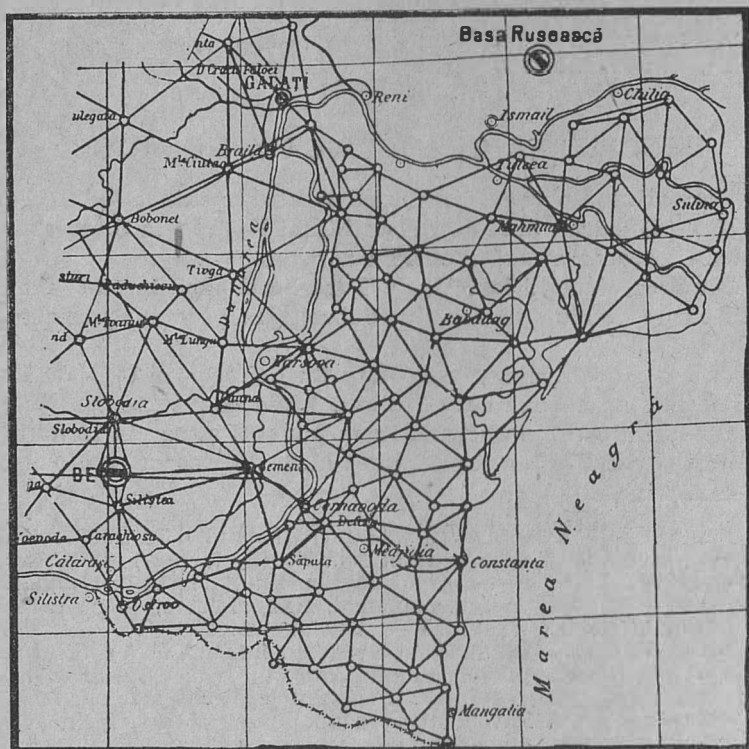
TERITORIUL DOBROGEI NOUI. anexat în 1913 : 7.780 kmp. (aprox.).

SUPRAFAȚA TOTALA : 23.115 KMP.

Suprafața teritoriului Dobrogei este aproape aceeaș cu a insulei

Sardinia (24.100 km. p.) și a provinciilor italiene *Lombardia* și *Toscana* (24.100 km. p.).

CARTOGRAFIE. — În anul 1854 statul major al armatei franceze, care ocupase Dobrogea în timpul războiului Crimeii, a executat ridicări expeditivă în această provincie. În anul 1856 mareșalul austriac, Fligely, a primit misiunea să facă descripția geometrică a Dunării (Charta Statului major austriac pentru Dobrogea și Muntenia). Lucrarea topografică a fost terminată de Fligely în anul 1857.

Canevasul geodesic al Dobrogei vechi

Serviciul geografic al armatei noastre a început în anul 1880 să lucreze o hartă topografică a Dobrogei, pe care a completat-o în anii 1883—1884.¹⁾

Harta Dobrogei s'a ridicat pe scara 1/10.000 pentru înlesnirea parcelării terenurilor în loturi de vânzare. Relieful solului a fost dat prin ajutorul secțiilor orizontale cu equidistanța de 5 m. S'a ridicat topograficește o suprafață totală de 16.625 km. p. Ea a servit ca bază a parcelării proprietății și s'a reprodus pe scara 1/50.000.

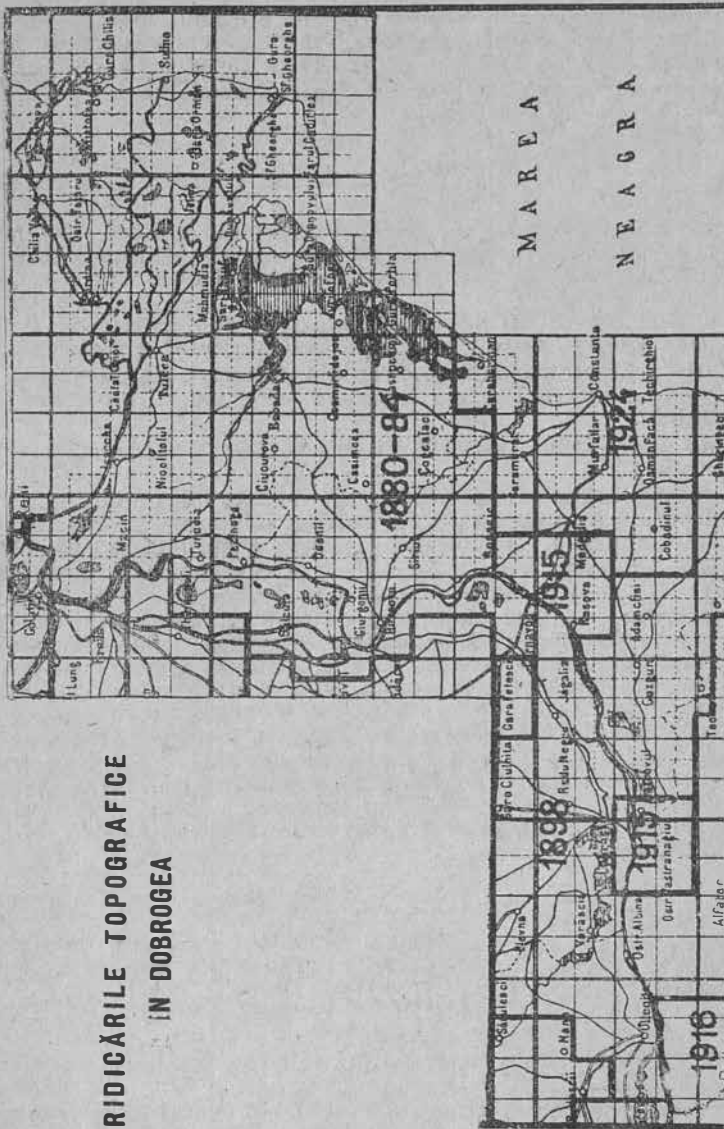
„Cu prilejul Congresului geografic internațional ținut la Viena în zilele de 1, 2 și 3 Aprilie st. n. 1891 — spune Gr. Tocilescu — această hartă a fost de toți admirată. Am avut prilejul, d. G. Lahovari și eu, delegații d-voastră la acel congres, să auzim pe M. S. Impăratul Franz-Iosef lăudând harta Dobrogei foarte mult și zicând: că nu se aștepta ca ofițerii români să facă asemenea lucrări cartografice“.

¹⁾ Sub direcția colonelului Barozzi 441 de foi în anii 1880—1883; sub direcția colonelului Dona, 129 de foi în anii 1883—1884.

(Bul. Soc. de Geogr. 1891 și 1907).

Această hartă urmează să fie revizuită.

Triangulația Dobrogei, care a durat 3 ani (1880—1883) s'a sprijinit pe latura *Dejcea-Sâpata* 19272.49 m., a triangulației austriace fără să se ajungă

RIDICĂRILE TOPOGRAFICE ÎN DOBROGEA

Progresiunea ridicărilor topografice în Dobrogea

la o latură de control. Altitudinile punctelor geodezice au fost calculate în raport cu nivelul Mării Negre.

„Deoarece triangulația din Moldova nu ajunsese încă până la Dunăre,

triangulația Dobrogei nu s'a putut lega cu ea; însă au fost introduse în rețeaua Dobrogei câteva puncte din Basarabia, Moldova și Muntenia, în acest scop.

Pentru măsurarea unghiurilor triangulației Dobrogei au servit aceleași theodolite și metode ca și pentru începutul triangulației Moldovei. Coordoatele rectangulare s'au calculat în raror cu axele triangulației în desfășurarea cilindrică — canevassul convențional al lui Cassini.¹⁾

Cu prilejul Expoziției generale române din anul 1906, s'a expus foile originale de ridicări — minuta topografică: 1:10.000 a Dobrogei, care n'a fost destinată publicității; harta topografică a Dobrogei, în 58 de foi (fotolitografie): harta la 50.000 a Dobrogei; foaia Isaccea.²⁾

Cele dintâi hărți și planuri lucrate de Români sunt:

Dobrogea și Drestiorul. Editor Lt.-Colonel Pappazoglu. Scala 1.300.000, București, Baichel.

Dobrogea „lucrată la Depozitul de rezbel din ordinul d-lui ministru de rezbel general de divizie Cernat. Scala 1:400.000. Edițiunea 1878 și edit. 1879 (aceasta cu titlu: Dobrogea, întăririle, Arab și Ordu Tabia etc.). București, Depozitul de rezbel“.

Frontière Bulgaro-Roumaine aux environs de Silistrie.

Echelle 1:10.000. Gravată la Marele Stat Major al Armatei, București.

Tulcea (planul orașului) „ridicat din ordinul d-lui General G. Angelescu, comandantul trupelor din Dobrogea, de maior C. B. Basarab, 1879, scala 1:10.000“.

Constanța (planul orașului), ridicat de Depozitul de război în anul 1882. Ecart 1:2000.

Harta marină a coastelor României ridicată din ordinul ministerului de război de un grup de ofițeri din marina militară, sub direcția căp.-comandor Al. Cătuneanu. S'a început în 1898 și s'a terminat în 1900—1901.

Harta cuprinde: Delta Dunărei, coasta mării Negre, insula Șerpilor, planurile particulare pe scara 1/20.000 a porturilor Constanța și Mangalia, poziția farurilor și a geamandurilor, a sirenilor, stâncilor, bancurilor și a tuturor punctelor periculoase. Declinația magnetică în diferite puncte ale coastei Mării Negre a fost determinată de Institutul meteorologic din București și anume: la Mangalia, Constanța, Sf. Gheorghe, Sulina și Insula Șerpilor. Planurile originale ale topografiei și sondelor au fost întocmite pe scara 1/20.000 și sunt rezervate serv. militar pentru apărarea coastelor.

MAGNETISMUL TERESTRU. — În lucrarea lui *Becquerel* din 1840 („*Traité d'Electricité et de Magnétisme*”, Vol. VII, p. 213—249, Paris, 1840) sunt trecute următoarele localități din Dobrogea, a căror declinațiune magnetică, a fost determinată de ofițeri ruși afară de gurile Dunărei, care a fost făcută de Gauthier³⁾:

	Lat. N.	Long. E Paris	Anul	Declin. W.
Babadag	44°53'	26°22'	1828	12°10'
Constanța (4)	44°10'	27° 0'	„	11°33'
Gurile Dunărei	45°14'	27° 0'	1824	10°10'
Chilia	45°26'	26°56'	1828	8°53'

Iată cari sunt, după lucrarea lui Struve, din 1845, valorile decli-

¹⁾ „Serv. geografic al Armatei Române”. 50 de ani de activitate 1871—1924. București, 1924.

²⁾ General C. I. Brătianu, Armata la Expozițiunea generală română, p. 42.

³⁾ Contribuțiuni la Fizica Globului, Anal. Ac. Rom. N. 6. 1907.

⁴⁾ Sub numele Kustenje.

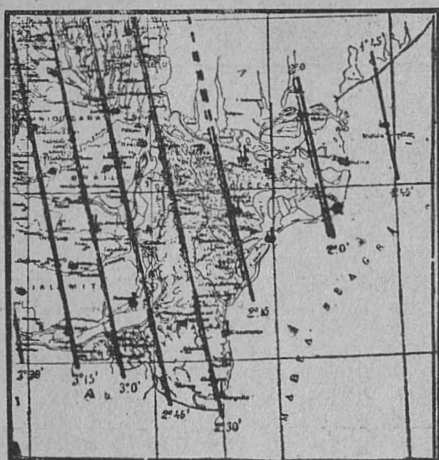
HARTILE MAGNETICE ALE DOBROGEI VECHE

Inclinațiunea magnetică la 1 Ianuarie 1906.

Puterea magnetică totală.

Declinația magnetică la 1 Ianuarie 1906. Componenta orizontală a puterii magnetice.

națiunii magnetice cu indicarea epocii la care au fost determinate în deferi-tele puncte din Dobrogea :

Localități	Puncte	Declinațiunea	Epoca
Babadag	Minaret	12°. 9',8	1828,82
Hârșova	"	11°.48',8	1828,94
Turtucaia	Moschea	11°.36',0	1829,50
Constanța	"	11°.32',3	1828,93
Mangalia	de pe piață	12°.13',1	1830,48
Bazargic	"	10°.41',2	1830,36
Cavarna	de la N. W.	10°.11',9	1830,46

În anul 1858, Karl Kreil, directorul Institutului meteorologic și de magnetism pământesc din Viena, a făcut determinările coordonatelor geografice în Sulina și Insula Șerpilor.¹⁾

LA SULINA *declinațiunea magnetică* a fost : (la 2.886 m. spre V. și 819 m. N. de far).

La 8 Octomvrie la 22h.48m timp mediu astron. de Sulina	6°11',9
" 8 " " 1h.22m " " " " "	6°.14',8
Mijlocia	6°.13',3w

Intensitatea componentei orizontale a fost găsită :

La 8 Octomvrie la 23 h.50m cu magnetul I	0,12683
" 8 " " 23 h.55m " " II	0,22612
Mijlocia	0,22647 cgs

St. Hepites și Murat, au făcut determinarea elementului magnetismului pământesc în diferite localități din Dobrogea, în anii 1898, 1899, 1900 și 1906.

Valorile elementelor magnetismului la 1 Ianuarie 1906 au fost :

LOCALITAȚI	ELEMENTELE MAGNETICE CALCULATE						
	Declinațiunea D	Inclinațiunea I	Componenta orizontală H	Componenta verticală Z	Puterea totală T	Componenta X	Componenta Y
	W	N	cgs.	cgs.	cgs.	cgs	cgs
Portița	2°.32',8	58°.37',0	0,2362	0,3873	0,4536	0,2360	0,0105
Sf. Gheorghe	2°.06',2	59°. 3',0	0,2348	0,3915	0,4565	0,2346	0,0133
Chilia	1°.34',1	59°.21',2	0,2319	0,3914	0,4550	0,2318	0,0063
Constanța	2°.47',1	58°.22',2	0,2364	0,3837	0,4507	0,2361	0,0115
Insula-Șerpilor	1°.40',3	58°.59',9	0,2353	0,3915	0,4567	0,2352	0,0069
Isaccea	2°.32',3	59°.13',3	0,2326	0,3905	0,4546	0,2324	0,0103
Mahmudia	2°.28',3	59°. 0',5	0,2346	0,3905	0,4556	0,2344	0,0101
Mangalia	2°.39',9	57°.52',4	0,2398	0,3819	0,4510	0,2396	0,0112
Megidia	2°.54',4	58°.30',2	0,2374	0,3874	0,4543	0,2370	0,0120
Sulina	1°.53',2	59°. 6',2	0,2340	0,3911	0,4558	0,2339	0,0077
Tulcea	2°.38',7	59°. 7',7	0,2326	0,3890	0,4533	0,2323	0,0107

¹⁾ KARL KREIL, Magnetische und geographische Ortsbestimmungen im südöstlichen Europa und einigen Küstenpunkten Asiens, Wien, 1862.

DUNAREA INTRE TURK-SMIL ȘI MĂCIN

Dunărea, dela Turk-Şmil până la Oltina, unde malul este mlăştinos, curge dela V. la E. ; dela Oltina până la punctul Măgura-Drăgaica, spre N. E. ; dela Măgura-Drăgaica până la Raşova, în direcţia E. ; iar până la Boascic, în direcţia N. E. La Cernavoda malul e stâncos, având înălţimea de 70 m. Aci este marele pod de peste Dunăre.

La punctul Boascic fluviul descrie un mare arc cu convexitatea spre V. până la Ghizdăreşti ; iar, de aci, curge spre N. V. până la Hârşova. Pe această distanţă Dunărea curge dealungul unui perete de calcar, care are aceeaş vârstă ca şi calcarurile ce mărginesc fluviul între Regensburg şi Ulm. Dealurile din apropiere nu se ridică peste 200 m. Fluviul a scobit malul drept formând gropi numeroase şi are tendinţa să şi mute patul spre E.

Aproape de Topal malul e „ruiniform“ şi din cauza eroziunii, rocele recifale din partea locului, formează turnuri, sau colţi. Interesantă e forma de eroziune numită „Moşul şi Baba“, situată la N. de Ghizdăreşti.

Lângă Hârşova şi Topal sunt recife coraliene din era secundară, în care se găsesc fragmente de corali, de arici de mare, de brachiopode, de lamelibranchiate, etc.

Cota medie a apelor la Hârşova : 4.85. În apropiere de această localitate Dunărea se uneşte cu braţul Borcea ; iar la punctul Cluciul se desface iarăşi în două braţe : Dunărea veche şi braţul (canalul) Măcin.

În dreptul localităţii Dăeni, malul dobrogean e înalt şi stâncos.

Puncte de trecere : Olteniţa—Turtucaia (750 m. lăţimea Dunărei).

Călăraşi—Siliştra (Vadul Cailor).¹⁾

Feteşti—Cernavoda peste podurile şi viaductele de c. f. de peste Dunăre şi baltă.

Gura Ialomiei—Hârşova (Vadul oilor).

REGIUNEA MACIN—ISACCEA. — Dela Dăeni, spre N., Dunărea face un cot mare împrejurul munţilor Măcinului. Aci valea se îngustează ; dar, dela Măcin în sus, iarăşi se lărgeste. Între Măcin şi Isaccea sunt bălţile *Crapinei* (16.284 ha.) formate din 3 grupe : Piatra călcată, Crapina, Pisica şi Lăţimea. La S. de Măcin, lângă Igliţa şi Turcoaia sunt lacurile *Carcaliu, Igliţa* şi *Dunărea Veche*, care au legătură cu Dunărea.

În apropiere de Isaccea sunt mai multe bălţi — Piatra, Iapsia-Rahova, Capaclia — şi câteva văi.

Puncte de trecere peste Dunăre sunt între : *Mănăstirea Teraspont* (Basarabia) şi *Eski-Kale* (E. de Isaccea) ; *Cartal* (Basarabia) şi *Isaccea* ; *Reni* ; *Brăila-Smârdanul Nou* (Ghecet), acolo unde se unesc braţele fluviului ; *Galaţi—I. Brătianu*.

¹⁾ Între Siliştra şi Oltina, la punctul *Bugeac* (Râpa sângeroasă) ruşii, în anul 1851, au construit un pod.

Nordul orografic, e *Piscul Țuțuiat* (456 m. alt.), — cel mai înalt din Dobrogea — din care se desfac următoarele înălțimi : la V. *Munții Măcinului* ; la N. E., *dealul Bugeacului* ; la E. *culmea Isac-pei* ; la S. E. *culmea Niculițelului* și *dealul Cilicului* ; la S. *dealul Badagului* ; la S. și S. E., *dealul Dulgherului*, *Dealul Testemel* ș. a.

MUNȚII MACINULUI — cei mai bătrâni din România, — cu toată înălțimea lor modestă (Vf. Greci are 426 m. alt.), prezintă un caracter de vârfuri alpine. Vf. Greci, care e situat la 10 km. S. E. de orașul Măcin, pe teritoriul satului Greci, este stâncos și pleșuv.

Mai jos de Măcin, se înalță un munte ciudat, care te impresionează prin aspectul său neobicinuit :

E *Pricopanul*, care reprezintă tipul cel mai caracteristic de munte aflat în faza cea mai înaintată a bătrâneței. El e constituit dintr'o masă de blocuri neregulate, — unele, colțuroase ; sau aproape

Pricopanul (Munții Măcinului)

dreptunghiulare ; altele, în formă de mici turnuri, ascuțite la vârf, sau de obeliscuri, retezate la bază, cari stau culcate peste alte blocuri, sau sunt înfipte în stânci, ca și când ar fi niște sfredele gigantice.

Unele blocuri, sunt în așa mod suprapuse, în cât formează un soi de peșteri, care pot servi foarte bine de adăpost, oamenilor, sau animalelor.

Din cauza acestei strucriuni ciudate, *Pricopanul* prezintă aspectul unui munte lunar.

D. Ion Cornea, îl numește „muntele de megamoniți al Dobrogei“.¹⁾

În apropiere este *Muntele Carol* (Iacobdeal), care își întinde,

¹⁾ *Ion Cornea*, *Excursia Sawicki în Dobrogea*. Bul. Soc. de Geogr. Tom. XLVI, 1927.

blocul său de granit, deoparte, spre Turcoaia ; iar, de altă parte, spre Cerna. Aci sunt cariere importante din care se extrag de 42 de ani, blocurile de granit necesare pavajului străzilor. De pe vârful *Turcoaia* — înalt de 336 m. — care domină zona inundabilă, satul *Turcoaia* și șoseaua *Măcin* — *Satul Nou*—*Ostrov* —, se deschide o priveliște frumoasă asupra regiunii bălților *Dunării*.

În fața *Muntelui Carol* e „*Blasova*“ o modestă insulă stâncoasă ; iar în apropiere sunt dealurile *Iglișoara Mare* și *Mică*, *Manole* și *Gorgova*.

Lângă *Cerna* e vârful cu acelaș nume, înalt de 242 m., care domină șoseaua *Măcin*—*Babadag*.

La nord-est de Munții *Măcinului*, este *dealul Bugeacului*, — poziție însemnată căci face față cotului, în unghiul drept, ce-l face *Dunărea* dela *Galați* în direcția *Reni*.

Drept în fața *Brăilei* se înalță *Urliga* (sau *Orliga*).

În dreptul cotului *Pisiceii*, în fața *Galaților*, sunt insulele stâncoase *Popina Mare* și *Popina Mică*.

De-alungul *Dunării*, până la *Isaccea*, se întinde *culmea Isaccei* cu vârfurile *Telița* (290 m. alt.), *Taița* (248 m. alt.) și *Tulcea* (205 m. alt.).

REGIUNEA ISACCEA—TULCEA—BABADAG. — Între *Isaccea* și *Tulcea* sunt bălțile *Samovei* formate din bălțile *Săuna*, *Rotunda*, *Parcheșul* ș. a., care sunt legate cu *Dunărea* prin gârle, mai toate potmolite. *Odinioară această baltă a fost o insulă, care era situată chiar în mijlocul Dunărei*. În dreptul orașului *Tulcea*, valea se îngustează și malul fluviului e dominant. Puncte de trecere : *Ismail* (*Basarabia*) pe la *Satu Nou*, în direcția *Tulcea*.

Din *Piscul Țuțuiat* se desfac spre S. E., în direcția *Babadag*, dealurile *Niculitelul* și *Cilicul*. Lângă satele *Ortachioi* și *Cineli*, întâlnim un deal izolat, format din porfir roșu și verde, care se înalță ca o piramidă triunghiulară : e „*muntele*“ *Consul*. Râul *Taița*, se încolăcește, la picioarele sale, ca un imens șarpe de argint. El este cel mai însemnat curs de apă din *Dobrogea* prin volumul său. *Taița* izvorăște din poalele dela sudul dealului *Cadiului* și se varsă în lacul *Babadag*, la 3 ½ km. N. de orașul *Babadag* (lungime, 90 km.).

La S. de *Piscul Țuțuiat*, între *Telița* și *Slava Rusă* și până în regiunea lagunei este *culmea Babadagului*. Râul *Telița* (70 km. lungime) se varsă în lacul *Babadag*.

REGIUNEA DELTEI

BRATELE DUNĂRII. — La ceatalul *Ismail* 67 % din volumul apelor *Dunării* se îndreaptă pe brațul *Chilia* și restul de 33 % pe brațul, care se îndreaptă spre *Tulcea* (lungime 19 km.).

Brațul acesta se împarte în două : brațul *Sulinei*, pe care curge 10 % din volumul de apă al *Dunării* și brațul *Sf. Gheorghe* pe care curge 23 % din volumul total al apelor acestui fluviu.

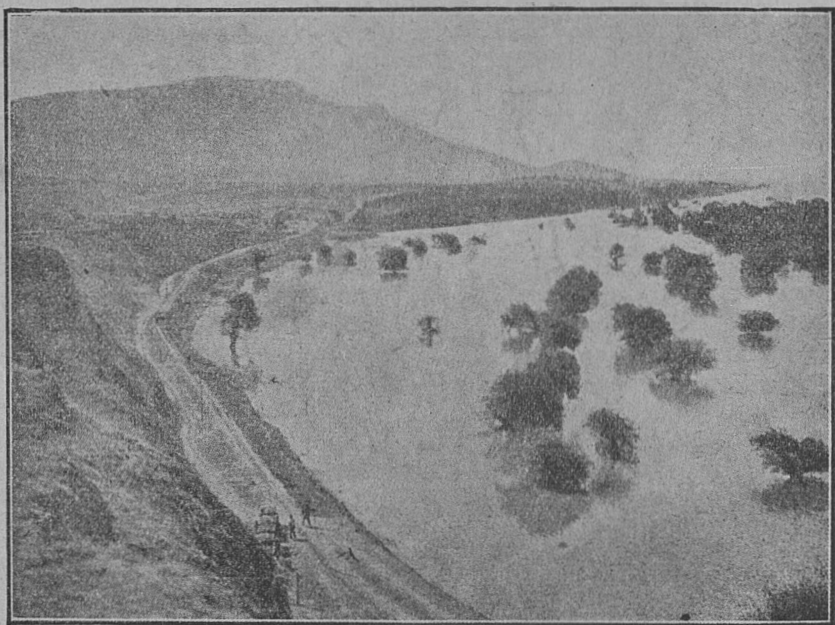
Lungimea brațelor dela Ceatalul *Ismail* la mare :

1. *Brațul Chilia* pe Sтамbulul vechi, 112 km.
2. *Brațul Sulina*, 80 km. (canal artificial, 63 km.).
3. *Brațul Sf. Gheorghe*, 122 km.

Lungimea brațelor dela Ceatalul Sf. Gheorghe la mare :

1. Brațul Sulina, 63 km.
2. Brațul Sf. Gheorghe, 105 km.

Intre *Tulcea* și *Ceatalul Ismail* șenalul navigabil prezintă coturi pronunțate. Când apele cresc, o parte din ele părăsesc cursul normal dela V. spre E și urmează direcția dela N. spre S., tăind linia normală de scurgere a apelor, în unghi drept.

Muntele Carol I (fost Iacobdeal) și balta Turcoaia în timpul inundațiilor

BRAȚUL CHILIA e cel mai important, atât ca volum de apă, adâncime și lărgime de albie, cât și ca înălțime și lărgime de maluri naturale. Dela Ceatalul Ismail până la Pardina, pe o lungime de 40 km., apele curg într'o albie largă de 500—600 m. Adâncimea în șenal e de 10 m. (33 picioare engleze). La Ceatalul Ismail înălțimea d'asupra nivelului o al mării e de 4.20 m. și lărgimea malului e de 500 m. ; iar la Pardina, înălțimea d'asupra nivelului o al mării, e de 3.50 m. ; iar lărgimea malului e de 300 m.

Dela Pardina brațul Chilia se desface în trei brațe: pe stânga *Câșlița* ; la mijloc, *Brațul de mijloc* ; la dreapta, *Tatanirul* și *Tătarul*. Cel mai larg este *Brațul de mijloc*. Aci sunt ostroavele : *Salangic*, *Daler* și *Tătaru*.

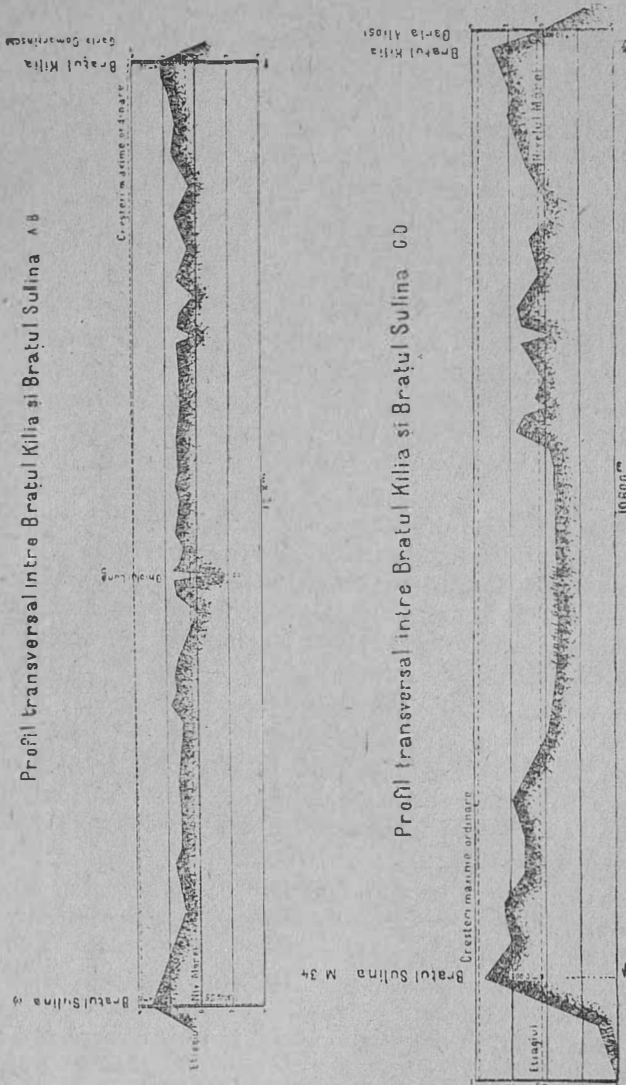
Plaurul din Delta Dunării. — Pelicanii și Cormoranii.

O colonie de pelicani în Delta Dunării

Căștița are 250 m. lărgime și 6—10 m. adâncime ; *Tatanirul*, 200 m. lărgime și 5.20 m. adâncime ; *Tătarul*, 130 m. lărgime și 3,35 m. adâncime.

După 28 km. aceste brațe se reunesc într'unul singur în fața orașelor *Chilia Veche* și *Chilia Nouă*. La 9 km. E. de Chilia brațul Chilia se desparte iarăși în 4 brațe : *Solomonof*, *Chilia*, *Babina* și *Cernof-*

ca. *La Periprava* (18 km. est. de Chilia), înălțimea d'asupra nivelului mării Negre e 1,20 m. ; lărgimea malului, 150 m.

Dela *Periprava* se formează apoi un singur braț până la *Vâlcov*.
Romulus Seișanu. — „Dobrogea“.

CANALUL SULINA. — Dunărea, dela Tulcea, după un curs de 19 km., se împarte în două brațe : *Sulina*, la mijlocul Deltei și *Sf. Gheorghe*.

Înainte de 1857 brațul *Sulina* ducea în mare 5 % din debitul și aluviunile Dunărei. În urma lucrărilor executate de Comisiunea Europeană dunăreană, debitul și cantitatea aluviunilor, a sporit, treptat, până la 12 %. Pe lângă aluviunile depuse la gura *Sulina*, de apele acestui braț, se mai depun tot în fața acestei guri aluviunile aduse dela N. de brațul *Stambulul Vechi*, care de câțiva ani acționează puternic.

Neexistând un curent maritim apropiat, care să târască cu dânsul imensa cantitate de aluviuni aduse de cele două brațe, aluviunile sunt depuse în fața gurei *Sulinei*, formând o *bară*.

Din această cauză, C. E. D. a trebuit să intensifice dragajele dela gura *Sulinei* și să prelungească digurile în larg cu 2.200 m., spre a se putea întâlni curentul maritim dela N. S., care să ia cu dânsul majoritatea aluviunilor. Aceste lucrări sunt în curs.

Dela 1857, când a început să funcționeze C. E. D., până la 1875, brațul și gura *Sulinei* au fost adâncite până la 12 ½ picioare engleze; iar dela 1875 până azi, adâncimea a sporit numai cu 2 picioare engleze, cu toate că debitul și aluviunile brațului respectiv au sporit continuu, dela 5 %, — cât era în 1857, — la 12 % din totalul debitului și aluviunile Dunării.

Din cauza dificultăților ce le întâmpină navigațiunea la gura *Sulinei*, se studiază alegerea unui alt braț navigabil al Dunărei, în locul *Sulinei*. S'a propus, fie brațul *Chilia*, care e cel mai mare, fie brațul *Sf. Gheorghe*, dela sud, — dela *Ceatal*, la *Mahmudia*; iar de aci, să se construească un canal artificial până la *Portița*, care ar avea o lungime de 75 km.

Canalul artificial, *Sulina*, are 63 km. lungime și o adâncime maximă de 6,60 m.

BRAȚUL SF. GHEORGHE. — Dela *Ceatalul Ismail*, până la mare, brațul *Sf. Gheorghe* are 122 km. lungime; iar dela *Ceatalul Sf. Gheorghe* până la mare 105 km. El e cel mai lung și mai sinuos, dar curentul său e astăzi slab.

Între km. 70 și 80 dela *Ceatalul Sf. Gheorghe* sunt canalurile „*Regele Carol I*” și „*Principele Ferdinand*”, care sunt în legătură cu lacurile *Razim* și *Dranov* (*Darnău*).

Din brațul *Sf. Gheorghe* se desface gârla *Dunăvățului*.

DELTA. — Una din regiunile cele mai interesante din Europa, atât prin caracterul ei original, cât și prin pitorescul ce-l prezintă vegetația sa particulară, bălțile și luminișurile sale de apă, este Delta Dunării.

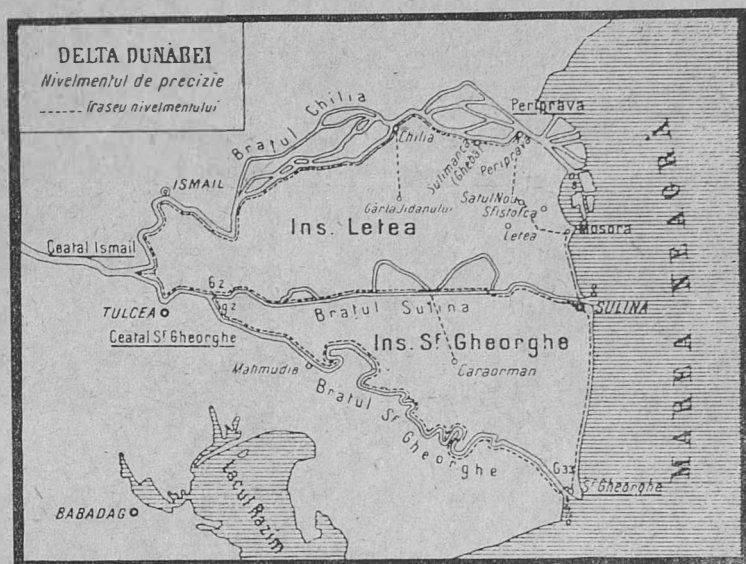
Suprafața Deltei propriu zise e de 2.700 kmp.; iar cu insula *Dranovului*: 4.300 kmp.

În Delta sunt insulele : *Letea* (154.000 ha) : *Sf. Gheorghe* (109.100 ha.) și *Dranov* (75.840 ha.). Malurile Dunării și cordonul litoral ocupă 13 % din

suprafața totală a Deltei; suprafața acoperită de stuf fix, este de 195.005 ha.; iar cea acoperită de plaur este de 72.000 ha.

După dr. Antipa suprafața totală a grindurilor, cari rămân afară din apă la 5 hidrograde (apele mijlocii ale Dunării) se urcă la 54.895 ha.; iar a celor, cari rămân neinundate la 10 hidrograde (apele maxime), este de 13.900 ha.

Usatul cuprinde $\frac{1}{10}$ parte din suprafața totală a Deltei; iar pământul ce poate fi utilizabil pentru pășune și cultură, cuprinde $\frac{1}{14}$ din aceeași suprafață.

Bălțile sunt acoperite de întinse păduri de stuf, care se dezvoltă în mod extra-ordinar, ca în nici-o altă regiune din Europa, acoperită în mare parte de apă.

Stuful crește de obicei împreună cu papura (*Typha latifolia* și *T. angustifolia*), cu felurite specii de rogoz (*Carex*), stânjenei de baltă (*Iris germanica* și *Iris pseudoacorus*), tipirig (*Scripus lacustris*) și alte numeroase plante hydrofile.

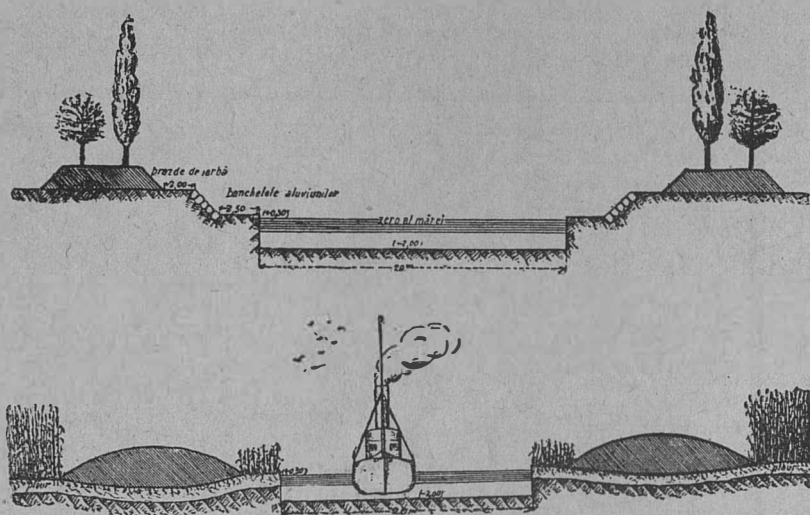
Stuful plutitor, numit *Plaur*, sau *Plav*, este o vegetație originală a Deltei Dunării. Plaurul are o grosime de 90 c. m. și e format din rizoame groase de stuf împletite și prinse între ele prin rădăcinile lor, care formează o masă vegetală plutitoare.

Peste straiul uscat de plaur crește stuful verde și alte plante xerofile.

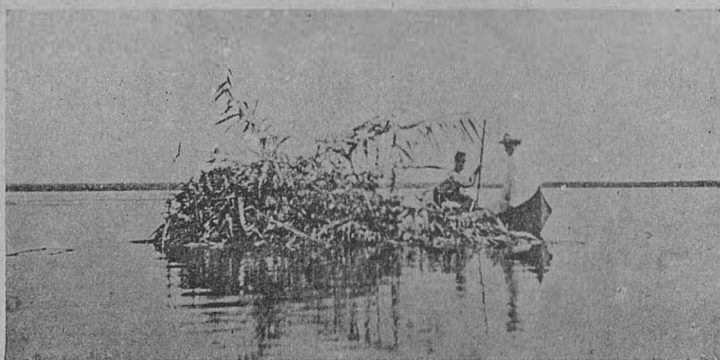
Resturile acestor plante se depun pe plaur și formează, în fiecare an, un strat subțire de humus negru și gras. Cu timpul pătura aceasta se solidifică și pe dânsa cresc diferite soiuri de plante: feriga (*Filix telipteris*); mătrăgună (*Solanum dulcamara*); *Ranunculus*, *Miosotis palustris*, edera, care se prinde de stuf, și se ridică la mari înălțimi (*Convolvulus sepium*).

Plaurul se formează în bălțile adânci și cu apele limpezi. Pe gândurile solide nu se formează plaurul, de când atunci când fundul este mlăștinos. Nămolul format din descompunerea plantelor aquatice, din plaur, se numește *Sapropel*. Iarna, când bălțile și luminșiurile de apă îngheață, plaurul se desface în bucăți și plutesc pe ape, formând „insule plutitoare”. În bălțile *Matița*, *Obretin* și *Mazil*, sunt numeroase insule plutitoare, care fiind împinse de curenți, sau de un vânt mai puternic, circulă în diferite direcțiuni: sau, când sunt oprite, astupă ieșirile bălților, ori, se prind de maluri.

După dr. Gr. Antipa și Reissek „întinderea plaurului în bălțile Deltei este foarte mare; am putea zice că $\frac{3}{4}$ din suprafața Deltei inferioare sunt acoperite cu plaur și numai $\frac{1}{4}$ este lăcuș de apă, sau grinduri.

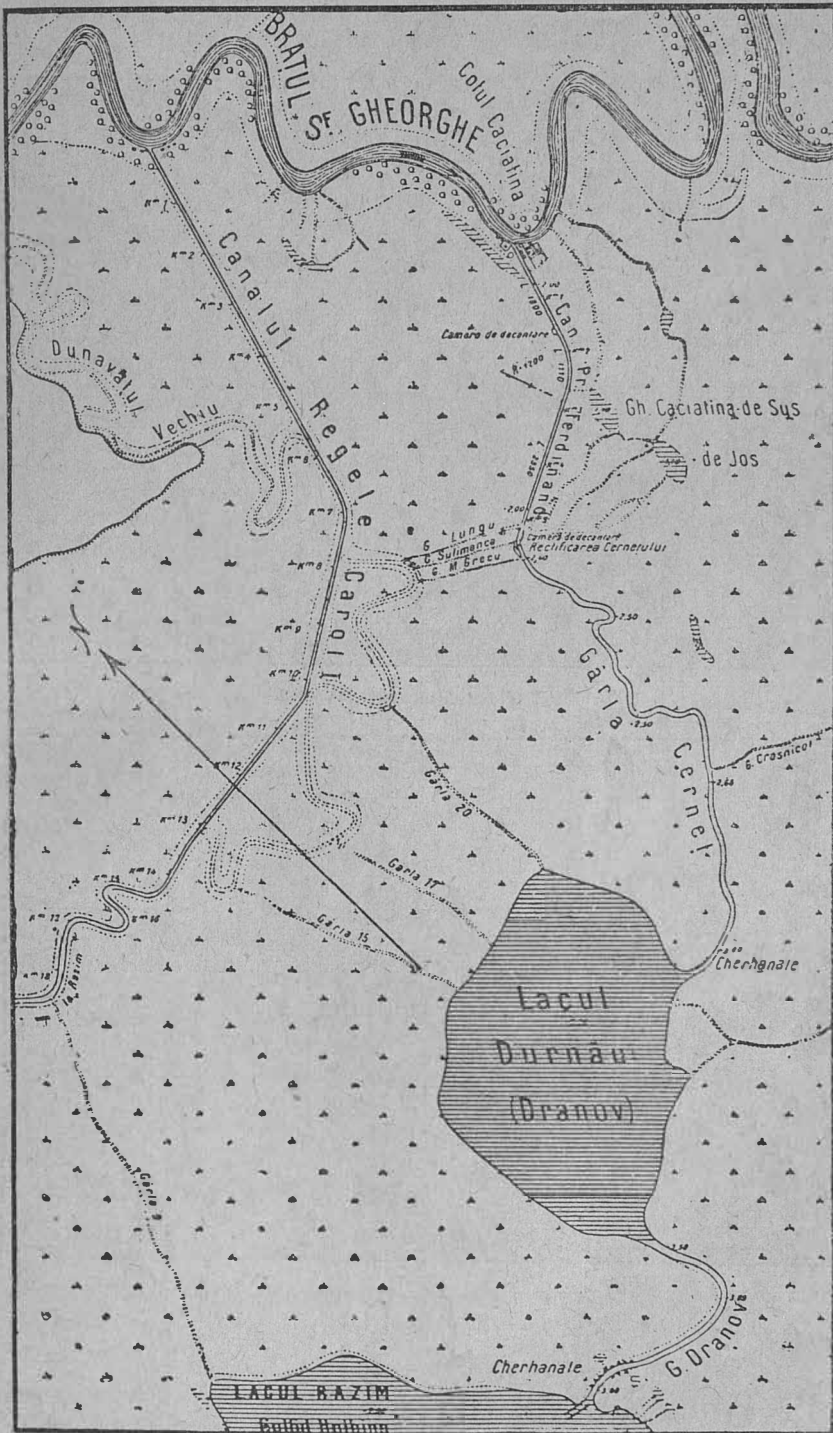

(C) secțiune în regiunea plaurului din Delta Dunării (după dr. Antipa)

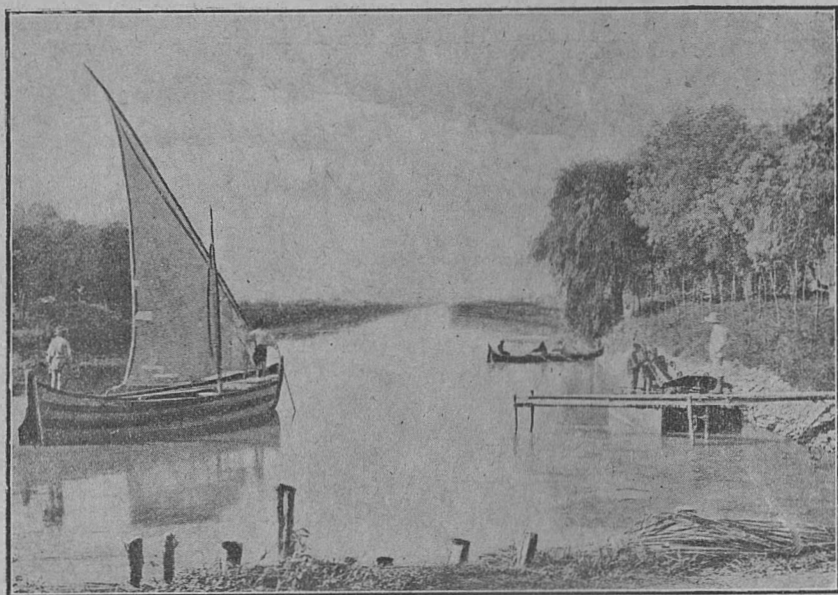
Insula plutitoare în Delta Dunării

În tăeturile ce le-a făcut serviciul tehnic al Comisiunii Europene a Dunării, în Deltă, sau, în tăetura cea mare ce s'a făcut de serviciul pescăriilor, la Dunăvăț, s'a putut vedea aceasta foarte bine, săpându-se cu draga pe kilometri întregi numai în plaur plutitor, unde dedesupt era apă. Ba chiar mai mult, s'a lucrat în terenuri, care aveau cu totul aparența pământului solid și unde chiar la suprafață stuful era mic și rar și cu toate acestea săpându-se cu draga s'a văzut că era plaur plutitor, iar la o adâncime de un metru sub el era balta Dunării. Acesta este de obicei un plaur peste care o inundație

Traseul canalurilor Carol I și Ferdinand

mare a depus aluviunile sale de nisip și nămol îngreuindu-l astfel și împiedcând o parte din vegetația de pe el de a se mai dezvolta".¹⁾

Brațul Dunăvățului

Gura Dunăvățului dela Dunăre

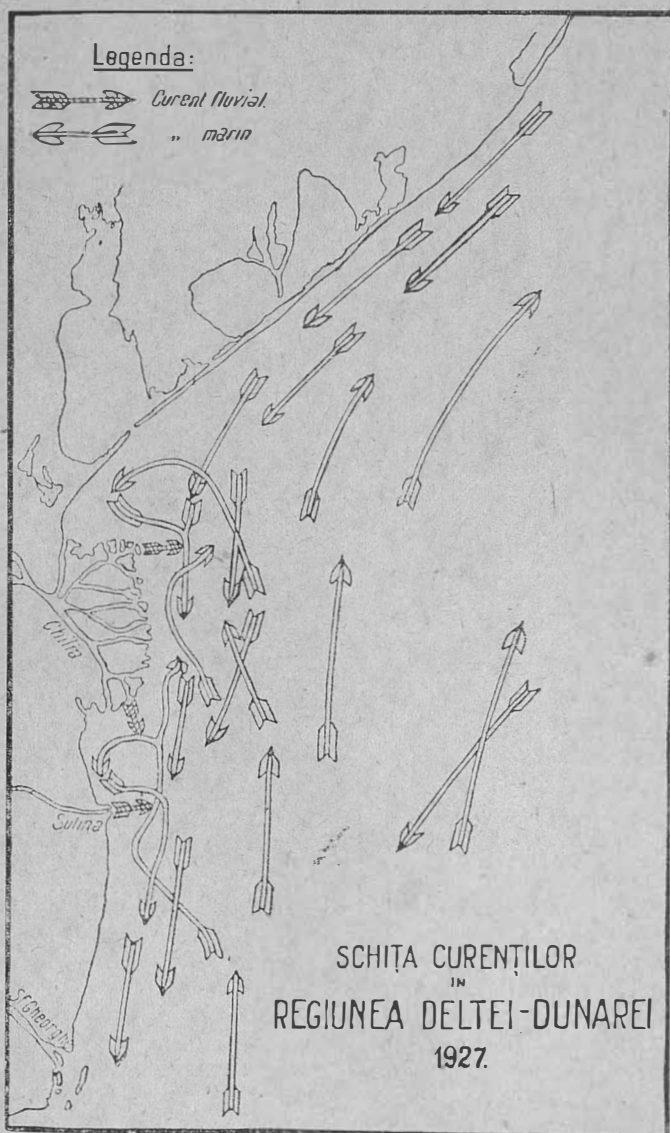
Lângă Mahmudia e dealul *Beștepe* (turc. = 5 vârfuri), care e stâncos.

¹⁾ Dr. Gr. Antipa, Regiunea inundabilă a Dunării, 1910.

Reissek. Vegetations—Geschichte des Rohres an der Donau in Oesterreich und Ungarn. Wien 1859.

Gârla Dunăvățul se desface din brațul Sf. Gheorghe, se îndreaptă mai întâi spre S. și apoi spre V. și după un curs de 40 km. se varsă în lacul Razim.

În unele părți malurile Dunăvățului sunt înalte. Această gârlă, comunică cu lacul Dranov prin gârlele Pietnaț, Semnat și Dvațatca.

CANALURILE. — După ce s'a rectificat Dunăvățul, s'a construit de Români canalul „Regele Carol I”,¹⁾ care leagă brațul Sf.

¹⁾ Lucrările au costat 236.000 lei.

Gheorghe de laguna Razimului și canalul Regele Ferdinand, care leagă brațul Sf. Gheorghe de lacul Dranov.

CANALUL „REGINA ELISABETA“ este lung de 5 km., lat de 20 m. și adânc de 2 m. Cheltuelile pentru executarea lui s'au ridicat la suma de 79.000 lei. El leagă laguna Razimului de lacul Babadag.

Alimentările puternice ale lacului Razim și vânturile de răsărit, care provoc în partea de V. urcarea nivelului apei de 0,60 m., au favorizat construirea acestui canal.¹⁾

REGIUNEA LAGUNEI RAZIMULUI.— O altă regiune interesantă în Dobrogea este aceea a mării lagune dela sudul Deltei Dunărei, — rămășița fostului golf al mării Negre. Laguna Razimului e formată din următoarele lacuri, „japșe“, „periboine“, „zatoane“ și „buhazuri“ :

	Intinderea maximă de apă	
<i>Razim (Razelm)</i>	36.000	ha.
<i>Dranov (Durnău)</i>	2 500	„
<i>Babadag</i>	2.000	„
<i>Golovița (Gorovița)</i>	7.200	„
<i>Zmeica</i>	6.400	„
<i>Sinoe</i>	16.500	„
<i>Tuzla</i>	1.400	„
<i>Sarinasuf</i>	600	„
<i>Hagighiol</i>	300	„
<i>Malciana</i>	400	„
<i>Petrișca Mare</i>	200	„
<i>Diverse Japșe, periboine, zatoane, buhazuri etc.</i>	19.000	„
Total	112.500	ha.

Aceste întinderi de ape comunică între ele prin diferite guri și canale și sunt alimentate, — fie cu apele mării, prin diverse orificii, fie cu apele Dunărei, prin canale, sau cu apele râurilor ce se varsă într'ânsele : Cataloiul, Taița, Telița, Slava Rusă, Beidaut, Babadag, Slava Cercheză, Hagi Arad, Sariutul, Dunghival Peletlia — ; sau cu apele din subsol.

În lacul Razim sunt insulele: Popina, situată la 1.500 m. de mal, care are o circonferență de 3.500 m. și o întindere de 149 ha. Partea de V. e mlăștinoasă. Alt. 49 m. ; Grădiștea și Bisericuța.

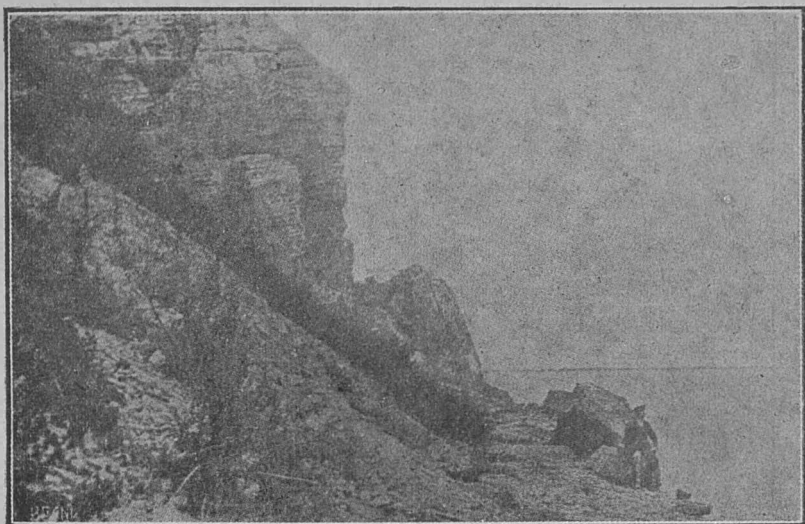
Lacul Razim are legătură cu Marea Neagră prin orificiul Cistaiase, la punctul Pohani—Hrani.

LACUL BABADAG e situat lângă laguna Razim și dealul Babadag.

¹⁾ ION G. VIDRAȘCU, Lunca Dunărei și regimul apelor ei. p. 162. Bul. Soc. Reg. de Geogr. XXXVI, 1915.

Lungimea : 11 km. Lăţimea maximă : 3 km. Adâncimea : 1—3.50. Suprafaţa : 16 kmp. La V. lacul are două prelungiri : balta *Toprac-Chiopru* şi *Coadă Bălţi*. Între lacul Babadag şi lacul Razim e o regiune mlăştinoasă, acoperită de stuf. Ambele lacuri comunică între ele prin *canalul „Regina Elisabeta”*, inaugurat în 1913.

LIMANUL GOLOVITA are legătură cu marea Neagră prin *Portila* ; LIMANUL SINOE prin *Petriteasca* ; iar LACUL GARLIŢA prin *Lungana* şi *Chituc*.

Ţărml cretacic al lacului Razim (Capul Dolojman)

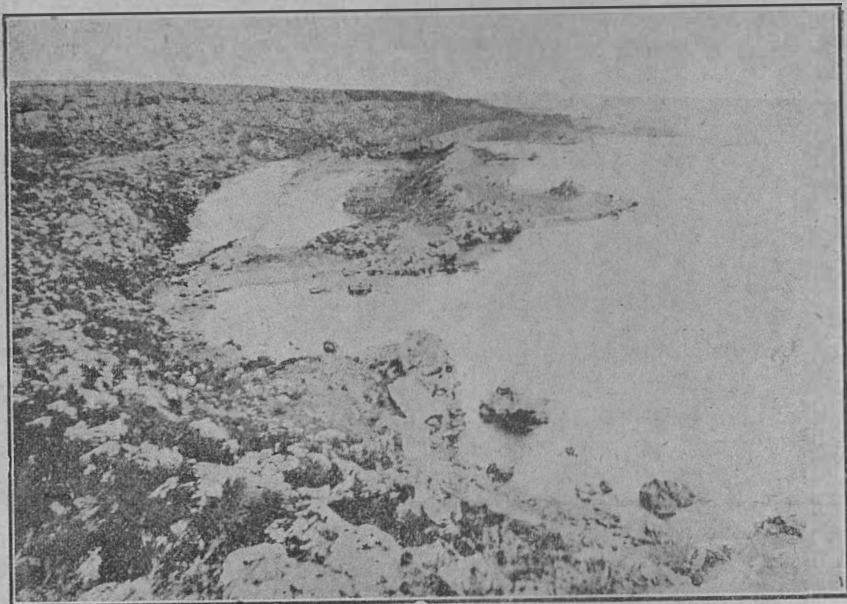
Fot. Prof. I. Simionescu

COASTA MAREI NEGRE. — Afară de partea cuprinsă între Delta Dunării şi gura Boazului, care e la acelaş nivel cu marea, coasta dobrogeană este pretutindeni înaltă. Contra-forturile nord-estice ale Deliormanului se opresc brusc pe coastă.

Dela N. la S. coasta formează următoarele capuri : *Glinca* (pe care e instalat farul Sf. Gheorghe) ; *Midia* (la extremitatea ţărmlui stâncos numit *Colţul Bumbacu*, sau *Paume*) ; *Constanţa* (fostul hotel Carol din oraşul Constanţa) ; *Agigea* (lângă lacul cu acelaş nume) ; *Tuzla*, care e cel mai înaintat (pe care este instalat farul Tuzla) ; *Cumaro-va* (lângă lacul Cumaro-va) ; *Caliacra* (lângă oraşul Caliacra) şi *Giulgrad*. Golfurile sunt : *Midia*, *Constanţa* cu concava către S. şi *Caliacra*. În faţa gurei Sf. Gheorghe sunt insulele de curând apărute : *Ostro-ful Mare*, *Ostro-ful Mic*, *Ostro-ful*, *Ostro-ful* (pe care e instalat farul Sf. Gheorghe al Comisiunii europene dunărene) *Sakalin*, lungă de 3 km. şi *Gura Căinelui*. Nisipurile dela Sf. Gheorghe, Car-orman, Cîsla Văduvei şi Catârleţul, sub influenţa vânturilor, formează dune ; iar cele dela gura Periteasca, Malciana Gura Boazului, Sinoe, Tusla, Chituc, Istria, Midia, Mamaia, Mangalia, Ecrene, sunt fixe.

Coasta din partea de N. E. a peninsulei Constanţa, se surpă. În ultimele decenii cartiere întregi au fost distruse din cauza surpării terenului. Coasta este argiloasă între biserica grecească din Constanţa şi Mamaia, şi stâncoasă între biserica grecească şi bulevardul Elisabeta. Peninsula pe care este aşezat oraşul Constanţa este o rocă sarmatică acoperită de loess.

Între lacul Șabla și țărmul mării terenul e nisipos și formează dune înalte de câțiva metri. În apropiere de Calichioi coasta se înalță în linie verticală, sau oblică. De la farul Șabla, la sud, până aproape de Surtuchioi, coasta e formată din calcaruri rezistente.

Coasta Mării Negre în dreptul lacului Heraclea

Falii mari sunt între Caibeichioi și Balota. Falia dela N., numită *Iaila*, e aplecată în direcția V. și oferă o priveliște interesantă. Alte falii aplecate în direcția V. încep din dreptul localității Surtuchioi. Dr. I. Lepși numește aceste falii „Heraclea”. Între Șabla și Caliacra predomină calcarul tare.

COASTA DE ARGINT. — Prin „Coasta de Argint” unii geografi înțeleg coasta Mării Negre dela S. de Mangalia până la Ecrene; iar alții, dela Șabla la S. ; dela Caliacra, la S. ; sau dintre Caliacra și Balcic.¹⁾

De-alungul coastei, care se întinde dela Șabla până la Ecrene, sunt unele regiuni, care prezintă interesante și variate aspecte. O climă blândă, aproape cu caracter mediteraneeen, a favorizat creșterea unei vegetații, dacă nu impresionantă prin exuberanța și varietatea ei, totuși interesantă prin caracterul său exotic pentru noi. Pe lângă vița de vie, foarte viguroasă, crește în această parte, smochinul sălbatec, migdalul și câteva elemente mediteranee.

Faptul apoi că o parte din această coastă e formată din calcar alb și marne sarmatice, acoperite în unele locuri de *terra rosa* (pământ roșiatic), explică minunatele jocuri de lumină și efecte de colo-

¹⁾ După dr. I. Lepși Coasta de Argint ar fi numai partea cuprinsă „între Balcic și capul Caliacra, care are o lungime de 26,6 km.”. (Coasta de Argint. Analele Dobrogei, Vol. V, 1923 și Litoralul Șabla-Ecrene, p. 212).

rit, atunci când întregul litoral este inundat de razele Soarelui. În timpul nopților, când razele argintii ale Lunii, proiectează pe întinsul apelor mării, o mantie strălucitoare, care pare fosforescentă, atunci Coasta de Argint prezintă aspectul unui splendid decor de feerie.

FARURILE.— SULINA.— *Farul dela capul cheiului la S.* O lumină alternativă albă-verde. Explozibil, la fiecare 10 m. Înălțimea : 38 pic.

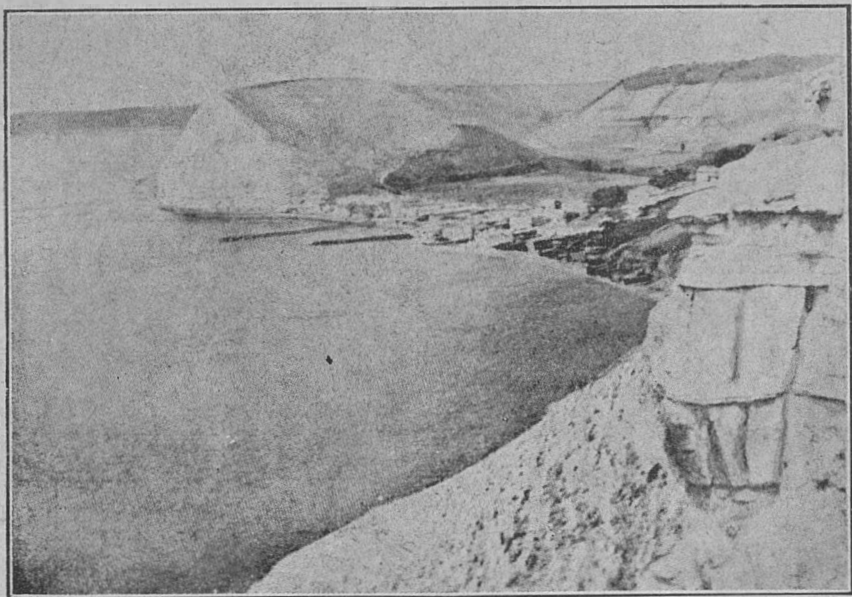
Farul dela Nord. Construit în 1887. Înălțime, 45 pic. Vizibilitate, 8 mile Turn de piatră circular. Lumina roșie. Clopot.

Farul vechi. Joc alb fix, vizibil la 14 mile marine. Înălțime, 70 picioare, construit de ruși în 1802 ; înlocuit în 1833 și reconstruit în 1842.

Poziția : Lat. N. 45°, 10'. Long. E dela Gr. : 29°, 41'.

(Actualmente Comisia Europeană Dunăreană construiește alt far pe pretungirea digului).

SF GHEORGHE.— 1 lumină la fiecare 5 sec. Construit în 1865. Reparat

Orașul Caverna.

în 1913. Vizibilitate : 14 mile marine. Înălțimea, 65 pic. Turn cilindric negru

Poziție : Lat. N. 44°, 51'. Long. E dela Gr. : 29°, 37'.

În timp de ceață : explozii la fiecare 5 m.

CONSTANȚA. — *Farul „Regele Carol I”,* situat la capul digului principal. Turn alb pe un bloc pătrat de piatră. Lumina albă cu ocultație la fiecare 2 sec. Vizibilitate, 13 mile marine. Înălțimea : 67 pic. Construit în 1909. Sirenă : la fiecare minută un sunet de 2 sec.

2 faruri la intrarea portului. Lumina roșie și verde.

Poziție : Lat. N. 44°, 9'. Long. E. dela Gr. : 28°, 41'.

TUZLA. — Construit în 1900. Înălțimea, 70 m. 2 lumini la fiecare 10 sec. Vizibilitatea 20 mile marine. Turn cilindric alb de oțel. Sirenă : sunete la fiecare 2 m. (3 sec.).

Poziția : Lat. N. 44°, 0. Long. E. dela Gr. : 28°, 42'.

Globul cu cele două oclaturi albe se învârteste într-o baie de mercur prin ajutorul unui mecanism de ceasornic. El e prevăzut și cu o lampă roșie,

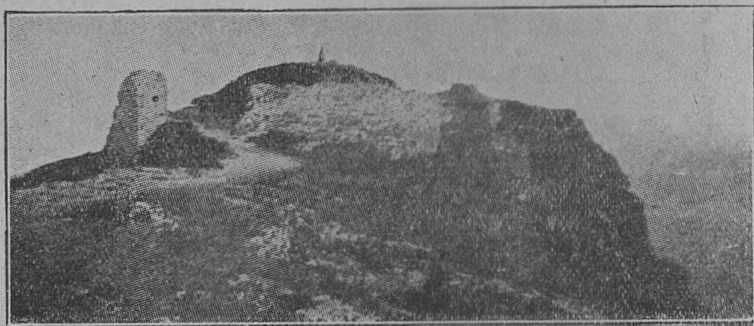
care luminează un unghi de 30 de grade dela uscat la mare, în spre Constanța cu scopul de a feri vasele să nu atingă uscatul, dând direcția Constanței.

Sirena farului e cu aer comprimat de primul ordin (la fiecare 2 m. o grupă de 3 sec. durată, separate la o pauză de 5 sec.). Farul a costat 283.439 lei.

MANGALIA. — Construit în 1897. Schelet de oțel roșu și alb. 1 lumină fixă albă. Vizibilitatea : 12 mile marine. Înălțimea : 50 picioare.

Poziția : Lat. N. 43°, 49'. Long. E. dela Gr. : 28°, 37'.

SABIA. — Construit în 1856. Turn octogonal de piatră alb. Lumina fixă. Vizibilitatea : 15 mile engleze. Înălțimea : 98 picioare.

Capul Caliacra

Poziția : Lat. N. 43°, 33'. Long. E. dela Gr. : 28°, 39'.

CALIACRA. — Construit în 1866. Reparat în 1911. Turn alb la extremitatea capului Caliacra. Lumină la fiecare minută. Vizibilitatea : 18 mile marine.

Poziția : Lat. N. 43°, 21'. Long. E. dela Gr. : 28°, 30'.

Turnul farului, construit din fer, are o greutate de 47000 kgr. și o înălțime de 54 m. Aparatul optic e prevăzut cu două oclaturi albe și luminează un unghi de 18 grade.

LACURILE SARATE. — La S. de laguna Razim, sunt numeroase lacuri sărate, — rămășițe ale apelor mării.

Taşdül (2183 ha.) cu malurile înalte și stâncoase. În mijlocul lacului e Insula Mică (turc. Chiuciuc-Öda) ; Lacul Mic (Ada ghiol) ; Gargaldc în partea de S. a comunei cu acelaș nume. (250 ha. întindere). Malurile lui sunt înalte și stâncoase.

Mai la S. e lacul Mamaia (Siut Ghiol) care e la 1.95 m. peste nivelul mării ; se scurge în apele mării la N. de Constanța, printr'un șuvoi puternic, care reprezintă o forță motrice de aproximativ 500 cai putere.

În lac este faimoasa *însulă Ovidiu*.

Lângă stațiunea de c. f. Mamaia (stab. balnear, plajă).

Lacul Tăbăcăriei (108 ha.), lângă Constanța.

Lacul Agigea (75 ha.), lângă satul Agigea.¹⁾

LACUL TECHIRGHIOL. — (1232 ha.) situat la 12 km. S. Constanța.

Nivelul lacului e cu 1.50 m. sub nivelul mării Negre. Sărătura apei sale e foarte concentrată. Proporția de săruri la litru : clorură de sodiu g. 75.5273 ; sulfat de sodiu, g. 9,7017 ; sulfat de magneziu g. 1,1625 ; sulfat de calciu, 0, 9326 g.

Analiza nămolului din lac : Clorură de sodiu, 36,40330 ; clorură de potasă, 1,39586 ; clorură de magneziu, 0,73376 ; bromură de magneziu, 0,04794 ; sulfat de magneziu, 3,43726 ; sulfat de calciu, 0,06041 ; carbonat de calciu,

¹⁾ Agigea în turc. = amară.

0,39985 ; carbonat de magneziu, 0,69625 ; carbonat, acid de amoniu 0,36363 ; silice, 0,000043 ; oxid de fer, urme, oxid de aluminiu urme, azotat de amoniu urme, substanțe organice, acizi volatizi, perderi, 1,46423 ; hidrogen sulfurat liber, urme slabe ; anhidridă carbonică și semicombinată, 2,78642.

Lacul e despărțit de Marea Neagră printr'o limbă de nisip de 600 m. lărgime. Densitatea apei e mai mare decât aceea a apei de mare cu 0,04201—15 la sută. Lângă lacul Techirghiol e un alt lac mai mic.

În apropiere sunt stațiunile balneare *Carmen Sylva* (Movilă) și *Techirghiol-sat*.

Lacul Comarova (52 ha.), S. de Techirghiol.

Lacul Tatlageac, la S. de Tuzla, km. 31—32 al șoselei, lângă satul Tatlageac. Suprafață : 162 ha. Proporția de săruri la litru : clorură de sodiu, 8,6120 g. ; clorură de magneziu g. 0,2454 ; sulfat de magneziu g. 0,6293 ; sulfat de calciu g. 0,5011.

În apropiere de orasul Mangalia, balta și lacul Mangalia.

LACUL MANGALIA a avut odinioară o întindere ceva mai mare. După un studiu al d-lui comandor C. Negru, în urma pământului cărat de ploii, s-a împotmolit 2,5 km. din acest lac, — fapt ce se constată prin ridicarea topografică din 1888, care arată coada lui la 2,5 km. mai departe de cât unde este astăzi.¹⁾ În urma studiilor ce s'au făcut în vederea transformării acestui lac într'un bun adăpost pentru flota noastră de război, o parte din el se numește „Baia Marinei“, sau „Baia General Hârjeu“. Valea lacului Mangalia, de la origină până la mare, are o lungime de 43 km. dintre care 9,3 km. e ocupată de apele lacului. Sunt câteva insule pe lac și lângă lac este „Peștera Dobrogei“ și câteva puțuri sulfuroase. Fundul lacului actual, plin de nămol și nisip, e la 6—12 m., iar fundul primitiv al văii de piatră, se găsește astăzi, la adâncimi mai mari de 16 m. sub nivelul mării.²⁾

LACUL SABLEA, are o suprafață variabilă de 10—30 ha. și o formă aproape circulară. Diametrul : $\frac{1}{2}$ km. Nivelul este aproape egal cu cel al Mării Negre. Solul noroios, se poate întrebuința pentru băile de nămol.

LACUL HERACLEA (lângă *Surtuchioi*), are în diametru aproximativ $\frac{1}{2}$ km. Nămolul din lac are culoarea plumburie-neagră și e gras. În fundul băii Balota, balta cu acelaș nume, care e ridicată deasupra nivelului M. Negre. Lungimea : 1000 m.

LACUL TUZLA are legătură cu marea printr'un șanț artificial. Nivelul lacului e aproape la acelaș nivel cu marea Neagră. El are un strat gros de nămol.

BALTA BATOVA. la gura râului cu acelaș nume. Are o suprafață de 2 kmp. În apropiere e faimoasa plajă dela Ecrene.

REGIUNEA HARȘOVA — GURA DOBROGEI

Din nodul orografic al Dobrogei, *Piscul Țuțuiat*, pornește spre S. și S. E., pe stânga pârâului Sarai, până la Hârșova, dealul *Dulgherului*, formând lângă această din urmă localitate o importantă poziție militară ; iar, între văile Slava și Beidaut, este *dealul Testemel* cu vârful *Ciamurli*, înalt de 306 m.

Valea Casimcei cu caracter pietros, e interesantă și pitorească. Dela satul Pantelimon se deschide spre S. defileul *Chirișlic*, lung de câteva sute de metri. La deschiderea defileului e o peșteră și stâncile de pe-aici relativ înalte de calcar, au forme ciudate. La dreapta, se deschide defileul *Șeremet*. Valea numită „*Gura Dobrogei*“, cu caracter pietros — prin care curge pârâul Visterna — pare a indica că de la această gură, în jos, începe regiunea de stepă, — *adevărata Dobroge*.

¹⁾ Comandor C. Negru, Lacul Mangalia, Revista Armatei, Anul XXXII, N. 4, 1914.

²⁾ C. Brătescu, Lacul Mangalia, Bul. Soc. Reg. de Geogr. XXXVI, 1915.

„Gura Dobrogei are și ea același caracter pietros ca și valea Casimcea. Ba chiar priveștiștea pare aci mult mai impunătoare. Peșteri întinse, ce par că și ascund gurile mici în dosul stâncilor eșite mult înainte și a căror mărime se socotește după numărul oilor ce se pot adăposti în el ; micul pârâu ce udă valea și puternicul izvor la fel cu care nu cred să se mai afle altul în Dobrogea stepă, au dat puțința ca această vale să fie populată cu numeroase turme și oameni“.¹⁾

Râul Casimcea, sau *Taşăul*, este cel mai lung curs de apă din Dobrogea : 95 km. Bazinul său are o suprafață de 600 kmp. El izvorăște dela pârâele dealului Perletlia și se varsă în lacul Taşăul.

Râul Slava (85 km. lungime) se varsă în limanul Golovița.

Râul Beidaut (50 km. lungime) se varsă în limanul Sinoe.

Râul Duimai, se varsă în lacul Tuzla din jud. Tulcea.

Râurile Taița, Casimcea sau Taşăul, Telita și Beidaut, nu seacă nici odată.

Dealul Sarighiol, e între văile Casimcea și Beidaut (200—270 m. alt.). Între văile *Carasu* și *Casimcea*, din *rârful Înșiratele* (209 m.) se desfac mai multe înălțimi, în forma unui evantai, — unele, în direcția Constanța și Mamaia și altele în direcția Megidia.

REGIUNEA STEPEI IERBOASE. — Regiunea stepei începe la răsărit de depresiunea Oltina și se întinde până în valea Carasu, dintre Cernavoda și Murfatlar.

La S. de valea Carasu e un podiș, ale cărui înălțimi sunt mai pronunțate la sud, pe creasta Deliormanului. În apropiere de Constanța podișul, la *Palas*, are 58 m. înălțime. Distanța dela țărnul mării și până la culmea principală a terasei dunărene este între 7—10 km.

REGIUNEA DELIORMANULUI. — Regiunea deluroasă și păduroasă cunoscută sub numele de *Deliorman*, cuprinde partea dela Vestul depresiunii Oltinei și Bazargicului, până la frontiera româno-bulgară ; dar ea se întinde și mai departe, în Bulgaria, până la coasta de răsărit a *Bieli-Lomului* și a *Provadiei*, așa că linia de despărțire a apelor cade pe teritoriul statului vecin. Regiunea dela V. liniei Bazargic, Caraomer și Cobadin este tăiată de văi largi și e accidentată în apropierea Dunărei ; iar regiunea dela răsăritul acestei linii are aspect de stepă ierboasă, cu văi largi, lipsite mai toate de apă și de păduri.

Intreg podișul Deliormanului este accidentat, fiind constituit din dealuri înalte (130—420 m.), acoperite de păduri și de văi adânci, cari au înclinarea în direcția S.—N., către Dunăre.

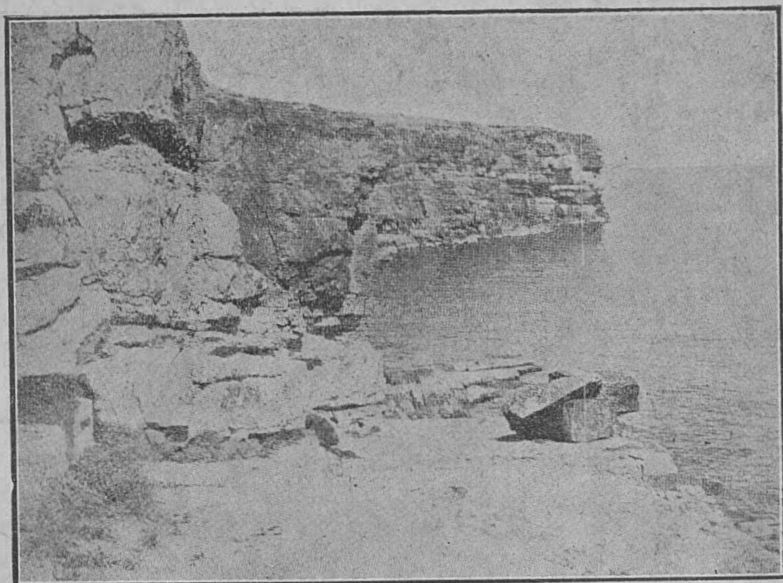
Trerasele dunărene au înălțimi între 100—392 m.

În general văile din această regiune sunt uscate.

¹⁾ N. GH. DINCULESCU, Observări din Dobrogea, Bul. Soc. Reg. de Geogr. Tom. 34. fas. I.

INSULA ȘERPILOR

Insula Șerpilor, care a făcut odinioară parte din soclul continental al Dobrogei e situată în Marea Neagră la E. de gurile Dunării, în dreptul Sulinei, la o distanță de port de 44,⁸/₁₄ km.

Insula Șerpilor

Coordonate geografice. — Lung. E. 30°, 14' 41"; Lat. N. 45°, 15', 53".

Suprafața : 17 hectare.

Lungimea, pe la mijlocul insulei, dela S. la N. e de 440 m.; diametrul cel mai lung, dela S. W. direcția N. E., e de 662 m.

Adâncimea mării, în jurul insulei, e între 4—25 m.

Terenul stâncos e compus din gresii silicioase dure, conglomerate și cvartite care fac parte din sistemul *Permian* (grupa primară).

În partea dela N. și V. stâncile se înalță puțin peste nivelul mării, pe când la S. și E. țărmul e prăpăstios. În împrejurimi sunt stânci submarine.

În colțul dela S. W. se observă urmele unui drum vechi.

În mijlocul platoului din interiorul insulei se văd ruinele unui templu antic.

Farul a fost construit în anul 1919.

Poziția: Lat. N. 45°, 15'. Long. E. dela Gr. 30°, 13'. O lumină la fiecare 2 sec. Vizibilitate: 19 mile marine. Înălțime: 195 picioare. Explosibil: 2 bu-buituri la fiecare 30 de sec.

Această insulă a avut în antichitate o întindere mai mare de cât astăzi și a fost locuită.

Ammiani Marcellini și *Philostrati* spun că insula „*Leuce*“ — cum se numea în antichitate *insula Șerpilor* — erau mai multe lacuri. Aci a fost — după tradiție și legendele din antichitate — fai-

mosul templu al lui Achille și diverse edificii, în care locuiau preoții. Templul era înconjurat de plomi și ulmi.

Rufi Festi Arieni în *Descriptio Orbis terrae* vorbește de un golf foarte întins ce era în această insulă.

LEGENDA LUI ACHILE. — Grecii din antichitate credeau că eroul Achile, după moartea sa, a locuit în insula *Leuce* (Insula Șerpilor) unde avea un templu mareț și corăbierii aduceau aci jertfe și daruri. Tot în această insulă, numită „a fericiților“, locuiau sufletele eroilor.¹⁾

În „*Periplus Ponti Euxini*“, Flaviu Arriani, povestește astfel legenda lui Achile :

„Dacă din dreptul acestei guri¹⁾ plutești cu vântul de nord spre largul mării, îți stă înaintea o insulă pe care o numesc unii *insula lui Achile* și alții *Alba*, pentru culoarea sa. Se zice, că Thetis a scos-o din mare pentru băiatul ei, și că Achile o locuiește. În adevăr, că se și găsește în ea un templu a lui Achile și o statuie de lemn, care este o lucrare veche. Insula însă, este deșartă de oameni și e păscută de capre nu multe la număr, pe care cei ce se opresc le aduc jertfă lui Achile. Și daruri multe sunt puse în templu, precum fiole, inele și pietre mai de preț.

„Toate aceste daruri sunt închinat lui Achile și inscripțiile de pe ele, unele în latinește, altele în elinește, în fel de fel de metre, sunt laude iarăși pentru Achile. Iar unele sunt și pentru Patroclu, de oarece îl cinstesc și pe Patroclu împreună cu Achile, acei cari vor să placă lui Achile. Și mai locuiesc pe insulă o mulțime de păsări fulce, lări și colurnice, nenumărat de multe. — În fiecare zi de dimineață ele zboară spre mare și apoi dela mare, muindu-și aripele, zboară repede spre templu și-l stropesc. Când este stropit în deajuns, ele mătură podeala tot cu aripele.

„Unii istorisesc și acestea, că: Dintre cei ce se coboară pe insulă, acei veniți în adins, aduc pe corăbii victime, pe care parte le jefuesc, parte le lasă libere în onoarea lui Achile : iar cei cari vin siliți de vreme rea, cer de la însuși zeul o victimă, întrebând pe oracol în privința sacrificiului ; dacă nu-i mai bine și mai folositor, să o înjunghie pe cea pe care au ales-o după părerea lor, pe când păștea : — depunând în același timp și prețul care li se pare lor potrivit.

„Dacă oracolul respinge, ei adoargă la preț, dacă iar respinge, adoargă iarăși, până când primind, ei cunosc că prețul e de ajuns. Atunci victima stă de voia ei și nu mai fuge. Și astfel bani mulți sunt dăruiați eroului drept preț al victimelor.

„Se mai zice, că Achile să arată în vis celor ce se coboară pe insulă, iar celor ce plutesc, când nu sunt departe de ea, li se arată pe mare și se spune ce parte a insulei este mai bună pentru coborât și pe unde să se apropie.

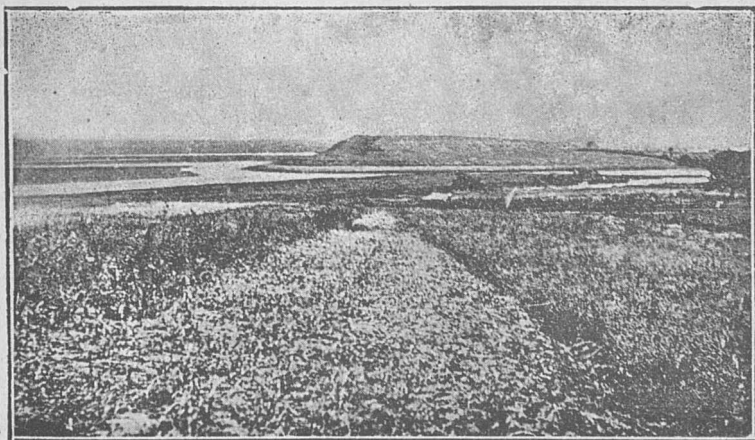
„Alții zic că fiind în veghere, li s'a arătat Achile pe catart ori pe vârful antenei, în același chip ca și Dioscurii. Cu atâta doară, Achile mai puțin de cât Dioscurii, căci aceștia se arată ori și pe unde celor ce plutesc, și cei ce

¹⁾ ARCTINUS DIN MILET în *Aethiopida* (Photius, cod. 239, la C. Müller. *Geographi Graeci minores*, L. p. 397). PINDAR. Nemea, IV, 49. EURIPIDES în *Andromaca* și *Iphigenia în Turida*. PHILOSTRAT în *Heroica*. AMMIANUS MARCELLINI, *Res gestae*, XXII, . LYCOPHRON în *Cassandra*. DIONYSII (Periegetul) în *Orbis Descriptio*. POMPONII MELAE în *De Situ Orbis*. II, 7. C. IULIU SOLIN în *Polyhistor*, XIX. PRISCIANI în *Periegesis*, 557—561. RUFII FESTI ARIENI în *Descriptio Orbis terrae*, 720—729. PAUSANIAE în *Laconica*, XIX, c. 11. MAXIM DIN TYR în *Dissertatio*, XV, 7. FLAVIU ARRIANI în *Periplus Ponti Euxini*, 32 și 33.

¹⁾ Gura Psilon a Istrului (Dunărei); gura Subțire=Chilia.

Laguna Razimului. Stoluri de păsări.

Stânca Bisericuța și gârla Ciulinețul.

„îi văd sunt mântuiți, pe când acesta (Achile) se arată numai celor ce plutesc spre insula lui. Iar alții mai spun că au văzut și pe Patrocle arătându-li-se în vis.

„Și le scriu acestea despre insula lui Achile, din auzite sau dela cei ce s'au coborât ei înșiși pe insulă, sau dela cei cari le-au auzit dela alții, — și mie mi se pare că nu-s nevrednice de crezare. Căci eu sunt convins că „Achile a fost un erou — dacă a mai fost vreunul — judecând după noblețea și frumusețea lui, după tăria lui sufletească, după depărtarea lui de tânărl dintre oameni, după poema lui Omer despre el, și după firea lui iubitoare și prietenoasă care l'a făcut să dorească moartea, după ce a pierdut „pe acei pe cari îi iubea“. 1).

După o altă legendă povestită de *Philostrat* în *Heroica*, zeița Thetis s'a rugat de Neptun, să scoată din adâncul mării o insulă pentru fiul ei, Achile, ca acesta să stea, într'ansa, cu iubita lui, Elena. Neptun a „făcut“ insula *Leuce* cu material adus din Scythia și depus pe fundul mării de râurile Istru, Borystene și Thermodonte. În această insulă s'au văzut și s'au îmbrățișat Achile și frumoasa Elena.

În altă legendă se povestește lupta amazoanelor cu Achile. Învinse de Achile, amazonele au fost ucise în insula *Leuce*.

Philostrati spune că această expediție a amazoanelor s'ar fi făcut în anul 168 înainte de Chr.

Pe la jumătatea sec. II înainte de Christos, cetățenii din Olbia au mulțumit printr'un decret cetățenilor (greci) din insula *Leuce*, pentru demna și curajoasa lor conduită, într'un război cu pirații Mării Negre.

„De altă parte avem, se pare chiar din întâia jumătate a secolului II a. Chr., un decret al Olbiopoliților *pentru cetățenii greci din insula Șerpilor* și în special pentru unul, al cărui nume s'a pierdut și pe care în viață ei îl onoraseră cu diferite distincțiuni, iar la moarte îl îngropaseră pe cheltueala Statului și îi ridicaseră o statuie, pentru ca faptele lui să fie pomenite și pentru ca Olbiopoliții să-și arate încă odată și cu acest prilej înalta lor considerație *pentru cetățenii din insula Leuce* (Insula Șerpilor) : acest prieten al Olbienilor avuse ca principal merit curățirea de pirați a Pontului“. 2)

Fauna și flora. — Sunt două specii de păsări : *Lari* (*larus cachinans*) și *carmorani negri* (*phalacrocorax*).

Păsările *Lari* sunt albe și se nutresc cu pești. Ele scot țipete asemănătoare cu un soi de râset de copil.

Probabil că din cauza numărului mare 'al acestor păsări, insula s-a numit de grecii din antichitate, *Albă, Leuce*.

Sunt apoi numeroși șerpi negri (*coluber hydrus*), cari au capul mic, pânțele roșiatice și o lungime de 4—5 picioare. Ei trăiesc printre stânci și se hrănesc cu carnea păsărilor. Din cauza acestor șerpi, în epoca modernă această insulă a fost numită „a Șerpilor“.

În pământ trăiesc insectele primejdioase *scolopendrae cingulatae*; iar în ape trei soiuri de raci negri : *cancer maenas*, *thalitrus montagii*, *eriphia spinofrons* și *grapsus variegatus* (Nordmann).

Ocupându-se de originea vegetației acestei insule, d. dr. P. Enculescu, spune :

1) Trad. de S. Mehedinți, Bul. Soc. Reg. de Geogr. 1893.

2) V. PARVAN, *Gerusia din Callatis*, p. 6.

— MINNS, *Scythians and Greeks*, p. 463.

Romulus Seișanu. — „Dobrogea“.

„Odată eșită de sub stăpânirea valurilor mării, fie prin coborârea nivelului acesteia, fie prin înălțarea uscatului — înălțare, care se pare că a avut loc după depunerea loessului — stânca goală a suferit acțiunea agenților externi anorganici și organici, din care a rezultat actualul său sol.

Paralel cu aceasta s-a dezvoltat și vegetația sa din semințe ce au fost aduse aci de vânt, ca în cazul semințelor de papus și a unora dintre cele mici, de valuri, de păsări și, de sigur, chiar omul a intervenit într-o măsură oarecare în aducerea de semințe de plante de tot felul pe această insulă cu ocazia numeroaselor sale vizități. Selecționarea plantelor ce constituie azi vegetația Insulei Șerpilor a fost efectuată numai de solul său foarte bogat în humus și care în genere se reazămă direct pe stâncă”.¹⁾

După cercetările făcute de A. D. Nordmann, există în Insula Șerpilor 13 soiuri de plante anuale, între care: pirul (*triticum repens*), laba găstii (*che-nopodium*), răgozul (*flava carex*) și Timoftica (*plleum pratense*). Odinioară a existat arbori, tufișuri, flori și plante mirositoare, dar azi, nu se mai găsesc.

După d. Borza „vegetația insulei Șerpilor este o stepă în înțelesul clasic al cuvântului; o stepă ierboasă cu puține asociații și cu faciese de sub-asociații stepice, condiționate de factori edafici.

Flora săracă... are caracterul unei flore eurontice cu precumpănirea elementelor pontico-mediterane, având tendința de a produce unele rase proprii acestei insule. Flora aceasta este tânără și pare a fi introdusă în bună parte și de om, pe lângă factorii, care sunt următorii, în ordinea importanței lor: păsări, vânt, ară; nu este deci de înfățișare primară, ci mult influențată de om. Din punctul de vedere floristic și genetic, Insula Șerpilor poate fi deci considerată ca o unitate floristică distinctă, bine caracterizată, pe care o numesc „Circumscripția Insulei Șerpilor”, făcând parte din ținutul central-european, provincia Pontică, regiunea, sau zona stepelor ruso-române”²⁾

Gramineele de felul *Bromus hordeaceus* și *B. longinquus*, domină. Dintre floarele recoltate în luna Iulie de prof. Borza, 29% cuprind elemente curat mediteraneene, 41% paleonpontice și 25% pontice, sau sarmatopontice.

FAUNA ȘI FLORA DOBROGEI

FAUNA. — Din timpurile cele mai îndepărtate Dobrogea a avut cai numeroși. Tracii, Scythii, ca și celelalte popoare din Dobrogea antică au cultivat calul.

Tătarii și Cerchezii au introdus, calul tip arab. Turcii au adus pentru hergheliile lor reproductori orientali arabi, persani, turcomani etc., pur-sânge.

Calul dobrogean are ca origină tipul *Equus Przewalskii* din stepile Asiei Centrale.

Caii ziși „de Deliorman” au pielea subțire, elastică, acoperită cu păr fin, scurt și strălucitor, coama și coada lungi; culoarea frecventă: murg, roib și alb peștriș.

Greutatea corporală aprox. 250—350 kg. Forma corporală este tipică pentru călărie și tracțiune ușoară.

Caii pasc în herghelii de câte 15—30 capete. Iarna locuitorii își alăpostesc caii la șirele de pae, în dosul perdelelor de stuf, în grajduri, sau în „sairane”.

¹⁾ Dr. P. ENCULESCU, Contribuțiuni la vegetația fanerogamică a Insulei Șerpilor, Bul. de inf. al Grăd. Bot. și Muz. Univ. Cluj. IV, Cluj.

²⁾ Dr. AL. BORZA, Contribuții la cunoașterea vegetației și florei insulei Șerpilor. Rev. Contrib. bot. Cluj. Fasc. 5. 1924.

— Nouă contribuțiuni la cunoașterea vegetației și Florei Insulei Șerpilor. Bul. Soc. de Științe din Cluj. 1926.

Pentru ameliorarea rasei se aduc reproducători masculi rusești, ungurești, sau basarabeni. În 1924 au fost în Dobrogea, 168.609 cai.

Asinii sunt foarte numeroși, mai cu seamă în sudul Dobrogei. Ei descind din tipul *Asinus taeniopus*, răspândit în N. și E. Africei.

Sunt două tipuri: unul de talie mică (80—100 cm. înălțime), culoare cenușie închisă, bătând în alb-cenușiu pe abdomen, având pe spinare dunga închisă și pe umeri crucea caracteristică; capul mare, fruntea bombată, gâtul și spinarea lungă, membrele scurte, coada lungă; altul, are talia ceva mai înaltă; 100—110 cm., culoarea cenușie-deschis, alb pe membre și pe marginea inferioară-corporală.

Ținul al doilea trăiește în apropierea litoralului mării Negre. În 1924 au fost 4209.

Taurinele fac parte din vitele cenușii de stepă, având ca strămoș tipul *Bos urus*. Rassa *Ischer* e răspândită în Dobrogea de sud. Capul mare, coarnele dezvoltate, gâtul scurt și gros, pieptul îngust, membrele scurte și rotunde.

Bubalinele sunt în număr mare. Ele descind din tipul sălbatec *Bubalus arni*, din India.

Coarnele lor sunt foarte mari și inelate; părul negru roșiatic. Bubalinele sunt întrebuințate la tracțiunea grea, fiind rezistente și sobre. În 1924 numărul taurinelor din Dobrogea a fost de 270.098.

Oile sunt foarte numeroase. Populația mănâncă multă carne de oaie¹⁾. Origina lor pare a fi oaia din stepele asiatice: *Ovis arkal Brandt sin. Ovis arkar*.

Majoritatea oilor aparține grupei țigăilor. După culoarea lănei se numesc: „bozeva” (gălbii); „suruboze”, sau „sărăboaze”, „biala” (albe); „cerna” (negre); „cerna cervena” (negre roșcovane), „humralera” (gălbii deschise), etc. Berbecii sunt ceva mai mari.

Creșterea oilor este una din ocupațiunile principale ale locuitorilor din Dobrogea. Numărul oilor din Dobrogea, în 1924 a fost de 1.191.271.

Caprele descind din *Capra aegagrus*, sau din *Capra de Bezoar*; coarnele dezvoltate, pielea e acoperită de păr abundent; urechile în jos, coada scurtă. Numărul caprelor din Dobrogea a fost în 1924: 39.712.

Porcii sunt puțin numeroși. Din rassa indigenă, au rămas urme foarte rare. Porcii dobrogeni descind din *Sus ferus*. Numărul lor a fost în 1924: 108.441.

În Delta Dunării trăesc lupii de stufării, vulpile, pisicile sălbatece și mistreții. Aceștia din urmă sunt foarte numeroși și se hrănesc cu coșcovele dulci, formate de rizoamele de stuf. Mistreții trăesc mai mult în regiunile Sulinei, Chilieii și Dranovului, unde plaurul este mai des.

Pe la Măcin trăește *vipera cu corn*, care nu mușcă de cât când e călcată.

În alte regiuni Șarpele *Elaphis (Elaphis sauromates)* lung de 1.65 m.; *Zamenis Trabolis*, care șueră; iar lângă Cernavoda se găsește primejdiosul șarpe *Eryx Jucuius*, specie degenerată de Boa, Pyton, care nu se găsește în alte părți ale Europei, de cât în peninsula balcanică. Dealul Beștepe, lângă Mahmudia, e plin de broaște mauritanice (*Testudo mauritanica*).

În Dunăre, limanurile și bălțile din Delta Dunării, ca și în marea Neagră sunt numeroase specii de pești: morun, nisetru, cega, păstruga, somnul, crapul, șalăul, plătica, știuca, linul, scrumbia de Dunăre, carășul, mreana, băbușca, avațul, cârjeanca, albitura, obletul, cosacul, văduvița, săbița, bibanul, bogzarul, foaia plopului, fuzari, mihalți, ghiborțul, viza, cambula,

¹⁾ Carnea de oae dobrogeană, n'are mirosul caracteristic.

roșiorul, chefalul, barbunul, lufari, levracul, scrumbia albastră, caride, pălămidă, guvezii, calcanul, amsii, stavride, aterina, rechinul, delphinul, rânduca : apoi numeroase crustacee. *Dobrogea este foarte bogată în pește. Păci cultura, a luat în ultimul timp o mare dezvoltare.*

Sunt apoi numeroase specii de păsări.

Dimitrie Cantemir în *Istoria Imperiului otoman* spune că în apropiere de Babadag „este o specie de corbi, care prin mărimea lor întrec pe toate celelalte păsări volatile : turcii și tătarii îi numesc *Ghindgighin* ¹⁾ ; și sunt într-o cantitate atât de mare, în cât măestrii de arcuri pot cu penete lor să omeze săgețile în toată Turcia și Tataria, deși spre acest scop nu se pot încrezui de cât numai 12 pene și acestea încă numai din coadă și care de obicei se vând numai cu un leu”. ²⁾

FLORA. — Vegetația lemnoasă prezintă câteva curiozități. Sunt massive de fag pe înălțimile dela N. W. și în partea de S. V., între văile Batovei și Ecrene. În restul provinciei nu se mai găsește fag de cât în *Valea Fagilor* dela N., situată la confluența Văii Luncașița. Această vale are o lungime de aproximativ 1 km.

După un studiu al d-lui dr. C. Georgescu fagul poate fi, aci, de origine terțiară și se mai află însoțit de o pătură erbacee „ce cuprinde multe elemente principale ale asociațiilor tipice pădurilor de coline și chiar de munte”.

După studiul d-lui Enculescu, a fost odinioară o stațiune de fag în apropiere de Medanchioi—Babadag. Celălalt masiv dela S. W. este, situat la 20—25 km. S. de Bazargic, în apropiere de satul Tuluge (comuna Teke) pe versantul nordic a unei văi laterale ce pornește din valea Batovei. Masivul acesta a fost pomenit întâia oară de d. Enculescu. „Fagul aci nu formează tulpinile și nu ating înălțimile cu care ne-am obicinuit în pădurile noastre seculare. Aspectul general al pădurei e diferit de acel al pădurilor noastre de coline și aminteste pe cel al pădurilor de fag dela limita sa sudică din Grecia” (C. Georgescu).

Pădure zisă „preistorică” (compusă din arbori, arbuști și subarbuști) e foarte întinsă în regiunea Deliormanului.

Sub-zona antestepei, destul de întinsă și ea în N. Deliormanului.

Sub-zona stepei propriu zise, din Dobrogea veche, este lipsită de pădure (există însă plantații de salcâm).

În regiunea dela sud-estul Dobrogei se găsesc reprezentate elemente mediteranee.

Pădurile, în timpurile mai vechi ocupau suprafețe mari. Întregul Deliormanul era o pădure deasă. Astăzi, pădurea e petecită din cauza pășunatului. În sudul Dobrogei pădurile au arbori și arbuști de specii foarte variate, în care predomină stejarul : tufărișuri bogate în *Prunus spinosus* și alte esențe chircite. Prin tufărișuri sunt numeroși peri, — *Pirus elaeagnifolia*.

Pădurile din Deliorman fac legătura între pădurile carpatice și cele balcanice.

¹⁾ Posesorul puterii. ²⁾ D. CANTEMIR. — *Istoria Imperiului otoman*.

În aceeaș regiune e flora de stepă : graminee de pășuni, perene, stoloniifere viguroase, — din care unele proprii Dobrogei — : de asemenea plante arbacee fragede.

Pe Coasta de Argint crește smochinul sălbatec, migdalul și câteva plante mediteranee.

După cercetările Institutului nostru botanic, caracteristica florei dobrogene o formează mulțimea de plante de filiație mediterană, dintre care cităm : smochinul (*Ficus carica*, exemplarul din Mangalia al Inst.), *Jasminum fruticans*, *Paliurus aculeatus* („dracila” dobrogenilor), *Syrina cul-*

Un cactuș în grădina publică din Bazargic

garis (liliacul) ș. a. Restul reprezentat prin cer și nuc, salba răioasă (*Evonymus verrucosus*), alunul ș. a. ; sau speciile de *Sempervivum*, *Adonis wolgensis*, *Serratula radiata*, *Paeonia romanica* ș. a., dovedesc că Dobrogea aparține, ca vegetație, atât regiunii dumbrăvilor, cât și regiunii bărăganilor.

După d. Iuliu Prodan în pădurile dobrogene cresc : *Galanthus nivalis* și *G. pliratus*, *Corydalis Marschalliana*, *Allium bulgaricum*, *Lathyrus aureus*, *Carpesium cernuum*, *Symphytum lauricum*.

Specia de graminee, *Koeleria Degenii*, la noi, se găsește numai în Dobrogea.

Climatul mai dulce favorizează formarea de specii rare.

Păduri de stejar (zăvoaie) sunt în Delta Dunărei (insulele Letea și Ca-raorman). Esența comună a acestor păduri e *Quercus robur* și ceva mai rară *Q. conferta*.

Stepa dobrogeană, pe lângă floristica specială stepelor eurastice, mai are și o floristică particulară. Se găsesc într-ânsa : *Paliurus spina Christi* și *Jasminum fruticans*, *Dianthus nardiiformis*, *Achillea Vandassi*; *Centaurea stenolepis*, *Cent. indurata* ș. a.; în regiunea maritimă : *Silene pontica* și *Convulsus persicus*.

Sunt apoi plantele care trăesc în regiunile mlăștinoase, nisipoase, nisinoase semi-sărate ; ale lacurilor sărate și în depresiunile unde se găsesc sărături uscate.

Lacul Razim (la capul Dolojman) are următoarele plante : *Muriophyllum spicatum*, *Hydrocharis morsus ranae*, *Potamogeton interruptus*, *P. pectinatus*, *Zannichellia maritima* și *Ruppia rostellata* ; iar lângă gura Portița este *Potamogeton interruptus*.

Aria geografică a plantelor mai însemnate din Dobrogea.

C=Ceterach officinarum
Cr=Crucianella oxyloba
Cj=Centanva Iankae
D=Dianthus pseudo-Grise-bachii
Da=Dianthus pseudarmeria

Dp=Dianthus polyorpus
E=Echinophova Sibtorpiana
S=Silene supina
Sp=Silene pontica
P=Peltaria alliacea

CEREALELE. — TERENURILE DE CULTURA. — Din cauza întinzelor regiuni ocupate de mlaștini, luminișuri de ape, limane și bălți, se cultiva cereale, în Dobrogea veche, pe o suprafață numai de $\frac{1}{3}$ din suprafața ei totală.

După anexarea Dobrogei Noi, suprafața pe care se cultivă cerealele s-a mărit, față de suprafața totală a provinciei de peste Dunăre.

În perioada 1900—1904, suprafața ocupată de arături în Dobrogea veche a fost de 178.661 ha. în jud. Tulcea (20.71% din suprafața totală a Dobrogei vechi) ; 357.898 ha. (51.79% din suprafața totală a Dobrogei vechi).

Suprafața cerealelor a fost de 160.000 ha. în jud. Tulcea și de

315.035 ha. în jud. Constanța. Suprafața grâului : 45.792 ha. în jud. Tulcea și 41.873 în jud. Constanța (din suprafața totală a Dobrogei vechi 5.30% a ocupat grâul în jud. Tulcea și .606%, din aceeași suprafață totală, în jud. Constanța).

Producția mijlocie a grâului, la 1 hectar, a fost mai slabă în Dobrogea, de cât în cea din restul țării.

În aceeași perioadă secara s-a cultivat mai mult în jud. Tulcea (9.26% din suprafața totală a cerealelor din Dobrogea veche, pe când în jud. Constanța s-a cultivat numai 1,06% din aceeași suprafață). Orzul s-a cultivat mai mult în Dobrogea, în raport cu toate celelalte județe din țară (36,04% în jud. Tulcea, din suprafața totală a cerealelor ; 40,42%, în jud. Constanța), dar producția medie pe hectar a fost mai slabă. Regiunea unde s-a cultivat mai mult ovăzul, în raport cu restul țării, a fost, în această perioadă, jud. Constanța (peste 50.000 ha. anual). Cultura porumbului a fost mai puțin dezvoltată de cât în restul țării.

În schimb, cultura meiului din România, a fost concentrată numai în Dobrogea (jud. Constanța) și jud. Ialomița. Cultura intensivă a meiului în Dobrogea se explică prin faptul că această plantă este întrebuințată mult de populațiunea musulmană.

— În Dobrogea se mai cultivă hrișca, leguminoasele, plantele prăși-toare. Plantele oleaginoase se cultivă mai puțin. Cultura cânepii lipsește aproape cu totul. Fânețele artificiale ocupă suprafețe întinse ; cele naturale ocupă suprafețe reduse. Viile ocupau în perioada 1900—1904 o suprafață de 5.698 ha. în jud. Tulcea și de 2.373 ha. în jud. Constanța. Regiunea cea mai bună acoperită de vii este aceea dela *Sarica* (jud. Tulcea). Vinul de *Sarica* este renumit.

Suprafața ocupată de pășuni a fost de 64.656 ha. în jud. Tulcea și de 141.385 în jud. Constanța. Dobrogea este partea țării cea mai bogată în pășuni.

SOLUL DOBROGEAN. — Solul bălan are puțin humus, dar multe săruri și în deosebi C. o³ Ca. Acest sol se găsește în partea centrală și sudică a Dobrogei.

Solul brun-roșcat (pământul creț, sau de pădure) ocupă ținuturile înalte din N. E. Dobrogei.

El are 3—5 % humus, o structură grăunțoasă și colțurată ; sărurile spălate.

La E. și N. de Bazargic sunt soluri de stepă, groase de 40—80 cm.

În regiunea Deliormanului tip de sol bălan, castaniu, sau cernoziom etc. ; soluri de pădure, brune sau roșcate, groase de 50—60 cm.

În regiunea Dunărei sunt soluri nisipoase ; sau argilo-nisipoase ; rar, argiloase complet.

Cele mai productive soluri, atât calitativ, cât și cantitativ, sunt cele de stepă și cernoziom-urile degradate. Inferioare sunt cele brune și roșcate.

* * *

LITERATURA. — Dr. AGRICOLA CARDAȘ, Materialul zootehnic din jud. Durostor și Caliacra. Acad. Rom. N. XLIV, 1915.

A. L. MONTAUDON a studiat fauna entomologică din Dobrogea și a scris : „Hémiptères—Hétéroptères de la Dobroudja“.

G. de HORVATH a studiat hemipterele din Dobrogea și a scris : „Note sur les Hémiptères du Haut—Balcan et de la Dobroudja“. Comptes rendus Soc. entomologique Belg. 1884.

A. ALLÉON, „Mémoire sur les oiseaux observés par le comte A. Alléon, dans la Dobroudja et la Bulgarie, Constantinople, 1884.

Un alt studiu interesant, cu un bogat material (colecție, nomenclatură și specificări), relativ la ornitologia Dobrogei este acela al naturalistului, ungur *Dr. Almasy Gyorgy V.: Madartani Betekintés a Románi Dobrudsábu*, Recunoașterea ornitologică în Dobrogea românească.

Dr. Almasy Gyorgy a făcut studii în Dobrogea în anii 1896 și 1897.

Dr. GRECESCU, Flora medicinală a Dobrogei.

Dr. DIM. BRANDZA, Vegetațiunea Dobrogei, relațiune prezentată Academiei Române, București 1884.

— Plante nouă pentru Flora Dobrogei, București, 1889.

— Flora Dobrogei, premiată de Acad. Rom. București, 1898 (în colaborare cu *Florian Porcius*).

PANȚU ZACHARIA C., Plante vasculare din Dobrogea. *Ophioglossum vulgatum* la Ciorogârla, București, 1902. *Panțu Zacharia* a înzestrat Flora României cu 11 spețe noi din Dobrogea.

Dr. P. ENCULESCU, Zonele de vegetație lemnoasă din România.

Dr. C. GEORGESCU, Insulele de fag din Dobrogea. *Revista Pădurilor*, An. XL, N. 4 București, 1928.

IULIU PRODAN, Flora pentru determinarea plantelor ce cresc în România, Cluj. 1923. Contribuțiuni la Flora Dobrogei (cu *Enculescu*). *Bul. Soc. Rom. de științe*, An. XXI, N. S. 1912. *Planzengeografie der Dobrogea*. (Ung. *Bot. Blätt.* 1917). *Achillea Bastarde* aus der Dobrogea (Ung. *Bot. Blätt.* 1916).

CLIMATOLOGIA. — Informații asupra climei Dobrogei din epoca antică ne-a lăsat poetul Ovidiu, în *Tristia* (III, 10).

Iată cum descrie iarna la *Tomi (Constanța)* poetul roman :

„Vai însă, când sosește posomorâta iarnă...
 Privești într-o grămadă zăpezi de două ierni.
 Și-atâta-i de cumplită furtuna destălnătată
 Încât răpește case ducându-le departe
 Și turnuri majestuoase în praf le risipește,
 Se zgudue atunceea din temelie polul,
 De spaimă se'nfioară sălbatecele ginți!
 Și barbarul îmbracă nădragi și piei înforme,
 Cât din a lui săptură d'abia se văd obraji;
 Dar până și prin blană dă gerul în putere;
 Și pulherea de ghiță pe barbă scânteiază;
 Și te cuprinde groaza când sloiuri cristaline
 Se'nchiagă printre plete și se ciocnesc cu freumăt
 L'a capului mișcare; și'n vas îngheață vinul
 De-l scoți în bolovani, păstrând figura oalei
 Și'n loc de-a soarbe spumă, mândneci buedți de vin —“

(Trad. B. P. Hasdeu).

Au fost iernile în Dobrogea și pe țărmurile mării Negre atât de aspre, după cum le descrie Ovidiu ?

Nu era oare o exagerare a poetului, care, fiind obicinuit cu clima caldă a Italiei, i se părea și mai aspră iarna din aceste regiuni?

Ierni foarte aspre au fost înregistrate, în aceste părți, în anii 396,270 și 66 înainte de *Christos*.

Se mai pomenesc apoi grozavele ierni din anii 869, 974, 1011, 1133, 1232, 1316, 1453, 1620 d. Chr.

În iernele acestea — scriu cronicarii bizantini — „vinul și oțetul înghețară în butii și fură tăiate cu topoarele și vândute după greutate...” (*Akcham*, Constantinopol, Martie 1928).

Iată că Ovidiu a avut dreptate când a scris în *Tristia* :

„Și'n loc de-a soarbe spumă,
mănânci bucdăți de vin...”

Clima Dobrogei este continentală ; iar în regiunea de sud a litoralului Mării Negre (Ekrene—Balcic—Cavarna) este intermediară între cea continentală și mediterană. Se pomeneste de seceta mare din anul 1896 și de o mare rupere de nori, care a provocat dezaastre la Caraomer și în valea Mangaliei în anul 1900 (17 August). Valea spre Mangalia a fost acoperită de un șuvoi imens de apă, adânc de 6—8 m. În Dobrogea s-a înregistrat veri secetoase, când n'a plouat 100 de zile în șir.

Litoralul mării Negre formează o zonă săracă în precipitații atmosferice, fie din cauza apropierei mării, care nu permite, de cât foarte rar, depresiuni locale, fie din cauza coastelor prea joase.

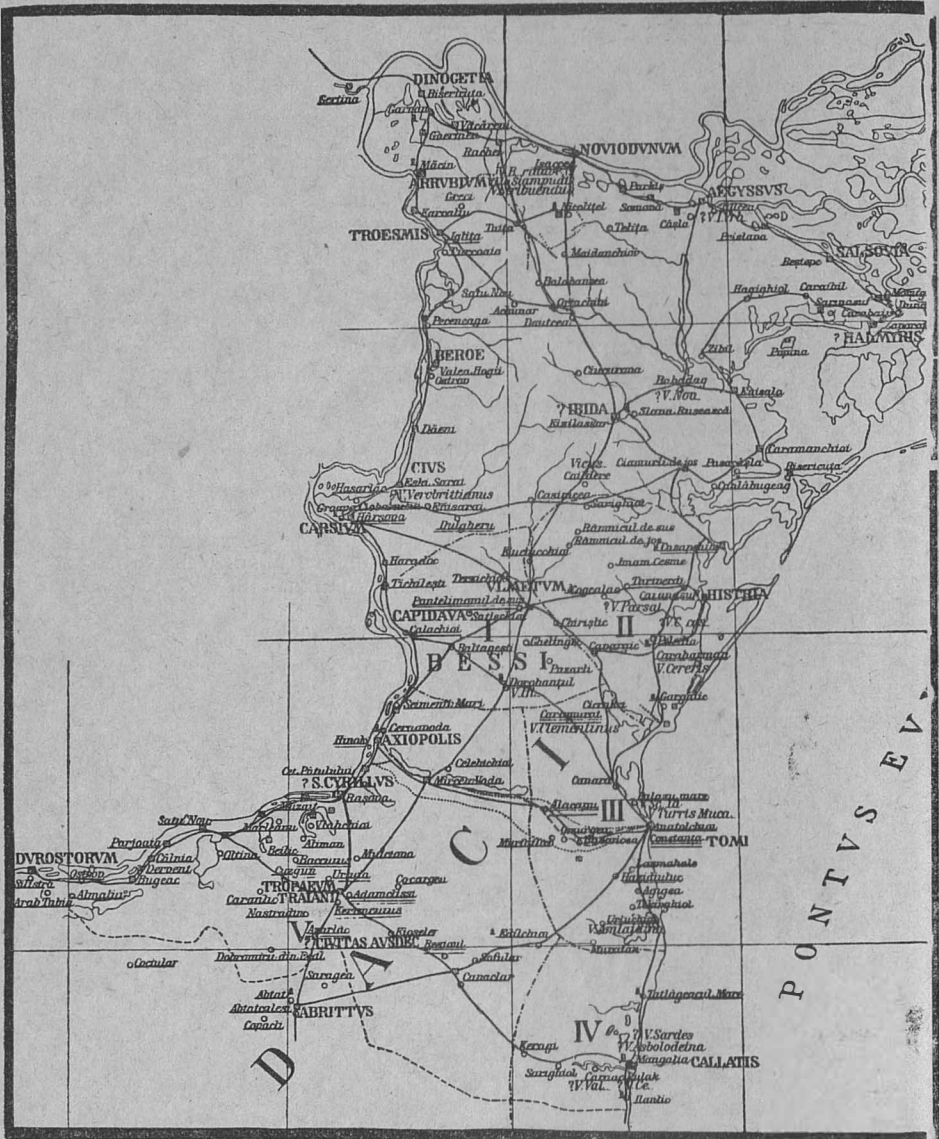
La *Sulina* mijlocia anuală este egală cu 407 mm. și totalurile anuale au oscilat între 260 mm. în anul 1894 și 604 mm. în anul 1875. În anul 1869 a fost 346 mm. : în 1878, 521 mm. : în anul 1883, 407 mm. ; în anul 1890, 403 mm. ; iar în anul 1896, 208 mm.

La *Constanța*, mijlocia anuală a precipitațiilor atmosferice este de 406 mm. În anul 1886 a fost 349 mm. : în 1888, 587 mm. ; în 1890, 383 mm. ; în 1892, 465 mm. ; în 1894, 231 mm. : în 1896, 251 mm.

Vânturile sunt Crivățul și Austrul. Adese-ori, vara, suflă un vânt foarte cald, dela Sud, pe care populația stepei îl numește „Sărăcilă”.

¹⁾ St. C. Hepites, *Clima Sulinei*. Seceta din Dobrogea în 1896. Ruperea de nori dela Caraomer. (Anal. Acad. Rom.) Climatologie du littoral roumain de la Mer Noire, Liège, 1899. (Rev. de clim. et de géol. de Liège).

— Vezi și buletinele Inst. de Meteorologie din București.

Dobrogea în timpul Romanilor (în limitele ei din 1912). Harta așezărilor și a drumurilor romane de Vasile Pârvan.

PARTEA II-a

Considerații istorice

I. Topografia antică a Dobrogei

În urma cercetărilor și studiilor făcute de arheologii români și străini, s-a putut identifica un număr de cetăți, lagăre, căi militare, drumuri, limite (valuri) etc.

O hartă arheologică a Dobrogei făcută de Gr. Tocilescu, a fost comunicată Soc. Geografice Române în ședința adunării generale din anul 1897 și a fost reprodusă de autor în „*Fouilles et recherches archéologiques, Bucarest. 1900*”.

De această hartă s-a folosit Kiepert-junior la alcătuirea hărților Daciei și Moesiei inferioare din volumul supliment la al III-lea volum din *Corpus Inscriptionum Latinarum*.

Gr. Tocilescu a fixat pe o hartă specială cele trei valuri dela Cernavoda la Constanța. O altă hartă arheologică a făcut Vasile Pârvan (partea din Scythia Minor, care corespunde cu Dobrogea veche).

ORAȘELE, CETĂȚILE ȘI AȘEZĂRILE DIN DOBROGEA ANTICĂ

1. TRANSMARISCA

Turtucaia

După o inscripție, unul din împărații romani, Dioclețian, Maximian, Constantin și Galeriu a fondat acest oraș. După Procopius, însă *Transmarisca* a fost fondată de Constantin cel Mare (306—337 d. Chr.).

Dolni-Rahova lângă Cadichioi.

2. CANDIDIANA

3. DUROSTORUM

Durosterum,

Durosteri,

Durostero,

Silistra

forma nominativă populară latină.
la genetiv.
dela nominativul *Durosterum*.

Municipium Aureliam Durostorum. — Sub. M. Aureliu Durostorum a fost ridicat la rangul de municipium.

Durostolon
Durostorus
Dorostolo
Dorostylum
Dorostoro
Durosterenses,
Theodoropolis.

forma adjectivală pe grecește.

Împăratul bizantin, Tzimisces ca să comemoreze ziua de 24 Iulie, când i s'a arătat sf. Theodor, în ajunul bătăliei dela Silistra, a schimbat numele orașului *Durostorum*, în *Theodoropolis*.

(In „*Voyage au pays des Tziganes (la Hongrie inconnu)*”, Paris, 1880, Victor Tissot, pune numele greșit de *Decasterum*, care ar fi fost dat de Romani, orașului Silistra).

4. VICUS CARPORUM

În regiunea Durostorum. Pomenit de Am. Marcellinus.

5. GEDINA

Situată lângă Durostorum; după *Analecta Ballandiana*, era la 3 mile distanță de Durostorum. Neidentificată.

6. ALTINUM
Altina.

Olțina.

7. SAGADAVA

N. de Durostorum. După Tab. Peut. era situată la 18 mile de Durostorum. Neidentificată.

8. SUCIDAVA
Sacidava
Sugdæam
(territorium Sucidavense)

După tabula Peuting. era situată la 17 mile de Axiopolis; iar după Itin. Antonin, la 12 mile de Axiopolis. Oraș important, reședința episcopală. Neidentificat.

9. AXIOPOLIS
Axiupoli
Anixoboli
Aksumboli

Ruinele se găsesc în dreptul ostrovului Hinog, N. de Cernavoda. Orașul era situat la gura râului *Axiu* (dispărut). După Itin. Antonin era la 30 mile N. de Durostorum; iar după Tabula Peuting. la 47 mile de acelaș oraș.

10. S. CYRILLUS

Castellum, lângă Axiopolis. (Cernavoda).

11. CAPIDAVA
Calidava
(territorium Capidavense).

Ruinele sunt lângă Calachioi. După Itin. Antonin și Tabula Peuting. era situat la aproape 18 mile N. de Axiopolis.

12. CARSUM, CARSUM
Carso
Carseum,
Carsion,
Carsio.

Hârșova. După Itin. Antonin 18 mile dela Capidava; iar după Ptolomeu, la 54°, 10' (45°, 50').

13. CIUM, CIUS,
Cio,
Cii.

Ruinele dela Asarlâc. (Gr. Tocilescu), Eschi-Sarai (V. Pârvan). După It. Antonin la 10 mile departe de Carsum.

14. FLAVIANA

Între Seimenii Mari și Seimenii Mici (N. de Cernavoda) e un platou, mărginit la S. de lacul Domneasca Mare, la N. de com. Seimenii Mari, la E. de valea Iezerului, iar la V. de valea Dunării. Locuitorii numesc acest platou: „La Cetate”. După Notitia Dignitatum, în acest loc a

15. BEREUM

*Bireum**Biroe**Bereo**Bireo**Beroe*

16. TROESMIS

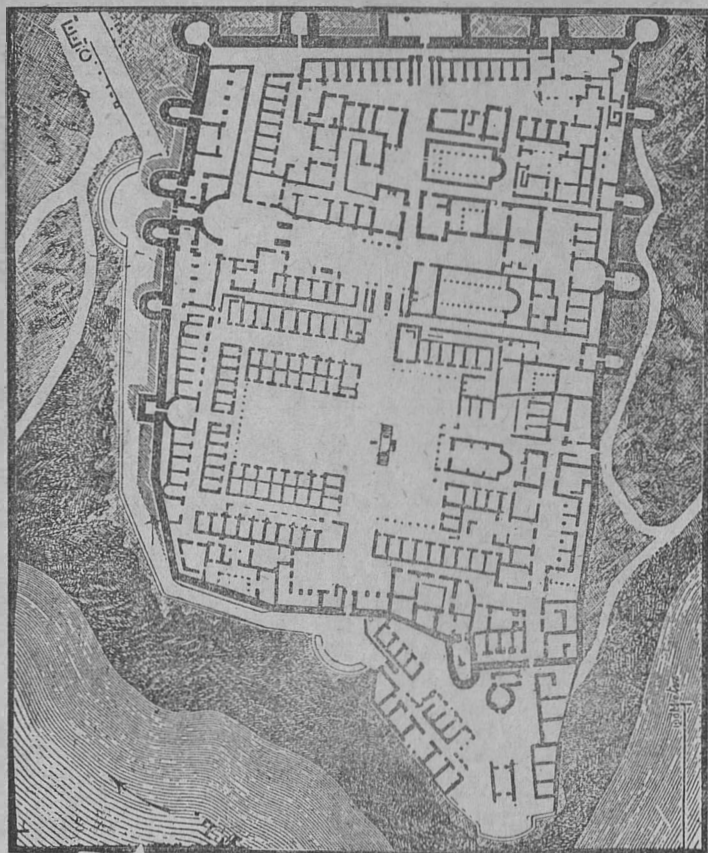
*Trosmis**Trosmin*

fost cetatea Flaviana (*castellum*) și o așezare civilă (*vicus*). După V. Pârvan *Flaviana* ar fi unde e Rasova.

Valea Hogii? (V. Pârvan). Neidentificat. După Itin. Antonin, 18 mile distanță de Cio și de Troesmis; iar după Tab. Peutling. 21 mile de Troesmis.

Iglița.

Troesmis, sau Trosmin, pomenit în-tăia oară de Ovidiu.

Restituția fortăreței sudice de la Troesmis după Branly.

17. ARRUBIUM

*Arrubio**Măcin*

După Itin. Antonin 9 mile distanță de Troesmis; iar după Tabula Peutling, 8 mile distanță dela Troesmis.

18. DINOGETIA

*Diniguttia**Dimigutia,**Dangutia.*

Situată în fața orașului Galați. Neidentificată. Bisericuța (?). După Itin. Antonin, 3 mile dela Arrabium; iar după Ptolomeu: 53°, 10' (46°, 30').

19. NOVIODUNUM

Noviodum
Novioduni
Novioduno
Noviodun
Norietun

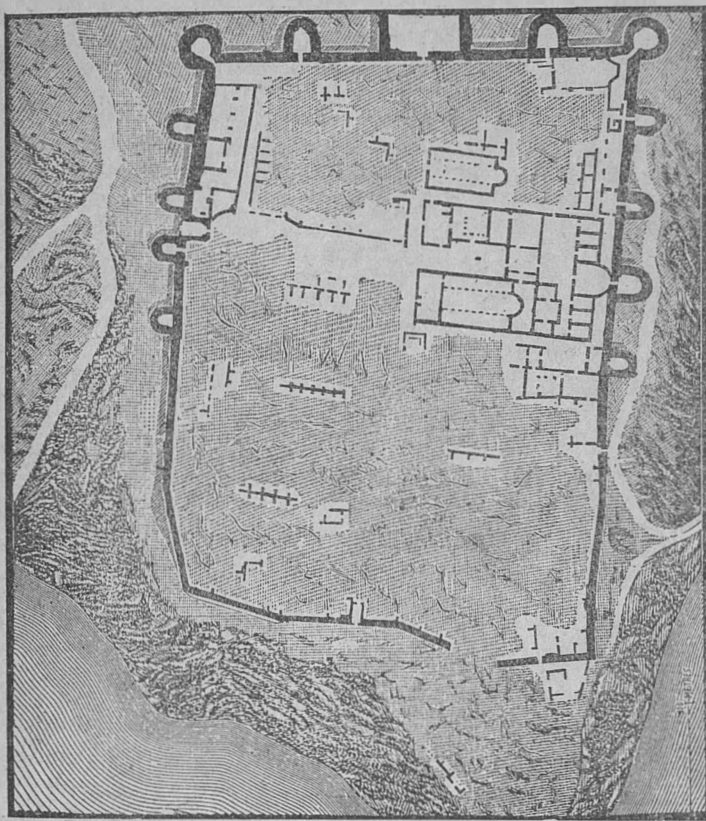
Isaccea.

După Itin. Antonin, 20 mile E. de Dinogetia; iar după Tab. Peutling. 26 mile dela Arrubium. Ptolomeu o așează la 54°, 40'.

20. CASTELIUM

dela ESKI-CALE

Fortăreață romană, la 2 km. E. de Isaccea, pe malul drept al Dunării în fața

Starea actuală a fortăreței Troesmis

milei 65, situată — după ruinele descoperite în acest loc — pe o ramificație de N. a dealului Vizir-tepe și pe o înălțime (24 m. alt. de-asupra nivelului apelor Dunării).

După Gr. Tocilescu aci a fost o stație a flotei romane dunărene: *classis Flavia Moesiaca*.

21. AEGYSSUS

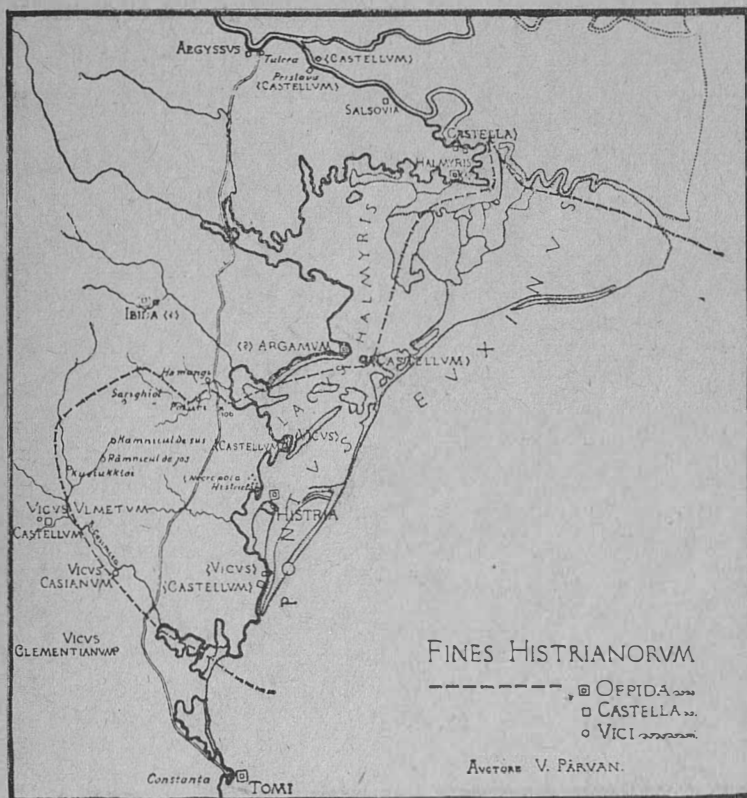
Aegyso
Aegyssos

Ovidiu pomeneste cel d'întâi de această cetate, care ar fi fost fondată de Aegipssus. După Itin. Antonin, 24 mile dela

- Accisso
Aegypsum*
22. SITIOENTA
Neidentificată. După Ptolomeu: 55° (46°, 30').
23. TIBISCA
Neidentificată. Cataloi? După Ptolomeu: 55° (46°, 20').
24. SALSOVIA
Slasovia
După Itin Antonin, 17 mile distanță de la Aegyssus; iar după Tabula Peutinger, 41 mile dela Noviodunum. Neidentificată.
25. AD STOMA
Stoma Peuci
După Tab. Peutinger, 24 mile dela Salsovia. După Col. Ionescu-Dobrogeanu *Ad Stoma* ar fi ruinele „Cetatea”, sau „Bateria” din apropierea drumului ce duce la Dunăvățul de Sus. Neidentificată.
26. VALLE DOMITIANA
Vallis Domitiana
Neidentificată. După Itin. Antonin 17 mile distanță de *Salmorude*. (în Delta Dunărei).
27. SALMORUDE
Salmorus
Neidentificată. Pomenită în Itin. Antonin. Regiunea gurilor Dunărei.
28. AD SALICES
Oppidum Salices
Neidentificată. După Itin. Antonin, 26 mile distanță de Valle Domitiana; 62 mile N. de *Tomî* și 25 mile de *Histria*. Pomenit de Ammianus Marcellinus.
29. IN PLATEYPEGIIS.
Neidentificată. După Notitia Dignitatum, a fost o stațiune a flotei romane, la gurile Dunărei.
30. GENUCLA.
După C. Moisil¹⁾ stațiunea a fost situată pe dealul Carabair, unde sunt ruinele sale, „aproape de punctul unde acest deal se infinge în baltă”.
31. GRATIANA.
Lângă mare, la gurile Dunării. Neidentificată.
32. HALMYRIS.
Neidentificată. Pomenită în Notitia Dignitatum. În apropiere de Dunăvățul de sus.
33. TALAMINO.
Neidentificat. Pomenit în Notitia Dignitatum. Situat lângă lacul Razim.
34. ARGAMUM
(*Territorium Argamensium.*)
Castellum. Pomenită în Notitia Dignitatum.
35. HISTRIA, HISTRUS
*Istros,
Historio
Histriopoli
Istropolis
Istriopolis
(territorium Histriae)
Istri (precursat).*
Neidentificat. Pomenit de Procopius în *De aedificiis*. Situat în apropiere de Histria.
- Identificat în urma săpăturilor făcute de Vasile Parvan. Lângă satul Istria (fost Caranasuf), la S. de lacul Sinoe. Înființat de grecii din Milet, în sec. VII-lea înainte de Chr. Oraș comercial înfloritor, port important la Marea Neagră; cetatea bine întărită. Pomenit întâia oară de Herodot.

¹⁾ „Cetăți romane la gurile Dunărei”. Bul. Comis. Monument. Istorice, II, N. 2, p. 20.

36. *Vicus CERERIS, CELERIS* Carahorman.
 37. *Vicus VEROBRITTIANUS* Sarai. (In regiunea Hârșovei).
 Un *castellum* ridicat de împăratul Valens.
 38. *Vicus QUINTIONIS* In regiunea Histriei.
 39. *Vicus SECUNDINI*

40. TOMI (latinizat)
Tomis
Tomeus
(Territorium Tomorum)

41. *Vicus TURRIS MUCA...*
 42. *Vicus SC...IA (?)*
 43. *Vicus CLEMENTIANUS*
 44. *Vicus HI... ?*
 45. *Vicus NARCISSIANUS*
 46. CONSTANTIANA
Constantia
 47. STRATONIS

48. ZALDEPA
Zaldeppa

Romulus Seisamu. — „Dobrogea“.

Constanța.
 Iniințat de greci, la începutul sec. VI înainte de Chr. Din simplă factorie a ajuns metropola Pontului. Cetate bine întărită cu ziduri.

Anadolchioi.
 Palas.
 Caramurat.
 Dorobanțul
 Neidentificat.
 Neidentificată. Fondată de împăratul Constantin II. Era în apropiere de Tomi.
 Neidentificată. După Tab. Peutling. 12 mile S. de Tomi.

Neidentificat. Gr. Tocilescu presupune că a fost lângă stația de c. f. Mircea

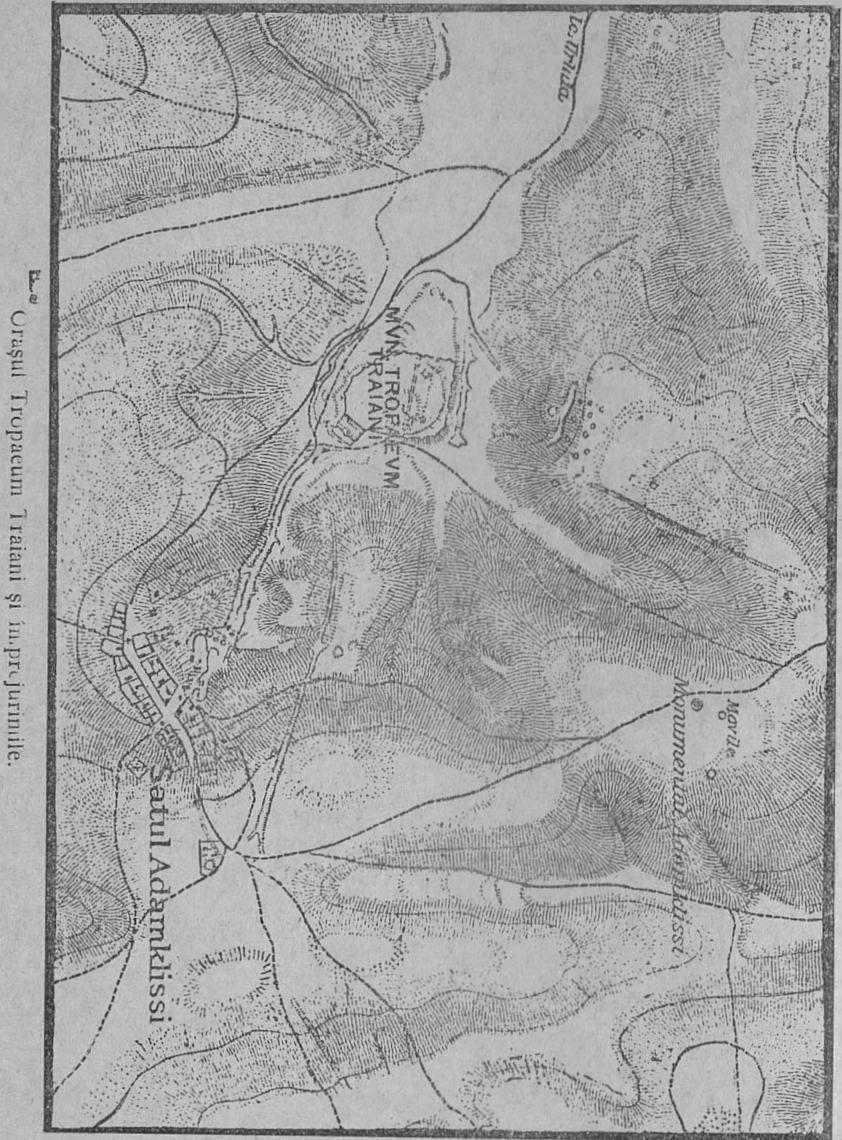
Zandapa.

49. TROPAEUM TRAIANI
Civitas Tropaensium

Vodă. După Weiss, Zandapa ar fi situată la Alacichioi (S. E. de Bazargic).

După Theophylactus, această cetate a fost la Sudul Dobrogei.

Lângă Adamclissi. *Tropaeum Traiani*, a fost fondat de împăratul Traian; iar pe ruinele lui, împăratul Constantin-cel-Mare a construit orașul *Civitas Tropaensium*.

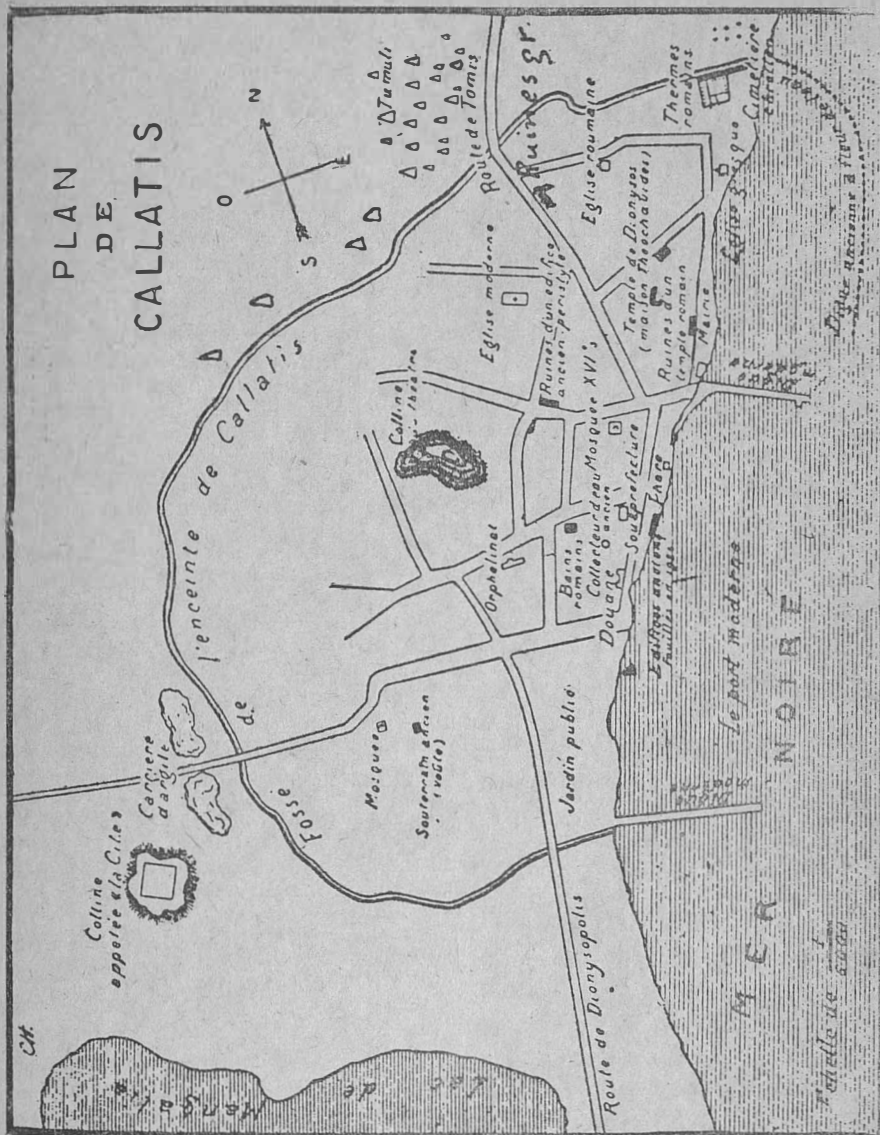

50. Vicus ULMETUM
Ulmiton

Pantelimonul-de-Sus. Săpături au fost făcute de Gr. Tocilescu și V. Pârvan. Pomenit de Procopius în *De aedificiis*.

51. IBIDA

Neidentificată. Lângă Slava Rusă? Pomenit de Procopius în *De aedificiis*.

Planul orașului Callatis iacut de O. Tairali.

52. CALLATIS
Acervetis
Callatia
Calatin

Mangalia.
După Pliniu cel Bătrân Heracles și Callas au fondat orașul Acervetis.
După Anonymi (Scymnos de Chio?) o-

Callataes
Callatos

53. TIRIZIS ACRA

Tirissa,
Tetrisias,
Trisa,
Turissia
Timum
Timo
Timogittia,
Tiristis Acra, Acra.

54. PORTUS CARUM
Caria

55. HERACLEA PONTICA

56. BIZONE

Bizus
Bizzo (Vizzo)
Bizoi
Bizoneu

57. CRUNI

Matiopolis,
Dionysopolis

rașul acesta a fost fondat la începutul domniei regelui macedonean, Amyntas, de grecii din Heracleea Pontică, pe la sfârșitul sec. VI-lea înainte de Chr.

Caliacra.

Ruine din antica cetate Tirizis nu mai există. Pomenit de Arrianus. Anonymus, Strabon, Tabula Peutling., Mela.

Neidentificat. Ar fi fost situat — după dr. I. Lepși — în regiunea Șabla, în fața Surtuchioi-ului. Pomenit de Arrianus, Anonymus, Mela ș. a.

Neidentificat. După dr. Lepși ar fi fost situat în partea de E. sau de S. a satului Surtuchioi (sectorul Șabla-Caliacra).

Neidentificat. Oraș elen. După un studiu al dr. I. Lepși¹⁾ acest oraș era situat la poalele de S. E. ale Ciragamanului unde există urmele unei clădiri din antichitate. Bizone avea o lungime vestestică de circa 2 km. și o lățime nord-sudică de aprox. ½ km. (500 clădiri; 5000 loc).

Portul era în vale. Bizone a fost distrus de un cutremur puternic înainte de era creștină.

Anonymus (Scymnus din Chio?) în *Orbis descriptio* spune: „Acest orașel, după unii, a fost al barbarilor, iar, după alții, ar fi fost o colonie din Mesembria“.

Arrianus în *Periplus Ponti Euxini*:

„De aci până la Bizus, pustiu; sunt 60 de stadii. Dela Bizus până la Dionysopolis, 80 de stadii“.

P. Mela în *Chorographia* sa (II, 2) Plinius în *Nat. hist.* (IV, 28) și Strabon, confirmă faptul că orașul Bizone, sau o parte dintr-ânsul, a fost distrus de un cutremur.

Numele de Bizo (Vizzo) s-a găsit într-un fragment scris de Salustius. Pomenit în Tabula Peutling.

Ravennas îl numește Bizoi.

Balcic

Anonymi (Scymnos din Chio?) scrie despre originea acestui oraș:

„*Dionysopolis* s'a numit mai întâi *Cruni* din cauza izvoarelor de apă; mai târziu, după ce marea a aruncat pe țărm o statuie a lui Dionysos, sau Bacchus, se spune că s'a numit *Dionysopolis*. Această

¹⁾ Dr. I. LEPSI, Litoralul Șabla—Ecrene, Acad. Rom. Buc. 1927.

regiune din țara Crobyzilor și a Scytilor are o populație grecească amestecată“.

(PERIEGESES, trad. de G. Popa-Lisseanu : „Cetăți și orașe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei“. Ed. II, Buc. 1921).

Periplus Ponti Euxini 78 :

„Acest oraș se numea mai înainte *Crani* din cauza izvoarelor de apă ; în urmă i s-a zis *Matiopolis*. În sfârșit însă, când marea a aruncat aci o statuie a lui Bacchus, s-a numit *Dionysopolis*. Orașul se găsește în țara Crobyzilor și a Scytilor și are locuitori greci amestecați cu alte popoare“ (Trad. G. Popa-Lisseanu, op. cit. p. 19, 20).

Faptul că orașului *Dionysopolis*, i s-a dat de către coloniștii eleni, numele zeului vinului, trebuie pus în legătură cu patria viței de vie, care a fost în ținuturile Pontului Euxin și ale Traciei.

Grisebach spune că „patria primitivă a viței de vie trebuie căutată în ținuturile păduroase ale Pontului și Traciei, până dincoace de Dunăre, ținuturi foarte bogate în plante acătătoare“.¹⁾

Situat lângă Ecrene. Pomenită într'un portulan din anul 1408 și în *Acta patriarchatus Constantinopolitani*.

Neidentificat. Abat. Calessi ? Reședință episcopală. Pomenit de Hierocles, Cassiodor, ș. a. Orașul era situat la sud de *Trop. Traiani*, aproape de frontiera de sud a Scythiei Minor.

58. CRANEA

59. ABRITTUS, ABRYTUS *Abrittum*

II. Dobrogea în antichitate.

Populația. — Expedițiile Fenicienilor, Egiptenilor, Perșilor și Macedonenilor.
— Orașele grecești. — Dominația macedoneană. — Sciții. — Civilizația elenă.

Fenicienii au venit cu corăbiile lor pe Marea Neagră și au pătruns prin gurile Dunărei, în părțile cunoscute astăzi sub numele de „Dobrogea“, cu câteva mii de ani înainte de Christos.

În *Istoria Fenicienilor*, *Laetus*²⁾ s-a ocupat și de expediția Fenicienilor în părțile Dunărei, dar, din nefericire, această scriere, ca și alte numeroase opere scrise de istoricii și geografii din antichitate, a dispărut. Se mai pomeneste de o expediție a Egiptenilor, în regiunea gurilor Dunării. După o inscripție egipteană regele *Sesostris* (*Usortesen* ?) a venit acum câteva mii de ani, în fruntea armatei sale, transportată cu vasele de război, în părțile unde se varsă Istrul (Dunărea) și după ce a bătut pe Geți, a stabilit colonii în țara

¹⁾ GRISEBACH, *Die vegetation der Erde*, I p. 323.

²⁾ B. P. HAȘDEU, *Istoria Critică a Românilor*. Tôm. II p. 36—60. București, 1875.

KARAMSIN *Ist. Gosud. Ross*, I, 8 et not.

acestora. Strămoșii scandinavilor s-au stabilit câțva timp și ei în regiunea Dunărei de jos și pe lângă coastele Mării Negre. Savantul suedez, *Montelius*, spune că, „după toate probabilitățile, popoarele, cari au năvălit în Suedia și apoi s-au așezat în această țară, nu-s venite de cât din țările de pe lângă Marea Negară și din părțile Dunării de jos“ ¹⁾. Dobrogea antică a făcut, parte din Tracia, din Geto-Dacia, din Scythia, din Macedonia și din imperiul roman. Cele mai

O hartă a Scythiei Minor făcută în Evul Mediu

vechi popoare și triburi cunoscute, cari au locuit în acest ținut, sunt de origină tracică : *Tracii*, *Dacii*, cunoscuți mai mult sub numele de *Geți* ²⁾ *Bessii*, *Mysii*, *Carpii* și *Costobocii*.

Scriitorii antichi pomenesc și de alte triburi de origină necunoscută : *Peucinii* ; *Tribalii* ; *Crobyzii* ; *Pigmeii* ; *Troglodiții* ; *Oetensii* ; *Obulensii* ; *Dimensii* ; (*Ap*)*piarensii* ; *Sarmații* ; *Bastarii* ; *Roxalanii* ; *Hamaxobienii*.

¹⁾ MONTELIUSS, Ueber die Einwanderung, unserer Vorfahren in Norden. Archiv für Anthropol. 1888.

²⁾ DION CASSIUS : „Numesc acest popor Daci, precum se numesc și ei și precum îi numesc și Romanii: cu toate că știu că unii Eleni le spun Geți, pe drept, sau pe nedrept ; iar eu știu de Geți pe cei ce locuiesc dincolo de Hemus (Balcani) pe lângă Istru“. Ist. Romanilor.

Tracii și popoarele înrudite cu ei — Geții, Bessi, Mysii, Carpii — au format multă vreme majoritatea populației Dobrogei antice.

Scylax de la Caryanda — geograf renumit, contimporan cu Darius, regele Perșilor (500 ani înainte de Chr.) — spune că Tracia se întindea dela râul *Strymon* (Struma, din Macedonia) până la *Istru*, unde acesta se varsă în *M. Neagră*.

Herodot ne dă câteva informații interesante privitoare la populațiunile ținutului străbătut de armata persană, comandată de Darius : *Melpomene* IV, c. 93 :

„Înainte de a sosi la Istru, primul popor pe care îl supuse (Darius) fu *Geții*, care cred că sunt nemuritori¹⁾. Căci, Tracii cari posedă părțile Salmidesului și cari locuiesc mai sus de cetățile Apolonia și Mesembria — și care se numesc *Scirmiazi* și *Nipsei* — se predaseră lui Darius fără nici-o luptă ; iar Geții hotărându-se (la o rezistență) îndărătnică, fură supuși îndată, cu toate că sunt mai viteji și mai drepți de cât Tracii“.

Acești Geți mistici, credeau în nemurirea sufletului ; „știau“ că zeul lor, Zalmoxis, Ființa eternă spirituală, îi va primi în regatul său, dezbrăcați de tot ce aparține *materiei*. Așa se și explică elogiul lui Herodot : Geții erau și mai viteji și mai drepți de cât Tracii. Erau așa, pentru că se credeau „nemuritori“, adică *sufletul lor* nu va pieri niciodată.

Ce importanță avea atunci pentru acest Get, mistic, moartea pe câmpul de luptă ?

Geții se ocupau cu agricultura, ca și Tracii. Horațiu spune :

„...Mai fericiți sunt Geții cu moravurile lor rustice ; la dânsii o moșie nehotărnicită produce recolte pacinice și toate darurile zeiței Ceres ; ei cultivă numai un an acelaș pământ“ (...*Vivunt, et rigidi Gelae Immetata quibus jugera liberas Fruges et Cererem ferunt, Nec cultura placet longior annua*“ Od. libr. III. 24).

În *Elegia XII din Tristia* Ovidius se plânge că „pretutindeni“ domnește „barbaria cu accentele sale sălbatice“ ; pretutindeni „răsună vocea Getului și înspăimântătoarele lui strigăte...“

„*Omnia barbariae loca sunt, vocisque ferinae,
Omnia sunt Getici plena timore soni...*“

Cu toate acestea locuitorii Dobrogei antice nu erau atât de sălbateci și de feroși. Voltaire în *Œuvres complètes* (tome VIII, pag. 106, *Dictionnaire philosophique*, Ovide, 1853), ocupându-se de Geții și Bessii din această țară, afirmă că ei se bucurau de oarecare civilizație...

Să nu uităm însă că nefericitul și rafinatul Ovidius, părăsise forțat o capitală ca Roma — Roma superbă a lui August și că el trăise în societatea lui Virgiliu, Horațiu, Tibul, Propertiu și a curte-

¹⁾ Cred în nemurirea sufletului. În c. 94 din c. IV Herodot dă amănunte asupra cultului zeului Zalmoxis la Geți. „Ei nu cred că mor, dar cred că cei cari au răposat se duc la zeul Zalmoxis...“

zanelor seducătoare... *Bessii*, popor de origină tragică, au venit dela sud, din munții *Haemes*-ului (Balcani). *Mysii*, tot de neam tragic, erau viteji și cruzi în lupte.

Tribalii, au venit, din regiunile dela Nordul Istrului, în epoca când domnea, Filip al II-lea, în Macedonia. Felix Robion : „în timpul lui Filip al II-lea, regele Macedoniei, *Tribalii se văd așezați între Scythia și Macedonia*“ . (Hist. des Gaulois d'Orient, p. 23). O parte din *Tribalii*, veniți de peste Istru, s-au stabilit și în Dobrogea. *Peucinii* — o ramură a Bastarnilor — locuiau în insula *Peuce*, de unde și-au luat și numele. Ptolomaioșii fixează apoi regiunile locuite de celelalte triburi : la E. și mai la S. de gura *Peuce*, *Troglodiții* ; pe coastele mării : *Crobyzii*, mai sus de aceștia *Oetensii* și *Obulensii* ; iar în ținuturile dela mijloc, *Dimensii* și (*Ap*)*piarensii*“.

Troglodiții ar fi fost locuitorii peșterilor. În sec. XVII-lea d. Chr. au existat, în Grecia, lângă Larissa, *Troglodiți*, care aveau locuințele lor, în formă de bordeie (jumătate sub pământ). Călătorii francezi, din acea epocă, cari au vizitat Grecia, confirmă că acei locuitori se numesc *Troglodiți*.

Pigmeii, o populație degradată fizicește din cauza febrei palustre, locuiau în Delta Dunărei. Pliniu, pomenește de lupta acestor *Pigmei* — conduși de regina lor, Gerania — cu Hercule.

Pigmeii locuiau în regiunea situată la sud de *Dionysopolis* (Balcic) ¹⁾.

Celții s-au stabilit dealungul Dunărei, în anul 280 înainte de Christos și ar fi fondat orașele : *Durostorum* (Silistra), *Arrubium* (Măcin) ; *Noviodunum* (Isaccea). *Costobocii*, de neam dacic, au năvălit în Dobrogea pela anul 170 d. Chr. din Basarabia și Moldova.

Având nevoie de grânele din țara locuită de Daci, Geți și Sciți, precum și de peștele din Dunăre, Grecii din *Milet* (Asia Mică) s-au stabilit pe coasta Mării Negre. Miletienii au înființat în secolul al VII-lea înainte de Christos, factoria *Histria*, sau *Istriopolis*, care s-a transformat, repede, într'un oraș înfloritor. *Histria* era port la Marea Neagră, pe coasta de sud a fostului golf, unde este astăzi satul *Istria*. În secolul al VI-lea înainte de Christos, alți greci din Asia Mică au înființat factoriile : *Tomi* (Constanța), *Callatis* (Mangalia), *Tirizis* (Caliacra), *Bizone*, *Dionysopolis* (Balcic).

Scylas de la Caryanda — spune că în epoca sa „se făcea zi și noapte un comerț foarte întins în ținuturile Istrului și ale Pontului Euxin“ și că „navigațiunea era foarte activă la gurile Istrului“. Nu erau cunoscute pe atunci Insulele Britanice, regiunile baltice, centrul și nordul Rusiei de azi, Scandinavia ; dar ținuturile Istrului și ale Mării Negre au fost de mult cercetate de navigatorii și de negustorii fenicieni, egipteni și greci și toți geografii și istoricii dinainte de Christos le cunoșteau.

Grecii n'au debarcat pe coastele Pontului Euxin, lângă gu-

¹⁾ Plinius, Nat. hist. IV, 8, 1.

rile Dunărei, cu scopul de a cuceri teritorii și de a supune lor popoare, ci au debarcat în calitate de negustori, de întemeetori de orașe-porturi.

O singură apropiere cu „colonul“ spaniol din secolul al XVI-lea d. Chr. : după cum colonul spaniol, care a debarcat pe coastele Americii de Sud, s'a oprit bucuros pe litoral, în apropiere de îmbucătura fluviilor mari ; tot așa, în sec. VII și al VI-lea dinainte de Chr., negustorul grec s'a stabilit pe litoralul M. Pontice, în apropiere de gurile Istrului și acolo a construit factorii, care, mai târziu s-au transformat în orașe-porturi importante. Așa dar, originea acestor orașe pontice, este economică. Fondatorii lor au trebuit să fie și buni diplomați, ca să câștige încrederea populațiunii bășinașe — adică a traco-geților — cu care urmau să trăiască în bune raporturi spre a face negoț, nu numai cu dânsa, dar și cu Dacii și Geții de dincolo de Dunăre ca și cu Sciții dela Nord. Grecii au făcut comerț de grâne, de piei, de animale, de blănuri, de lână, de pește, de stofe, de vase etc., cu aceste populațiuni și corăbile lor au circulat zi și noapte de-alungul coastelor mării și pe Istru, în susul fluviului. Orașele-porturi de pe coasta mării pontice, n'au fost locuite numai de Greci, ci și de populația traco-getă. Ele nu erau simple aglomerațiuni de persoane și de case ; comptuare de comerț ; ci, cu timpul, obținând unele privilegii, au dispus de un teritoriu, relativ întins, — ca și orașele italiene din evul mediu — și s-au bucurat de un soi de autonomie.

Orașele elene — fiind autonome — au avut monedele lor. Aceste monede — care au început să fie bătute cam pe la anul 400 înainte de Chr., — erau de argint și de aramă. Monedele bătute de orașul *Histria* aveau pe ele stema orașului : o pasăre de mare omorând un delfin (aceeaș stemă a figurat și pe actele oficiale ale orașului). Pe aversul monedelor de argint din *Histria* erau două capete de oameni dispuse în sens invers ; iar pe aversul celor de aramă, un singur cap.

După B. Pick cele două capete ar fi capetele zeilor vânturilor și așezarea lor în sens invers ar însemna că histrienii trimiteau corăbiile lor, încărcate de mărfuri, atât pe mare, cât și în josul Dunării și beneficiau de vânturile ce băteau în diverse direcțiuni ¹⁾.

Pe aversul monedelor de aramă era capul zeului Apollo — protectorul orașului *Histria* — sau al altor zeități. Pe monedele lui Aristagoras, s'a găsit pe avers capul zeului Apollo ; iar pe revers, stema orașului, având jos numele lui Aristagoras, prescurtat : „*Arista*“.

Se crede că acest Aristagoras din *Histria*, a restaurat orașul după ce fusese devastat și prădat de Scordisci, în sec. II înainte de Chr.

D. Const. Moisil, examinând monedele de argint, găsite la Dăeni, le consideră, după datele publicate de Pick, ca făcând parte din seriile bătute în *Histria*, între anii 400—250 înainte de Chr. Monedele din anul 400, înainte de Chr., aveau numele orașului prescurtat (*Istri*) ; stema orașului mărginită de un quadrat săpat adânc în corpul monedei ; iar greutatea lor era de 7,02 — 6,82 gr.

Monedele de pe la 350 înainte de Chr., au numele orașului întreg *Istria*, o literă ca semn convențional și greutatea lor e de 7—6,50 gr. Monedele găsite la Dăeni n'au quadrat ; numele orașului e scris întreg, semnul distinctiv e

¹⁾ B. Pick, Die Antiken Münzen von Dacien u. Moesien, în Imhoof Blumer, Die antiken Münzen Nordgriechenlands.

litera A. și greutatea lor e de $5\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ gr. Ele ar fi fost bătute în anul 309 înainte de Chr.¹⁾

Despre monedele vechi din Histria s-a mai ocupat M. Suțu și W. Knechtel în Bul. Soc. numismatică române din 1907 și 1908.

Legende de monedele autonome ale orașului Histria în catalogul de *Greek Coins, Thrace etc.*, dela *British Museum* de R. S. Poole p. 25 sqq.

Orașul Callatis avea monede cu un spic de grâu pe ele.

Orașele grecești aveau temple, portice, teatre, agora, băi publice. Grecii practicau cultul mai multor divinități : Apollon, Dionysos, Artemis, Demeter, Hermes, Asclepios, Athena, Dioscures, Heracles, Afrodita, Priape ș. a. Se organiza, în zile fixate de preoți, serbări religioase cu caracter agrar — *Diombria* — în onoarea zeilor Demeter și Afrodita.

Orașul propriu zis era înconjurat de ziduri, ca să fie apărat împotriva atacurilor barbarilor, cari făceau dese incursiuni în ținutul dintre Dunăre și M. Neagră. Orașele grecești s-au dezvoltat repede, ceea ce dovedește importanța lor comercială. Din cauza îmbogățirii locuitorilor lor, a început rivalitatea între dânsese, care să fie adevărata metropolă. Cea dintâi metropolă a fost *Histria* apoi *Callatis* și *Tomi*. Calatienii cu ajutorul Histrienilor, s-au aliat, ca să pună stăpânire definitivă pe *Tomi*—care luase o mare dezvoltare încă din sec. III înainte de Chr. — dar n'au izbutit să-și atingă scopul, de oarece pe la mijlocul aceluia secol, în epoca când erau și Celții în Dobrogea, Tomitanii s-au aliat cu Bizantinii și au scăpat de sub tutela Calatienilor²⁾. Cu toată rivalitatea ce exista între orașele grecești, interesele comune, dictate de situația nesigură politică, le-a impus să se unească și să formeze un fel de confederație maritimă, numită, la început *Pentapola* și apoi *Hexapola*³⁾.

Din *Pentapola* au făcut parte : ●*Odessos* (Varna), *Dionysopolis* (Balcic), *Callatis* (Mangalia), *Tomi* (Constanța) și *Histria* ; iar când în sec. II d. Chr. a intrat în această confederație și orașul grecesc, dela sud, *Marcianopolis*, s-a constituit o *Hexapola*, care era condusă de un *pontarc* (șef religios) ajutat de un consiliu federal.

Constituirea acestei confederații trebuie să fi avut de scop și organizarea unei apărări comune a cetăților-porturi elene împotriva piratilor, cari operau pe Marea Neagră⁴⁾.

„Pirateria era atunci una din formele cele mai obicinuite ale rivalității între popoarele antichității ; s-a susținut că cu toate ambițiile lui Darius, pirateria Ioniană și Ateniană, mai ales este aceea care l-a hotărât să invadeze Grecia. Cauza războaielor medice se găsește în pirateria ce era prac-

¹⁾ *Const. Moisil*, Descoperirea numismatică dela Dăeni, „Convorbiri literare“ Anul XLIII, N. 11. Buc. 1909, pag. 1173.

²⁾ *MEMNON. Fragmenta historicorum Graecorum*, ed. Müller, III, p. 537. c. XXI.

³⁾ Confederație maritimă a existat și în sec. IX între insulele venețiene.

⁴⁾ Pirateria în antichitate era practică nu numai de particulari, ci și de state, după cum confirmă Herodot și Ovidiu.

ticată de Greci în antichitate" (V. Pella, La Represion de la Piraterie, p. 9—10. Paris, 1928).

V. Pârvan: „Alăturarea de concurența în comerțul de cereale, creșterea din ce în ce mai mare a plăgii piraților în apele Pontului, a contribuit —fără îndoială — la sărăcirea acelor colonii grecești, cari nu erau direct apărute de flote puternice de război, precum era, de pildă cazul cu orașele din Bosporul Cimmerian“.

E vorba de situația din sec. II—I înainte de Chr.

(„Gerusia din Callatis“, p. 5, Anal. Acad. Rom. Tom. XXXIX. Secț. Ist. N. 3. 1920).

EMIGRAREA SCIȚILOR. — Strabon pomenește de emigrarea Sciților peste Dunăre, în Tracia :

Sciții

„...cu timpul mulți barbari din această țară au trecut *Tyras* (Nistrul) și *Ister* (Dunărea), stabilindu-și locuințele lor dincolo de acest fluviu : numele de *Mica Scythie* a sfârșit prin a se întinde la o parte considerabilă din Tra-

Soldat catafractar scit de pe o pictură murală descoperită într'un mormânt din muntele Mithritad la Kerçi (Rusia)

cia însăși, pe care locuitorii săi n'au putut-o apăra, sau că dâșii au cedat-o, bucuroși, din cauza insalubrității sale, pământul ei fiind, de fapt, pe alocuirea mlăștinosa“.

Faptul că Strabon spune „cu timpul mulți barbari din această

țară (Scythia) au trecut Tyras și Ister“, înseamnă că stabilirea Sciților peste Dunăre nu s-a făcut printr'o invazie, ci printr'o lentă emigrare. Situația devenind nesigură pentru Sciți peste Nistru, ei au căutat, la început, un refugiu, în Basarabia și peste Dunăre, în Tracia și apoi „cu timpul“, când numărul celor așezați a fost atât de mare, încât au format majoritatea populațiunii, ținutul acesta s-a numit *Scythia Mică*.

Sciții au stăpânit câțva timp și cetățile elene : *Histria, Tomi, Callatis* (Strabon, lib. VII).

Când s-au stabilit Sciții în Dobrogea ? N'avem informații precise în această privință, dar, din povestirea expediției regelui Filip II, al Macedoniei, reese că o parte din Dobrogea de N. era în stăpânirea Sciților. Sub regele macedonean, Lysimach, *Scythia se întindea la N. de Dunăre*, ceea ce înseamnă că Sciții au fost siliți, cu puțin timp mai înainte, să treacă Dunărea spre N.

EXPEDIȚIILE GETO-SCIȚILOR ÎMPOTRIVA BIZANTINILOR. — *Hesychius Miletianul* a descris războiul întreprins de Geți în anul 657 înainte de Chr. împotriva lui Bysas, fondatorul Bizanțului. La acest război a luat parte, ca aliat al Geților și regele Sciților, Odrysses. Hesychius povestește că regele Bysas a bătut armatele Geto-scitice grație istețimei soției sale, Phidalia, care a trimis în lagărul dușmanilor „dinți de șerpi“ (?) și apoi a susținut un alt război crâncen împotriva Sciților, care au năvălit în masă din ținuturile „de dincoace“ și de „dincolo“ de Dunăre.

În acest din urmă război bizantinii au fost aliați cu Grecii.

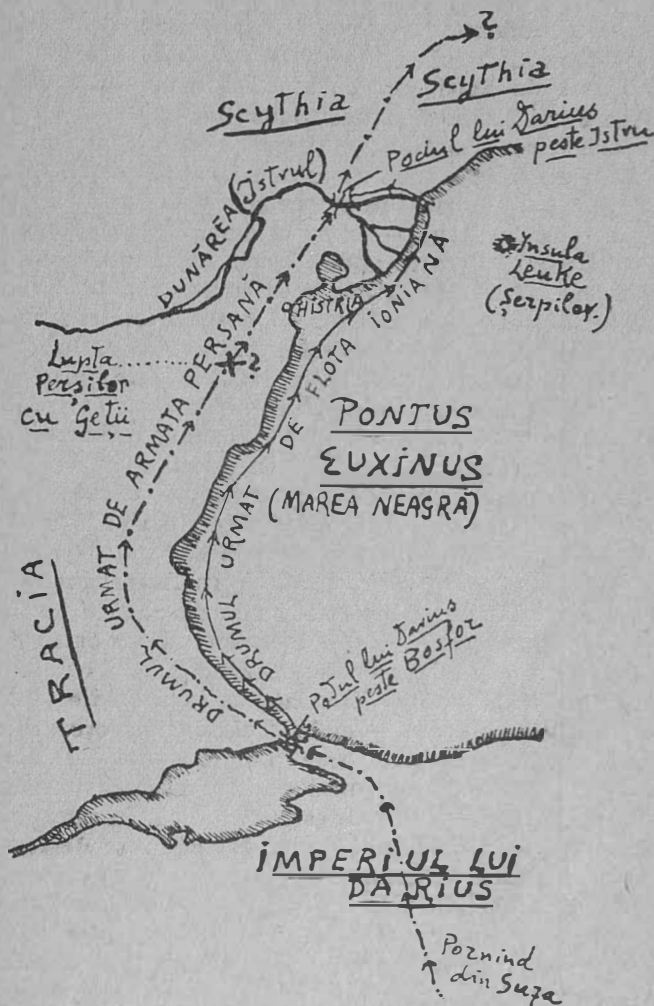
EXPEDIȚIA LUI DARIU ÎMPOTRIVA SCIȚILOR. — Marele geograf și istoric, *Herodot*, în *Istoriile* sale, povestește peripecțiile expediției lui Darius, regele Perșilor, în Dobrogea și peste Istru (Dunărea) împotriva Sciților.

Corpul expediționar a lui Darius, în anul 508 înainte de Chr. a plecat din Suza, capitala Persiei ; a trecut pe un pod construit de grecii ionieni Bosforul și a înaintat prin Tracia până la Istru.

În acelaș timp, grecii ionieni, vasalii perșilor, au pornit cu flota lor pe Marea Neagră și au pătruns în gurile Dunării. Flota ionienilor s-a oprit nu departe de locul unde se desfac brațele fluviului și acolo s-a construit podul pe care au trecut perșii, spre Nord. Iată ce s-a petrecut la pod, după povestirea lui Herodot : *Melpomene* IV, 9 :

„Indată ce Darius sosi la Istru împreună cu toată armata care îl însoția, după ce-i făcu pe toți să treacă (fluviul), dete ordin Ionienilor să fărâme podul de vase și să-l urmeze, împreună cu forțele navale, în interiorul țării ; tocmai când Ionienii se găteau să strice (podul) și să facă cele poruncite (de Darius), Coes, fiul lui Erxandru, care era comandantul Mitilineilor, asigurându-se mai întâiu dacă Darius ar fi dispus să primească un sfat dela unul gata să-l dea, îi spuse cuvintele acestea : „O rege, îți propun să faci o expediție într'o țară unde nu vei vedea nici loc cultivat, nici oraș locuit ; tu, lasă mai bine acest pod acolo unde este și dă-l sub paza acelor cari l-au construit ; căci dacă vom da peste Sciți și vom isbui precum sperăm, el va servi pentru reîntoarcerea noastră ; iar dacă nu vom putea da peste dânsii,

„linia noastră de retragere este asigurată ; căci eu nu mă tem ca Sciții să ne învingă într'o luptă, dar mai mult ca nu cumva, neisbutind noi să dăm peste ei, să pățim ceva rătăcindu-ne. Poate să zică cineva că eu spun acestea „în interesul meu propriu ca să rămân aci; dar eu, o rege, îți expun părerea „care am găsit-o mai în interesul tău, și te voi urma, căci nu voi cu nici

Expediția lui Darius în Scythia Minor și în Scythia Mare

„un preț să rămân aicea”. Părerea aceasta plăcu mult lui Darius, și el îi răspunse astfel : „Scumpe al meu Lesbiane, îndată ce mă voi întoarce teafăr „acasă la mine, nu uita să te prezinți înaintea mea ca să-ți răsplătesc pentru bunul tău consiliu prin acte de bunătate”.¹⁾

Darius cu trupele sale a trecut apoi podul și a înaintat în Scythia. Pe malul Dunărei a urmat o discuție între Ionieni și Sciți și

¹⁾ ERODOT, Trad. de Ghica.

apoi s-a făcut un sfat între conducătorii flotei grecești la care au luat parte între alții *Miltiade*, faimosul general athenian, *Histiene* Milesianul, *Dafnes* din *Abydos*, *Hipoleos* din *Lampas*, *Herofand* din *Parium*, *Metrodor* din *Proconesa*, *Aristagora* din *Cyzica*, *Ariston* din *Byzanția*, *Strates* din *Chio*, *Aeac* din *Samos* și *Laodama* din *Foceia*. După o discuție lungă, comandanții greci au hotărât să strice podul numai din partea malului fluviului stăpânit de Sciți, dar să sfătuiască pe Sciți să urmărească mai bine pe Persi și să-i distrugă. Sciții având încredere în Greci au pornit în urmărirea Persilor. În timpul acesta, Sciții pierzând urma dușmanului lor, Darius a sosit cu armata lui la Dunăre, în cursul nopții, dar a găsit podul stricat în partea aceea. Podul însă a fost refăcut și Persii au trecut Istrul, — o parte s-a îmbarcat pe corăbiile grecești, iar altă parte, a trecut podul. Darius cu armata sa, a pornit apoi tot prin *Tracia*, pe acelaș drum pe care venise. Din narațiunea interesantă a lui *Herodot* reiese că podul peste Dunăre a fost construit nu departe de locul „unde se desfac brațele fluviului“, adică acolo unde au ajuns corăbiile grecești „după două zile de plutire dela mare“.

În „*Esquisse de l'Histoire Universelle*“ ¹⁾, istoricul englez *H. G. Wells*, indică pe harta din pag. 148 drumul urmat de armata persană și de flota grecească. După *Wells* podul ar fi fost construit în dreptul unde e astăzi *Silistra* (?); iar armata persană a înaintat pe stânga Dunărei, în interiorul *Scythiei*, unde e astăzi *Muntenia* (?).

Herodot însă ne dă următoarele informații privitoare la acest pod: Flota ioniană s-a oprit în punctul situat aproape de locul unde se desfac brațele Istrului, după două zile de plutire de la mare și acolo, ionienii au construit podul. *Herodot* nu cunoștea nici marele coteț care tace Dunărea în sectorul *Reni-Galați*, nici celelalte brațe ale Istrului din susul fluviului. El cunoștea însă gurile și *Delta* — de oarece a călătorit pe-acolo — și în *Melpomene* vorbește de punctul unde se desfac brațele spre vărsarea în mare a fluviului. Locul cel mai favorabil pentru construirea unui pod, în această parte, este la *E. de Isaccea* de azi, unde Dunărea este mai mică. În apropiere de acest punct, în epoca lui *Darius*, ca și a lui *Herodot*, se desface Dunărea în brațe, înainte de a se arunca în mare.

EXPEDIȚIA LUI FILIP AL II-lea MACEDONEANUL. — Între anii 359—336 înainte de Chr., *Filip al II-lea*, regele *Macedoniei*, în urma unei neînțelegeri cu regele Sciților, *Atheas*, a ridicat asediul *Byzanțului*. *Filip al II-lea* a trimis apoi o solie la curtea regelui Sciț, prin care i-a comunicat lui *Atheas* că asediind *Bizanțul* a promis lui *Hercule* că-i va ridica o statuie și cum dorința sa e să așeze această statuie la gurile Dunării vrea să vină în calitate de amic al Sciților, prin țara lor. *Atheas* a înțeles ce urmărește *Filip al II-lea* și a refuzat să autorizeze trecerea trupelor macedonene prin țara sa.

— „Dacă, totuși, statueta lui *Hercule*, va fi ridicată la gurile Dunării, fără voia mea — a răspuns regele *Atheas* — atunci o voi topi și din materialul ei voi face vârfuri ascuțite săgeților noastre...“

¹⁾ Trad. fr. de *Edouard Guyot*. Paris, 1925.

Atunci armatele lui Filip II-lea au intrat în Scythia Mică.

Filip II eşi învingător şi luă 20.000 de prizonieri, multe animale, dintre care 20.000 de iepe frumoase. (*Justin*, Libr. IX. c. II).

După Justin, Sciţii, în epoca lui Filip II-lea, sub regele lor Atheas, stăpâneau regiunea gurilor Dunării şi poate şi o parte din litoralul Mării Negre. Toată Dobrogea a trecut sub dominaţia macedonenilor, după ce partea de sud a Traciei fusese cucerită mai înainte.

EXPEDIȚIA LUI ALEXANDRU CEL MARE (SEC. IV ÎNAINTE DE CHR.). — Stăpânirea Macedonenilor în Dobrogea n'a fost însă pe deplin asigurată, fie din cauza revoltei *Traciilor* şi *Tribalilor*, fie din cauza *Geţilor*, care, făceau dese incursiuni peste Istru, în regatul lui Alexandru al Macedoniei. Pe când *Tribalii* erau numeroşi în regiunea gurilor Dunării, Tracii şi Sciţii erau foarte puternici în Dobrogea şi pe ambele maluri ale Dunării. Alexandru Macedon, a organizat două expediţii : una, împotriva Tribalilor dela gurile Dunărei şi alta, împotriva Sciţilor dela Dunărea de jos.

Expediţia împotriva Traco-Tribalilor, n'a fost norocoasă ¹⁾. Atunci Alexandru cel Mare a trecut Dunărea şi a atacat pe Geţi din partea stângă (Muntenia de azi).

Iată interesanta povestire a lui Arrianus despre această expediţie :

„În aceste împrejurări, Alexandru, schimbându-şi hotărârea, trecu Istrul şi atacă pe Geţii ce locuiesc peste Istru, cari se adunaseră mulţi la mal, hotărâţi să-l respingă dacă ar trece, căci erau 4000 de călăreţi şi peste 10.000 de pedestri. Totodată avu şi Alexandru cel Mare dorinţa să treacă ne maiul celălalt al fluviului. El însuşi se urcă în corabie şi porunci să fie umplute cu pae jiele de cort sub care se adăposteau (soldaţii) în lagăre, să le lege şi să se strângă toate luntrele, făcute din câte un trunchiu scobit, cât s-au găsit pe-acolo...

Iar numărul acestora era mare, fiindcă locuitorii de pe malul Istrului se folosesc de ele, fie la pescuit, fie ca să comunice între ei, fie întru prăzi. Aşa dar cu luntrele cât mai multe adunate, trecu o parte din armată, atât cât putea să treacă în modul acesta. Numărul acelorora, care trecură cu Alexandru fu de 1500 de călăreţi şi de 4000 de pedestrii...

În timpul nopţii trecură prin acea parte, în dreptul căreia erau lanurile de grâu mai dese, aşa în cât să nu poată fi zăriţi de duşmani, când ar urca pe coastă. În zori, Alexandru porni prin holde, poruncind pedestriaşilor să culce grâul cu sulitele şi astfel înaintară până ce eşiră la câmp deschis...²⁾.

Pe unde a trecut Dunărea, în modul acesta — fără pod — Alexandru cel Mare, cu armata sa ?

Pe la Hârşova ; sau prin punctul Silistra-Călăraşi, ori Silistra-Oitina.

EXPEDIȚIA LUI LYSIMACH. — Sub regele Macedoniei, Lysimach, Geţii şi Tracii au fost înfrânţi, iar cetăţile greceşti nevoite să-şi apere, nu numai autonomia lor, dar şi existenţa lor, — au susţinut lupte împotriva macedonenilor.

În deosebi, Calatienii au opus o dârză rezistenţă. În alianţă cu

¹⁾ *Arrianus*. Anab. 1, 3, 4.

²⁾ *Arrianus*, Anab. 1.

Geții și cu Sciții, ei s-au răsculat împotriva dominației macedonene, — fapt, care a provocat o expediție de pedepsire din partea regelui Lysimach.

Iată ce scrie Diodor din Sicilia :

„În anul acesta (313 înainte de Chr.), Calatienii, cari locuiau în părțile Pontului Euxin și cari aveau o garnizoană pusă de Lysimachos, o alungară și își recăstigară neațarnarea. Liberând tot așa și pe Histrieni și celelalte orașe vecine, Calatienii făcură alianță cu toate acestea ca să lupte la olaltă împotriva regelui. Mai luând în tovarășie și pe Tracii și pe *Sciții vecini cu dănișii*, Grecii dela Pontul Euxin izbutiră să pue în mișcare o ligă foarte respectabilă, în stare să se măsoare cu armate puternice. Aflând de cele întâmplări Lysimachos plecă îndată cu oaste împotriva răsculaților, luând drumul prin Thracia. El trecu peste Haemus și ajungând lângă Odessus se opri, cantonând aici. Apoi, ordonă să se înceapă asediul cetății. Curând însă cei dinlăuntru, înspăimântați, căzură la înțelegere predând orașul. După aceasta, făcând, în același chip, și pe Histrieni să treacă de partea lui, porni împotriva Callatienilor. Tocmai atunci însă sosiră și Sciții și Thracii cu oaste multă spre a-și ajuta potrivit tratatului pe aliații lor din Pont. Lysimachos le ieși înainte, atacă pe neașteptate pe Thraci și zăpăcindu-i îi convinse să treacă de partea lui. Birui apoi pe Sciții în luptă regulată, ucise o multime dintre dănișii, iar resturile armatei le alungă până dincolo de hotare. Pe Callatieni îi înconjură pe urmă de toate părțile și începu asediul cetății, făcându-și un punct de onoare din a pedepsi prin toate mijloacele pe pricinuitoarii răscaloale. În vreme ce Lysimachos era ocupat cu asediul cetății Callatis, primii vestea că Antigonos a trimis două armate în ajutorul Callatienilor, una pe uscat, iar cealaltă pe mare : că Lycon, comandantul flotei plutise chiar pe apele Pontului Euxin, iar Pausanias cu o armată numeroasă avea lagărul la intrarea Bosforului, lângă Hieron, gata de a trece în Europa. Turburat de aceste stiri, Lysimachos lăsă, pentru a continua împresurarea, numai numărul de oameni strict trebuitor, iar cu partea cea mai mare a armatei sale porni grabnic el însuși, nerăbdător de a lua contact cu dușmanul. Ajungând la pasurile peste Haemus, Lysimachos găsi pe Seuthes, regele Thracilor, care se dase cu multă oaste de partea lui Antigonos, păzind trecerile. Începând bătălia, numai după mult timp și pierzând o sumă de-ai săi, dar ucizând și o mare multime de dușmani, birui pe barbari. Răsărind dară ca din pământ înaintea armatei lui Pausanias și grămădind-o în locuri strâmte, Lysimachos luă cu asalt toate pasurile și ucizând pe Pausanias, pe o parte din soldații lui îi liberă pe bani, pe ceilalți îi luă în rândurile armatei sale¹⁾.

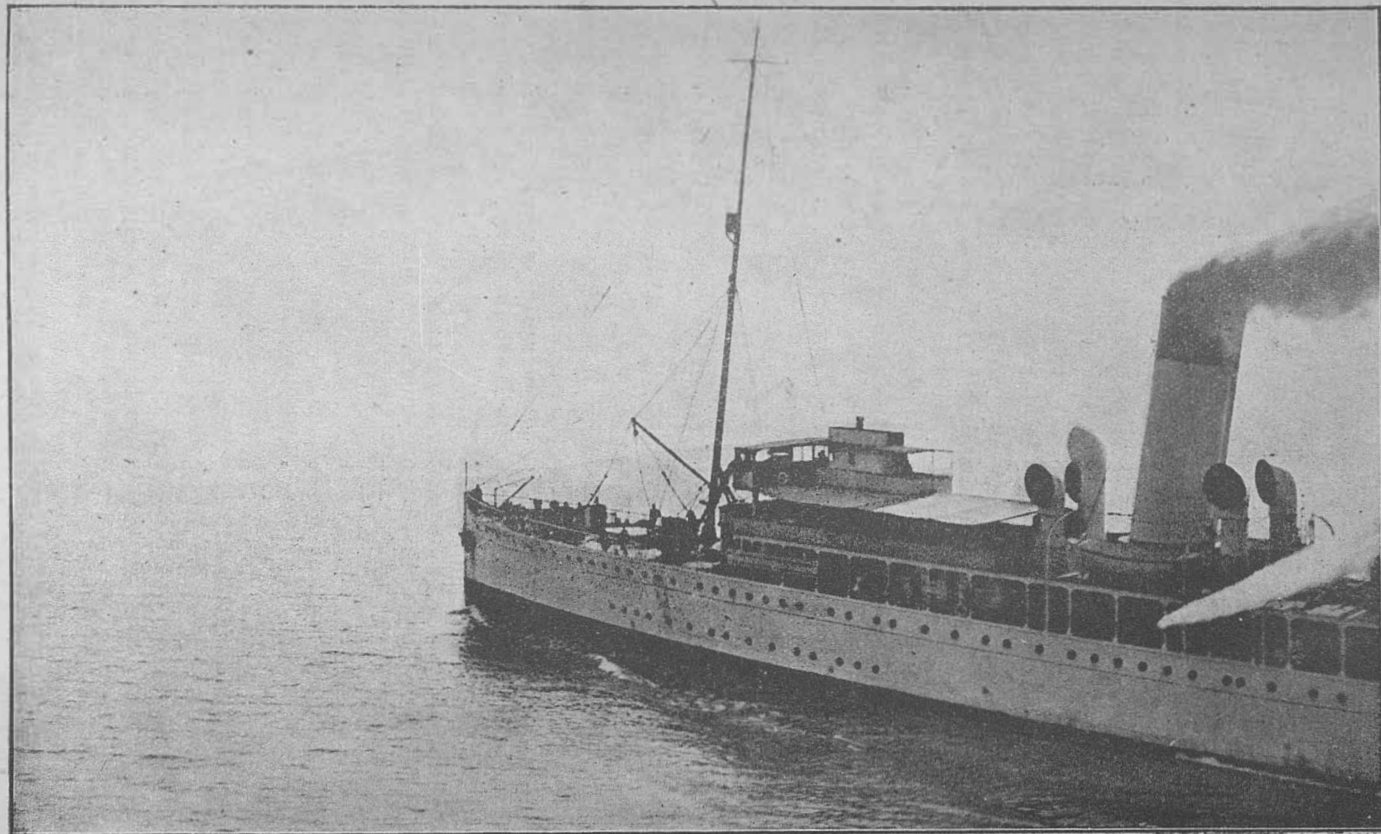
În timpul asediului cetății Callatis, o parte din locuitori (greci) — în număr de o mie — s-au refugiat în Bosforul Cimerian, unde regele scit, Eumelos, i-a primit bine. Diodor din Sicilia ne dă următoarele amănunte :

„Eumelos, (regele scit al Bosforului cimerian) fu un adevărat binefăcător al Bizantinilor, Sinopienilor și a celor mai mulți greci ce locuiesc Pontul Euxin. El primi pe cei o mie de calatieni, care plecaseră în exil din cauza lipsei grăului, patria lor fiind asediată de Lysimach și suferind groaznic din pricina împunării tuturor celor necesare traiului. Nu numai că Eumelos le-a dat acestor refugiați un adăpost sigur, dar le dăruie chiar un oraș unde aceștia să se așeze — cel care a fost numit mai târziu, *Prosa* — și le împărți în loturi teritoriul lui rural“.

După mai multe campanii aspre, *Scythia Minor* a intrat în stăpânirea regelui macedonean, Lysimach.

Memnon din Heracleea, care s-a ocupat de dominația macedoneană în *Scythia Minor*, ne dă informația că în anul 292 înainte de Chr., regele Lysimach, ajutat de orașele grecești pontice, — între care și de *Heracleea*, ale cărei trupe, comandate de Clearc, au luat parte la expediția făcută dincolo

¹⁾ DIODOR DE SICILE, éd. Curtius et Fischer (Teuberer, 1906, T. V, XIX 73).

Vaporul S. M. R. „Regele Carol I“ eșind din portul Constanța în cursă spre Constantinopol

de Dunăre, — a fost învins și luat prizonier; dar, apoi, a fost eliberat de regele Geților, *Dromichaites* (sau *Drochimete*). Regele Lysimach fusese adus, ca prizonier, în cetatea-capitală a Geților, care era situată pe Dunăre, aproape de vărsarea acestui fluviu în mare, — probabil unde ar fi Chilia basarabeană de azi.

Cât timp Macedonenii au ocupat *Scythia Minor*, Tomis s-a bucurat de oarecare independență — de oarece a păstrat dreptul de a bate monedă. (Pick-Regling, *Die antiken Münzen von Dacien u. Moesien*, 1 2, 1, p. 590).

În anul 280 înainte de Chr. — un an după moartea lui Lysimach — au năvălit Celții în Dobrogea, care după ce bătură pe Geți și Traci, cuceriră toată Tracia. După căderea puterii macedonene și instalarea nouilor stăpâni, Celții, colonile grecești au trecut prin vremuri grele, dar în măsura posibilului, s-au ajutat unele pe altele.

Dominația celtică a fost efemeră. Geții și Tracii după ce au gonit pe intruși, au reîntat în stăpânirea teritoriilor lor. N'a trecut însă mult și un alt neam barbar de origină germanică, s-a pogorât dela Vistula spre Dunăre — *Bastarnii* — și după ce au ocupat întreg ținutul dintre Carpații Moldovei și Nistru, au trecut Dunărea și s-au instalat la gurile acestui fluviu. Geții — după Justin — i-a respins pe Bastarni, dincolo de Dunăre, de câteva ori, dar au sfârșit prin a fi învinși. Bastarnii stabiliți în împrejurimile și în insulele Deltei, s-au mai numit și *Peucini*.

ROMANII ÎN SCYTHIA MINOR (Dobrogea).

Un general roman eșit din plebe, dar care a dovedit calități excepționale de comandant, *Licinius Lucullus*, — considerat de câțiva istorici un soi de Napoleon al antichității, — a întreprins în anii 72—71 înainte de Chr., o expediție împotriva „barbarilor” din dreapta Dunărei. Eșit învingător din acest război, ¹⁾ *Licinius Lucullus* a anunțat Roma, că *Scythia* dintre Dunăre și M. Neagră, este sub stăpânirea sa.

Provincia aceasta n'a fost însă cucerită definitiv de Roma, decât după multe războaie împotriva Daco-Geților.

Ce interese au avut Romanii ca să facă atâtea războaie pentru cucerirea *Scythiei Minor*?

Să fi urmărit oare stăpânitorii lumii civilizate din acea vreme, o politică cunoscută sub numele de *imperialism*, dictată numai de simpla dorință de a cuceri noi teritorii?

Istoricul englez, Wells, simplist și lipsit de obiectivitate, a formulat un soi de rechizitor împotriva politicii de expansiune a Romanilor, care n'ar fi avut nici țel bine determinat, nici continuitate: „Dintre toate imperiile — scrie Wells — acesta (imp. roman) a fost

¹⁾ Eutropius, VI, 10: „inde multas supra Pontum positas, civitates aggressus est. Illic Apollonium evertit; Callatin, Parthelopolin, Tomum, Burzianem cepit, belloque confecto, Roman rediit”.

Romulus Seisanu. — „Dobrogea”.

cel mai ignorant, cel mai lipsit de imaginație. El n'a știut să prevadă nimic" ¹⁾).

Cu asemenea considerațiuni nu se poate defini politica unui stat de importanța celui roman. Vom încerca să schițăm, în linii generale, politica Romanilor, la Dunăre, — politică, care a condus la cucerirea *Scythiei Minor* și apoi a Daciei.

În primul rând, să urmărim succesiunea evenimentelor, în legătură cu subiectul nostru, de oarece din modul cum s-au desfășurat aceste evenimente, se va desprinde luminos, politica pozitivă, prevăzătoare, tenace și caracterizată prin continuitate, urmată de Romani în părțile dunărene și ale Mării Negre.

Sub regele Daco-Geților *Byrebista*, (*Boirebista*, *Burobostes*, sau *Berebista*), o armată romană, comandată de generalul *Cornelius*

Byrebista regele Geto-Dacilor

Fucus, fusese bătută, în *Scythia Minor*, în apropiere de actualul sat Adamclissi din jud. Constanța. *Byrebista*, care stăpânea și pe Geții din dreapta Dunării, ajunsese spaima Romanilor. După cele scrise de Strabon și Cassius ²⁾) acest rege temut de Roma, putea să ridice o armată de 200.000 de oameni, în caz de nevoie, dar cu cea mai mare ușurință 40.000 de oameni.

Iuliu Cezar, care își da seama, nu numai de pericolul ce-l prezenta pentru imperiul roman, existența puternicului stat daco-get, dar și de importanța liniei Dunărei, a pregătit o mare expediție : o flotă romană primise ordinul să pornească pe Dunăre și să pună stăpânire pe ambele maluri, ca și pe gurile marelui fluviu. ³⁾

¹⁾ G. Wells, Trad. Esquisse de l'Histoire Universelle, p. 243, 244.

²⁾ Strabon, lib. VII, cap. 304, 305. edit. Coray. Dion Cassius, Ist. Rom. libr. XXXVIII, cap. 10. ed. Gros. Tom. III, p. 327.

³⁾ Appian, C. II, 110. — Illyrie. 13, 22, 23.

Iuliu Cezar urmărea, așa dar, *dominația gurilor Dunării și a marelui fluviu daco-getic, precum și aceea a ținuturilor învecinate.*

Nu putea exista siguranță la N., atâta timp cât „barbarii”, puteau trece cu ușurință Dunărea în provinciile înfloritoare romane dela S.

Asasinarea lui Iuliu Cezar (în anul 43 înainte de Chr.) a oprit executarea expediției proiectate, dar urmașii fostului dictator au căutat să ajungă la gurile Dunării.

După Iuliu Cezar, a fost asasinat și adversarul acestuia, Byrebista, în timpul unei răcoale.

După moartea regelui Byrebista, Daco-Geția s-a împărțit în trei regate conduse de regii *Olore*, sau *Rol II*, *Dabige* și *Ziraxa*.

Caius, fratele lui *Antoniu*, în calitate de guvernator al Macedoniei a condus o expediție împotriva Daco-Geților din *Scythia Minor*. Legiunile romane, comandate de Caius, au pătruns în această provincie, dar au suferit o cumplită înfrângere, la *Histria*.

Pentru Romani, înfrângerea dela *Histria*, a fost un dezastru. Numeroase arme, drapele, aquile, insigne militare, au fost luate de pe câmpul de luptă și transportate de învingători, în cetățile *Histria* și *Genucla*¹⁾.

După bătălia dela *Actium*, împăratul August a dat ordin generalului *Marc Licinius Crassus*, guvernatorul Macedoniei, să atace pe Dacii, cari trecuseră Balcanii și năvăliseră în Tracia Dentelaților (anul 29 înainte de Chr.) Dacii și Geții, fiind de astădată dezbinați, comandantul expediției romane, a profitat de această situație și a atras de partea Romei pe unul din regii Geților, *Rol*, sau *Orole*. Legiunile romane au fost comandate de *Crassus* și de *Domitius*. Cel din urmă purta d'asupra cascei sale o torță aprinsă, în cât capul său părea încins de limbi de foc („*foculum gerens super cassidem, suscitatum motu corporis flammam, velut ardentis capite, fundebat...*”) O parte din Geți au trecut Dunărea, în Dobrogea, împotriva lui *Ziraxa*, regele Geților din această parte, care era aliat cu Mysii și cu Bastarnii conduși de regele lor, *Deldon*²⁾.

O luptă crâncenă se angajează în fața cetății *Genucla*, — cea mai puternică din întreaga Daco-Geția.

În interiorul acestei falnice cetăți erau depuse trofee romane luate de Daco-Geți în bătălia de la *Histria*, din care generalul Caius a eșit învins. Un argument mai mult în discursurile înflăcărâte ale ofițerilor romani ca să ațâțe furia legionarilor împotriva „barbarilor” ce umiliseră Roma !

Lupta, foarte sângeroasă, a durat câteva zile.

Crassus ucide cu mâna sa pe regele Bastarnilor, *Deldon*.

¹⁾ *Dion Cassius*, libr. LI, cap. 22. Tom. VII, p. 183.

²⁾ Flor. Histor. Roman. IV. 12. — *Dion Cass. Histor. Libr. LI, cap. 24.*

Cetatea *Genucula* cade în stăpânirea Romanilor și regele Geților, *Ziraxa*, scapă prin fugă, peste Dunăre, în *Scythia* cea mare.

Crassus, întovărășit de regele get, Role, sau Orole, aliatul Romanilor, intră triumfător în Roma. ¹⁾ August a vrut să dea pe fiica sa, Iulia, de soție, regelui get, Cotison, sau să ia el de soție pe fiica acestui rege ²⁾.

Cu toate acestea August n'a găsit momentul prielnic pentru anexarea *Scythiei Minor* și a Traciei. El a încredințat aceste ținuturi „supuse” lui unor regi, clienți ai Romei. Politica romană a trecut, totdeauna, prin mai multe etape. August s-a mulțumit să controleze cu flota sa M. Pontică și Dunărea și să supravegheze de aproape mișcările Daco-Geților și a celorlalte popoare, sau triburi, depe lângă Dunăre. Când Ovidiu, a fost trimis în surghiun, la *Tomi* (Constanța), el a găsit *Scythia Minor*, stăpânită, în interior de Geți ; neliniștită, des, de repetatele incursiuni ale „barbarilor”, care veneau de peste Dunăre, mai cu seamă iarna când fluviul era înghețat și flota romană era imobilizată, în stațiunile sale de adăpost, cu toate că provincia era „supusă lui August”.

Ce se petrecea în Dobrogea scytică, iarna, când barbarii de dincolo de Dunăre treceau cu ușurință fluviul pe gheață ? Iată ce povestește Ovidiu :

„Atuncea dar, când Pontul și Dunărea spumândă
De iarnă îmbrățișate prind peliță de gheață,
P'a Istrului lucioasă și măturată cale,
Călări pe cai sălbateci vrășmașii vin încoace,
Vestind a lor sosire săgețile, ce zboară,
Și rămânând drept urmă pământul despuiat !
Țăranii fug departe, lăsând câmpia pradă
Și barbarul răpește puțină-i avuție ;
Tot ce-a putut să strângă sateanul prin sudoare :
Și carele și turne și sărăcia toată !
Apoi, pe robi îi leagă cu mâinile la spate...
Se duc, se duc sârmanii, privind cu disperare
În urma lor ogoare, ce n'o să le mai vadă...
Și focul ce se'nalță din șubrede colibe,
Căci barbarul aprinde, doboară, nimicește
Tot ce nu poate duce, tot ce nu vrea să ducă ;
Și stoluri de victime succumbă sub săgeata
La vârf încărligată al cărei fier supsesese
Din ierburi ucigașe un suc înveninat.”

(*Tristia*, Trad. B. P. Ilasdeu).

Barbarii, temuți și fioroși, erau mai cu seamă cei de dincolo de Istru (Dunărea)...

„Asta e ultima țară ce fuse supusă de Roma...”

„...N'aș vrea să tremur de barbari, de care ne desparte doar Istrul”.

Nici cetatea *Tomi*, între zidurile căreia și-a petrecut viața sa de exilat, Ovidiu, nu era cruțată de barbari. Deșe-ori barbarii apăreau la zidurile ei și încercau să pătrundă înăuntrul cetății. Atunci, To-

¹⁾ *Dion Cassius*. libr. LI cp. 24, 26.

²⁾ Sueton; în August, cap. 43.

mitanii, între care se afla și Ovidiu, organizau rezistența și apăreau, înarmați, la ziduri.

Pe timpul acela, *Tomi* era o cetate puternică, ca și *Histria* și era înconjurată pe uscat de ziduri înalte prevăzute cu porți și turnuri.

Poetul roman, pomenește cel d'întâi de cetățile *Aegissus* de lângă Tulcea și de *Troesmis* (Iglița). Intr'o scrisoare scrisă de Ovidiu în *Tomi* și adresată lui C. Pomponius Graecinus, cu prilejul nu-

Ovidiu. (Biblioteca națională din Paris).

mirei acestuia ca consul, poetul îl invită să întrebe pe fratele său, *Flaccus*, despre cele ce îndură dânsul în această *Scythie* „barbară”. Ovidiu reamintește că *Flaccus* a fost guvernatorul *Scythiei Minor*¹⁾ și grație vitejiei sale a luat cetatea *Troesmis* (*Trosmin*) de la Geți, când s-a roșit apele Dunărei (*Danubius*) cu sângele barbarilor :

„Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus : et illo,
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli ;
Hic arcu fisos terruit euse Getas.
Hic captam *Trosmin* celeri virtute recepit,
Infectique fero sanguine Danubium“

(*Ex Ponto*. Lib. IV. Scris IX).

Cu mare greutate, o parte din Geții, Mysii, Bastarnii, Sarmatii și Sciții, de la Dunărea de jos, au fost domoliți de Romani pentru câțva timp. Conducătorii acestor războinice neamuri, au cerut, prin deputațiunile lor trimise la Roma, amicitia Romanilor, care le-a fost

¹⁾ L. Pomponius Flaccus a fost consul în anul 17 d. Chr. În calitate de comandant suprem în Moesia, a luat cetatea *Troesmis*, stăpânită de Geți în anul 15 d. Chr.

acordată. August abia atunci a putut închide templul lui Ianus ; iar în testamentul său a scris aceste rânduri :

„Bastarnii, Sciții, Sarmații, care locuiesc dincoace de Dunăre și dincolo de acest fluviu, regii Hiberborienilor și Mysilor, mi-au trimis deputați ca să ceară amicitia noastră“.

(*Inscripția dela Ancyre (Angora)*. Exploration archéol. dela Galatie, dela Phrygie, de la Cappadoce et du Pont, executée en 1861 etc. par M. G. Perrot, M. E. Guillaume et I. Belbet. Paris, 1863).

August, ca și predecesorii săi, a urmat, deci, aceeaș politică, care tindea la controlul și stăpânirea Dunărei.

„Pozițiunea geografică a Daciei, gurile Dunărei, care de secole au atînit cugetările bărbaților politici, desele relațiuni ale Dacilor cu Sciții și Sarmații, Germanii avînd și ei ochiul pe Dunăre, — iată cestiuni importante, la cari se gîndeau Cesar și August și cari au dictat această expedițiune colosală. Octavian a socotit să facă o mișcare imensă. Ochiul său nu găsea siguranță decît în romanizarea Dunării întregi...“¹⁾

Romanizarea ținuturilor Dunărene și Pontice cerea timp pentru realizarea ei și era bazată pe continuitate. Această politică, departe de a fi avut un caracter romantic, sau aventuros, departe de a fi fost dictată de interese trecătoare, era în funcție de însăși consolidarea imperiului în părțile Europei centrale și orientale.

Prin stăpînirea gurilor Dunărei și a ținutului numit Scythia Minor, Romanii ar fi pus barieră marelui drum de invazie, în imperiul roman oriental, barbarilor.

Iată ce dicta politica de siguranță și de consolidare a imperiului roman. Dar mai erau și interese importante de ordin economic, cari au impus romanilor, o politică cu obiectivul : *Dunărea-Dacia*.

Pe Dunăre se făcea un comerț întins. Dacia era bogată în cereale și în diverse produse animale. Această țară progresa repede. Ori, aceste cereale și produse se transportau pe Dunăre sau în porturile grecești ale Pontului Euxin din Scythia Minor și de aci erau exportate în Orient. De aceea primul *act politic* al Romanilor, a fost acela de a controla Dunărea și M. Neagră.

POETUL ROMAN, OVIDIU, LA TOMI. — În timpul domniei împăratului August, poetul *Publius Ovidi (Naso)*, pe când se afla în insula Elba, a fost înștiințat, că în baza unui decret de „relegare“ (exilare, fără pierderea averei și a drepturilor politice), este surghiunit din Italia, la *Tomi* (Constanța de azi)²⁾. Nu se cunoaște precis cauza acestei pedepse ; dar din scrierile lui Ovidiu ar fi vorba de chestiuni în strînsă legătură cu moravurile publice ; de unele din operele sale prea libertine și care au scandalizat pe atotputernicul Cezar ; precum și de un incident neplăcut petrecut în casa sa.

În „*Tristia*“ Ovidiu se tînguește, de năpasta ce a căzut peste

¹⁾ Horatiu și Dacii, Columna lui Traian, N. 3. Mart. 1877. București.

²⁾ E. COCHIA, *La relegazione di Ovidio la Tomi*. Acad. reale di Napoli. XXII, 1902.

dânsul, și spune că chiar dacă scrierile sale ar fi contribuit la stricăciunea moravurilor, oare spectacolele date în Roma și la care parti-

Monumentul ridicat lui Ovidiu la Constanța (foto. din 1900).

cipă și femei onorabile, ba chiar însuși Cezarul, nu sunt și ele prilej de destrăbălare și de păcate ?

dar și de barbari, Ovidius a scris *Tristia* și *Epistolae ex Ponto*, — elegii pline de grație și de melancolie.

El se plângea că trăește în mijlocul barbarilor — Bessii, Geții și Sarmatii, — popoare sălbatice, care sunt nedemne de a fi proferate de musa sa...

„Si quis adhuc istic meminit Nasonis adepti,
Et superest sine me nomen in urme meum ;
Subpositum stellis nunquam tangentibus æquor
Me sciat in media vivere barbarie.
Sauromatæ cingunt, fera gons, Bessique Getaeque
Quam non ingenio nomina digna meo !“

(*Tristia*, car. III, Elegia X).

Ovidiu ne dă interesante informații privitoare la ținutul Dobrogei antice din epoca sa (*Scythia Minor*), ca și despre moravurile și obiceiurile populațiilor barbare din aceste părți.

„Așa dar scris îmi fuse în Scythia s'ajung
„Să văd pământul, care sub Ursa Mare zace...”

După Ovidiu, — ca și după Romanii din Italia, — Scythia dintre Istru și Pontul Euxin era foarte departe, în apropierea ținutului polar și ea era locuită de barbari fioroși, pe care, disprețuitor, ei îi tratează de *Meterea turba*.

Ovidiu a învățat limba getă și a scris poezii în această limbă dar, care, din nenorocire s-au pierdut. O căpetenie a Geților din Dobrogea făcea versuri pe care le cetea poetului latin ! Numele lui Ovidiu s-a dat unei insule din lacul Mamaia (Suit-Ghiol).

Poetul roman a murit la Tomi, în anul 17 d. Chr. (771 al Romei), în timpul domniei împăratului Tiberiu. Pe pedestalul statuei lui Ovidiu, din Constanța ¹⁾ este săpat epitaful scris de însuși nefericitul poet :

„Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum
Ingenio perri Naso poeta meo
At tibi qui transis, ne sit grave quisquis amasti
Dicere : Nasonis molliter ossa cubent“.

Aici zac eu, Nasone, cântărețul dragostelor tinere, care am perit din cauza geniului meu ; — și tu care treci, oricine ai fi și iubești, să nu-ți fie greu a zice : fie țărâna ușoară lui Nasone).

Prințul de Ligne, care a călătorit în sudul Rusiei și în provinciile supuse Turciei, scria, în Iunie 1787, d-nei de Coigny, din orașul Parthenizze, că Ovidiu ar fi fost „exilat” în acest oraș — vechiul Parthenion....²⁾.

Ori, însuși Ovidiu spune că a fost surghinuit, la Tomi.

DELA CLAUDIU LA TRAIAN. — După unii istorici, sub Tiberiu, Romanii au ocupat toate teritoriile mărginite de Dunăre ³⁾ ;

¹⁾ -Inițiativa ridicării acestei statui a luat-o Remus Opran, prefectul jud. Constanța din anul 1883. Statuea lui Ovidiu — opera sculptorului italian, Ferrari, — a fost desvelită, la Constanța, în August 1887.

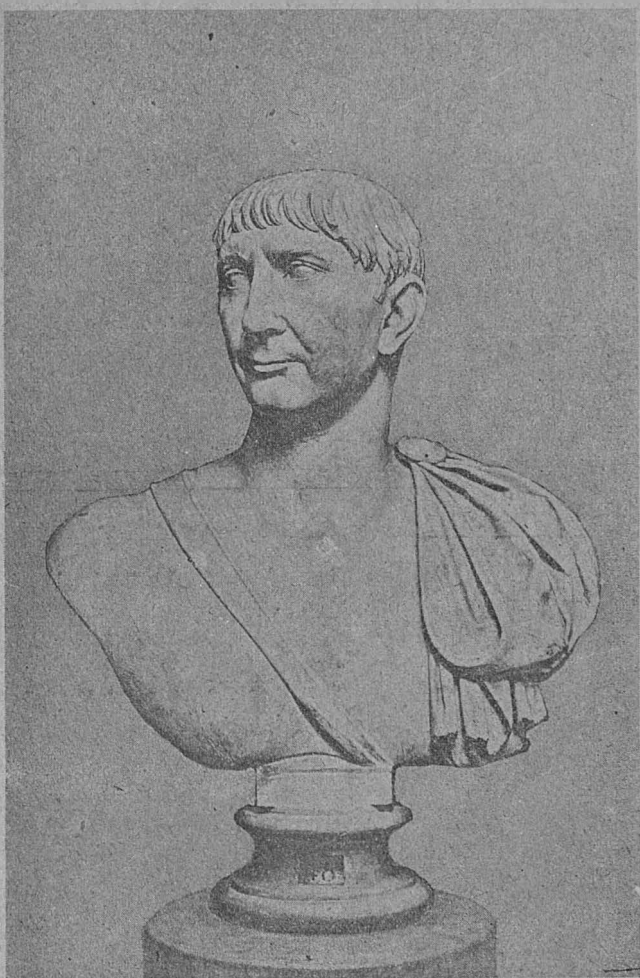
²⁾ -Les Roumains“ James Caterly. Tom. I, p. 13—14.

³⁾ -Victor Chapot, Le Monde Romain, p. 51.

iar după alți istorici, în anul 46 d. Chr. împăratul Claudiu a ocupat *Scythia Minor* și a instalat în toate cetățile acestei provincii garnizoane.

Scythia Minor, ca și întreaga Tracie, a devenit provincie romană.

Bustul Impăratului Traian

Bustul descoperit la Ostia și aflat azi la muzeul Vaticanului.

Sub Neron, *Scythia Minor* s-a bucurat câțva timp de pace,, din care cauză orașele s-au putut dezvolta ¹⁾).

¹⁾ V. Pârran, Zidul Cetății Tomi, p. 431.

Acest împărat a înțeles și el că linia Dunărei prezintă o importanță deosebită pentru politica orientală a Romei. Iată ce spune Victor Chapot :

„Interesul esențial al imperiului era să apere căile comerciale către profunziunile Asiei, uzând de o acțiune vie diplomatică și la nevoie, militară. Afară de aceasta, era nefolositor de a întreține proiecte ambițioase la o asemenea distanță de baza italiană.

În schimb, pentru ce dezinteresarea de părțile nordice ale Pontului Euxin, din care se posedă partea de sud și către care linia Dunării oferea accesul lesnicios? Neron a înconjurat bucuros întreaga Mare Neagră de o centură de provincii...“¹⁾

Sub slabul și degeneratul Domițian, — probabil în anul 86 — Moesia a fost împărțită, din punctul de vedere administrativ, în două provincii : *superioară și inferioară*. Râul *Cibrus* (Țibrița), afluentul Dunării, era linia de despărțire a celor două Moesii. Cea superioară — *Prima* — cuprindea vechea Dardanie și zona riverană a Tribalilor; iar cea inferioară — *Secunda* — cuprindea *Ripa Thraciae*, din care făcea parte și *Scythia Minor* (Dobrogea). Domițian, cu toate că se intitula „*dacicus*“ și „*germanicus*“ — plătea tribut Dacilor. Poziția Romanilor la Dunăre era iarăși nesigură din cauza repetatelor incursiuni ce le făceau Dacii peste Dunăre. Sub *Traian* evenimentele se precipită. Războaiele dacice, ale acestui împărat, răstoarnă situația în favoarea Romanilor. *Scythia Minor* a fost și ea transformată în teatru de operațiuni.

EXPEDIȚIA IMPARATULUI TRAIAN ÎN SCYTHIA MINOR. — În timpul războiului Romanilor împotriva Dacilor, a năvălit în Moesia inferioară numeroase triburi sarmate. Împăratul Traian în anul 102, a venit în fruntea armatei sale, în „Moesia inferior“ și a repurtat o strălucită victorie împotriva barbarilor, în apropiere de Dunăre, lângă localitatea, care se numește azi *Adamclisi*.

Jordanes (*Getica*, c. 18, p. 83) spune că această victorie a fost câștigată de Romani împotriva câtorva triburi de Sarmati, în timpul războaielor dacice, cari năvăliseră în Moesia inferioară (Dobrogea).

Aurelius Victor (*De Caesaribus*, 13) ocupându-se de acest eveniment, relatează că regele Sarmatilor, *Sardonius*, pătrunzând în fruntea triburilor sarmate, în Moesia inferioară, a suferit aceeași soartă ca și regele Dacilor, Decebal. *Eusebiu*, confirmă faptele, dar în locul Sarmatilor, el pune pe Sciți.

După *Hieronymus*, victoria lui Traian, a fost câștigată împotriva Dacilor și a Sciților, „în al patrulea an al domniei marelui împărat Traian“ (anul 102).

Cassiodor (*Chronica* p. 140) fixează evenimentul în vremea consulatului lui *Candidus* și *Quadratus* (anul 105), când „*Trajanus de Dacis et Scythis triumphavit*“.

După Benndorf și Gr. Tocilescu, barbarii au năvălit din Moldova în Dobrogea, după ce au trecut Dunărea, în anul 105 și au răscu-

¹⁾ Victor Chapot, Op. cit. p. 65.

lat triburile trace din aceste părți, împotriva Romanilor. Traian a sosit cu garda sa pretoriană după o lungă călătorie pe mare și a rămas în timpul verei în Tracia, spre a asigura provinciile sale împotriva incursiunilor barbarilor. Expediția s-a terminat prin două victorii romane : întâia, la *Nicopolis* (Nicopole de azi) și a doua, la *vallurile lui Traian*, în apropiere de Dunăre.

N. Iorga în „Istoria Poporului românesc : 4)

„Roxolanii înarmați cu lungi săbii indoite și arce, înveliți în strâmte mantii și în braceae cutate, purtând pe capul pletos o căciulă mică rotundă, năvăliră în Dobrogea de azi. Trebui o luptă mai lungă, mai schimbăcioasă, pentru a înfrâna pe barbarii bărboși și multe bătălii necunoscute, sângeroase se dădură lângă „sarmaticele care cu boi“...

După Teohari Antonescu 2) luptele s-au dat între întâia și a doua campanie din primul război dacic. Venind pe Dunăre cu flota sa, din Moesia, împăratul Traian a debarcat trupele la *Durostorum* și a avut scopul să prindă și să taie retragerea trupelor inamice, care invadase teritoriul roman. „Acest scop al împăratului a fost cu atât mai ușor de atins cu cât barbarii pătrunseseră în Moesia cu familiile, căruțele și cirezile lor de vite pe care le transportau cu dâșii...“

După configurația terenului și datele metopelor trofeului de la Adamclissi, legionarii Romani au sosit din spre N. și pe un teren foarte accidentat a avut loc lupta sângeroasă, care s-a terminat cu înfrângerea barbarilor. Invingător, împăratul Traian a ridicat un monument pe terenul bătăliei, în amintirea acestui strălucit act de arme.

Locuitorii orașului *Tomis* (Constanța) după victoria câștigată de Romani lângă Dunăre, au bătut o monedă cu efigia împăratului Traian, „*dacicus*“, pe care se afla și reprezentarea cilindrică a monumentului dela Adamclissi.

Benndorf spune că metropola *Tomis*, a bătut această monedă ca un omagiu adus bravului împărat roman, care prin expediția sa victorioasă din Moesia inferior, a salvat orașul și întregul ținut roman dintre Dunăre și Marea Neagră de pericolul invaziilor barbarilor.

După înfrângerea definitivă a popoarelor barbare, Traian a întărit paza acestei provincii, stabilind legiunea a V-a Macedonică, la *Trocsmis* (Iglița), iar legiunea XI-a Claudia la *Durostorum* (Silistra) și a construit, în apropiere de monumentul ridicat în cinstea zeului Marte, orașul *Tropaeum Traiani*.

Wincke, care a văzut ruinele monumentului dela Adamclissi, în 1835, a afirmat că „a găsit pietrele trofeului în cimitirile satelor turcești, părăsite de mai mult timp“. După doi ani, mareșalul Moltke, comunica despre cele ce a văzut la Adamclissi : „E o construcție solidă în piatră, în formă de cupolă ; ea a fost odinioară acoperită de reliefe și de coloane, ale căror resturi zac risipite în împrejurimi pe o mare distanță“. Cine a distrus acest monument ? Probabil Goții când au năvălit în Dobrogea, în sec. III-lea d. Chr.

¹⁾ N. IORGA, „Istoria Poporului românesc“, Vol. I, p. 53. Buc.1922.

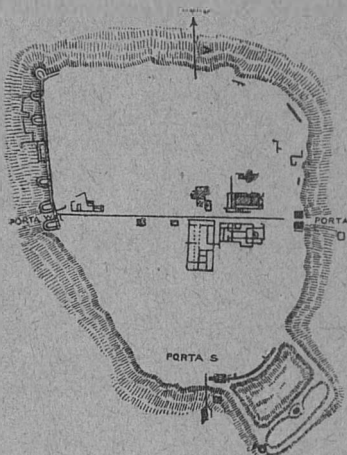
²⁾ TEOHARI ANTONESCU, *Le Trophée d'Adamclissi*, p. 217. Iassy. 1905.

În 1879, prefectul jud. Constanța, Remus Opran, a găsit monumentul în aceeași stare lamentabilă, cum a fost și în 1835—1837.

Cercetările arheologice au început în anul 1890, sub conducerea lui Gr. Tocilescu.

Otto Benndorf, profesor și director al Institutului arheologic din Viena (mort în 1907), împreună cu arhitectul Niemann și dr. M. Dreger, a studiat ruinele și baso-reliefurile monumentului dela Adamclissi, în 1896.

Unul dintre archeologii cei mai însemnați germani, Bormann, a spus că acest trofeu „este cel mai important din câte au zidit Romanii afară din Roma“.

Orașul Tropaeum Traiani (După Gr. Tocilescu).

„Pentru știință — a scris Teohari Antonescu — el are o importanță extra-ordinară : el este manifestul unic și cel mai prețios al unei întregi perioade artistice din viața imperiului roman ; el este închegarea, dacă nu cea mai frumoasă, în orice caz, cea mai potrivită a puterii creatoare artistice, nu numai a unei părți din societatea romană într'un timp dat, dar a omeniei întregi în vremea atotputerniciei romane.

Pentru noi, Români, trofeul mai are o importanță : *el este simbolul cel mai vădit al drepturilor noastre peste Dobrogea, pentru că în șirul de reliefe săpate în piatră stă scris mărturia cea mai veridică a naționalității noastre, care și aci peste Dunăre, s-a plămădit din acelaș aluat daco-roman, din care s-a plămădit și în patria noastră*¹⁾.

În inscripția monumentului se precizează numele zeului Marte, căruia i-a fost închinat monumentul și numele împăratului Traian, însă lipsind verbul care exprimă acțiunea nu știm precis ce raport este între împărat și monument (Teohari Antonescu, op. cit.). Cu toate acestea din numeroasele mărturii ale scriitorilor vechi, monumentul a fost ridicat de împăratul Traian ; iar nu, după cum au pretins unii, că Traian și-a pus numele pe acest monument, care a fost ridicat de altul.

Reliefurile de pe metopele monumentului reprezintă diferitele peripecții ale luptei ce s-a dat în împrejurimi : asaltul cavaleriei ; oferta tributului ;

¹⁾ Convorb. literare, Tróf. de la Adamclissi. An. XI., 1906 p. 349.

lupta principală ; alocuțiunea ; imaginea ideală a împăratului învingător : sub forma de statue, ca un simbol al primului război dacic ; defileul prizonierilor. ; precum și câteva tipuri de barbari : Sciți, Sarmati, Roxalani, Daci.

După minuțioase cercetări, Gr. Tocilescu și colaboratorii săi, M. G. Niemann și Benndorf, au constituit imaginea monumentului roman în „Monumentul dela Adamclisi“, (1895, Viena).

Pietrele descoperite la Adamclisi au fost aduse în București, la muzeul de antichități, în loc să fie reconstituit acolo unde a fost înălțat din ordinul împăratului Traian...

STUDII : GR. TOCILESCU. Monumentul dela Adamclisi, 1896. — Fouilles et recherches arch., 1900.

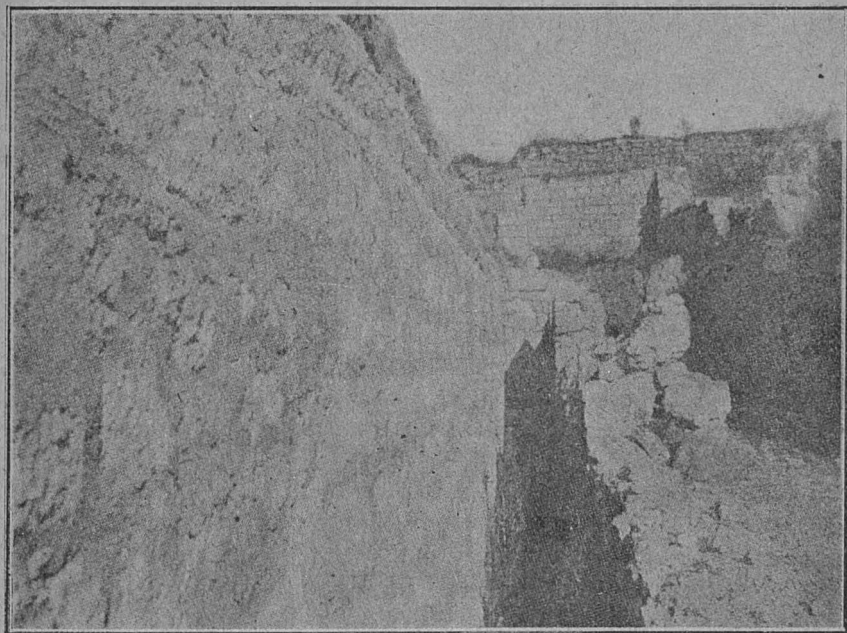
A. FURTWANGLER „*Das Tropaion von Adam Klissi*“ München, 1903.

OTTO BENNDORF, *Neues über Adamklissi in Oesterr. Jahresheft*. 1903.

CICHORIUS, *Die Reliefs des Denkmals von Adam Klissi* in Phil. B. Curt Wachsmuth. Leipzig, 1897 ; *Die romischen Denkmäler in der Dobrudscha*, 1904.

TEOHARI ANTONESCU, *Le Trophée d'Adamclissi*. Iassy, 1905.

Basilica cisternă din cetatea Tropaeum (Adamclissi)

Zidul dela sud al cisternei cu bazinul îngust din această parte. În fund, pe planul de sus, o încăpere care poate să fi fost chilia preotului basilicei.

ORGANIZAREA MILITARA. — Cea d'întâi grijă a unui cuceritor este să asigure mijloacele de apărare teritoriului cucerit, impuse de situația geopolitică.

În *Scythia Minor* — fiind o provincie de frontieră, — Romanii au trebuit să organizeze o zonă *limes*. Această zonă era teren militar în plinul sens al cuvântului, de oarece armata avea dreptul să dispună de toate resursele locale, — menținându-se în tot cuprinsul *limes*-ului.

un soi de stare de asediu, agravată, după împrejurări, prin dispozițiile luate de guvernator în înțelegere cu comandamentul legiunilor și al flotei moesice.

Ținutul Dunării se afla sub autoritatea prefectului flotei (*praefectus classis Flaviae Moesicae*). Sub Tiberiu se înființase prefec-turi maritime (*praefectus orae maritimae*).

Stațiuni de pază ale flotei moesice erau la *Noviodunum*, *Salsovia* ș. a. ; iar lagăre și stațiuni militare erau la *Durostorum* (Silistra), *Axiopolis*, *Troesmis* (Iglița), *Noviodunum* (Isaccea), *Talamonio* (?). În *Plateypegiis* (?), *Gratiana* (?), *Aegissus* (lângă Tulcea) și a.

După Mommsen și Tocilescu legiunea a V-a a fost însărcinată cu paza și apărarea malurilor Dunărei-de-jos. În secolul al II-lea d. Chr. această legiune a avut lagărul său principal la *Troesmis* (Iglița). O inscripție descoperită în ruinele dela Iglița cuprinde numele legatului Martius Verus al legiunei V-a. S'a găsit apoi numeroase alte inscripții pe monumentele funerare ale foștilor ofițeri și soldați, cari au făcut parte din această legiune. În 1873 Mommsen a publicat un număr de 55 de inscripții descoperite la *Troesmis* (C. I. L. vol. III) dintre care majoritatea se găsesc la Biblioteca națională din Paris ; iar câteva, la muzeul de antichități din București. 11 pietre cu inscripții, dela *Troesmis*, au fost descoperite, în anul 1882, de Gr. Tocilescu și pe care le-a publicat în *Mittheilungen ans österreich* sub titlul : „*Inscripfen aus der Dobrudscha*“, 1882.

Românii au organizat, la *Troesmis*, 2 caestre permanente (*stativa*) prevăzute cu turnuri de apărare, ziduri înalte, șanțuri adânci și trei rânduri de circumvalațiuni.

Restituțiunea fortăreței romane dela sud a fost făcută de Bandry. Renier crede că fortăreața dela N. a fost făcută de Pomponius Flaccus, care, probabil, a funcționat, în calitate de legat al legiunei a V-a.

În timpul domniei împăratului Marcus Aurelius, sau în sec. II d. Christos, legiunea I-a Italica, care își avea *castra stativa* la *Novae* (lângă Șiștov), a fost strămutată la *Troesmis* (Iglița),¹⁾ unde, probabil a staționat simultan cu legiunea V Macedonica. (*Desjardins*, „*Ann. dell'Institute arch.*“ 1868 pag. 58 nota).

S'a mai găsit la Iglița, în ruinele cetății romane *Troesmis*, două inscripții : una, dedicată lui T. Claudius Pompeianus, când acesta era consul a doua oară, de către un centurion, care făcea parte din leg. I Italică și a doua, pe un monument funerar, dedicată unui alt centurion din aceeași legiune.

În timpul domniei împăratului Commodus s-a ridicat un monument de către *ordo Troesmensium*, dedicat lui P. Vigelius Raius în calitatea sa de *legatus* al legiunii I Italice, care în acea epocă a staționat la *Troesmis*.

Inscripția se găsește în C. I. L. III N. 6183 :

„*P (ublio) Vigellio Raio Plario Sautrmino Atilio Braduano Aucidio tertullo leg(ato) Aug(usti) ordō Troesmen (sium) ex decreto suo*“.

După câteva inscripții se dovedește că în timpul împăraților Adrian și Antonin Pius, *Troesmis* a fost „*canabae*“ a legiunei a V-a macedoneană, dar a avut doi *aedili* ; iar după alte inscripții se dovedește că mai târziu, a fost ridicat la rangul de *municipiu*. *Canabae* înseamnă barăci, colibe, locuințe, sau magazine de lemn. În jurul tuturor lagărilor romane, existau asemenea *canabae*, în care erau autorizați să șadă, negustori și meseriași.

Lagărele militare dela *Noviodunum*, *Durostorum*, *Axiopolis* ș. a. aveau și ele, în jurul lor și pe liniile de comunicațiuni, asemenea *canabae*.

¹⁾ După Domaszewski și Bogdan Filow, între anii 86—101 lagărul leg. I Italica a fost la *Novae* (lângă Șiștov), iar cel al leg. V Macedonica, la *Oescus* (Ghighen). Leg. V a fost strămutată la *Troesmis* (Iglița) și apoi s-a înființat lagărul dela *Durostorum*, unde a fost adusă, sub Traian, leg. XI Claudia, din Germania.

După Ptolomeu (III, 10), legiunea I-a Italică, a staționat la *Durostorum* (Silistra); iar după Itin. Antonin și Notitia Dignitatum, în această localitate a fost lagărul legiunei XI Claudia.

După studiul lui V. Părvan, *Salsovia* a fost un loc de pază la Dunăre, situat pe înălțimile Beș-Tepe la V. de Mahnudia.

O piatră de marmoră cu o inscripție mortuară, a fost descoperită de d. C. Moisil, la Mahnudia ¹⁾.

Din această inscripție reese că exista un lagăr la *Salsovia* (*in cast (ris) Salsoviensib (us)*).

V. Părvan ²⁾ observă că această inscripție trebuie să fie după 1 Martie 317 și înainte de vara anului 323.

În *Tabula Peutingeriană* se pomenește întâia oară de *Salsovia*, care probabil a fost înființată, ca stație de pază, pe la începutul sec. al II-lea d. Chr. Năvălind Goții în Scythia minor, *Salsovia* a fost distrusă, după înfrângerea lui Valens.

V. Părvan remarcă: „urmele de lagăr la câțiva km. spre Răsărit de Mahnudia, de care vorbește Peters ³⁾, nu vor fi în nici-un caz *Salsovia*, pe lângă altele și pentru că sunt într-o poziție prea neapărată și lăaturalnică. Aici va fi dat numai un post înaintat, care rămâne de identificat” ⁴⁾.

Sub urmașii lui Dioclețian a fost adusă în *Scythia Minor*, legiunea I-a *Iovia*, la *Troesmis* și leg. II-a *Herculia*, la *Noviodunum* ⁵⁾.

O parte din efectivele legiunilor, în special ale cohortelor, se recrutau din *Scythia Minor*. dar acest tip de recrutare regională n'a prea dat rezultate bune din punctul de vedere militar.

Fiecare legiune păstra autonomia sa și avea un număr de *auxilia*. Această unitate mixtă, având în cap un *legat* de legiune, corespundea cu divizia modernă. Sub Dioclețian, au fost în *Scythia Minor* legiuni tip „de frontieră”, a căror organizație erau deosebită de aceea a legiunilor din interiorul imperiului.

Legiunile au contribuit la cultivarea patriotismului regional, la formarea orașelor și a satelor pe teritoriul lor și la extensiunea latinismului în populație. „Armata romană, prin legiunile sale, era un principiu de dezvoltare urbană și un agent de romanizare” ⁶⁾. Cultura romană a fost propagată de legiuni.

Sub Antonini, armatele romane dela Dunăre au fost cu efectivul cel mai sporit, față de celelalte armate.

Romanii au construit în *Scythia minor*, tipuri diverse de întărituri: *castella*, loc întărit pentru un mic corp de cavalerie: *burgi*, întăritură cu turnuri, la intervalele dintre stațiunile militare. Zona militară, care corespundea cu teritoriul legatului legiunei respective, era deasemenea fortificată cu linii de observație și de rezistență. Toate orașele-porturi dela M. Neagră și Dunăre, aveau fortificații (*castellum*).

Romanii au construit apoi, întărituri sub formă de *vallum*, între Dunăre și M. Neagră, ale căror urme se văd și azi în regiunea centrală a Dobrogei.

Între Dunăre și Marea Neagră sunt trei „valuri”, cunoscute sub numele de „valurile lui Traian”.

I-ul „Val” este de piatră și are două șanțuri; o înălțime de 1 m.50—2 m. Pe acest val este un zid de 2 m. lărgime construit din piatră cubică. El are 26 de lagăre.

¹⁾ Inscripția publicată în „Convorbiri literare” An. XXXIX, 1905, p. 563 sqq.

²⁾ *Salsovia*, Convorbiri Literare, An. XL, 1906, p. 1025.

³⁾ F. Peters, Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha, pub. in Denkschriften der K. Akad. der Wissenschaften, in Wien, math. natur. Classe, 27, 1867.

⁴⁾ V. Părvan op. cit. p. 1921, nota 1.

⁵⁾ Vezi și Filow (Bogdan), Die legionen der Provinz Moesia von Augustus bis auf Diokletian. Leipzig, 1906.

⁶⁾ Victor Chapot, op. cit.

Acest „val“ a fost construit de împăratul Constantin cel Mare.

Valul începe la 800 m. S. de Constanța. De aci se îndreaptă spre V.; este tăiat de șoseaua Constanța-Mangalia și de c. f. între Constanța—Murfatlar; pătrunde în valea Carasu și la 3 km. N. V. de satul Alacap se întâlnește cu valul al II-lea de pământ. Dela acest punct valul I o ia în direcția N.; iar valul II în direcția N. de cel d'întâi. Distanța între ambele valuri nu este mai mare de 20 m. Ele merg aproape paralel, traversează Medgidia și la S-E de Cernavoda se despart, la o distanță de 10 km. de acest oraș: valul I ia direcția N.—V.; iar valul II direcția V. Valul I se sfârșește pe malul Dunărei, la 4 km. S. V. de Cernavoda.

Valul II (de pământ) are două șanțuri. Înălțimea totală dela fundul șanțurilor până la creastă: 6 m. Din distanță în distanță sunt castele de pământ. El a fost construit de împăratul Traian și începe la 780 m. S. V. de Constanța, trece pe lângă Hasancea, Omurcea, Murfatlar, Alacap, Megidia, Cernavoda (10 km. spre S. E. de acest oraș) și se sfârșește pe malul Dunării, la 1500 m. N. V. de Cochirleni.

Valul III are un șanț și e lipsit de lagăre. Înălțimea: 1—3 m. El e tăiat de celelalte două valuri, în diferite puncte. Începe din Constanța, trece pe lângă Hasancea, Omurcea, Murfatlar (3 km. S.), Biulbiul Mic (3 km. N. E.), Endecarachioi. 4 km. S. E. de Medgidia, unde e întrerupt; reapare apoi pe dealul Uzum Bair și se împreună cu valul II-lea, la 2 km. E. de Cochirleni. Acest val — după Gr. Tocilescu — este cel mai vechi. El a fost construit de barbari, înainte de dominația romană în Dobrogea.

În afară de aceste trei valuri principale, Gr. Tocilescu a constatat urmele a altor două: 1) *valul dela Vlahia*, lung de 3.500 m. apărât de două lagăre romane (unul la Muzait și altul la Rasova); 2) *valul Iglîța-Nicolîțel*, lung de 25 km. ¹⁾

ORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ. — Până în anul 15 d. Chr. *Scythia Minor* a făcut parte din provincia macedoneană; iar după acest an, pe la începutul domniei lui Tiberiu a fost cuprinsă în guvernământul Moesiei. Cum guvernatorul Moesiei avea reședința departe de ținuturile „scitice“, el avea un reprezentant în *Scythia Mică*, cu atribuțiuni de ordin administrativ și militar, numit *praefectus orae maritimae* (prefectul țărmurilor mării).

În anul 86 d. Chr. *Scythia Minor*, a făcut parte din provincia *Moesia secunda*.

Orașele dispuneau de un teritoriu rural (*territoria*).

Satele (*vici*) erau gospodărite de primari aleși pe câțiva ani (*magistrati*), sau numiți, și de un număr de consilieri comunali aleși pe un termen de doi ani (*curiales*) și de un sfat sătesc (*decuriones*). De obicei numai comunele rurale mai mari aveau două categorii de consilieri — *curiales* și *decuriones* — pe când cele mici (*pagi*) aveau un primar ajutat de sfetnicii numiți *decuriones*. Dările comunale erau încasate de *quaestores vicorum* (perceptorii sătești).

¹⁾ Au scris despre „Valurile lui Traian“ von Moltke (Lettres du Maréchal de Moltke sur l'Orient, în scrisoarea din 2 Noembrie 1837 p. 130—137; *con Winke* (Das Karasu — Thal Zwischen der Donau unterhalb Rassowa und dem Schwartzen Meere bei Küstendschi, Berlin, 1840, p. 179—186); ing. francez *Jules Michel* (Les Travaux de défense des Romains dans la Dobroudcha. Pub. în „Mém. des Antiq. de France XXV, p. 215—258; *K. F. Peters* (Grundlinien zur Geogr. und Geol. der Dobroudtscha); *Schuchhardt* (Die römischen Grenzwalde in der Dobrugea, Arch. epigr. Mittheilungen. An. IX, p. 87—113. 1885); *Gr. Tocilescu*, (Fouilles et recherches arch. en Roumanie, p. 145—184).

Căp. Ionescu (Studiu istoric-geografic asupra Dobrogei, partea I, Bul. Soc. Geogr. Rom. An. XXXI, N. 2. 1910 p. 79—85.

Maria, Regina României, pe terasa palatului Său de lângă Balcic

Foto «Julietta»

Comuna rurală (*vicus*) se compunea din comuna-reședință, câteva sate (*pagi*) și mai multe *villae* („curțile” proprietarilor de moșii situate pe teritoriul rural al comunei).

În localurile primăriilor, pe lângă sălile de audiență și de judecată (*auditorium*), erau biourourile administrative ale primarilor (*magistri vici*). Fostele *canabae* din jurul lagărelor militare principale s-au dezvoltat și s-au transformat în sate și apoi în orașe.

În fruntea municipiilor erau magistrații municipali (*Duoviri*), ajutați de *Aediles* și de *Quaestores*. Cu toate că *duoviri* erau magistrații coloniilor, la romani, pentru municipiile din *Scythia Minor* s-a făcut o excepție. După unele inscripții se dovedește că în *Scythia Minor* magistrații municipiilor erau *duoviri*, iar nu *quatorviri*, ca în alte provincii romane¹⁾.

CIVILIZAȚIA ROMANA. — Până la *Caracala*, *Scythia Minor* a fost o provincie anexată la statul roman, în virtutea dreptului cuceritorului de a dispune în mod suveran de teritoriul luat în stăpânire. Locuitorii nu se bucurau de toate drepturile politice și civile, ci puteau să obțină numai *civitas sine suffragio*, sau *jus Latii*. Nu se putea acorda depline drepturi politice unei provincii de când anexate și a cărei populație amestecată, compusă din mai multe neamuri străine, nu prezinta cărmuitorilor Romei garanții suficiente de supunere și de fidelitate. *Caracala* a acordat drepturile politice și civile depline, tuturor supușilor imperiului roman,—deci, și celor din *Scythia Minor* (Dobrogea).

Locuitorii unui *canabae* se numeau : *cives romani consistentes ad canabas*. În lagărele militare, locuitorii unui *canabae*, trebuiau să fie cetățeni romani și să locuiască, permanent, în teritoriul lagărului respectiv. (*Consistunt ad canabas legionis*). Terenurile de cultură din teritoriile ce aparțineau lagărilor s-au împărțit, în loturi, veteranilor, care, odată împrăștiți, și-au construit case. Așa au luat naștere numeroase sate și câteva orașe. Toate așezările „civile” de-alungul Dunărei, au fost ridicate la rangul de „municipii” pe la sfârșitul sec. II-lea.

În apropiere de Monumentul militar ridicat de Traian (la Adamclissi) s-a fondat orașul *Tropaeum Traiani*.

Orașele principale, ca *Histria*, *Tomi*, *Durostorum*, *Capidava* aveau teritorii rurale. Marele sacerdot al provinciei (*sacerdos provinciae*) Moesia inferioară, avea reședința sa la *Troesmis*, unde se afla *ara Augusti* și unde se întrunea, anual, conciliul provincial. Sub influența binefăcătoare a celor două civilizații — greacă și latină — Dobrogea a prosperat pe terenul economic și cultural. Agricultură, comerțul și industria au luat avânt. Orașenii și sătenii

¹⁾ RENIER, Revue arch. n. s. XII, 1865, p. 407 : „Moesia inferioară și Numidia făceau excepție ; aci, de ordină cei d'întâi magistrați ai municipiilor se numeau *duoviri*, iar nu *quatorviri* ca în Africa și în celelalte provincii ale imperiului”.

s-au îmbogățit. „Barbarii“ de odinioară s-au domolit. Roma a chemat la lumină și la viață ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră.

În „*Cetatea Ulmetum*“ (p. 575, 79) V. Pârvan, scrie :

„Avântul luat imediat după ocupația militară de această provincie „scytică“ fu așa de puternic și cuceritor, în cât numai în timp de două generații, până pe la 160–170, găsim înregul ținut inundat cu populație romană și până în imediata apropiere a orașelor grecești dela mare întâmpinăm coloni romani așezați alături cu Thracii indigeni și cultivând în bună înțelegere cu ei pământul Dobrogei. Am arătat în alt loc („*Cetatea Tro-paeum*“), cum dela granița actuală spre Bulgaria și până la Tulcea și Isaccea, diferiții *vici* cu respectivele *villae* ale marilor proprietari, se țin lanț, atestând o viață rurală thraco-romană, organizată chiar — până la un anume punct — municipal-roman, în *territoria* cu *quinquennales*, a căror capitală e în vreuna din vechile așezări dacice, precum erau diferitele *dave* ale Dobrogei, *Capidava*, *Sucidava*, etc., ori *civitas Ausdec...* și altele — sau în *regiones*, cu capitala în orașele grecești — pe latinește *oppida* de la mare“.

Numărul populației s-a mărit, prin aducerea colonilor romani și traci din părțile dela sudul Dunării.

Majoritatea populației Dobrogei romane o forma *Dacii* și *Bessi*. Aceștia din urmă s-au romanizat repede. Bessii, Sarmatii și Sciții, au împrumutat nume latine, sau au tradus în latinește numele lor.

Vechile privilegii ale orașelor grecești de pe coasta Mării Negre, au fost confirmate de Romani sau, celor ce n'aveau privilegii, li s-au acordat și lor. Despre privilegiile Histrienilor V. Pârvan, scrie că în anul 54, delegații Histrienilor s-au prezentat, la *Tòmi*, înaintea legatului împăratului Claudiu, spre a-i cere confirmarea privilegiilor lor.¹⁾

„Purtarea supusă și credincioasă a Histrianilor de o parte, venerația pe care o aveau Romanii din vremea Imperiului pentru vechile centre de viață și cultură elenică, de alta, contribuie de o potrivă la statornicirea unei stări de lucruri cu totul privilegiate pentru Histriani, ajungând astfel să mențină aproape artificial o înflorire destul de respectabilă a acestui centru, care fără puternicul și mărinimosul sprijin al Romanilor poate ar fi încetat cu mult înainte de *Tòmi*, ori *Callatis*, a mai reprezenta cu onoare elenismul din Pontul Stâng. Cu atât mai mult aceasta, cu cât natura părea a fi mai dușmănoasă cu Histriani de cât cu oricare dintre coloniștii greci dela Marea Vestică, înnisipindu-le toate legăturile bune cu Marea și aproape închizându-i în mijlocul uscatului“²⁾.

Numele localităților și ale râurilor au fost romanizate. „În anul 100 — spune V. Pârvan — aceste nume erau fixate chiar documentar prin hotărnicile oficiale. Astfel căpătăm o nouă dovadă despre vechimea și puterea romanismului în *Scythia minor*“. Se citează numele cursurilor de apă, în hotărnicile oficiale romane : *Piscusculus* (Poturul), *Turgiculus* (Suflarul) ș. a.

Exista apoi o rețea de stațiuni vamale și de stațiuni grăni-

¹⁾ V. Pârvan, *I primordi della civiltà romana alle foci del Danubio*, p. 195. Roma, 1921.

²⁾ V. PARVAN, *Histria*, IV, pag. 579, 47.

cerești de-alungul Dunărei, până la mare. V. Pârvan presupune că încă de sub Domițian, dar, documentat dela începutul domniei lui Traian, s-a organizat districtul vamal *Ripa Thraciae*, pentru Moesia inferioară dela *Dimus* ¹⁾ în aval până la *Peuce* și *Halmyris*.

Romanii au construit, apoi, drumuri între toate localitățile. Două aveau caracter *internațional*: cel de-alungul Dunărei, dela *Transmarisca* (Turtucaia) prin *Durostorum* (Silistra), *Axiopolis* (lângă Cernavoda), *Capidava*, *Carsium*, (Hârșova), *Troesmis* (Iglita), *Arrubium* (Măcin), *Noviodunum* (Isaccea), *Aegyssus* (lângă Tulcea), la gurile Dunărei și Marea Neagră și al doilea, de-alungul coastei M. Negre: *Odessos* (Varna), *Dionysopolis* (Balcic), *Callatis* (Mangalia), *Tomi* (Constanța), *Histria*, Dunărea-Chersonnez-Crimeea. ²⁾.

Lângă Seimenii Mari s-a găsit un stâlp miliar cu o inscripție din epoca lui Septimiu Sever, Caracala și Geta, al cărui cuprins completat de Gr. Florescu, este:

Imp(erator) Caes(ar) L Septimius Severus Pius Pertinax Aug(ustus) Arab(irus) Adiab(enicus) Parthicus Max(imus) trib(unicia) pot(estate) VIII Imp(erator) XI P(ater) p(atriciae) et Imp(erator) Caes(ar) M. Aurel(ius) Antoninus Aug(ustus) trib(unicia) pot(estate) II et [P. Septimius Geta Caes(ar) Aug(ustus)] res(tituerunt) per C. Ovinium Tertullum leg(atum) (Aug(ustorum) pr(o) pr(aetore).

Cum stâlpi miliari cu aceaș inscripție s-au găsit și lângă Cernavoda, Hârșova și Peletlia, dovedește că în anul 200 d. Chr.arele drum imperial, care pornea dela Marcianopolis prin Durostorum, de-alungul Dunării până la Mare și apoi de aci, de-alungul țărmului Mării iarăși până la Marcianopolis, a fost reparat în întregime ³⁾.

Aite drumuri imperiale legau *Tomi* de *Axiopolis* și de *Carsium*. Drumurile secundare (*semitae*), stabileau legăturile interioare între toate centrele urbane și rurale. Un drum imperial trecea prin centrul provinciei:

Tropaeum Traiani — Zaldapa (lângă Mircea Vodă) — *Ulmetum* (Pantelimonul-de-sus) — *Ibida* (Slava Rusă) — *Noviodunum* (Isaccea).

Nodurile importante de drumuri erau în regiunea centrală: *Trapaeum Traiani*, *Ibida* și *Ulmetum*.

Pe lângă construcțiile atașate stațiunilor poștelor (*positiones*, *civitates*, *mutationes*, *mansiones*), mai erau hanuri, ateliere de reparat trăsurile, și căruțele, potcovării, grajduri.

Tomi (Constanța) în epoca romană, era vizitată de călători romani, veniți din alte părți, pentru băi. Se cunoaște numele unuia dintre vizitatorii

¹⁾ Stațiune vamală situată pe Dunăre între *Asamum* și *Novae* (lângă Șiștov).

²⁾ Fr. Cumont a făcut o comunicare Acad. de Inscriptii din Paris, în ședința dela 20 Iunie 1924, privitoare la o hartă din sec. III d. Chr., pictată de un palmerenian pe o piele și după care s-a făcut o copie. În această hartă sunt indicate în grecește etapele și sunt notate milele drumului internațional maritim ce mergea de-alungul coastei M. Negre. Vezi și O. Tafrali „*La Cité Pontique de Callatis*“. Artă și Archeologie. An. I. Fasc. I. 1927. București.

³⁾ „Noi descoperire arheologice la Seimenii Mari“ Gr. Florescu. Bul. Com. monumentelor istorice. An. XVII. Fasc. 40. 1924. Craiova.

romani: *Caius Prastina Messalinus*, guvernatorul Numidiei (144—146 d. Chr.), care a înălțat în acest oraș un altar de marmură geniului locului (*Genio loci*), ca băile să-l tămăduască.

Iată inscripția de pe acest altar:

*Genio
Loci
C. Prastina
Messalinus
Leg Aug Pr.*

Călătoriile pe mare se făceau, de obicei, primăvara și vara. Călătorii bogati închiriau corăbii. Ovidiu, în drum spre *Tomi* (Constanța), a închiriat, la *Kenchrae* (istmul Corintului), corabia *Minerva*, cu care a călătorit până în apropiere de Varna; iar de aci, a călătorit pe uscat, până la *Tomi*, într-o căruță.

Mithraismul, Cultul Solar și Creștinismul

Împăratul Aurelian a instituit oficial cultul lui *Sol invictus*, proclamând ca religione de stat *mithraismul latinizat*. Conform doctrinei *mithraismului*, șeful statului era un monarch, care domnia prin grația divină.

La Mahmudia d. C. Moisi! a' descoperit o interesantă inscripție pe un mormânt în care se vorbește de cultul lui *Sol Invictus*.

Traducerea inscripției de pe piatra de mormânt:

„Chipul sfântului zeu soare, închinat la 18 Noembrie. Trebuie să fie rugat în fiecare an, la aceeași zi, după sacra poruncă a stăpânilor noștri, Augustul Licinius și Cesarul Licinius, cu tămăe, lumini și libațiuni de către prepositul și vexilația aflătoare în lagărul din Salsovia (*in cast(ri)s Salsoviensib(us)*). Valerius Romulus v. p., ducele, urmând porunca, a adus la îndeplinire aceasta“.

D. Moisi! spune că piatra a fost zidită la baza unui *simulacrum* a lui *Sol Invictus*, ridicat în lagărul din Salsovia¹⁾.

După V. Pârvan „inscripția din Salsovia e unul din rarele documente, am putea zice unicul document hotărâtor, într-o privește politica religioasă a Împăratului Răsăritului. Căci creștinismul triumfător a distrus toate monumentele păgâne ce puteau da lămuriri, mai ales asupra cultului cu care el a avut mai mult de luptat, mithraismul și diferitele culte solare în legătură cu el: „*si qua in agris templa sunt, sine turba ac tumultu diruantur. His enim delectis atque sublati omnis superstitione materia consumetur*“, porunceau într-un decret din 10 Iulie 399 împărații Arcadius și Honorius, etc.

Ceeace e nou în inscripția de pe piatra mormântală descoperită, la Mahmudia, este „modalitatea sacrificiului adus lui *Sol* cu totul simplu și curat: *ture, cereis et profusionibus*. Sacrificiul de viețuitoare, cu vărsare de sânge, adus lui *Mithras* n'are astfel nimic de-aface cu cel adus lui *Sol*, care nu se deosebește — extern — întru nimic de cel adus apoi lui *Christus*, în bisericile lui“²⁾.

La Acpunar s-a descoperit un frumos relief cu zeul *Mithras tauroch-tonul*.

În secolul al II-lea a început să se răspândească creștinismul în *Scytia Minor (Dobrogea)*. Dobrogea a fost prielnică răspândirii creștinismului.

C. Baronius, în analele sale eclesiastice spune că în legiunile

¹⁾ C. Moisi!, Convorbiri literare, An. XXXIX 1905, p. 565.

²⁾ V. Pârvan, Salsovia, Convorbiri literare p. 1034.

lui Traian se găseau 14.000 de creștini. Moshemii, confirmă că în castelele romane erau mulți creștini (sec. II d. Chr.) („*In exercitu romano Christianos hand paucos stipendia tum meruisse*“ Moshemii ¹⁾).

Tertulian de asemenea ne informează că pe la începutul sec. III d. Chr., religia creștină se răspândise în tot cuprinsul imperiului roman.

În Dobrogea a predicat apostolul Andrei.

„Din Orient, creștinismul a venit mai întâi în Scythia (actuala Dobrogea), unde ap. Andrei a plantat primele semințe ale creștinismului și răspândite mai departe în Dacia lui Decebal de discipolii lui direcți, fapt confirmat de tradițiunile bizantine, de legende, tradițiuni și practici religioase la Români despre Ap. Andrei, transmise din generație în generație, prin întinericul veacurilor și ajunse până la noi“ ²⁾.

Propaganda apostolilor creștini trebuie să fi fost foarte activă. Principiul autorității de stat, slăbise. Nenorocirile ce se abătuse atunci asupra imperiului, din pricina năvălirii barbarilor și a numeroaselor revolte interne militare, crease o stare de spirit îngrijitoare. Lumea a găsit atunci, un refugiu, în *basilica creștină*.

Așa se explică intensificarea persecuțiilor creștinilor și numărul mare de „martiri“ creștini, sub domnia lui Dioclețian.

În anul 290 au fost martirizați la *Halmyris* (oraș lângă laguna Razim), creștinii *Epictet* și *Astion*, în timpul când episcop al Dobrogei era *Evangelicus* ³⁾. La *Durostorum* (Siliștră), a fost ars de viu, pe malul Dunării, în anul 303, 20 Noembrie, ora 4 dim., sfântul *Dasius*, care, fiind soldat creștin, a refuzat să joace rolul ridicol de „rege al Saturnalelor“. *Dasius* era născut la *Axiopolis* (Cernavodă). După *Cumont* ⁴⁾ *Dasius* a fost decapitat la *Axiopolis* (Cernavodă) la 20 Noembrie 303. V. Pârvan crede că *Dasius* ar fi fost episcop la *Durostorum*. Moaștele acestui sfânt se găsesc la Ancona, în Italia.

În anul 362 *Emilian* (*Aemilianus*), fiul prefectului de *Durostorum*, *Sabbatianus*, a fost ars pe rug, pe malul Dunării, în ziua de 18 Iulie 362. (Cronica lui Hieronym, Cronica Pascala, Theodoret, Clro.) Tot la *Durostorum* au fost decapitați creștinii *Iulius*, *Hesychius*, *Nicandru*, *Marcian*, *Marcus* (Marci ⁵⁾), *Maximus*, *Dada*, *Quintilian*, *Pasirate* și *Valentin*, în timpul domniei împăraților Dioclețian și Maximinian.

După dr. Jung, acțiunea apostolică a episcopului roman, *Ulfila*, s'a manifestat în părțile Dunării de jos, în Dobrogea de azi:

„...*Jerner ist zu nennen das Leben des ehrwürdigen Apostels der Gothen, des Ulfilas, das Bischoff Auxentius von Dorostorum (Siliștră) uns hinterlies und das die wichtigsten Aufschlüsse gibt über Romanenthum und Germanenthum inden untern Donauländern während des VI. lahrhunderte*“.

Ulfila, succesorul lui *Teofil*, așa zisul episcop al Goției, fiind gonit de *Atanasie* a trecut Dunărea, în Dobrogea, cu o parte din credincioșii săi, între anii 340—348 ⁶⁾.

¹⁾ *Moshemii*, *Inst. hist. eccl.*

²⁾ *G. M. Ionescu*, *Scythiele cunoscute istoricilor și geograficilor antici-tății cu privire specială asupra Scythiei Minor (Dobrogei actuale)*. *Bul. Soc. Reg. de Geografie*, Anul XXVII. N. 2, 1906.

³⁾ *Le Quien*, *Oriens Christianus*, I. p. 1211 și urm.

⁴⁾ *Cumont*, *Analecta Bollandiana*. XVI, 1897.

⁵⁾ *Fr. Kaufmann*, *Aus des Schule des Wulfila, Auxenti Dorosterenis epistola de fide, vita et orbitu Wulfilae*. Strassburg, 1899.

Împăratul Const. Porphirogenetul (sec. X d. Chr.) spune că la *Transmarisca* (Turtucaia) a fost în vremurile vechi o episcopie creștină ¹⁾.

La Pantelimonul-de-Sus — vechiul *Ulmetum* — s-a descoperit documente creștine din anul 400.

La *Tomî (Constanța)* au propovăduit faimoșii „călugări sciți“, care aveau idei deosebite relative la cultul și doctrina creștină.

În acest înfloritor oraș a fost reședința episcopiei Tomitane. Sunt citați ca episcopi ai Tomisului: *Bretanion* (sec. IV), care, în timpul când împăratul Valens se afla în biserica episcopală, a refuzat să slujească de oarece împăratul era partizanul arianismului și urmat de toți credincioșii, a slujit într-o altă biserică: *Gerontiu*, care a luat parte la conciliul ecumenic din Constantinopol din anul 381 (*Gerontius Tomensis*, numit și *Terentius*, *Episcopus Scythiae*); *Thestim* (393—400); *Timoteu*; *Ioan*; *Alexandru*, (*Alexander reverendissimus episcopus Tomitanorum civitatis provinciae Scythiae*) *Thestim II* (*Thestimus humilis Scythiae regionis episcopus*, 458); *Paternus* (*Paternus misericordia Dei, episcopus prov. Scythiae*); *Valentinian* ș. a. ²⁾

La Adamclissi, s'a descoperit ruinele a 5 biserici vechi creștine, dintre care 3 cu trei nave și 2 cu o singură navă. Sub cele cu trei nave se află o biserică bizantină cu o navă transversală în fața absidei. Una din aceste biserici pare a fi fost episcopală (*basilica urbana*). Episcopul *Theodorus*, care a semnat „*Episcopus Tropaeorum*“ și a luat parte la conciliul al treilea de la Efez din anul 787, a fost din orașul *Tropaeum* din Dobrogea, iar nu, după cum s-a spus, din Calabria ³⁾.

BARBARII

Împinși de alte popoare, din Asia, barbarii, după ce au stat câțva timp în părțile Rusiei și Poloniei de azi, s-au apropiat de gurile Dunării și prin Dobrogea, s-au coborât în peninsula balcanică. Între sec. III—IV, când populația traco-bessică din *Scythia Minor* (Dobrogea) se romanizaze complet și provincia aceasta se bucura de toate binefacerile civilizației latine, au apărut barbarii. Cei d'întâi barbari, care au pătruns în Dobrogea au fost Goții.

În secolul al III-lea d. Chr. Goții — neam germanic — coborâți de la Nord, după ce au atins linia Dunărei, în apropiere de gurile sale, au pătruns în Dobrogea. Ei au jefuit mai cu seamă orașele-porturi ale Mării Negre. În anul 238 *Histria* a fost în parte dărâmată de Goți. ⁴⁾

În anul 251, Goții au trecut iarăși prin Dobrogea și s-au coborât până la Filipopoli, de unde au fost respinși de Romani, și alungați în Basarabia.

Între anii 268—270, Goții au pornit de lângă Nistru însoțiți de Sciți, Eruli și Peucini, „în total 320.000 de oameni pe 6.000 de vase

¹⁾ „*In eadem eparhia, scilicet Haëmimontis, habet metropolis Marcianopolis sub se urbes aut episcopos quinque, Rhodostoli, Transmariscorum Novorum, Zecedeporum, Scariae*“. — *De ceremoniis aulae Byzantinae* II. 54.

²⁾ *Le Quien, Oriens Christianus*.

³⁾ *Auf der Trümmern von Salona, Ein. Abstecher nach Dalmatien von Raymond Netzhammer* O. S. B. Erzibschof. Brunn, 1907. — *Aus Rumänien*. 1919.

⁴⁾ *Din vita Maximî et Balbini* 16, 3: *sub his pugnatum est a Carpis contra Moesis, fuit et Scythici belli principium, fuit et HISTIAE excidium eo tempore, ut antem Daxippus dicit. Histricae civitatis*“.

și au atacat orașul *Tomi*¹⁾ (Constanța). După Rappaport,²⁾ Goții au trecut și Dunărea cu trupele lor, atacând, pe uscat, *Tomi*. Cu alte cuvinte o acțiune combinată pe mare și pe uscat împotriva orașului *Tomi*. Cum se explică faptul că, de astă dată, Histria a fost ocolită de Goți? E greu de presupus că falnica cetate grecească, să fi fost complet nimicită de Goți în prima lor expediție. V. Pârvan dă următoarea explicație: în epoca aceea gura golfului, în care era așezată Histria, nu permitea o bună debarcare, din cauza formării unui corod litoral și de aceea Goții s-au coborât, direct, spre *Tomi*.

Nu era apoi nevoie de forțe atât de considerabile — 320.000 de oameni pe 6000 de vase, după povestirea lui Zossim — ca Goții să atace cetatea *Tomi*... Cifrele sunt mult exagerate.

Tomitanii au luat măsuri de apărare. Zidurile puternice ale Tomisului au oferit o bună apărare împotriva atacurilor Goților (Zosim).

Alungați de Goții din Moldova, Carpii s-au coborât și ei spre sud și în anul 295 au fost autorizați de împăratul Dioclețian să se stabilească peste Dunăre, în Moesia inferioară. Ammianus Marcellinus, pomenește un *vicus Carporum* în părțile Dunărei de jos (probabil regiunea *Durostorum*).

Goții pătrund iarăși în Dobrogea în anul 314, dar sunt respinși în anul următor. Constantin-cel-Mare, după ce a reconstruit orașul *Tropæum*, a întărit unele cetăți din Dobrogea și linia de apărare *Axiopolis* (Cernavoda) — *Tomi* (Constanța). Pacea încheiată cu Goții de împăratul Constantin-cel-Mare în anul 332 a durat 33 de ani. În anul 365 pacea s-a rupt prin amestecul căpeteniei lor, Atanaric, în luptele interne din imperiul roman, dintre generalii Procopius și Valens. Goții lui Atanaric, trecând de partea lui Procopius, generalul Valens, învingând pe rivalul său, a căutat să se răzbune împotriva lui Atanaric. El a trecut Dunărea, pe la Transmarisca (Turtucaia) — Daphne (Oltenița), în anul 367 — și a alungat pe Goții din Muntenia, spre N. Dar, pericolul gotic nu era înlăturat. Împăratul Valens, în vederea unei mari expediții împotriva Goților, a venit în anul 369, la *Marcianopolis* (Pravadia) și a dat ordin să se repare toate fortărețele dela Dunăre; să se întărească garnizoanele din Dobrogea și să se construiască magazii pentru depozitarea grânelor și a armelor.³⁾

Goții au fost bătuți lângă *Ad Salices*, — după Ammianus Marcellinus lupta Romanilor cu Goții s-a dat *prope oppidum Salices*. Împăratul Valens a construit un pod peste Dunăre, lângă Noviodunum (Isaccea), ca să izbească pe Goți, în propria lor țară, de peste Dunăre.

¹⁾ Zossim, ed. Mendelsohn I, 421.

²⁾ Rappaport, Die Einfälle der Goten in das römische Reich bis auf Konstantin. Leipzig, 1899.

³⁾ Lebeau, Hist. au Bas-Empire, Vol. III.

Hasdeu spune :

„Intre anii 367—369 împăratul Valens, voind să izbească pe Goți în propria lor țară, face un pod peste Dunăre.

În ce loc anume ?

Lângă orașul *Noviodun*, sau *Novietun*, care, după unanima mărturie a lui Ptolomeu, a Tablei Peutingeriane, a Itinerarului lui Antonin, a Notiței „*Dignitatum*“, a lui Procopiu, a Codicelui Teodosian etc. se afla lângă actuala *Isakce*, adică în fața *Basarabiei*“¹⁾.

Schaffarik, Ueber die Abkunft der Slawen nach Surowiecki, Ofen, 1928, p. 116—117 :

„Ptolemaeus ist der erste Schriftsteller, der uns den Namen der Stadt *Noviodunum*, aufbewahrt hat. Nach seiner genauen Bestimmung lag der Ort gerade an der Stelle, wo sich der Isterstrom zu theilen anfängt. Die Tabula Peutingeriana entfernt den Ort. 26 röm. oder $5\frac{1}{2}$ geogr. Ml. von *Arubium* und 41 röm. oder $8\frac{1}{5}$ geogr. Ml. von *Slasovia*. Das Itinerarium Antonini führt es ebenfalls auf derselben Strasse an, und gibt als die nächsten Oerter *Diniguttia* am Einflusse des Prut mit 20 röm. oder 4 geogr. Ml. und *Aegissus* mit 24 röm. oder $4\frac{4}{5}$ geogr. Ml. an. Die Notitia Dignitatum Imp. verlegt hier die Legio I. Jovia. Nach Amm. Marcellinus schlug der General des K. Valens bei demselben eine Schiffbrücke auf seinem Zuge gegen die gothischen Greuthungi: *Per Noviodunum, navibus ad transmittendum amnem connexis, perrupto barbarico continuatis itineribus longius agentus Greuthungos aggressus est.* XXVII 5“, etc.

Despre aceeaș campanie a lui Valens, N. Iorga spune : „Valens dovedi multă stăruință în pedepsirea Goților, deși ei cerură de mai multe ori iertare, pace și obicinuitele *commercias* : campania ținu trei ani, în care timp se stabiliră cartiere de iarnă la *Marcianopolis*. Odată fluviul e trecut — ca de obicei în luptele cu Goții — în partea de jos, la cetatea *Daphne*“²⁾, a doua oară în apropiere de *Noviodunum*, un mic post de graniță.

„În sfârșit, după ce se arseră în zadar sate, după ce se puse preț pe capete de barbari și se târără în captivitate familii de dușmani, se mai oferî încă și prilej pentru o luptă și căpetenia învinsă, „judele“ *Athanaric*, *veni pe o insulă de la gurile Dunărei pentru a întări prin jurământ un nou tratat ; încă odată Dunărea fu hotărâtă ca graniță*“³⁾.

Pacea nu a ținut mult. Impinși de Huni, care își făcură apariția la Nistru, în primăvara anului 376 un prim grup de 35.000 sau 40.000 de Goți, după evaluările cele mai moderate, au trecut Dunărea, probabil în fața *Silistrei*, nu fără să fi cerut, de formă, împăratului Valens, intrarea în teritoriul roman, sub titlul de „federati“. Dar, după aceea Goții au năvălit în masă în Moesia inferioară și au bătut trupele romane la sfârșitul anului 376, la *Marcianopolis* (Pravadia), în apropiere de Varna și după aceea, aproape de Adrianopol, la 9 August 378. Bătuți de generalul Teodosiu, (anul 379), Goții au fost siliți să se retragă în Moesia inferioară și prin tratatul din anul 382, Goții s-au angajat că vor staționa, în aceste părți, în calitate de „federati“ cu obligația să furnizeze imperiului roman, — ca și ceilalți federati, — contingentele de soldați, în schimbul unui „tribut“ vărsat anual șefului lor de guvernul din Constantinopol.⁴⁾

¹⁾ B. P. Hasdeu, *Goții și Gepizii în Dacia*, „*Columna lui Traian*“ Apr. 1877, N. 4. Buc. p. 155—156.

²⁾ Spanțov, în fața Turtucaiei de azi, pe malul opus al Dunărei.

³⁾ N. Iorga, *Istoria Poporului Românesc*, p. 86—87. *Ammianus Marcellinus*, IV, V ; *Zosim* ; Gr. *Tocilescu*, *Inschr. aus der Dobrudscha*, p. 49.

⁴⁾ *Louis Halphen, Les Barbares, Des grandes invasions aux conquêtes Turques du XI-e siècle.* Paris, 1926, p. 14, 15.

Acesta era sistemul adoptat de cârmuitorii romani, ca să domolească pe barbari.

Sub împăratul Teodosiu I, un rest din Goții stabiliți în Basarabia de sud, au trecut Dunărea, pe la gurile ei, în Dobrogea. ¹⁾

Zosim (IV, 35) de-asemena confirmă trecerea Goților în această epocă pe la gurile Dunării.

Tomitanii, sub conducerea lui *Gerontius*, (anul 386) au luptat împotriva unor cete de barbari, în afară întăriturilor cetății — după cum povestește Zosim. Acești barbari ar fi fost „federati” ai imperiului. Reese din povestirea lui Zosim că barbarii bătuți de Gerontius, s-au refugiat într-o *basilica extramurana*, care ar fi fost clădită dincolo și în apropierea întăriturilor cetății *Tomi*. Cine erau acești barbari? De sigur că erau Goții, cari trecuseră din Basarabia în Dobrogea. Zidurile cetății *Tomi* au fost întărite sub împăratul Anastasius (491—518).

Acelaș împărat ar fi restaurat și *Histria*, împotriva generalului got, *Vitalianus*, un om mic și pocit, care exercita dictatura în Dobrogea.

Istoricul grec, *Ioannes Antiochenus* ocupându-se de luptele date de bizantini, împotriva lui Vitalianus din Dobrogea, spune că principala lui fortăreață era *Acres Castellum* (Caliacra).

Walafridus Strabo ²⁾ pomeneste de o colonie a Goților în Dobrogea în sec. IX d. Chr. :

„*Gothi... in Graecorum provinciis commorantes, nostrum, i. e. theodiscum sermonem, habuerunt... Et fidelium fratrum relatione didicimus apud quasdam Scytharum gentes, maxime, Tomitanos, eadem locutione divinu hactenus recitari officia*“. (— Despre Walafridus Wattenbach, *Deutschlands Geschichtsquellen*, Berlin, 1852, p. 142—4, 147—9.

(B. P. Hasdeu. „Columna lui Traian“. Apr. 1877. N. 4. p. 159.).

Pe la anul 377 au pătruns la gurile Dunărei, *Alanii*, care, după o ședere scurtă de 20 de ani, au fost împinși de Huni, atât spre Vest, cât și spre Sud. *Hunii*, după incursiunile lor în Dobrogea, când au devastat *Tomi* (Constanța) și orașele din peninsula Balcanică, sub conducerea lui Atila (447), au cerut în anul următor, împăratului din Constantinopol, să le cedeze lor, provinciile cuprinse între Dunăre și Munții Balcani, între care se cuprindea și Dobrogea. Un general roman, *Aëtius*, născut în *Durostorum* (Silistra) a avut marele merit de a înfrânge pe Huni, la câțiva km. de *Troyes* (Franța) la locul numit Mauriacus, iar nu cum pretind unii cronicari, în câmpia Châlons, sau „*Câmpiile Catalaunice*“ ³⁾.

Cine era *Aëtius* din *Durostorum* (Silistra)? Sub împăratul Valentinian al III-lea, *Aëtius* era maestru al milițiilor imperiului.

General energic, ambițios și fără scrupule, *Aëtius* a comandat armatele romane în Franța și a câștigat marea victorie dela Mauriacus, după care Hunii, zdrobiți, nu s-au mai putut reface.

O parte din barbarii, cari locuiau în Muntenia și în Moldova de sus, — *Sadagarii* și *Scirii* — s-au stabilit în Dobrogea ; iar Hunii dela răsărit, sub conducerea lui *Hernak* — fiul lui Atila — s-au stabilit în partea de N. a acestei provincii.

În anul 466, Hunii din aceste părți, sub conducerea lui Dengizich, au făcut incursiuni în Tracia, devastând totul în calea lor. După ce Dengizich a fost ucis, în 468, nu se mai pomeneste de incursiunile acestor barbari.

Dela 481, Hunii reapar sub numele de „Bulgari“. În ochii lumii romane — spune Louis Halphen în „*Les Barbares*“ — „*acești bulgari sunt adevărații moștenitori ai Hunilor*“.

¹⁾ *Claudian* (de IV Cons. Honor., 623 sq.). „*Corporibus premitur Peuce per quinque recurrens Ostia barbaricos vix egerit unda cruores*“

²⁾ De rebus eccles. 7 în Bibl. Patrum. T. 15. p. 184.

³⁾ L. Halphen op. cit. p. 32.

Pe la mijlocul secolului al VI-lea *Avarii* erau stabiliți în Basarabia, Moldova și Dobrogea și făceau dese incursiuni împotriva Bulgarilor și Slavilor.

DOBROGEA SUB JUSTINIAN. — Împăratul Justinian (527—565) a luat măsuri întinse pentru restaurarea tuturor cetăților, ca și pentru întărirea liniei Dunării de jos până la mare cu importante posturi militare, încredințate trupelor de elită. Procopius în *de Aedificiis* spune :

„...Acum să trec la Sciți (*Scythia minor*=Dobrogea). Aici întâmpinăm mai întâi castelul cunoscut sub numele *S. Cyrillus* (în apropiere de Axiopolis-

Împăratul Justinian, după un mozaic din Ravena

Cernavoda), unde împăratul Justinian restaură cu grijă tot ce dărăpănase vremea. Iar dincolo de acest castel era o cetate veche, numită *Ulmiton*¹⁾, aici așezându-se mai de mult barbarii slavi, cari prădau întreaga regiune, cetatea

¹⁾ Ulmetum = Pantelimonul-de-Jes.

se pustiise cu totul de nu-i mai rămăsese decât numele. Reclădind-o dar acum Împăratul din temelii, tot ținutul fu scăpat de năvălirile și prădăciunile Slavilor”.

Procopius pomeneste apoi numele celorlalte cetăți restaurate de Justinian: *Transmarisca* (Turtucaia); *Allena* (Oltina, sau Rasova); *Candidiuna* (Dolni Rahova); *Durostorum* (Silistra), *S. Cyrillus* (lângă Cernavodă), *Ulmeton* (Pantelimonul-de-Sus), *Ibida* (Slava rusă?), *Aegyssus* (lângă Tulcea), *Halmyris* (lângă lacul Razim); *Salmorus*; *Argamum* (lângă Histria).

După Charles Diehl, la posturile de frontieră, oamenii din trupele speciale, primeau în schimbul serviciului militar, pământuri în apropiere, pe care se instalau cu familiile lor.

Soldatii și colonii de pe aceste pământuri formau împreună lagărele întărite în ținuturile de la frontieră (*limitanei, acrites*).¹⁾

Nu numai pentru apărarea teritoriului Dobrogei și siguranța populațiunei sale, a luat aceste extraordinare măsuri militare, Justinian. Acest împărat, avea nevoie să pună o barieră barbarilor, la N., de oarece, linia Dunărei și gurile acestui fluviu, era marea arteră prin care se transportau cerealele, peștele și diverse produse din ambele părți ale Dunării. Această mare arteră, trebuincioasă comerțului, nu trebuia să fie în stăpânirea barbarilor.

N. Iorga remarcă că Justinian ne apare ca apărătorul liberei circulații pe marile căi ale civilizației, deschise circulației internaționale. În această calitate el a întreprins opera sa.

„Imperiul avea un mare interes să păstreze linia Dunării. Această linie nu era o linie de frontieră, dar mai mult o linie de circulație interioară. A existat totdeauna o flotă a Dunării navigând între cetățile romane de pe malul drept, ca și de pe malul stâng. Și Dunărea sluzea de asemenea la aprovizionarea Constantinopolului, fiind o arteră exterioară, dacă se poate întrebuința termenul acesta, al Mărei Negre, în tot cazul, partea inferioară, Dunărea-de-jos, aparține mai mult mării, de cât fluviului”²⁾.

În timpul domniei lui Justinian — și anume între anii 527—565 — au fost trimiși 100 Vlahi creștini din Dobrogea, în Arabia, ca să păzească mănăstirea Sf. Ecaterina dela muntele Sinai împotriva atacurilor beduinilor arabi. Mănăstirea Sf. Ecaterina a fost zidită de Justinian în anul 527.

Th. I. Burada, care a vizitat această mănăstire și pe descendenții acelor „vlahi creștini” din sec. 6-lea d. Chr., mahomedanizați, numiți azi „sclavi mănăstirei” (pe grecește „*sclavi tu Monastirii*”), scrie următoarele:

„Nu trecu mult după aceea și aceste fapte ale arabilor veniră la cunoștința împăratului Justinian, care luă îndată măsuri ca să întărească zidurile Mănăstirei trimițând tot odată 100 de Vlahi creștini împreună cu sofiile și copiii lor, luați dela Pontul Euxin (marea Neagră), precum și 100 de sclavi luați din Egipt, ca să păzească Mănăstirea și pe călugări și să docuiească acolo pentru totdeauna, poruncind Împăratul ca să li se dea și hrană”.

În sec. VI au apărut *Slavii*, care au trecut Dunărea, în Dobrogea și au făcut distrugeri de cetăți și jafuri, dar — după episcopul

¹⁾ Charles Diehl. Byzance, p. 48. Paris, 1928.

²⁾ N. Iorga, *Formes Byzantines et réalités Balcaniques*, Leçons faites à la Sorbonne, Prem. leçon. p. 27—30. Buc.—Paris, 1922.

³⁾ T. T. BURADA, ● colonie de Vlahi în Arabia, Bul. Soc. de Geografie, XXXVI, 1915, Buc. 1916, p. 103.

Vezi și B. P. Hașdeu, Pe unde sunt și pe unde au fost Românii. Calendarul Wartha, 1867, p. 7.

Jordanes Ravena și Procopius, fost prefect al Byzanțului, — nu s-au stabilit definitiv în această provincie, de cât în regiunea lagunelor.

După un text, care a provocat numeroase comentarii, iată ce spune Iordanes :

„*Sclavini a Civitate Nova et Sclavino Rumunnensi et lacu qui appellatur Mursianus usque ad Danastrum et in boream Vistula tenus commorandur ; hi paludes sylvasque pro civitatibus habent*”.

(Hotarele Slavilor se încep în centru dela Dunăre, în fața Nicopolei, apoi la stânga dela Olt în dreptul Slăvinului românesc ; iar la dreapta de la lacul *Mursianus* (lacul Razim din Dobrogea), mergând de aci spre nord și spre răsărit până la Vistula și până la Nistru, pe unde nu sunt orașe, ci numai bălți și păduri).

B. P. Hasdeu :

„Pasagiul în cestiune sună într-un manuscript : „*a civitate novi et Sclavino rumunnense et lacu qui appellatur Mursianus*” ; în primele edițiuni, începând dela a lui Bonaventura Vulcanis : „*a civitate nova et Sclavino Rumunnensis et lacu qui appellatur Mursianus*”. „*Lacus Mursianus*” se știe că este lacul Ramsin din Dobrogea. Aci se împacă toți comentatorii...

Zeuss, reproducând pasagiul de mai sus (Die Deutschen u. die Nachbarstämme p. 593—4) constată că „*Civitas Nova*” se numea la Bizantini orașul Nicopole, iar „*Sclavium Rumunnense* — zice el — ar putea să fie actualul sat Slăveni în districtul Romanați, astfel că textul întreg din Iordanes însemnează că : „locuințele slăvinilor se întindeau în jos până la gurile Dunărei și până la Olt”¹⁾.

D. N. Iorga nu admite integral acest text. „Așezările slave încep după acest raportor contemporan (Iordanes) dela „*Novietunensis civitas*”, adică *Noviodunum*. Falsă interpretare a două manuscrise „*Nqviet sclavinorum unensis*”, în care „*Sclavinorum*” de pe margine a fost introdus de un copist în „*novietunensis*”, a dat prilej în literatura istorică românească mai veche la multe dezbateri zadarnice, în care s-a distins mai ales romanticul dezlegător de enigme Hasdeu : el voia să facă din aceasta un „*Sclavinum rumunnens*”, corespunzător actualului Slăveni și cu aceasta să tâlcuească și să desfacă întâia pomenire a națiunii române”²⁾.

Când au pătruns și Avarii în Dobrogea, bizantinii, sub Mauriciu, au susținut lupte, atât împotriva Avarilor, cât și împotriva Slavilor, la *Tomi*, numit „*orașul Constantiola*” ; iar armata bizantină, care opera împotriva celorlalți Slavi, de peste Dunăre, din Muntenia, își avea cartierul la *Durostorum* (Silistra). La *Tomi* (Constanța) au fost sălășluiți 3.000 de Avari, 8.000 de Slavi și peste 6.000 de alți barbari³⁾.

Avarii au distrus mai multe cetăți din Dobrogea, între care și cetatea *Tropaeum*⁴⁾.

Mai târziu, Românii, au gonit pe Slavii de lângă Dunăre și gurile sale, — fapt confirmat de cronicarul Kiewului, Nestor : „*Volochii (Galii, sau Valahii) atacară pe Slavii ce locuiau de lângă Dunăre și îi alungară. Unii din aceștia s-au stabilit aproape de Vistula și au fost numiți Lekhi*”⁵⁾.

După Slavi, au apărut în sec. VI-lea *Bulgarii*, la Dunăre, goști din regiunile Volgăi, de Kazari. În anul 660, *Bulgarii*, sub conducerea căpeteniei lor, Isperic, Asparuch, sau Espererich⁶⁾ se stabilesc

¹⁾ B. P. Hasdeu, *Din Etymologicum Magnum Romaniae*, Ed. III, Buc. 1894, p. 32—35.

²⁾ N. Iorga, *Istoria popor. rom.* I, p. 96 Nota.

³⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor*, Vol. I, p. 150.

⁴⁾ Theophylactus.

⁵⁾ Tome I-er Trad. fr. a croniceii lui Nestor p. 5.

⁶⁾ După Marquart.

în sudul Basarabiei, între lacurile și mlaștinele acestei regiuni, cu scopul de a prăda împrejurimile. Ei nu erau mulți — poate 40.000.

Impăratul din Constantinopol, Constantin al IV-lea ¹⁾, în anul 679 a organizat o mare expediție împotriva lor.

O parte din armata bizantină a trecut prin Dobrogea spre Dunărea maritimă, iar flota a venit pe mare și a pătruns pe gurile fluviului până la locul, unde se adunaseră trupele venite pe uscat. Bizantinii au trecut Dunărea, în Basarabia de sud, pe când bulgarii lui Asparuch, s-au refugiat în bălți. Imbolnăvinduse împăratul Constantin s-a produs o panică în trupe și generalii bizantini au fost siliți să se retragă în Dobrogea.

Bulgarii, prinzând curaj, au năvălit în Dobrogea, distrugând totul în calea lor, până la Varna. Unii istorici bulgari pretind că Bulgarii, în anul 679, au întemeiat un stat „puternic și independent“, care cuprindea Dobrogea până la Cochirleni—Constanța, Basarabia și Ucraina de azi ; iar în jurul Nicolițelului au ridicat fortificații. De fapt, Bulgarii au făcut incursiuni în Dobrogea și în peninsula balcanică, din Basarabia de sud, unde au stat câțva timp, Bulgarii rămași în împrejurimile Varnei și mai la sud, în Balcani, au fost conform obiceiului bizantinilor, tratați ca „federali“ ai imperiului, unde s-au contopit, mai târziu cu Slavii.

Sub Krum, Bulgarii erau tot în Basarabia de sud. Acest „Kan“ bulgăresc, după luptele date sub zidurile Bizanțului, în urma cursei ce i-a întins-o împăratul Leon V Armeanul, s-a răzbunat ca un barbar, distrugând toate bisericile și mănăstirile și orașele până la Adrianopol, pe care îl ocupă. Populația fu târâtă în captivitate, în Bulgaria „de cealaltă parte a Istrului“ ²⁾.

A doua năvală a bulgarilor conduși de Krum, s-a făcut până la Arca-diopolis. Ei s-au retras apoi cu un număr mare de captivi (50.000) „în lini-turile lor“ ³⁾.

A treia năvală a fost în primăvara anului 814 cu sprijinul Arabilor și a Slavinilor din Tracia, dar fiorosul Kan bulgăresc „pieri de o mână nevă-zută“, vârsând șuroae de sânge pe gură, pe nas și pe urechi, în ziua de 13 Aprilie 814 ⁴⁾.

Când Bulgarii s-au întărit în peninsula balcanică, sub „Țarul“ Simion, în locul ocupat de ei, în Basarabia de sud, au apărut Ungurii. O flotă bizantină venită pe Dunăre s-a oprit pe țărmul locuit de Unguri. O solie, trimisă de împăratul din Constantinopol, a cerut sprijin armat Ungurilor, împotriva Bulgarilor, în schimbul diverselor recompense, în bani, îmbrăcăminte de lux, unelte, etc.

Țarul bulgăresc, Simeon, se închisese la *Silistra*, dar bizantinii s-au grăbit să încheie pace cu Bulgarii. Infuriați de înțelegerea ce se stabilise împotriva lor, între Unguri și Bizantini, Bulgarii au devastat ținutul Maghiarilor din Basarabia de sud, în timpul când aceștia erau într-o expediție în Panonia.

După aceea au năvălit *Pecenegii*, care s-a stabilit, o parte în Dobrogea de Nord și la gurile Dunărei ; iar, altă parte, în regiunea dunăreană, în

¹⁾ A domnit între anii 668—685.

²⁾ *Incerti auctoris Vita Leonis Armeni, la Magne*, Patr. gr. 1017 și urm.

³⁾ *Ibidem*, 1021—4.

⁴⁾ *Ibidem*, 1024. *Hoph. Griechenland*, Encycl. Eroch—Gruber, 85 Bb.,

fața Silistrei (Bărăganul). Neputându-i alunga din Dobrogea, bizantinii, i-a tolerat sub forma de „fедераți”. Dela Pecenegi a rămas numele satului *Peceneaga* din jud. Tulcea.

RUȘII VAREGI IN DOBROGEA. — In Evul Mediu pirate-
ria în Marea Neagră luase o mare desvoltare. In timpul domniei eru-
ditului împărat Constantin Porphirogenetul, Rușii Varegi din regiu-
nea Niprului străbăteau Marea Neagră cu micile lor corăbii și ata-
cau, nu numai vasele încărcate cu mărfuri, ce le întâlneau în apro-
pierea coastelor, dar și porturile din Dobrogea, ca și porturile situate
la sud de Varna.

Iată ce scrie împăratul Constantin Porphirogenetul ¹⁾ de pi-
rateria practică de Rușii Varegi pe coastele Dobrogei în timpul
domniei sale :

„...iar când a sosit vremea prielnică, ei s-au imbarcat (rușii) și vin la
fluviul numit *Alb* (Nistrul) ; și acolo, de-asemenea se odihnesc ; și iarăși por-
nind, ajung la *Selina* (Sulina), așa numita vărsare a fluviului Dunărea ; și
până ce să treacă de brațul *Selina*, îi urmăresc *Pecenegii* ; iar dacă uneori
marea aruncă la țărm unele luntri, ei se coboară pe țărm cu toții, pentru
ca laolaltă să ție piept *Pecenegilor* ; iar delă *Selina* nu se mai tem de nimeni,
ci, intrând în țara Bulgariei, ajung la gura Dunării ; iar de aci o apucă
spre *Canopa* ²⁾, și delă *Canopa* la *Constanța* și delă *Constanța* la râul
Varna“.

Mai târziu, când Genovezii au stabilit legături comerciale cu porturile
Mării Negre și ale Dunărei, din cauza pirateriei, ei au aplicat sistemul călă-
toriei „*en conserve*“, care a existat și în antichitate în timpul lui Solon.

„Intr'un statut din Geneva, se prevedea ca vasele ce navigau spre Ru-
melia să călătorească împreună, chiar în absența contractului și să se gă-
sească în tot timpul călătoriei sub autoritatea aceluiaș căpitan ³⁾“. Căpitanul
de vas, care se separa de convoi era pedepsit cu o amendă de 1000 livre
genoveze.

Rușii Varegi, în secolul al X-lea, aveau un stat, în regiunea
Niprului. Capitala acestui stat era la Kiew.

Sub conducerea lui *Sviatoslav* — un tânăr prinț războinic de
25 ani — Rușii Varegi au organizat cea d'intâi expediție „slavă“ pen-
tru cucerirea gurilor Dunării, a Dobrogei și a Constantinopolului. Ex-
pediția Rușilor Varegi, în Dobrogea și în peninsula balcanică, a fost
favorizată de slăbiciunea imperiului bizantin. Ca să combată pe unii
dintre barbari, împărații din Constantinopol, în loc să întărească pro-
priile lor forțe armate, apelau la concursul altor barbari, pe care îi
răsplătea cu bani și daruri. Odată barbarii angajați să lupte, pe te-
ritoriul imperiului bizantin, în calitate de „aliați“, măreau preten-
țiile lor ; sau, dacă războiul se sfârșea prin victoria lor, atunci ridi-
cau armele împotriva „basileului“ din Constantinopol.

¹⁾ C. PORPHIROGENETA, *De administrando imperio*, ed. A. Banduri, I. Parisiis, 1711, cap. IX, p. 59.

²⁾ *Canopa* era situată probabil lângă gura Sf. Gheorghe.

³⁾ V. PELLA, *La Piraterie*, p. 16. Paris, 1928. *Schlikker*, *Die völkerrecht-liche Lehre von der Piraterie*, n. 4.

După moartea lui Constantin Porfirogenetul, regentul *Nichifor Focas*, ca să înfrângă pe Bulgari, a chemat în ajutor pe Rușii *Varegi*.

În anul 968 Sviatoslav a apărut în fruntea trupelor sale, în Dobrogea, ca „aliat“ al Bizantinilor. Numărul Rușilor nu trecea de zece mii. O parte dintr'ânșii au venit, pe mare, cu monoxilele lor și au debarcat pe coasta dobrogeană, la un punct situat la sud de laguna Razimului. Bulgarii, cu toate că erau superiori numericeste, n'au îndrăznit să angajeze o bătălie lângă punctul unde debarcaseră Rușii *Varegi* și s-au refugiat în cetatea Silistrei.

Bătuți, la Silistra, Bulgarii s-au retras, în neorânduială, spre sud, pe când o mare parte din Dobrogea a trecut sub dominația lui Sviatoslav. Rechemat în patria sa, care era amenințată de Pecenegi, Sviatoslav a părăsit Dobrogea pentru câțva timp; dar în Ianuarie 969 a venit cu gândul să cucerească Constantinopolul.

Nikifor Focas, dându-și seama de greșala ce făcuse, chemând în ajutorul său pe Rușii *Varegi*, s-a grăbit să încheie o alianță cu Bulgarii. În ziua de 10 Decembrie 969, împăratul Focas este asasinat și în locul lui se urcă pe tronul însângerat al Bizanțului, Iani Tzimisces.

Sviatoslav, profitând de încurcăturile ce domneau, în imperiul bizantin, a bătut pe Bulgari; a cucerit capitala acestora, *Preslav* și apoi, în unire cu Ungurii și Pecenegii, a înaintat spre Constantinopol. Armata bizantină, a bătut însă pe Ruși, lângă Arcadiopolis, silindu-i să se retragă spre Nord. Neputând să-i gonească peste Dunăre, pe Ruși, Tzimisces a organizat, în anul 972, o expediție împotriva lui Sviatoslav, care se întărise în puternica cetate a Silistrei. Flota bizantină, sub comanda lui Leon, a venit pe mare și pe Dunăre, până la Silistra; iar armata de uscat, a înaintat în direcția *Preslav—Dorystolon* (Silistra).

Asediul Silistrei a început în ziua de 25 Aprilie 972 și după trei luni de lupte înverșunate, cetatea a căzut în mâinile bizantinilor, în ziua de 25 Iulie.

Iată ce scrie Gustav Schlumberger ¹⁾ :

„Populațiunea Dorystolonului vorbea pe-atunci diferite limbi și era foarte amestecată cu elemente barbare... Dorystolon, oferea atunci cel mai îngrozitor și mai curios spectacol. Sub zidurile sale erau reunite două flote și două armate foarte deosebite. În centru, orașul cu zidurile sale înalte și acoperite cu turnuri pline de apărători, cu stradele și piețele sale pline de soldați giganti cu vocea răgușită și sonoră, războinici străini de prin pusturile înghețate ale Scythiei, brute groaznice, în vestminte de zale; în jurul lor, Pecenegi, Bulgari prizonieri, toate neamurile nomade, îmbrăcați cu piei de fiare...”

„La Sud, lagărul vast al armatei bizantine furnicând de mii de ostași din atâtea neamuri, lunga strălucire a acestui zid minunat de scuturi și lănci fixate în pământ. mișcările cavaleriei, costumele superbe ale basileului și ale generalilor. strălucitoarea ceată de nemuritori. Spre Nord, Dunărea posomorită în valea sa largă; pe țărm mii de bărci lungi, cari aduseră pe

¹⁾ GUSTAV SCHLUMBERGER, *L'épopée byzantine*, I, p. 108.

Rușii din Kiew; mai departe flota grecească în semicerc cu pavilioanele sale de mătase, cu pânzele sale colorate, costumele de marinari... Dincolo, câmpia nemărginită, goală și posomorită, până spre ceturile Scythiei... poate cu vre-o bandă rătăcitoare de călăreți unguri“.

După Leon Diacrul și Cedren, Sviatoslav a apărut, pe vasele sale de pe Dunăre, în fața flotei bizantine, cu o armură de aur, — apanajul împăraților din Constantinopol.

După nenumărate lupte, bizantinii au blocat cetatea. Incercând o eșire disperată, Sviatoslav angajă o luptă violentă în ziua de 24 Iulie, în jurul cetății, dar fu învins. 15.000 de Ruși au fost măcelăriți în ziua aceea. Sviatoslav ceru pace împăratului Tzimisces, cu condiția să fie lăsat să plece în țara sa. Tzimisces primi această condiție. Hărțuiți însă în retragerea lor dramatică, de Pecenegi, Ruși și Varegi au fost siliți să rătăcească toată iarna prin Dobrogea.

Prins de un Peceneg, Sviatoslav este ucis cu o lovitură de sabie. Așa s-a sfârșit eroul Sviatoslav, care, cel d'întâi dintre căpeteniile Slavilor, a încercat să pună stăpânire pe gurile Dunării și pe Constantinopol...

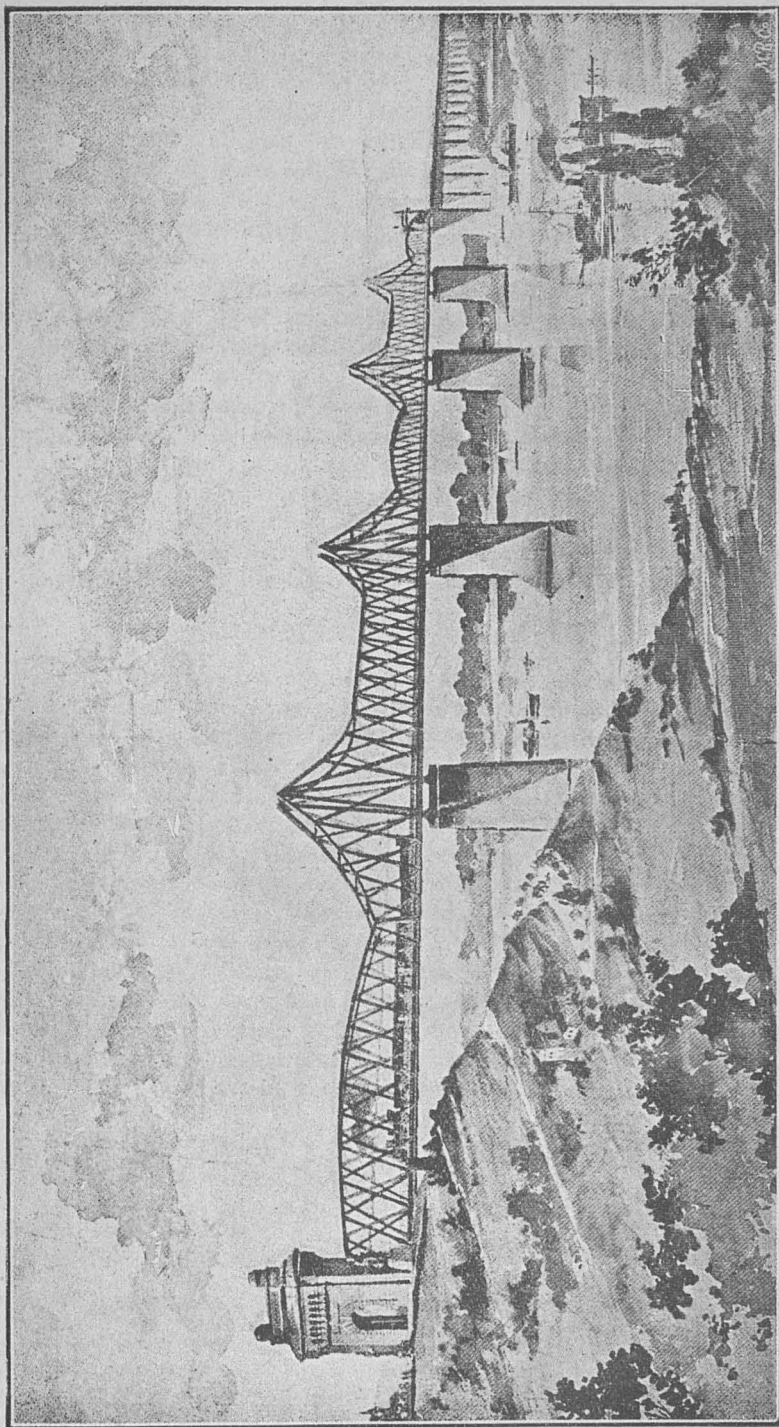
În amintirea victoriei din ziua de 24 Iulie 973, Bizantinii numiră cetatea *Dorystolon*, *Theodoropolis*, de oarece sf. Teodor i se arătase, împăratului, în ajunul bătăliei. Un strateg își stabili reședința în această cetate dunăreană. Patriarhul bulgar din *Dorystolon* fu desființat ¹⁾; iar patriarhul Damian, își stabili noua sa reședință, la Sofia. Silistra a rămas însă mitropolie. În timpul războaelor Bizantinilor cu Bulgarii, aceștia din urmă au ocupat o parte din Dobrogea; dar în anul 1002 întreaga provincie dintre Dunăre și mare, a reintrat în stăpânirea Bizantinilor.

Cel d'întâi stat bulgăresc a fost desființat de Bizantini în anul 1018.

Pe la mijlocul secolului al XI-lea, în timpul când „arhonte“ Dobrogei era Mihail, fiul lui Anastase, vasalul împăratului din Constantinopol, ivindu-se grave neînțelegeri între două căpetenii ale Pecenegilor — Tyrach și Keghen — triburile conduse de Keghen, fiind bătute, au trecut Dunărea și s-au refugiat în baltă. După Kedrenos, numărul Pecenegilor lui Keghen, cari se stabiliseră în balta Dunării, în apropiere de Silistra, a fost de 20.000. În urma autorizării dată de împăratul din Constantinopol, Keghen a căpătat „trei cetăți pe malul Dunării și o mare întindere de pământ“.

Kedrenos nu dă numele acestor cetăți și nici nu precizează care a fost acea „mare întindere de pământ“. Probabil că în calitate de „federati“ ai imperiului bizantin, Pecenegii, refugiați înarmați pe malul drept al Dunării, au căpătat cele trei cetăți dunărene și o parte din Dobrogea. Faptul acesta a întărit pe *Tirah*, căpetenia Pecenegilor de pe stânga Dunărei, care, dorind să se răzbune pe rivalul său, Keghen, a trecut fluviul în fruntea armatei sale.

¹⁾ Acest patriarhat a fost la *Preslav*, dar Sviatoslav îl strămutase la *Dorystolon* (Silistra).

Marele pod de peste Dunăre (Cernavoda).

Atunci, Bizantinii, conduși de Mihail „comandantul cetăților de la Istru”, împreună cu Bulgarii și Pecenegii lui Keghen, s-au împotrivit. Pericolul „peceneg” trebuie să fi fost mare, de oarece, Kedrenos, spune că o flotă puternică bizantină (100 de vase), a apărut pe Dunăre, ca să oprească năvala Pecenegilor din părțile Bărăganului. Secerați vara de ciumă și iarna, de un ger cumplit, Pecenegii lui Tirah, n’au mai putut continua războiul, dar nici n’au vrut să părăsească Dobrogea.

Căpetenia Pecenegilor, Tirah, a cerut, în schimbul declarației sale de „supunere”, pământ în Dobrogea. Bizantinii, slabi, au acceptat propunerea lui Tirah, așa încât Dobrogea ajunsese, de fapt, în stăpânirea triburilor pecenege.

Satul *Pecenegea* de pe malul Dunărei (jud. Tulcea) a păstrat numele acestor barbari până în zilele noastre.

După sângeroasa bătălie de la *Lebunion* (1091), când din ordinul lui Alexe I Comnenul, Pecenegii au fost măcelăriți, în masă, acești barbari nu s-au mai putut reface. Rămășițele lor au făcut câțva timp acte de brigandaj în peninsula balcanică și apoi s-au contopit în masa celorlalte populațiuni slavo-bulgare.

DUCATUL PARISTRION

Cu câțiva ani înainte de bătălia de la *Lebunion* în părțile Dunărei-de-jos exista un principat quasi-autonom, numit *Paristrion*. După povestirea Anei Comneni, ducatul acesta era locuit de o populațiune scitică, — probabil în mare parte, românească. Capitala Paristrionului era *Silistra*. Cum ducele Paristrionului s-a revoltat împotriva împăratului Alexe I. Comneni, în anul 1087, Silistra a fost asediată de armata bizantină, dar fără succes.

Interesant este ce spune Anna Comneni, în narațiunea istorică despre asediul cetății Silistrei : „*duas urbis arces tenebant adhuc consaquinei Tati qui dicebantur*”.

Acel *Tati* (*Tatos*) din Silistra nu putea să fie de cât numele unui român, *Tatu*, — o căpetenie militară din această cetate, care în timpul asediului trecuse Dunărea în Muntenia, ca să ceară ajutorul celor „de dincolo”, — probabil Români și Cumani. Mihail Attaliates spune, că în epoca aceea, erau la Dunăre,...

„Orașe multe și mari, cu locuitori vorbind limbi diferite și oaste destulă”. Numele șefilor aproape independenți din aceste părți se numeau : *Satza*, *Sestlav*, *Tatos* (*Tatul*), *Solomon*, *Chalis*.

Pe ambele maluri ale Dunării de jos — scrie d. N. Iorga — „pe lângă Hanii și șefii de triburi, mai stăpâneau întreaga țară dintre Dunăre și mare, din cetățile, orașele și târgurile lor : *Tatos* (*Tatu*) *Silistioul*, *Chalis*, *Sestlav*, *Satza*, care se așezase în *Dārstor*, înaintea lui *Tatu*, și *Solomon*. Numele arată lămurit, mai ales *Tatu*, *Seestlav*, *Solomon*, populație românească : de Bulgari poate fi vorba tot așa de puțin, ca și de Pecenegi. După câteva atacuri, care fură respinse, împăratul nădăjduia să stabilească din nou, în acest ținut, stăpânirea romană printr-o expediție personală și astfel *Dārstorul* fu asediat din spre uscat, ca și de pe apă. *Tatu* scăpă ne malul stâng, pentru ca de-acolo să cheme în ajutor pe „Cumani”, de bună-seamă în parte Români, așezați de mai înainte, dar, când el apărură în fruntea lor,

Romulus Seșanu. — „Dobrogea”.

lupta hotărâtoare se și dăduse și Alexe se afla pe rușinosul drum al fugii, spre Constantinopol ¹⁾“.

Cel d'intâi ducat românesc, care a luat ființă sub protectoratul bizantin, a fost Paristrionul acesta din regiunea Silistrei, în care Românul Tatu — o căpetenie militară — avea legături cu Românii și Cumanii statorniciți pe stânga Dunării.

D. N. Iorga : „Statele noastre s'au format, din nebuloasa patriarhală a juzilor și Voievozilor, prin impulsul organizațiilor concenratte din vecini: cel dela Silistra sub influența bizantină, cel din Argeș — mi se pare — sub influența cumană ?“ ²⁾.

În anul 1094, în Dobrogea au pătruns *Cumanii*. Ei au trecut Dunărea, pe la N. și au înaintat până la *Anchialos* (golful Burgas). Scriitoarea Ana Comneni povestește că niște *Vlahi* (*Români*), au vestit pe împăratul din Constantinopol de apariția Cumanilor în Dobrogea. Bătuți de Bizantini, Cumanii s-au retras peste Dunăre, de unde au făcut dese incursiuni în Dobrogea și mai la sud. Din această cauză, o flotă bizantină a înaintat pe Dunăre, în anul 1148, ca să atace pe Cumani.

În timpul domniei lui Manuel Comneni, o expediție s-a organizat împotriva Ungurilor. Armata bizantină a trecut Dunărea, pe un pod, la Isaccea... Când s-au stabilit Tătari între Prut și Nistru, un grup de 10.000 de Tătari au trecut Dunărea, tot pe la Isaccea, în Dobrogea și au prădat întregul ținut dintre Dunăre și marea Neagră, până la Mesembria.

În epoca aceea, după geograful arab, Edrissi, Dobrogea, sau o parte din Dobrogea, se numea *Berdjan*, *Borzan*, sau *Bergean*.

În timpul domniei lui Ioan Assan, Dobrogea se numea *Vlahia Albă*. Într'un hrisov dat de Ioan Assan, negustorilor din Dubrovnic se da voie acestora să facă comerț în deplină libertate în ținutul *Carbonei* (Balcicului).

Pe la 1320, litoralul pontic cu „castelele“ *Cavarna*, *Cranea* (Ecrene), *Kelia*, sau *Likostomion* (Chilia Veche), *Gerania*, *Drysta* (Silistra) și *Caliacra*, erau sub autoritatea patriarhului din Constantinopol. ³⁾.

PRINCIPATUL I UI BALICA

Pe la 1330 a fost un mic principat, în partea de sud a Dobrogei, sub stăpânirea prințului *Balica*, — român de origină ; iar după istoricii bulgari, cuman, sau turco-turan (? !). Capitala acestui principat a fost la *Carbona*, — Balcicul de azi.

Într'o conferință ținută la Sofia (Februarie 1928), prof. Matafciev a făcut următoarele considerațiuni :

¹⁾ N. IORGA, Istoria Românilor, vol. I, Buc. 1922, p. 116. Revista Istorică, 1919. p. 103 și urm.

²⁾ N. IORGA, Imperiul Cumanilor și domnia lui Băsărabă“. Acad. Rom. Mem. secț. ist. Tom. VIII. Mem. 3. 1928.

³⁾ Miklosich & Müller, Acta Patriarchatus Constantinopolitani, 1, 95. Hurmuzaki-Iorga, Docum. XIV, 1. D. Onciul, Mircea cel Bătrân, Ed. Acad. Rom. Buc. 1918.

„In anul 1330 Dobrogea se despărți într'un principat deosebit. Ea încercă să se apere chiar și de influența Patriarchului din Târnova. Prinții dobrogeni vroiau în modul acesta să ajungă cu totul independenți, întrucât Patriarchul era în subordinea politicei bulgare, — Țarul. De fapt, Dobrogea s-a separat, devenind principat de sine stătător și cu politica sa a parte în timpul prințului Balica, care era de orgină cuman“.

Ca și *Paristrionul* de la Silistra — început de principat românesc, — care a fost, la originea sa un ducat aflat sub dependența imperiului bizantin ; de sigur că și principatul lui Balica, din regiunea Carbonei, a fost la originea sa, un mic ducat sub aceeași dependență. Dacă Balica ar fi fost bulgar, el ar fi avut interesul să lege relațiuni strânse, atât cu țarul bulgăresc, din venităate, cât și cu patriarhul din Târnova, ori, el a urmărit o politică opusă, — ceea ce dovedește caracterul particularist și chiar „românesc“ al principatului său. Balica s-a amestecat și în afacerile de la curtea imperială din Constantinopol, de oarece, în anul 1346 el a trimis pe frații săi — Teodor și Dobrotici — cu 1000 de ostași aleși în ajutorul regentei Ana, mama împăratului Ioan V Paleologul, împotriva lui Cantacuzino, pretendentul la tronul Bizanțului.

Reese din acest fapt că Balica avea alianță cu Bizantinii, dacă nu era, chiar în slujba lor. Trupele de elită, comandate de cei doi frați, Teodor și Dobrotici, au luat câteva cetăți depe coasta M. Negre și după victoriile câștigate, au fost primiți, în Constantinopol, cu mari onoruri. Dobrotici — mai norocos — a luat de soție pe fata sfetnicului imperial, Apokantos, și a fost numit generalisim al armatei. După d. N. Iorga ¹⁾ Dobrotici a suferit apoi o înfrângere la Selembria, unde s-a luptat cu trupele bizantine, aflate în serviciul pretendentului la tron, Cantacuzino și care au fost comandate, tot de un român, Farcaș. Dobrotici a rămas însă stăpân pe cetățile de pe coasta M. Negre, — afară de *Midia*, care a fost cedată lui Cantacuzino. Nu se știe precis când a murit Balica. D. N. Iorga crede că înainte de anul 1357, Balica murise și după dânsul a venit, Dobrotici, care, câtva timp a fost „stăpânitorul litoralului Mărei Negre și a Zagorei“.

PRINCIPATUL LUI DOBPOTICI

După un document din Iunie 1357 ²⁾ Dobrotice stăpânea în acel an fortărețele *Coziac* (*Kozeakon*) și *Emmona*, pe care, Jirecek le-a identificat cu Cosachioi și Emine din Bulgaria. Bavarezul Schiltberger, care a călătorit prin Dobrogea în acea epocă, pretinde că principatul lui Dobrotici ar fi fost a III-a Bulgarie, (celelalte două erau a țărilor Șisman și Sracimir) care avea capitala la „*Kallacerka*“ (Caliacra). Informația lui Schiltberger este greșită, în ce privește caracterul bulgăresc al principatului lui Dobrotici. Acest Dobrotici — după Cantacuzino — a avut titlul de „arhonte prinț“ și apoi acela de „despot“.

¹⁾ N. Iorga, Veneția în Marea Neagră, I. Dobrotici. Anal. Acad. Rom. Seria II. Tom. XXXVI. Buc. 1914.

²⁾ *Acta patriarchatus Constantinopolitani* MCCCXV—MCCCCII, e codicibus manuscriptis Bibliothecae Palatinae Vindobonensis, 1860—1861. Mikiosich și Müller.

Nu este un caz excepțional quasi-independența ducatelor, sau principatelor, de la Dunăre și M. Neagră (*Paristrion*; *principatele lui Balica și Dobrotici*). În Asia Mică, *Trebizonda*, la sfârșitul sec. XII-lea, s-a organizat sub familia aristocratică a Gabras-ilor, într'un principat feudal independent. La începutul secolului următor, Leon Sgueros, ca și Balica, sau Dobrotici din ținuturile dobrogene, domnea ca un adevărat senior feudal, în Nauplia, Argos, Corint, ba chiar și în Atena.¹⁾

Charles Diehl spune că pretutindeni, în limitele imperiului bizantin, se găseau mari domenii stăpânite de seniori, de așa ziși „arhonți” care aveau armata lor proprie; iar teritoriul lor, ca și autoritatea lor, nu erau contestate.

Acestor „arhonți” împărații din Constantinopol, le recunoștea privilegiile, ba chiar le oferea un loc în rândurile nobileței de la curtea lor.

Să nu uităm apoi că în secolul al XIV-lea, lupta de clase, între aristocrație și elementele ridicate de jos, se întetise și luase caracterul unei mișcări revoluționare. În memoriile sale, Cantacuzino, pomeneste de numeroase turburări, urmate de jafuri și asasinate, întâmplare în orașele imperiului. În această epocă turbure au apărut principatele quasi-independente de la Dunăre și Marea Neagră. Dobrotici, ca și Balica, a profitat de acest „vânt revoluționar”, de aceste agitații, cari slăbeau imperiul bizantin și a organizat principatul quasi-independent, cu caracter feudal, în Dobrogea de sud, pe care l-a mărit apoi, prin anexarea teritoriilor de la N.

Kalkokondylas și *Leunclavius* înglobează în ținuturile dobroticene, Varna și regiunea din apropiere numită „*Dobritze*”.

După d. Const. Moisil „de fapt, „despotatul” lui Dobrotici coprindea litoralul mării dintre Masembria și Kalliakra, împreună cu ținutul dimprejur, adică cu steja ce se întinde până în bălțile Dunării la est și munții Babadagului la nord. Într'un anumit timp autoritatea despotului s'a întins și asupra Chilie și probabil și asupra litoralului dintre acest oraș și Kalliakra, dar în aceste părți a găsit rivali puternici în „Genovezi”.

Dobrotici, a fost atacat de Bulgari și a pierdut teritoriul cuprins între Varna și Messembria. Din această cauză capitala principatului a fost strămutată la Cavarna, în 1366²⁾.

Numele lui Dobrotici este amestecat apoi și în arestarea împăratului Bizanțului, Ioan V. Acest împărat pe când se înapoia dela Buda, în țara sa, a fost închis la Varna, din ordinul lui Șisman, Tarul bulgăresc, în înțelegere cu Dobrotici. Din această cauză, o expediție s-a organizat de contele Amedeu de Savoia, vărul lui Ioan V, pentru eliberarea împăratului, împotriva lui Dobrotici. Varna a fost asediată. Cum locuitorii Varnei, ca să scape de consecințele asediului, au cerut eliberarea lui Ioan al V-lea, Dobrotici ar fi cedat și împăratul a fost scos din închisoare.

Un alt război a avut Dobrotici cu Genovezii, care îi luaseră Chilia în anul 1381. În timpul acestui război, Dobrotici, a murit, probabil, în anul 1386. *Ivanco*, fiul lui Dobrotici, a încheiat pacea cu Genovezii în portul „genovez” Pera (Constantinopol) în ziua de 24 Mai 1387.

¹⁾ Charles Diehl, Byzance, Paris, 1928.

²⁾ N. Iorga, op. cit.

Vezi și W. Müller, The Gattilusys of Lesbos, Byzantinische Zeitschrift. 1913, p. 409.

Prin acest tratat, Ivanco a acordat mai multe privilegii Genovezilor în porturile dobrogene.

Genovezii, profitând de slăbiciunea imperiului bizantin, care nu mai avea nici flotă de război, nici flotă comercială, odată stăpâni pe portul Pera, au luat în exploatare căile maritime ale M. Negre și Dunărea, de la gurile sale până la Calafat. Venețienii, concurenții Genovezilor, au căutat și ei să pună stăpânire pe aceste căi maritime și fluviiale. Așa se explică pentru ce Mircea-cel-Bătrân, când a luat în stăpânire Dobrogea și gurile Dunării, în porturile principale de pe coasta M. Negre și de pe malurile Dunării, a găsit instalați pe Genovezi, care făceau un comerț întins și aveau organizate comp-tuare.

În timpul domniei lui Mircea-cel-Bătrân circulau pe Dunăre și pe M. Neagră vase românești.

DOBROGEA ROMÂNEASCĂ SUB MIRCEA-CEL-BĂTRÂN.

După Onciul ¹⁾, pe când Ivanco, stăpâna numai împrejurimile Varnei, „partea de miază noapte a țării lui Dobrotici, numită apoi Dobrogea, era în stăpânirea lui Mircea, domnul Țării Românești. Titlul lui Mircea, relativ la Dobrogea, din 1387, se repetă și în alte hrisoave până la sfârșitul domniei lui.

În calitate de stăpânitor a acestei provincii, Mircea avea *emblemă despotatului, pajura bizantină*, cum se vede în chipul lui dela Cozia, — ceea ce ar dovedi că și cu învoiala împăratului din Byzanț, el a luat Dobrogea.

Mircea, avea ca soție, sau ca mamă pe principesa bizantină, Calinchia.

După diplomele latinești, Mircea avea titlul de : Despot al țării lui Dobrotici și Domn al Dristorului“ (*terrarum Dobrodicii Despotus et Tristri Dominus*) ²⁾.

Într'un document turcesc se spune că Șisman, țarul bulgăresc, ar fi stăpânit Silistra în 1388, căci în acest an, prin tratatul încheiat la Iamboli, cu Sultanul Murat, i-a închinat Șisman acest oraș „cea mai însemnată din cetățile și orașele sale și ca mărime și ca alte însușiri, precum strălucirea clădirilor, mulțimea locuitorilor și chiar întăriturile ei ³⁾.

De fapt, Silistra, dar numai Silistra, a fost luată de Mircea, dela Șisman, țarul bulgăresc, înainte de anul 1387. Așa se explică pentru ce în titlurile lui Mircea se face o deosebire între Silistra și ținuturile de la Dunăre la Marea Neagră.

(Silistra a fost luată de la Bulgari, iar celelalte ținuturi, au aparținut lui Dobrotici). După anul 1388 și până la 1390, Silistra a fost în stăpânirea Turcilor, dar în anul 1390, Mircea se intitulează iarăși stăpânitor al Silistrei. După ce Mircea a luat parte alături de

¹⁾ D. Onciul, Mircea cel Bătrân, Ed. Acad. Rom. Buc. 1918.

²⁾ Jirecek, Geschichte der Bulgaren, 1876, p. 320 și urm.

N. Iorga, Veneția în Marea Neagră, I, Dobrotici, An. Acad. Rom. Mem. Sect., Ist. XXXVI, 1914.

³⁾ N. Iorga. (Chilia și Cetatea Albă, p. 64)

cruciați, în războiul contra Turcilor, aceștia au reluat Silistra, pe care au stăpânit-o între anii 1391—1392.

Cetatea Silistrei a căzut iarăși în stăpânirea lui Mircea în anul 1393.

Fotino ¹⁾ a găsit într-o însemnare veche a serdarului Constantin Chițoreanu, următoarele titluri ale lui Mircea cel Mare :

„Drept credinciosul întru Hristos Dumnezeu, pietosul și iubitorul de Dumnezeu, Mircea-cel-Mare, Domn cu mila lui Dumnezeu și singur Stăpânitor a tot pământul Ungrovlachiei și de dincolo de munții Carpați, până în pământul tătăresc (Basarabia), Herteg (duce) Almașului, Domn al Banatului despre Apus, Stăpânitor ambelor laturi ale Dunării până în Marea Neagră și domn al cetății Drăstorului și al tuturor țărilor și orașelor până în hotarele Adrianopolei. Anul dela facerea lumii 6901. (1393)“.

Într-un „titulaș“ „scos după un hrisov al mănăstirii Brâncoveni de peste Olt“ de Radu Bălăceanu, fiul lui Constantin Bălăceanu bil vel stolnic în anul 1776 (Noembrie 10) și apoi transcris de arhimandritul Sofronie, în 1781 (18 Ianuarie) în condica mănăstirii Cozia, cetim:

„Eu cel întru Hristos Dumnezeu bine-credinciosul și bun creștinul și iubitorul de Hristos, Io Mircea Voevod și Domn, cu mila lui Dumnezeu și cu dumnezească dăruire Oblăduitor și Domn Stăpânitor a tot pământul Ungrovlachiei și peste munții plaiurilor și încă și până la Tara Tătărăscă și Almașului și Făgărașului, Herteg și Domn al Banatului despre apus și Stăpânitor a amândoror părțile Dunării până la Marea cea mare și al cetății Drăstorului, stăpânitor și până în hotarele Odriului și tuturor secuilor Șpan“ ²⁾.

În anul 1393, Bulgaria a fost desființată fiind luată în stăpânire de Turci și Țarul bulgăresc Șisman, detronat, a fost băgat în închisoare. Turcii au ocupat atunci Dobrogea ³⁾ pe care au stăpânit-o până la anul 1403, când, în urma păcii încheiată cu Mircea-cel-Bătrân, Sultanul a restituit-o Domnului Țării Românești.

„Zistova capta, processit ulterius cum exercitu versus illas arces et castella quae olim Transalpini Valachi Danubium traicentes occupaverant in Bulgaria et nullo labore, praesidiariis in captivitate abductis omnia recuperavit“. El mai spune că Sultanul Baiazid, a cucerit, Silistra, în anul Hegirei 795 (16 Noembrie 1392—4 Noembrie 1393). Aceeasă dată o dă Leunclavius în *Annales othmanidarum*, p. 15 : „Silistriam et Empolin suo subiecit impero, quod quidem accidit anno 795“.

În diploma din anul 1406, Mircea are titlul de „autocrat al amândoror malurilor pe toată Dunărea până la Ochean (Mare) și al orașului Silistrei“. (Diploma, în Venelin).

Mircea-cel-Bătrân a stăpânit Dobrogea și în anul 1415, după cum o dovedește importantul chrisov din 10 Iunie 1415 descoperit de N. D. Spineanu, institutor din Turnu-Severin și despre care s-a ocu-

¹⁾ D. FOTINO, *Istoria generală a Daciei*, trad. de G. Sion. București, 1859, III, p. 216. Nota I.

²⁾ Condica mănăstirii Cozia. Arhivele Statului. N. 18. f. 6).

³⁾ După cronicile turcești Bulgaria ar fi fost supusă definitiv de turci în anul 1388. Leunclavius înregistrează și el aceeași dată, în loc de 1393 și spune că Turcii au ocupat și posesiunile lui Mircea de peste Dunăre :

pat Ioan Bogdan ¹⁾). Documentul acesta e relativ la o danie pentru satul Beala (azi Bala-de-jos) din jud. Mehedinți. Iată titlul lui Mircea din acest chrisov :

„In Cristos Dumnezeu credinciosul și de Cristos iubitorul și de sine stăpânitorul Io Mircea, mare voevod și domn, din mila și darul lui Dumnezeu stăpânind și domnind peste toată țara Ungro-Vlahiei, și peste părțile de peste munți și spre cele tătarești și peste amândouă malurile Dunărei întregi până la marea cea mare și domn al cetății Dârsterului...”.

Venețienii au cerut Sultanului, Baiazid, urmașul lui Murad bei „ca unui moștenitor al Bizanțului la Marea Neagră — atunci când Mircea moștenise pe Dobrotici la Marea Neagră — deschiderea trac-telor de grâne și a schelelor sale“ ²⁾

In „Titlul lui Mircea-cel-Bătrân și posesiunile lui“ („Convorbiri Literare“, Anul XXXVII, N. 3, 1903), D. Onciul, scrie :

„Sub urmașii lui Mircea, titlul întreg de documentele lui nu este constatat decât o singură dată. El se află într'un chrisov pentru mănăstirea Cozia, dat din partea lui Mihail I (1418—1420) și schimbat apoi pe numele lui Radul II (1421, 1424—1427, 1437), cu anul 6927 (= 1419) adăugat mai pe urmă. Fără Silistra, titlul întreg al lui Mircea mai reapare odată într'un chrisov al fiului său Radul pentru Cozia, din 1 Iunie 1421 ³⁾. Celelalte documente cunoscute dela Mihail (atât ca coregent al tatălui său Mircea, cât și ca domn) dela Radul cu titlul cel scurt.

După anul 1420 Dobrogea a fost cucerită de Turci, care au stăpânit-o până la 1878, când ea a reintrat sub dominația României.

DOBROGEA SUB DOMINAȚIA TURCILOR

Turcii când au ocupat Dobrogea, au găsit multă populație românească în această provincie.

Domnii români n'au uitat însă drepturile lor asupra acestui ținut și au organizat mai multe expediții peste Dunăre, împotriva Turcilor. In anul 1427, Dan, Domnul Țării Românești, a atacat cetatea Silistrei, pe care a distrus-o.

O parte din Dunărea-de-jos și gurile acestui fluviu au rămas câțva timp în stăpânirea românilor moldoveni. La Chilia și Cetatea-Albă, fălăeau steagurile domnilor Moldovei.

¹⁾ Ioan Bogdan, Un Chrisov al lui Mircea-cel-Bătrân, Ac. Rom. Mem. secț. Ist. Tom. XXVI, N. 4. București, 1903.

²⁾ N. Iorga, op. cit.

³⁾ Condica veche a Coziei I, f. 249 sq. (Arch. St.) : „Eu cel întru Hs. Dumnezeu binecredinciosul și binecinstitorul și de Hs. iubitorul și însuș stăpânitoriu Io. Radul marele voevod și domn, cu mila lui Dumnezeu stăpânind și domnind toată țara Rumâncască și preste munți, încă și spre părțile tătarești, și herțeg Almașului și Făgărașului, și stăpânitoriu Banatului celui dela Severin. și PRESTE DUNARE PANA LA MARIA CIA MARE“.

Un chrisov al lui Mihail, cu data de 16 Iulie 6926 (= 1418) și cu titlul : „Domnul Țării Românești și munților și către țara tătarască și amândouă părțile de dincoace și peste Dunre până la Poarta de Hier și până la marea Neagră“ este citat în Cronologia tabelară.

(N. IORGA, Operele lui Constantin Cantucazino, p. 22).

Cavalerul burgund, Walerand de Wavrin a fost câțva timp, după bătălia de la Varna (1444) comandantul vaselor cruciaților pe Dunărea românească și în alianță cu Românii, a atacat cetățile turcești : Silistra, Turtucaia, Giurgiu.

În interesanta cronică a lui Wavrin ¹⁾ se spune că împreună cu Românii (*Vallaques*), cruciații au atacat un oraș care se numea *Triest* (Drâstor, Silistra) „*qui, autresfois, avoit esté prinse et ruynee des Vallaques, et n'y avoit gueres de muraille entiere ; mais fort estoit remaisonnee et repeuplee : si etoit ung passage quy grandement grevoit an pays de la Vallaquie...*“ După aceea, cruciații în alianță cu Românii au atacat și cucerit „*Tour Turain*“ (Turtucaia), „*Georgye*“ (Giurgiu) și „*Rossico*“ (Rusciuc). Wavrin numește Turtucaia și „*Chateau Turquant*“.

Iată cum era cetatea *Tour-Turain*, sau *Chateau Turquant*, după cronică a lui Wavrin :

„Ce Chastel Turquant, seant sur la rive de la Dunoe, estoit de quatre pans d'e mur en quarrure, en telle maniere que à chascune des trois quarrés avoit une petite tour, et à la quatriesme quarre desdis pans de mur y avoit une grosse tour quarree quy estoit massice, bien de dix piedz de hault. Et y montoient les Turcqz par une montee de bois, quy estoit toute couverte de grandes plates plures de bois, ainsi qu'on les poille quant les arbres sont en seve. Et il y avoit, par deseure, ung grand bacicol, et grandes allees d'aiselles de bois, duquel bacicol se deffendoient fort les Turcqz ; et par derriere estoit la basse-court, qui avironnoit les trois pans de mur et la tour, et y avoit grans fosses et pallis de bois entour ycelle“.

Asaltul cetății Turtucaiei a început în noaptea Sf. „*Jehan Decollace, l'an mil IIII-e et XLIV*“. De la Turtucaia, cruciații, pe vasele lor și Românii pe „monolixele“ lor, au pornit, în susul Dunării, spre cetatea *Jeorgie* (Giurgiu), pe care au luat-o cu asalt.

Vlad Țepeș a atacat și el cetățile din Dobrogea : Turtucaia, Rașova, Cartal, Hârșova, Măcin, Oblucița (Isaccea) Novosela (Ieni Cale) și a așezat într'ânsele pe căpitanii săi ²⁾

În cronică istoricului turc, Seadedin, tradusă în frunțazește de Antoine Galland, profesor și lector regal, în limba arabă (1710) se povestește expediția Sultanului Baiazid din anul turcesc 890 (1485) ³⁾ pentru cucerirea Chilie și a Cetății Albe. Sultanul Baiazid în fruntea armatei sale a străbătut Dobrogea (Dobrougeh) și a trecut Dunărea (Tuna) pe la Isaccea (Isaac).

În anul 891 (1485) sultanul Baiazid a dat ordin guvernatoru-

¹⁾ *Enchiennes chroniques d'Engleterre*, par Jehan de Wavrin etc. par M-lle Dupont, II, Paris 1859. Publ. de d. N. Iorga, câteva capitole în Bulet. Comisiei ist. a României, Vol. VI, 1927.

²⁾ I. Bogdan, „Vlad Țepeș“.

³⁾ Anul corect 1484 (889). Vezi : „*Stefan cel Mare și Turcii*“ de I. Ursu, Buc. 1914. p. 202.

„Enfin s'estant mis en chemin il passa par le pais de Dobrougeh et se rendit sur les bords de Tounah qu'il passa en batteau au passage d'Isaak le 2 dum ois de Gemandi el Akir“

Anul 889 Gemadi El Akhir începe la 26 Iunie.

lui din Silistra, Balibeg, să intre în Moldova, spre a opri pe Ștefan cel Mare să recucerească Chilia. Seadedin scrie :

„Après que le Kival de Leh se fut honteusement retiré dans son Roiaume, Sultan Baiazid voulant lui faire sentir ses effets de sa vengeance fit general d'armée Balibeg, gouverneur de Silistrech et lui comanda d'aller porter la guerre jusques dans ses estats a la teste de la plus part des gouverneurs de Romelie. Bali pour executer la volonté du Sultan assembla une armée de quarante mille hommes, et se mit en campagne. Aiant passé le Tounah au sortir des terres de son gouvernement il entra dans le pais de Bogdan“. (Moldova).

Indată după luarea în stăpânire a Dobrogei, de către Turci, s-au stabilit în această provincie *Tătari, Turci și Țigani*. Tătarii erau așezați în lagăre permanente. În caz de război, ei erau la dispoziția comandamentului turc. Țiganii, care invadaseră Moldova și apoi Țara Românească, la începutul sec. 15-lea, au trecut, și în Dobrogea, în formațiuni nomade și o parte s-a stabilit, în sate, ca meșesugari. În timp de război, Țiganii furnizau trupelor turcești o parte din materialul de război, lucrat de dânsii. *Românii* au rămas în Dobrogea, mai cu seamă în regiunea dunăreană.

În anii 1593—1595, Mihai Viteazul a făcut o expediție peste Dunăre, în Dobrogea. El a cucerit cetățile de pe malul drept al Dunării. Călărirea lui Mihai a străbătut toate târgurile și satele dobrogene.

În cronica lui *Baldasaris Waltheri* ¹⁾ din 1599 se spune următoarele despre această expediție a lui Mihai Viteazul în Dobrogea :

„Capitaneus Kiral Albertus, ut vulgo vocatur, cum Ungaris. Cosacis, Walachis, etc. in illa Danubii relictus ripa III. Calendas Ianuarii Wistowam, deinde Orechowam oppida, plurimis morte multatis, itidem du cineres redigit; similique animi feruore alias ut Czirwonam, Wodam, Rosgradum, Babam, Oblocziczam civitates ex altera Turcarum parte, nec non vicinam iis Smihel, ad Danubii in Pontum Euxinum se exonerantis ostium sitam, et quatuor a Cili vel Kilia urbe in Bessarabia vel antiquissimo Comitatu, Cili municipato, militaribus distantem, quanquam non evdem omnes tempore satis misere, prout in commemoratae Legationis Polonicae transitu Anno 1597. Mense Augusto vidimus, vastat“.

„(„Iar căpitanul Kiral Allbert, precum se chiamă în comun rămase cu mulți unguri, cazaci, români ș. a. pe acel mal al Dunării. Dânsul, la 30 Dec. prefăce în cenușă Vistova (Șistov), apoi Orehova (Rasova), omorând o mare mulțime. Tot cu acea inimă înflăcărată pradă înfricoșător, de și nu în aceiași timp și alte cetăți, precum Cernavoda, Rasgrad, Baba (Babadag), Obloșița, (Isaccea), despre partea turcilor; nu mai puțin vecinul Ismail, întemeiat la gura Dunării, la depărtare de 4 miliarde de Chilia Basarahiei. În această stare de plâns am văzut noi această cetate în luna August 1597“).

„In latissimis ultra Danubium campis *Dobrucensibus a Ponto Euxino* versus Ungariam, et a Danubio, Pronnadium Bulgariae cinitatem usque sese extendentibus, Poloniae legatis atque mercatoribus, Constantinopolim euntibus, sex vel plura in frequentibus at vilibus villis, Turcis permistorum tartarorum millia fixas obtinent sedes: et ad quoduis Sultan Turcici mandatum tenentur esse parati“.

(În câmpiile largi ale Dobrogei, peste Dunăre, ce se întinde dela M. Neagră spre Ungaria și dela Dunăre până la Provadia Bulgariei, pe unde e

¹⁾ *Brevis et Vera Descriptio Rerum ab Illust. Ampliss. et Fortiss. etc. Baldassaris Waltheri* Inn S. 1599. Gorlicii. Typis Iohannis Rhambae.

locul de trecere al ambasadurilor și negustorilor Poloniei când se duc la Constantinopol sunt așezați cu locuințe în dese, dar mizerabile sate, peste 6000 de tătari, amestecați cu turcii, îndatorați să stea gata la orice ordin al Sultanului turc, dar mai cu seamă es la oaste, sau mai bine zis la pradă cu Hanul prințul hordei tătărești“.).

Nicolae Bălcescu spune că în luna Decembrie 1594, Mihai, împreună cu generalul ungur Albert Király, „se gătiră îndată de oaste și mai întâiu acesta, din porunca domnului, asediă Orașul de Floci, ce era neîntărit, și-l arse din temelie (10 Decembrie 1594), după ce ucise pe toți cei ce se închinău în numele Turcilor și cari nu apucaseră a fugi. După aceea Mihai porni pe Dunărea înghețată și se apropia la 1 Ianuarie 1595 de Hârșova, oraș bogat și întărit, cale de o zi de Brăila, pe care Carol și Ludovic, regii Panoniei îl împresurară cu ziduri. Aci îi ieși înainte o oaste de 7000 de Turci, alcătuită de garnizoana cetății și de alți Turci din Bulgaria. Pe ghița Dunării se dădă o bătaie sângeroasă pentru ambele părți, în care Turcii fură zdrobiți și împărștiați; Românii biuitori se suiră pe scări, săriră în cetatea Hârșova, o arseră și o prădară. Prada făcută în acest oraș fu așa de mare încât Românii trebuiră să treacă Dunărea spre a-și duce în țara lor avuțiile ce-i împovărase. După ce-și mai întăriră puterile zdrobite de frig, Mihai cu ostașii săi, la 6 Ianuarie, trecu iarăși Dunărea și se îndreptă spre Silistra, oraș mare și frumos locuit de negustori bogați, cari trăiau fără griă, bizuindu-se pe puterea cetății. După un asalt groaznic, în care asediații nu stătură mai puțin vitejește, decât asediatorii, Românii o cuprinsă și o deteră în foc și pradă. Cetățuia, însă, nu o putură lua, lipsindu-le artileria. Românii găsiră atâta pradă în acest oraș, în cât își dobândiră veșminte pentru vecie, zice un contimporan“¹⁾).

În ziua de 8 Ianuarie 1595, Banul Mihalcea, din ordinul lui Mihai Viteazul, a pustiit Silistra. La 1/16 Martie 1595 o oaste românească, în care se aflau și unguri, a atacat și a distrus aceeaș cetate. După I. Sârbu, a fost numai o singură expediție organizată de Mihai, împotriva Silistrei, — aceea din Ianuarie 1595.²⁾

Ca să supravegheze și să lupte împotriva Moldovenilor și a Polonilor, Turcii au așezat pe Tătari în Bugeacul basarabean și au înființat un „*beglerbegat*“ din care a făcut parte și Dobrogea.³⁾ După Mihai Viteazul, alt domn al Țării Românești, Radu Șerban, în anul 1603 a cucerit Silistra⁴⁾ și cetățile celelalte de pe dreapta Dunărei și a ocupat o parte din Dobrogea.

În anul 1672 o armată numeroasă turcească, sub comanda Sultanului Mahomed IV, a trecut pe un pod de vase, Dunărea, pe la Saktce (Isaccea), în Moldova. „Saktce“ se numea mai înainte *Oblucița*, sau *Obluciția*.

În acea epocă, pe lângă cetățile dunărene, mai erau, în Dobrogea, cetățile întărite de Turci: *Carassu* (Megidia de mai târziu), *Babadag*, *Tulcea*, *Stragia*⁵⁾, despre care pomenește Tomas Alberti. Acest Albetri a călătorit în anul 1612 în Dobrogea.

Babadag, a fost după Silistra, reședința pașei din Silistra, care

¹⁾ N. BALCESCU, Istoria Românilor, p. 59.

²⁾ I. SARBU, Istoria lui Mihai Viteazul, p. 211

³⁾ N. IORGA, Chestiunea Dunării, p. 107.

⁴⁾ El a trecut cu 12.000 de Români și 2000 de Secui și a luat din Silistra o pradă mare, precum și 17 steaguri turcești.

⁵⁾ TOMAS ALBERTI: „villa grandissima abitata la piu parte da Valahi“. Probabil *Straja* despre care amintește I. Ionescu dela Brad că a fost înainte de 1850.

era însărcinat cu paza și întărirea provinciilor de la nord ale imperiului otoman (întreg ținutul Bulgariei de azi, Dobrogea și sudul Basarabiei). D. N. Iorga spune că până pe la 1600 „Pașii de Silistra s-au ales dintre personalitățile cele mai bine înzestrate ale împărăției turcești, oameni înrudiți cu familia Sultanului, foști mari viziri, favoriți ai stăpânului împărătesc. ¹⁾ Matei Basarab și Vasile Lupu, unul numit, celălalt ajutat pentru numirea sa de Abaza Pașa, care jucase pe vremuri un mare rol la granița Persiei, au trecut de la un capăt la altul al domniei lor, sub scutul, ca și sub amenințarea Pașei de Silistra. Toate hotărârile se îndeplineau în rândul întâi prin acest pașă. El a hotărât și în luptele dintre Matei și Vasile Lupu. Subt un Pașă de Silistra, Turcii au ocupat Bucureștii pe vremea lui Constantin Șerban, urmașul lui Matei și a lui Mihnea al III-lea.

În sfârșit, la Silistra a fost chemat, după o scurtă domnie credincioasă Ghica Vodă bătrânul și de aici expedit la Constantinopol.

Încă în războiul ce se deschisese după 1670, Silistra își păstrase însemnătatea și Sultanul Mahomed IV petrecea acolo, aproape de oștile sale, în iarna anului 1677—8⁴. ²⁾ După aceea reședința Pașei de Silistra a fost la Babadag. Dimitrie Cantemir, spune că „toți Pașii cărora le este încredințată apărarea provinciilor nordice ale imperiului otoman se numesc Pașa de Silistra; reședința lor este însă la Babadag“. Un seraschier de Babadag, Daltaban Mustafa Pașa, în unire cu Arap Pașa, guvernatorul Trebizondei, a trecut Dunărea, în fruntea armatei turcești, pe la Isaccea, în ziua de 25 Mai 1692, dar după 30 de zile s-a înapoiat, fără să fi putut lua cetatea Orheiului din Moldova. Acest Daltaban Mustafa Pașa, a stat patru ani la Babadag.

MANGALIA PE LA MIJLOCUL SEC. XVII. — Călătorul Evliia Celebi, care a vizitat *Mangalia* pe la mijlocul sec. al XVII. dă următoarele interesante informații asupra acestui oraș:

„E un oraș foarte vechi. Situația sa este frumoasă... De oarece Gazi Umureia—Adje—Iacoboglu a întâmpinat greutăți în timpul cuceririi orașului în 1392, sub domnia lui Baiazid Fulgerul, el a distrus cetatea. Astăzi este un oraș frumos și înfloritor. El este un *vacuf* și se administrează de *mu-teveli*. Este deasemenea o *caza* a districtului Dobrogea Silistria, în fruntea căreia e un *paia* plătit cu 300 de *acceas*. Cadiul primește cinci pungi.

Mangalia are un *serdar* comunal, un *muhtesib* comunal și un *subașa*. Sunt mulți negustori care trăesc în case solide de frica cazacilor. Majoritatea oamenilor de seamă din localitate sunt *Lazzi* ai căror strămoși au fost sclavi.

Lazzii au un proverb: „Dacă cineva n'are posibilitatea să meargă la Meca, trebuie să meargă la Mangalia, pentru că acolo este adevăratul *hagiat-lac* al nevoiașilor. Sunt de asemenea mulți greci și evrei. În fața judecătorului se pledează în permanență procese între evrei și lazzi...

Moscheea cea mai importantă este aceea a lui Esmalab Sultan. E o construcție bine luminată cu mulți credincioși cum nu se găsește aiurea...

¹⁾ Printre Pașalele de Silistra au fost Murteza, Mahomed Abaza, Ke-naan, Siavuș, Kadâr, Fazlâ, Ibrabim, Ipsir, Mustafa, Nazuf, românul Ilieș, fiul lui Petru IV Rareș, Cantemir (1622), Murad, Soliman ș. a.

²⁾ N. IORGA, Chestia Dunării, p. 196.

Sunt 7 școli primare, trei hanuri, 300 magazine și o mică capelă a dervișilor...

Orașul are 7 cafenele și trei sute de magazine în port și alte locuri, căci este un centru comercial. Hanul cel mai bun este acela al serdarului.

În raport cu mărimea orașului numărul magazinelor este mic.

„Portul este mare. Se face export pentru Constantinopol. Fiind deschis în partea de sud-est, valurile sunt foarte puternice și vasele pornesc când au încărcat mărfurile lor.

În antichitate a fost aci un port mare cu două țărmuri. Chiar azi se văd în fundul mării pietrele molului, mari cât munții.

În vecinătatea orașului sunt grădini și vii. În partea de vest se înalță o mică teke, (capela dervișilor) numită Muharem. — Baba“¹⁾.

În cursul secolilor XVIII și XIX, Dobrogea a fost, dese ori teatrul de operațiuni în războaiele necurmăte dintre Ruși și Turci ; precum și ținut de pradă pentru bandele de cerchezi, de lazi, sau de turco-tătari, când autoritatea pașalelor de Silistra, sau ale „aiaților de Dobrogea“ — comandantii ienicerilor — scăzuse. În anul 1772 o luptă s-a dat la Silistra între Ruși și Turci. Rușii n'au putut lua însă această cetate. După doi ani, Rușii, sub comanda generalilor Romantzov, Kamensky și Șuvaroff, au atacat și au cucerit Silistra, după care s-a încheiat pacea între Ruși și Turci, în micul sat, *Kuciuk Kainargi* (1774), situat în Dobrogea Nouă. Alte bătălii s-au dat între Ruși și Turci în Dobrogea : în 1809, la Tatarska, situată la E. de Silistra ; la Silistra ; în 1828, când generalul rus, Roth, cu 10.000 de soldați și ajutat de o flotilă de război a atacat Silistra, dar fără succes ; în anul 1829 Rușii după ce au primit ajutoare, au trecut Dunărea pe un pod, în dreptul Cernavodei și de aci pe la Cuzgun, au venit, la Silistra. Rușii au construit și un alt pod, în sus de Silistra. În ziua de 29 Iunie 1829, Silistra a fost cucerită de Ruși.

Prin tratatul dela Adrianopol din 2—14 Septembrie 1829²⁾ dintre Ruși și Turci, Rusia și-a asigurat un control asupra Dunării, fixând frontiera din Dobrogea, până la gura Sf. Gheorghe.

Art. 3 din tratatul dela Adrianopol :

„Prutul continuă să formeze limita ambelor imperii, dela punctul unde acest râu atinge teritoriul Moldovei, până la confluența sa cu Dunărea.

Din acest loc, linia frontierelor urmează cursul Dunării până la îmbucătura Sf. Gheorghe, în așa fel, în cât lasă toate insulele formate de diferitele brațe ale acestui fluviu în posesia Rusiei ; partea dreaptă va rămâne, ca și în trecut Porții Otomane...“

Rusia, odată în stăpânirea gurilor Dunării, a paralizat comerțul pe acest fluviu, impunând vaselor de comerț, care treceau să intre în Dunăre, o carantină, la Odessa. Aceste măsuri au fost luate de Rusia, fie cu scopul de a lovi în Austria, fie cu scopul de a favoriza portul rus Odessa³⁾.

De unde prin tratatul ruso-turc din 1812, frontiera dintre cele două imperii, fusese fixată, între Basarabia și Dobrogea, brațul Chilia ; în 1829, prin tratatul de la Adrianopol, Rusia a obținut posesiunea întregii Delte a Dunării.

¹⁾ Trad. de Goran I. Cialicoff, ziarul „Dobrogea jună“ Anul VIII. (1912—1913), Constanța.

²⁾ Textul tratatului în Martens, Supplément au recueil des principaux Traités, T. XII, p. 145—151.

³⁾ *Băicoianu*, Dunărea, p. 40 și urm.

În 1854, izbucnind un nou război între Rusia și Turcia, Silistra — „cheia Dobrogei“, cum a numit-o țarul Nicolae I — a fost atacată și blocată pe la sfârșitul lunii August, de o armată rusă, comandată de generalul prinț Pașchievici. Rușii, însă n’au putut cucerii cetatea.

În anul următor, trupele franceze, au ocupat Dobrogea. Din cauza holerei ce bântuia în această provincie, numeroși soldați francezi au murit.

În amintirea francezilor morți în Dobrogea, în timpul războiului Crimeii, un monument funerar s-a ridicat în cimitirul din Constanța.

În urma războiului Crimeii prin tratatul de la Paris din 1856 (30 Martie) ¹⁾ Rusia a pierdut Delta Dunării și partea de sud a Basarabiei ; dar în urma conferinței dela Paris din 1857, prin protocolul semnat la 6 Ianuarie, Turcia a reluat în posesia sa, Delta Dunării și Insula Șerpilor.

S-a prevăzut în condițiile acestui protocol, care au fost semnate în tratatul dela Paris din 19 Iunie 1857 relativ la Delta Dunării :

Insulele Deltei „în loc de a fi anexate la Principatul Moldovei vor fi repute sub suveranitatea imediată a Sublimei Porți (art. 2). — Turcia se obligă să întrețină un far în insula Șerpilor“ (Art. 4).

Sub dominația otomană, Dobrogea a suferit consecințele unei administrații orientale, care nu a avut grijă deosebită față de nevoile populațiunii din punctul de vedere economic și cultural.

Faptul că aproape întreaga Dobrogea în timpul dominațiunii otomane a fost „o stepă“ necultivată și slab populată, se explică și prin dispariția vieții agricole ca și a celei maritime. Populațiunile turco-tătara n-au fost propriu zis agricole și nici maritime.

În „Observări asupra Dobrogei“ d. S. Mehedinți scrie despre epoca dominației otomane în această provincie :

„Dar nu numai aspectul maritim al vieții dobrogene se pierde, ci dispare și cel agricol din interior. În locul numeroaselor sate de plugari din vremea romană, Dobrogea devine iarăși o stepă“ ²⁾.

POPULAȚIA DOBROGEI ÎN TIMPUL DOMINAȚIEI OTOMANE.

I. — ROMÂNII

Pe lângă Românii băstinași, pe cari i-a găsit stabiliți, Turcii, în Dobrogea, au mai venit numeroși Români din stânga Dunării, în această provincie, sub Mihai Viteazul și mai cu seamă, în timpul domniei fanarioților.

Generalul german Bauer, ocupându-se de un recensământ făcut în Muntenia de Constantin Mavrocordat spune că s-a constatat prin „peceti“, adică prin bilete tipărite, la începutul domniei lui Mavrocordat, 145.000 de

¹⁾ MARTENS, op. cit. p. 770—781.

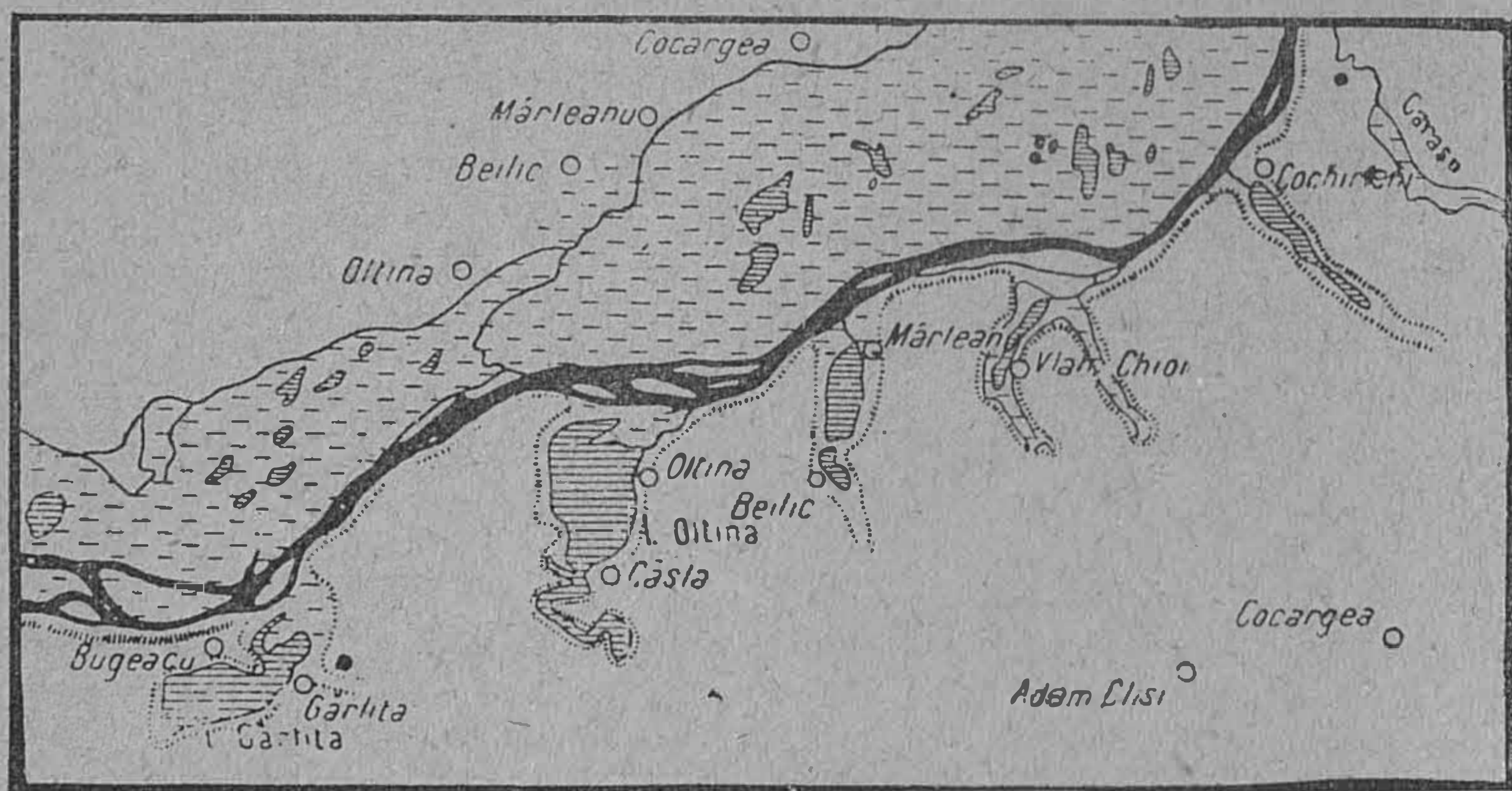
²⁾ Bul. Soc. reg. geogr. An. XXXVIII 1919, An. 1920.

familii (735.000 suflete) ; iar în anul 1745, făcându-se un alt recensământ s'a constatat numai 75.000 de familii (350.000 suflete) — populația se înjumătățise. S-a făcut și alte recensăminte mai târziu și s-a constatat că rămăsese numai 35.000 de familii de țărani (175.000 suflete). Această scădere a populației Munteniei, sub Const. Mavrocordat se explică prin emigrarea țăranilor în Ardeal, în Dobrogea și în partea de sud a Dunărei (Bulgaria de azi) din cauza situației mizerabile ce le-o crease domnia nesuferită a fanarioților.

Românii din Țara românească, din cauza vieții mizerabile ce duceau sub domnia asupritoare a fanarioților, au emigrat în mai multe rânduri, în Dobrogea. Acest val românesc de peste Dunăre — spune d. N. Iorga ¹⁾ — „aduse (în Dobrogea) crearea de sate nouă în aceleaș ținuturi, în care până astăzi rasa noastră se păstrează cu caracterul ei deosebit“.

Aceste strămutări de populație românească se făceau prin o primă așezare în Balta și apoi sfârșeau, după câțiva ani, prin a așezare statornică, fie pe malul drept al Dunărei fie mai departe, în interiorul Dobrogei, sau chiar până aproape de țărmul Mării Negre.

Satele de pe malul drept al Dunării, ca *Seimenii Mari*, *Seimenii Mici*, *Boascicul*, *Rașova*, ș. a., au fost înființate de Românii din Țara românească, cari pentru câțva timp au avut așezări, fie pe malul Borcei, în Ialomîța, fie chiar în Baltă, în timpul stăpânirii otomane în Dobrogea.

Aceleaș numiri de sate românești pe ambele maluri ale Dunărei

„Cum vedem, balta a servit de suport populației românești din Muntenia până la stabilirea definitivă în Dobrogea. Și dacă acest ținut, puțin accesibil elementelor nomade, cari împedecau dezvoltarea așezărilor stabile nu ar fi existat, nu am fi avut niciodată acel șirag de sate curat românești de pe malul Dunărei“, — scrie d. Victor Morfei ¹⁾.

Faptul că numeroase sate românești din partea dreaptă a Dunării, între Silistra și Cernavoda, au acelaș nume cu satele din stânga Dunării, situate pe malul brațului Borcea și că aceste sate-dublete

¹⁾ Victor Morfei, Balta Ialomîței. Analele Dobrogei, Anul V și VI. 1924—1925 p. 80.

au fost înființate cu mult înainte de alipirea Dobrogei la România, dovedește predominanța elementului român *pe ambele maluri ale Dunării și în Baltă*.

La V. de Silistra avem satul *Vaidomir*, care face „dublet” cu satul *Vaidomir* de la V. de Călărași ; apoi sunt satele situate pe ambele maluri ale Dunării dintre Silistra și Cernavoda cu aceleaș numiri : *Coslogea, Oltina, Satu Nou, Beilic, Mârleanu, Cocargea*.

„Răspândirea Românilor băltăreți în Dobrogea este limitată pe hartă de laturile triunghiului cu baza plecând dela Ostrov și dusă prin baltă până la Cochirleni, lângă Cernavoda. Satele care formează baza triunghiului sunt în majoritatea lor curat românești. De Bulgari, ori de Turci nici pomeneală. Despre Turci, bătrânii satelor spun că ar fi existat câțiva cari cu încetul s'ar fi retras tot mai mult în interiorul Dobrogii și mai ales în spre Deliorman.

Elementul românesc viguros începea să-și îndeplinească menirea în interiorul Dobrogii și mai ales în spre Deliorman.

Cu cât înaintăm spre vârful triunghiului, numărul acestor „*Români vechi*”, cum se numesc ei, scade până ce în vârful triunghiului, la *Tache-Deresi*, găsim doar o singură familie numită Negrea, care are legături de rudenie cu o altă familie Negrea din Tonea pe țărmul stâng al Dunării în jud. Ialomița¹⁾.

Numărul Românilor, după o statistică din anul 1874. în satele Ostrov, Oltina, Beilic, Câșla, Bugeac, de pe malul drept al Dunării, a fost de 2925.

Acești „români vechi” au dat numiri românești și dealurilor din vecinătate : *Dealul, Cărmida, Dealul Mălăgenilor, Limpezișul—Vaderea, Movila Săpată, Ghimpina, Drăgaica, Dealul dela Cetate, Dealul de peste Siliște, Slanciul*, etc.

Numiri românești vechi găsim apoi și mai departe pe malul dobrogean și în Delta Dunării. În harta înregistrată la „Bibliothèque Nationale” din Paris sub N. C. 7211, cu titlul : „*Carte du Danube, depuis la ville Hirsova jusqu'a son embouchure dans la Mer Noire, avec la description de sa profondeur*” (hartă manuscrisă, fără dată, dar făcută către sfârșitul sec. al XVIII) sunt trecute următoarele numiri : ²⁾

Gârle : Kolitshera, stalni Pezica (Pisica), Tohoulenez (Ciulineț), Rakel, Lunga, Somma (Somova).

Lacuri : Plosko, Kletsch, Somovo.

Sate : Hirsow, Molodischie, Sarai, Noen (Noeni), Rosheshti, Petshenage Narc (?), Igliza, Matshin, Garban, Vakareni, Loubkoviz, Kousaken (Cosăcheni ?), Rakel, Isaacz, Noy (pl. de la Nou, Satu Nou), Parkesh, Doulczi (Tulcea), Grislaw, Saskoule, Saskiule Barleni, Barleni Filiponskaja, Kara Kirman. — dintre care majoritatea sunt românești.

Numiri în Delta Dunării : Giurchejo (Sf. Gheorghe), lac Obrechene cu gârla Obreschene, lacurile Lishtihille (Lișitele), Rashoul (Rosul), Boul, L'Isle de Lété (insula Letea), lacul Lounga, Brachile mare, Brachile mic : gârlele, Rousoul, Neladina, Rosoul, Tintel, Zigun (Țigan) : lacurile Geosanca mic, Fortuna, Geosancă mare, Selebastoul, Redoukoul : satele Staraja Kilia. Kishla Balahan, Lete ; lacurile Scenez (Sulinet), Maliza (Matia). Mirchiou ; brațele Pardena. Ivaneshta (Ivănești), Venedikoul (Veneticul, Venețianul). Gârla Mare, Basarshikul ; gârlele Schouly, Badian, Neladina, Rascrouzi (Răscruți),

¹⁾ Ion Neciu, O infiltrație românească în Dobrogea Veche, Bulet. Soc. Reg. de Geogr. Tom. XLII 1923. București. p. 94.

²⁾ G. Valsan. Românii în Delta Dunării la sfârșitul sec. XVIII. *Omagiu lui I. Bănu* București, 1927. p. 327 ș. urm.

Goura Souanze (Gura Șanțului), *Resvano*, *Kornoi*, *Quarba*, *Verigui*, *Bouaza-Partiza* (= Portița, gura Portiței).

Autorul hărții spune într-o notă că mai multe insule — *Fondoumari*, *Vitschoul*, *Kremene*, *Rakel*, *Niksoul*, *Kiska*, *Balan* — unele situate pe malul stâng al Dunării, — sunt inundate când apele vin mari și ai căror locuitori, altădată, se retrăgeau în timpul inundațiilor, dar azi ele sunt nelocuite.

Reese din această notă că Românii de pe malul muntean și basarabeau treceau pe malul dobrogean și aveau așezări în aceste ostroave, precum trebuie să fi avut așezări și în interiorul provinciei.

Mocanii treceau și dâșii cu oile lor, pe la Chilia în Delta Dunărei.¹⁾

D. Eugène Pittard, ocupându-se de coloniile vechi românești din Dobrogea, face următoarele considerațiuni :

„Coloniile române venite de mai multe secole în Dobrogea — sub ocupația turcă erau numeroase — au constituit pe toată întinderea acestui pământ aglomerații importante. Multe sate s-au format cu ajutorul unei populații venită în întregime dintr'un singur județ al României. Atunci acești români — care au păstrat viu amintirea originii lor județene, — răspund : români din Dolj, sau români din Teleorman, sau români din Bacău, etc.

„Pe lângă coborătorii colonilor, a căror strămoși datează poate din epoca romană, predecesorii acestor români din Dobrogea, au fost, în parte cel puțin, ciobani ardeleni, care coborând din munții lor, au venit până în Dobrogea, conducând turmele lor de oi.

„Acestia erau nomazi, trecători, dar ei au făcut drum sedentarilor, care, au trecut fluviul, au cerut pământuri — sultanilor — și s-au așezat pentru totdeauna pe platoul acesta, aproape pretutindeni foarte roditor. Acești agricultori și ciobani au păstrat amintirea originii lor moldovenești, sau muntenesti, ei o spun cu mândrie ; de veacuri ei trăesc alături de coborătorii bulgarilor lui Asparuh, a tătarilor și a turcilor lui Mahomed II“²⁾

În „Monografia satului Rășinari“ de V. Păcală se spune că sub regimul turcesc oierii Rășinăreni populau cu turmele lor de oi, iarna, Delta și ostroavele Dunării.

„Diferite tratate încheiate între principii Munteniei și ai Ardealului, apoi între împărații Austriei, Rusiei și Turciei, asigurau păstorilor de oi libera trecere cu turmele lor prin țările acestea“³⁾.

Oile crescute de rășinăreni aparțin raselor țigaie, bărsană și ștogoșe.

Al. P. Arbore⁴⁾ și I. Georgescu⁵⁾ spun că Dobrogea fiind una provinciile cele mai căutate de păstorii ardeleni, aceștia au avut legături strânse și puternice cu dânsa. Un firman al Sultanului, dat la sfârșitul secolului al 18-lea, acordă privilegii păstorilor ardeleni în Dobrogea.

¹⁾ N. DRAGOMIR, Păstorul Săliștenilor, Lucrărilor Inst. Geog. Cluj. Vol. II.

²⁾ *Etude sur l'indice cephalique en Roumanie* etc., par Eugène Pittard. Bul. Soc. reg. Ro. de Geogr. Tomul XLV, 1926. București.

³⁾ „Monografia satului Rășinari de V. Păcală, Sibiu, 1915, pag. 292.

⁴⁾ AL. P. ARBORE, O încercare de reconstituire a trecutului românilor din Dobrogea. „Analele Dobrogei“. III, 2 p. 268 și urm.

⁵⁾ I. GEORGESCU, 15 ani de transhumanță în țările române (1872—1797) „Analele Dobrogei“. An. V și VI. p. 31 și urm.

„După vechi datine — scrie d. G. Vâlsan — păstorii ardeleni coborau în fiecare an din munți pe „drumul oilor“ până la vadurile Dunării, de unde treceau cu turmele în câmpiile Dobrogei. Spre a apăra interesele acestor Mocani existau, pe lângă consulatul din Galați, încă două vice-consulate la Hârșova și Rusciuc, adică la cele două vaduri mai însemnate ale Dunării“¹⁾.

Exista prin 1845 și o stărostie mocănească la Hârșova. În acelaș articol citat, d. G. Vâlsan, povestește o întâmplare din anul 1851, care a turburat viața mocanilor ciobani și a provocat un schimb de corespondență între consulatele și vice-consulatele austriace și autoritățile turcești din Dobrogea, din cauza unor taxe — Beilicul și Ciubuc—Parasse — impuse atât *mocanilor stabiliți în Turcia*, cât și aceloră dintre dâșii, cari nu puteau face dovada că se întorc în fiecare an în patria lor (Ardealul):

„...das Beilik und Czibuk-parasse von allen jenen Mokbanen genommen werden sollen die in der Türkei ansässig, oder die nicht ausweisen Können dass sie alljährig in ihr Heimath rückkehren“. „Observarea aceasta constată d. G. Vâlsan, e foarte importantă. Ea dovedește că în afară de Mocanii legați în fiecare an de satele lor ardelenesti **„EXISTAU MOCANI STABILITI MAI DE MULT IN DOBROGEA SI NUMARUL ACESTORA TREBUE SA FI FOST INSEMNAT FIINDCA ATRASESE ATENTIUNEA CHIAI A INALTEI PORTI CARE LE PRETINDEA PLATA DARILOR“**.

În legătură cu această afacere, d. G. Vâlsan a publicat în „Graiul Românesc“ condica „de economii de oi ardeleni“ a consulatului austriac din Galați (9 Oct. 1845) unde sunt trecuți mocanii din ținutul Brașovului, care aveau turmele lor de oi în Dobrogea (Hârșova, Babadag, Tulcea, Silistria, Kiustengea, Isaccea, Mangalia, Balcic, Bazargic).

Tot în legătură cu statornicirea mocanilor în Dobrogea, Ioan Adam scrie în „Constanța pitorească“ :

„În primul loc trebuie să ne amintim că economii de vite, *mocanii și ceilalți transilvăneni veniți*, n'au cruțat nimic, pentru ca să cumpere pământ și să se statornicească cu încredere și îndrăzneală, acolo unde n'ar fi riscat nimeni din țară să-și vâre avutul.

Mocanii mai ales, cu firea lor persistentă și călăuziți de acel instinct rar de extensiune și cucerire, forțau împrejurările și-și riscau toate resursele, pentru ca să pună mâna pe proprietatea amenințată.

Și-așa s-a putut ajunge să avem o proprietate mare românească, care în alte împrejurări, ar fi trecut cu siguranță în mâini străine“²⁾.

Ion Ionescu dela Brad în lucrarea „*Voyage agricole dans la Dobroudja*“ (1850) spune că locuitorii din satele Ardealului — Săcele, Săliște, Valea, Tilișca, Galeș, Rășinari, Poenari și Rădeni — veneau pe la sfârșitul toamnei în Dobrogea, pentru iernatul oilor ; iar când se imprimăvara mulți părăseau această provincie, ducându-se în Ardeal ; iar cei rămași arendau pășunile pentru vară. Despre românii ardeleni din Săcele, Săliște și Poenari, Ion Ionescu, ne dă informația că ei „se stabilesc aici și se însoară cu fete de români“, iar mulți dintr'înșii „*trăesc de multă vreme în Dobrogea*“.

În *Graiul nostru* se citează povestirea unui țăran din Săliște (Ardeal) despre așezările mocanilor în Dobrogea :

1) G. VALSAN, Mocanii în Dobrogea la 1845 etc. „Graiul Românesc“. Anul II N. 3. Martie 1928. București.

2) IOAN ADAM, „Constanța pitorească“, p. 264. Buc. 1908.

„O 'nceput apăi oamenii de rămăneau și pi-acolo, apăi mult o rămas pi-atolo cu yielele, că s'o strămutat locu de n'o mai putut umbla cu iele pe drumuri...”¹⁾

După o legendă satul Analdochioi, de lângă Constanța a fost înființat de un mocan, *Ronciu*, care a trecut la mahomedanism. Legenda spune că un cioban mocan, *Ronciu*, s-a amoretat de fata unei turcoaice văduve, pe când pășuna oile sale în apropiere de Constanța. Acolo, ședea, într'un bordei, văduva *Fatme*, împreună cu fata sa, *Aișe* și băiatul *Ali*. Ca să poată lua de soție pe frumoasa *Aișe*, ciobanul român, a fost nevoit să treacă la mahomedanism, schimbându-și numele de *Ronciu*, în *Rașid*. E și un cântec cu legenda lui *Ronciu-Rașid*, care se cântă la nunțile turcești din Dobrogea. Un *Ronciu-Rașid* a trăit în Anadachioi și a lăsat un fiu, *Elias Rașid*, care a avut întinse proprietăți în această regiune. În Hârșova sunt mocani, rude cu *Ronciu-Rașid*, care pomenesc cu dragostea strămoșului lor cu o tânără și frumoasă turcoaică²⁾.

A existat „Starostia Mocanilor” la Hârșova și una din mahalalele acestui oraș „Varoș” era locuită de Mocani.

Mocanii, Țuțuenii, Mărginenii, Bârsanii, Moroienii, sau Brănenii și Brețcanii veneau cu turmele lor de oi, în Dobrogea, fie pe la vadul Brăilei, sau Hârșovei, fie pe la vadul Silistrei, pe drumurile „oilor”.

Mocani și *Țuțueni* se numeau oierii români ce treceau Carpații, din Ardeal, în Țara Românească; apoi, treceau Dunărea, în Dobrogea.

Mărginenii, sau *Țuțuenii* se numeau oierii români din Săliște, Rășinari, Poiana și din alte localități din Ardeal.

Moroienii sau *Brănenii* erau oierii români din Bran (Ardeal); iar Bârsanii erau cei din țara Bârsei (reg. Brașov). Brețcanii erau oierii români din Brețcu (Ardeal³⁾)

Păstorii ardeleni treceau Dunărea, în baltă și de aci în Dobrogea.

Intr'o doină, un cioban întreabă un puișor de corb și un pui de rândunea :

¹⁾ I. A. CANDREA, OVID DENSUȘIANU, TH. D. SPERANȚIA. — *Graiul nostru*. Vol. II p. 105.

²⁾ JUD. CONSTANȚA în anii 1916 și 1922/923, Expunere prezentată consiliului județean de către N. T. Negulescu, prefectul județului Constanța. 1924. p. 37—38.

³⁾ *Ovid Densușianu*, Viața păstorească în poezia noastră populară, Inst. de filologie și folklor, București, 1927.

Andrei Veress, Păstoritul Ardelenilor în Moldova și Țara Românească până la 1821. Anal. Acad. Rom. 1927.

Földes, Păstoritul la Romani, (ung.) 1. Ungvár, 1907.

Victor Morfeș, Infiltrări românești dintr'o parte și alta a Dunării. Bul. Soc. Reg. de Geogr. București, 1927.

Em. de Martonne, La Valachie. — La vie pastorale et la Transhumance dans les Karpates méridionales. Leipzig, 1904.

St. Meteș, Păstori ardeleni în Principatele Române, Cluj, 1925.

N. Dragomir, anchetă asupra păstoritului și a transumanței.

„Spune-mi puîsor de corb
La Dunăre o fi pod?
Spune-mi, pui de rîndunea,
Verzită o fi balta
Să pasc eu cu turma mea ?”.

(Ion Creangă, VI, 225).

„...foarte mulți Brăneni aveau pe timpurile cele vechi tîrle mari de oi, cite 5000—10000, aveau herghelii de cite 50—300 de cai și sute de vaci. Oile le iernau în România, pe Bărăgan, în bălțile Dunărei și în Dobrogea. Primăvara le aduceau în munții Bucegilor”.

(*De ale lui Moș Barbă-Albă*, în „*Gazeta Transilvaniei*”, 1909, 14 Ianuarie).

„Păstorii noștri minind turmele lor vara la munte și iarna la baltă, sau la miază-zi de Dunăre... n'au trăit tocmai rău în timpul stăpînirii turcești care, în schimbul unor *baçşıuri*, le acordau multe *halîruri*...”

Nefiind trînși de dispozițiunile severe ale legilor... ciobanii brăneni duceau o viață păstorească foarte largă, cutreerînd cu vitele trei hotare de țări: ungurească, rominească și turcească. La încheierea tratatelor dintre Austriaci și Turci nu se puneau nici o piedecă tîrlașilor, care își desfrăceau produsele lor acolo unde li se oferia un preț mai bun. Dela Mai pînă la începutul lui Septembrie era o mișcare și comunicație pe cărările și văile munților, ca și pe șosele.

Această ocupațiune plăcută, dela o vreme încoace, a început să fie părăsită de Brăneni, nu de voia lor, ci siliți de măsuri administrative. Punîndu-li-se fel de fel de greutăți și din cauza măsurilor preventive pentru a împiedeca o boală... și uneori și din partea guvernului român, care fără să aibă intențiuni rele a cedat unor presiuni, tîrlașii se împuținau mereu”.

(I. Clinciu, *Din trecutul Branului*, în „*Transilvania*”, XLI, 411-412).

„Turmele de oi ale Mocanilor din Săcele, Rîșnov și Bran iernează la baltă și în Dobrogea, iar de primăvară... vin la munte unde rămîn pînă la Sf. Măria mare, cînd se reîntorc iarăși la cîmp pentru iernat.

În secolele trecute acești economi de vite, dintre care unii se aveau cu turmele lor pentru iernat de-a-lungul Dunărei, alții în Basarabia și alții departe în Turcia, făceau în același timp și un serviciu gratuit de informatori și cercetași militari. Ei observau mișcările armatelor turcești, precum și pregătirile acestora pentru expedițiuni militare și nu întărziau de a da regulat de știre atît în țară, cit și în Transilvania, de cele ce se petrec în Turcia”.

(I. G. Babeș, *Din plaiul Peleşului*, București, 1893, 59-60)

„...În Schei înainte vreme erau tare mulți economi de vite de le zicea oieri, ori Mocani, și erau cam tot una cu Săcelenii, ba erau mai mari ca Săcelenii și își țineau vitele în România pe Ialomița, pe la Buzău, pe la Slobozia, Urziceni și pe la Brăila, dar pe acolo mai puțin, de frica Turcilor...”

Economilor de vite din Schei le zicea Mocani, cum le zice acuma Săcelenilor; celor din Bran le zicea Moroieni, iar celor din Săliște, Tuțueni. Tuțuenii toamna treceau cu turmele în Turcia. Mocanii și iarna țineau turmele tot în Tara rominească, apoi care le băga în bălți, care făcea fin”.

(G. I. Pitiș, *Mocanii în Schei* în *Gazeta Transilvaniei*, 1890, 23 Iunie).

„Ocupațiunea de căpetenie a Românilor din Brețcu este economia de vite. Ca și Săcelenii, cutreeră Brețcanii cu turmele lor Moldova, Muntenia, Dobrogea și pînă mai ieri alaltăieri și Basarabia”.

(*Nemo, La Brețcu și la Slănic*, în „*Gazeta Transilvaniei*”, 1882.25 Iulie).

„...câmpurile întregii Turcii, prin urmare și ale Dobrogei, nefiind pînă acum proprietăți ale particularilor, ca într'alte țări, ci toate numai ale Statului, fiind că toată întinderea imperiului otoman e o moșie mare, al cărei proprietar este Sulfanul, acolo, dacă un stăpîn de vite la Sf. Gheorghe, de față cu zănciul ghiumurucului (vameșului), își număra vitele și, plătind acestuia pentru ele taxa cuvenită, își lua răvașul că a rîlătit, apoi el putea cu vitele lui să umble pe toate cîmpiile, dealurile și văile, prin toate tufele și pădurile, prin toată Dobrogea, oprindu-se numai acolo unde vrea, se-

zind' unde vrea, cît îi plăcea ; nimeni nu avea să-l supere nimic, că el cu vitele lui e stăpîn, avînd voia să umble pe unde vrea un an de zile, pînă iar la Sf. Gheorghe, pentru că el și-a plătit birul Sultanului".

(N. Bălășescu, *Rominii din Turcia*, în *Cărțile săteanului român*, 1878, 30).

Em. de Martonne face următoarele considerațiuni asupra colonizărilor din Dobrogea :

„Harta actuală arată un mozaic unde elementul român, dominant de-alungul Dunării, se bagă mai peste tot. Nu era tot astfel acum patruzeci de ani¹⁾. Țara fusese tare colonizată de către Turci, care vedeau într'însa o pozițiune strategică esențială, și garnisise cu castele înălțimele abrupte dominînd, la Nord, trecherile Dunării. Tătarii, pe jumătate nomazi, străbăteau stepele între Hârșova, Constanța și Silistra. Bulgarii s'au fixat pe aci în mai multe rînduri. Dacă nu mai rămăseseră la începutul sec. XIX-lea, se'ntoarseră în momentul migrațiunilor spre Basarabia și Ucraina și s'au stabilit în văile bine udate ale colinelor din districtul Tulcea. Chiar Nemții părăsiră coloniile din Basarabia, pentru a se fixa deasemenea în această regiune primitoare și unde se semnalează chiar Italieni. După obiceiul lor, Turcii au dispărut în mare parte de îndată ce li s'a luat dominațiunea. *Românii — a căror prezență de-alungul Dunării e semnalată de autori vechi — au trecut în mare număr fluviul și au fondat sate în stepă, adeseori pe locurile stabilimentelor turcești sau tătărești părăsite aproape de punctele cu apă, apoi chiar pe podiș, găurind pături adânci, ca în Bărăganul Vula-hiei. Este continuarea naturală a mișcării de expansiune care a populat cămpiile Munteniei. Bulgarii și Nemții nu s'au putut înmulți în aceleași proporțiuni. Singurul element străin care a câștigat este elementul rus, reprezentat prin Lipovenii pescari din deltă și din lagunele vecine*²⁾.

Care a fost situația Românilor dobrogeni sub dominația otomană ?

Călugărul Partenie a călătorit în Dobrogea în anul 1839. În impresiile sale de călătorie³⁾ Partenie spune că în Măcin a văzut „o biserică situată afară din oraș, mizerabilă baracă de lemn, plină de noroi...”

Partenie, întrebând pe locuitorii români, pentru ce biserica lor e în această stare de plîns, aceștia au răspuns : „Dumnezeu să fie lăudat... Suntem mulțumiți că o avem...” Românii s-au plîns împotriva Turcilor care, sunt răi. Atunci când unul din Români a voit să repare acoperișul acestei biserici, el a fost spânzurat de turci. În Babadag, Turcii au dat foc bisericii românești.⁴⁾

Călugărul Parthenie, a luat drumul pe lângă malul Dunării, ca să se ducă la Muntele Athos. Românii din Măcin i-au spus lui Parthenie că are la dispoziție două drumuri : unul prin munți, care „trece prin numeroase sate turcești” și celălalt de-alungul Dunărei : „*al douăilea, pe marginea Dunării; până la Rusciuk, NU SE INTALNESC DECAT DE-AI NOȘTRI, ROMANI. DINCOLO DE RUSCIUK VEȚI INTALNI BULGARI*”.

¹⁾ O. TAFRALI, *La Roumanie transdanubienne (La Dobroudja)*, Paris, 1918, 12°, p. 195.

²⁾ EMM. DE MARTONNE, *La Dobroudja*, Travaux de Comité d'Etude, T. II, p. 643—662.

³⁾ Trad. de archimandritul V. Puiu 1910, Vălenii de Munte.

⁴⁾ Această biserică a fost incendiată de turci în anul 1835. A. Gușu, art. ziarul „Neamul Românesc”, 6 Martie, 1918.

Din povestirea călătoriei lui Parthenie, se face dovadă că în 1839, toate satele situate pe malul drept al Dunării, dela Măcin până la Rusciuk, erau locuite numai de Români, iar în restul Dobrogei erau sate turcești.

Parthenie aduce apoi elogii țăranilor Români, care sunt foarte buni și ospitalieri și pomenește de preoții lor. El mai spune că aproape în fiecare sat e un preot, dar pe tot drumul până la Rusciuk n'a văzut de cât trei biserici mizerabile, fără pictură în interior, fără iconostas, cu icoane de hârtie. Din cauza războaelor dese dintre Ruși și Turci, o parte din Românii din dreapta Dunării s-au refugiat în Țara Românească. (p. 42 trad. Puiu).

Românii s-au plâns lui Parthenie de conduita turcilor, care sunt răi, cruzi „că ne asupresc, ne ruinează și ard bisericile noastre; ei fură obiectele prețioase, acolo unde le găsesc și distrug icoanele sfinte; noi nu putem să ne plângem nimănui. Pașa nu vrea să ne primească. Constantinopolul este departe și n'avem mijloace să ne ducem acolo...” (p. 42, trad. Puiu).

În Dobrogea s-au stabilit și plugari din Țara Românească, cunoscuți sub numele de *cojani*.

BISERICI ȘI ȘCOLI ROMANEȘTI. — Înainte de trecerea Dobrogei în stăpânirea imperiului otoman, a existat un episcopat românesc, la *Vicina*, în secolul al XIV-lea, a cărui jurisdicțiune se întindea și peste Dunăre, în Valahia orientală.

Episcopul de la *Vicina*, *Iachint*, chemat de domnul Țării Românești, la curtea sa din Argeș, a fost cel dintâi Mitropolit al acestei țări. O mitropolie a fost la *Dârstor* (Silistra).

Au fost episcopi la *Dârstor*: Portemius (1564), Antonius (1638), Macarius (1672), Atanasius (1710), Hierotens (1719), Seraphimus (1720), Grigore ș. a.

Populația creștină ortodoxă din Dobrogea veche a aparținut din epoci îndepărtate de mitropolia din Brăila.

D. N. Iorga spune că în bisericile române din Dobrogea se citeau cărți românești ¹⁾.

Un episcop a fost și la *Bogazchioi* (Cernavoda). Episcopul Neofit din această localitate, traducea în 1770 cărți din grecește în românește.

În sec. 18, episcopul Grigore al Silistrei, a trimis o scrisoare de felicitare noului Mitropolit al Țării Românești, Filaret II ²⁾.

Prințul Ghica (1660—1664) a construit Mitropolia din Silistra, pe care a restaurat-o Grigore Ghica II Vodă între anii 1748—1752; iar Ipsilante a reparat-o în anul 1777. După tradiție, Ipsilanti a asigurat venituri bisericilor române din Cernavoda și Babadag. Prințul Moruzi, în 1793 și Caragea, în 1814 ³⁾, au acordat și ei ajutoare importante bisericilor românești din Dobrogea.

¹⁾ N. Iorga, Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea, Iassy, 1917 p. 75.

²⁾ N. Iorga, Viața unui Mitropolit de altă dată, Convorbiri literare, 1901. Fasc. XI.

³⁾ V. A. Ureche, Istoria Românilor, I p. 243—246; VI, p. 60—63; X, p. 237.

În timpul dominației otomane, din consiliul vilaetelor (*Iddare Migilig*) făceau parte pe lângă reprezentanții autorităților, șefii de eparhii religioase ale tuturor confesiunilor.

Gușu Papacostea Goga spune că sub turci „cine nu avea un șef religios nu avea protector“¹⁾.

Episcopatul grecesc din Silistra și mai târziu, în sec. XIX-lea, exarhatul bulgar, au persecutat pe Români cu scopul de a-i atrage sub autoritatea lor. Exarhatul bulgar a luat ființă în anul 1870. În urma propagandei ce o făcea atât preoțimea greacă, cât și cea bulgară, comunitățile românești din Dobrogea s-au împărțit în două : o parte a trecut la biserica grecească ; iar altă parte, la cea bulgărească.

Biserica bulgară, până în anul 1862 a fost unită cu cea grecească. Românii dobrogeni țineau de Patriarhia din Constantinopol.

După înființarea exarhatului bulgar, Românii — după cum am spus — s-au dezbinat și s-au împărțit : unii, au trecut sub autoritatea religioasă a Bisericii grecești ; iar alții sub autoritatea religioasă a Bisericii bulgare.

Jurisdicția exarhatului bulgar a fost însă efemeră. Pe când Românii au construit mănăstiri și numeroase biserici, în toate părțile teritoriului dobrogean, Bulgarii n'au ridicat nicio mănăstire ; iar biserici au început să se construească după anul 1877. Mănăstirea *Cocoș* din N. V. Dobrogei, (la S. V. de Isaccea și la N. V. de satul Niculițel) a fost construită de Români între anii 1833—1885.

Trei călugări români veniți de la M. Atos : Visarion, Gherontie și Isaia, foști ucenici la Mănăstirea Neamțului din Moldova, au ales ca loc, unde să construească mănăstirea, această parte a Dobrogei, fiind încredințați că întreaga provincie de peste Dunăre va fi a Românilor. Cei trei călugări, au cumpărat pământul necesar și au construit o casă de rugăciuni, fără turle și fără clopote, așa cum a fost învoiala cu Pașa de la Tulcea.

Pe timpul dominației otomane, mănăstirile, bisericile, în formă de case de rugăciuni creștine, trebuiau să n'aibă nici turle, nici clopote.

Sultanul a dat apoi acestei modeste mănăstiri pământ de cultură în împrejurimi și unele privilegii. După legendă, din cauza unui cocoș sălbatec, care cânta în timpul când se construia, sfântul locaș, mănăstirii acesteia i s-a dat numele de „*Cocoș*“, ca și dealului din vecinătate. În anul 1842 casa de rugăciuni „*Cocoș*“ a fost mărită, în timpul stareției arhimandritului Visarion, care a murit în anul 1860.

La această mănăstire venea dese ori Pașa dela Tulcea. După moartea lui Visarion, a fost ales de către sobor, ca stareț al acestei mănăstiri, Daniil Arhimandritul, român originar din Ardeal. Clopotnița mănăstirii s-a construit între anii 1864—1883.

Pe la 1840, câțiva călugări români veniți din România și din Basarabia, au obținut învoirea mitropolitul grec din Tulcea, Dionisie,

¹⁾ *Gușu Papacostea Goga*, „În zilele redeșteptării macedo-române“, pagina 21.

să construească o mănăstire în apropiere de pâraul Cilic-Dere. Mănăstirea s-a numit „*Cilic Dere*“¹⁾. Mai târziu, la 2 km. depărtare de mănăstirea „*Cilic Dere*“, s-a întemeiat o altă mănăstire : *Cilicul Mic*, sau *Cilicul de jos*. În 1847 o mare parte dintre călugăriii români au părăsit mănăstirea *Cilic Dere* din cauza rușilor și atunci s-au adus călugărițe la ambele mănăstiri.

Bisericele românești din *Bogazchioi* (Cernavoda) și *Babadag*, în secolii XVII și XVIII au fost întreținute din donațiile Domnilor Români din Țara Românească și Moldova.

Biserica românească din Silistra a fost construită în 1863 și într'ânsa s-a oficiat în limba noastră și în bulgărește până în 1900, când Bulgarii au pus stăpânire pe ea.

Aci s-a găsit o evanghelie, în românește, tipărită în anul 1837, Pedalioane și pecetea bisericeii. Românii au pus apoi, în 1913, stăpânire pe această biserică care le-a aparținut de drept (*et ad huc lis est ad iudicem*).

În anul 1828 Românii din Babadag au construit o biserică pe care au reconstruit-o în anul 1856. Mai târziu mitropolitul bulgar, Grigore, a dat ordin să se officieze în această biserică în limba slavonă și a impus o eforie compusă din Bulgari veniți din Basarabia de Sud.

Tulcea, după ce a fost distrusă în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829, din ordinul guvernatorului turc, orașul a fost reconstituit și colonizat cu țărani aduși din satele dela gurile Dunării : Beștepe și Prislav. Biserica Sf. Nicolae a Bestepeniilor, era românească și ea a fost sprijinită de bogătașul român, Nedelcu Gâscă.

După aceea s-au construit bisericile rusă și bulgară din Tulcea.

Biserica românească a fost reconstituită, cu trei turnuri, prin subscriere publică.

Din cauza certei ce s-a iscat între partizanii mitropolitului bulgar și acei ai episcopului grec, această biserică a fost câțva timp închisă.

Românii au construit apoi la „Prislăveni“, o altă biserică, „Sfinții Impărați“, unde a oficiat, la început, institutorul C. Andrian. Biserica veche din com. *Cerna* a fost construită de Români în anul 1840.

În 1859 Românii din diferite sate din Dobrogea au strâns bani pentru construirea unei biserici la Alibechioi.

D. N. Iorga a găsit un caet cu donațiuni în 1912, în biserica din com. Azacilău (I. C. Brătianu) cu titlul următor :

„Caet pentru daruri pioase, cu ajutorul lui D-zeu, în numele Tatălui, Fiului și Sf. Duh, Amin, 1859, 16 August“.

Acela care a făcut această operă de pietate este Apostol Teodorescul.

În acest caet sunt trecuți Românii donatori din satele : Alibechioi, Cinili, Babadag, Satu Nou, Meduncu, sau Medenchiu, Ortachioi, Balaban- cea, Cerna, Nălbantu, Văcăreni, Gherbănu, Greci, Taița, Jijila, Tulcea, Zăbalu, Zafirna, Inisela.

¹⁾ În Turc. = Vale de Oțel.

Centre culturale românești, în Dobrogea, au fost la Silistra, Turtucaia, Tulcea și Babadag.

În anul 1774 s-a deschis o școală românească la Turtucaia.

După informațiile date de C. Teodorescu asupra școlilor și bisericilor române din Dobrogea, reese următoarele :

Școlile românești, care existau în 1870, în Turtucaia, Tulcea, Hârșova, Măcin, Ostrov, Mahmudia, Dăieni, Somova, Jijila, Gârliciu, Groapa Ciobanului, Peceneaga, Greci, Satul Nou, Hagighiol, Văcăreni, Niculițel etc., erau întreținute de Români, *cari formau majoritatea populațiunii*.

Învățătorii se recrutau dintre preoți, călugări, sau cărturarii orașelor și ai satelor. Se învăța în aceste școli, religia și se întrebuința alfabetul slavon, iar nu bulgar.

În 1860—1870, la Școala românească din Tulcea, C. Teodorescu citează pe dascălii Ioan Filotei (dascălul Ioniță), C. Adrian, seminarist din Brăila cu șase cl. de liceu din București, I. Costescu, seminarist din Ismail, Nicolae, sau Nifon Bălășescu, venit dela mănăstirea Căldărușani.

Aceste școli au fost fondate de Ismail-bey, muteșariful din Tulcea, care iubea pe români, considerându-i ca supuși „pacinici, muncitori și cinstiți“. El a însărcinat pe Bălășescu ca să fondeze școli în toate satele românești. Bălășescu n'a putut să înființeze multe școli. Din inițiativa mocanilor din Tulcea, s-a înființat o comunitate școlară, în frunte cu Manea Giuglea. Școala românească din Tulcea, a fost înființată înaintea celei bulgare. Școala grecească din localitate s-a înființat în anul 1860. După moartea lui Manea Giuglea, comitetul școlar din Tulcea s-a constituit din Vasile Sotirescu, preotul A. Negru, Sava Dimitriu, Vasile Avramescu, Dumitru și Petru Darie.

La Babadag a desfășurat o activitate culturală românească, ardeleanul Nifon Bălășescu, ¹⁾ care a participat la revoluția din 1848. Bălășescu a întemeiat școli românești la Tulcea, Măcin și în mai multe sate din Dobrogea. Un centru foarte important cultural românesc a fost la Silistra, unde școli românești s-au organizat pe la sfârșitul secolului al 18-lea. Între anii 1780—1790 s-au introdus, în Silistra și în împrejurimi, cărți românești tipărite la Râmnicul-Vâlcea și la Sibiu. ²⁾

Unul din dascălii români, care au lucrat mult pentru răspândirea culturii noastre, în Silistra, a fost „dascălul Petrică“, mort în anul 1859.

B. Iancof într'un studiu publicat, la Rusciuc, în 1897, recunoaște că până la sfârșitul războiului ruso-turc din 1856, în Silistra nici vorbă nu putea fi de element bulgăresc“ ³⁾

¹⁾ La școala română din Măcin a funcționat între anii 1873—1874 Nifon Bălășescu.

²⁾ Gh. Porfiriu, „Silistra“ An. I, N. 14 art. „Biserica românească din Silistra“.

³⁾ Vezi, Pericle Papahagi în „Analele Dobrogei“ Nr. 1 p. 110—114; „Școala bulgară din Silistra“.

II. — TURCO-TĂTARI

După bătălia de la Varna din 1444, Turcii au venit în masă și au colonizat Bulgaria orientală și Dobrogea. Tătarii, veniți din Bugeacul Basarabiei, s-au stabilit în Dobrogea în sec. XVI-lea. În anul 1599 — după cronicarul Walter — erau în Dobrogea 6000 de familii tătărești. Tătarii erau organizați militărește și aveau un șef (han), recunoscut de Sultanul Turciei. În anul 1856 și după acest an, s-au stabilit în Dobrogea, Tătarii din Crimeea, care au schimbat numele târgului *Carasu* în Megidia (nume dat în onoarea sultanului Abdul Medjid).

Tătarii au înființat, sau s-au stabilit în următoarele localități: Medgidia, Constanța, Anadolchioi, Cogeaia, Caramurat, Cicăci, Tașaul, Caracium, Hasancea, Omurcea, Hasiduluc, Osmanfacă, Abdulach, Ebechioi, Mahometcea, Topraisar, Muratanul mare, Muratanul Mic, Techirghiol, Mangeapunar, Duingi, Serement, Chirșlic, Ceamurli de jos, Gargalăcul Mare, Gargalăcul Mic, Toxof, Pazarlia, Ghelengic, Chiorcișmea, Tașpunar, Cochirleni, Cartalu, Terzechioi, Șiriu, Balgiu, Satișchioi, Erchesec, Topalu, Calachioi, Caraomer, Canlicicur, Dauluchioi, Hagilav, Chiragi, Valală, Delicrucci, Docuzaci, Cerchezchioi, Enghezu, Amzacea, Casicci, Ghiuvenlia, Azaplar, Carachioi, Eribiler, Sarighiol, Ačasă, Hoșcadiu, Tatlageacul Mic, Tatlageacul Mare, Perveli, Docuzol, Agemler, Bairamdede, Cavaclar, Beșaul, Merdevenli-punar, Mulciova ș. a. În 1850 singurul sat tătăresc pe malul Dunării, citat de Ion Ionescu dela Brad, în lucrarea sa, este *Boascic*. Tătarii erau obișnuiți cu stăp.

Tătarii, care purtau numele propriu de *Gogii*, au fondat în Dobrogea satul Cogelac (fost Gogielac).

Au mai locuit în Dobrogea și un neam de rasă mongolă, care se numea *Mongoli*. La 6 km. E. de Seimenii Mari sunt urmele unui sat care s-a numit *Mongol*.

După tradiție Mongolii aceștia erau „mici la statură, cârni, cu fața ca un bot de câine”.¹⁾

III. — BULGARII

Bulgarii s-au stabilit în Dobrogea, ca coloniști, în cursul secolului al XIX-lea. O parte din Bulgari a venit, dela N. din Rusia (Basarabia); iar altă parte, de la Sud, din Balcani și din împrejurimile Varnei. Despre Bulgarii, cari s-au stabilit, ca coloni, în N. Dobrogei, în anul 1828, d. N. Iorga scrie²⁾:

„Bulgarii din jud. Tulcea prezintă același caracter de coloni veniți pentru a obține pământuri; ei au evitat malul Dunării expus inundațiilor. Plecați din Basarabia, în timpul primei jumătăți a secolului trecut, acești muncitori s-au coborât până la capul Midia, după ce au depășit linia militară turcă a Babadagului”.

Zeci de mii de bulgari au emigrat din Bulgaria în Basarabia de sud.

¹⁾ Ion Ionescu de la Brad, op. cit.

Victor Morfeș, Balta Ialomitei, Analele Dobrogei, An. V și VI. 1925.

²⁾ „La Dobrogea Roumaine” Art. N. Iorga, București, 1919.

Mulți din acești Bulgari, au fost transportați, în timpul războaelor dintre Ruși și Turci, cu forța, de către ruși în sudul Basarabiei, care fusese părăsit de Tătari. După A. P. Arbore, acest transport s-a făcut în masă.¹⁾

Istoricul român, Nicolae Bălcescu, a călătorit în 1849 în peninsula Balcanică. Intr'o scrisoare adresată lui Ion Ghica, iată ce comunicare importantă face Nicolae Bălcescu, într'o epocă când statul bulgar nu exista și când Românii nu stăpâneau Dobrogea :

„In Bulgaria m'a mirat foarte mult, neîntâlnind din Balcani până în Dunăre niciun sat bulgăresc, ci numai sate românești.

Unde sunt Bulgarii ? În Bulgaria se află puțini prin orașe, apoi între Vidin și Niș și dincolo de Balcani“ (Scrisori către Ion Ghica, din 14 Iulie 1849).

După notele publicate de Gușu în ziarul „România“²⁾, Bulgarii bătrâni din N. Dobrogei, au recunoscut că au venit din părțile Târnovei, după războiul ruso-turc din 1806—1812, în Basarabia de sud, în grupuri de mai multe familii (clanuri). A doua generație a acestor familii de Bulgari — ca să nu facă serviciul militar — a trecut Dunărea, în N. Dobrogei. Bulgarii s-au stabilit în jurul satelor tătărești :

Ienichioi, Sfanulei (?), Congaz (6 fam.), Ciamurlia-de-Sus, numit și Ali-bey, după numele proprietarului (10 fam.), Eschibaba (400 loc.), Beidaud (Bey-Daod, Bey Daud, sau David), locuită de Găgăuții veniți odată cu Bulgarii din S. Basarabiei. *In acea epocă nu se vorbea în Dobrogea de cât românește și turcește.*

I. Ionescu de la Brad scria în 1850 :

*„Bulgarii sunt veniți în Dobrogea de 20 ani ; ei au părăsit pământurile ingrate pentru cele mai productive pe care le-au găsit în ceastă țară“.*³⁾

Ionescu a găsit în Dobrogea de sud : 110 case în Bazargic, aparținând Bulgarilor din totalul de 40 și în toată „caza“, cuprinzând 89 de sate, 1.230 case turcești, 143 arabe și numai 120 bulgare.

La Balçic n'a găsit nici un bulgar.

Specialistul bulgar Miletici, recunoaște că numeroși Bulgari au venit din regiunile Șumla, Provadia și Razgrad, în Dobrogea, după războiul ruso-turc din 1828 :

„Numeroase așezări noi din Dobrogea și din județul Silistra au fost fondate de emigranții din regiunile Șumla, Provadia și Razgrad, la începutul secolului al XIX-lea și chiar după războiul ruso-turc din 1828“ Miletici mai spune că, în afară de Găgăuți (Gagovți) și de puține colonii grecești, restul populațiunii creștine din jud. Varna, Balçic, Dobrici și în mare parte din jud. Novi-Bazar, Provadia, Curtbunar și SILISTRA, CA ȘI DIN INTREAGA DOBROGE, ESTE COLONIZARE RECENTA, CARE NU TRECE DE

¹⁾ A. P. Arbore, Așezările Bulgarilor, Archiva Dobrogei, 1916.

²⁾ Ziarul „România“, Nr. 345.

³⁾ Voyage dans la Dobrodja, 1850, Constantinopole.

100 DE ANI ; IAR IN CAZURI EXTREME, NU TRECE DE 150 DE ANI ¹⁾

Acelaș Miletici face următoarea importantă constatare :

„In Dobrogea română populația bulgară este datorită coloni-zărilor recente de la sfârșitul secolului precedent (XVIII) și chiar din epoca războiului ruso-româno-turc“ (1877—1878).

„...A CREDE CA IN DOBROGEA AR EXISTA, EXCEP-ȚIE FACAND PENTRU ORAȘE, O VECHE POPULAȚIE BUL-GARA, ACEASTA AR INSEMNA SA NE INȘELAM PE NOI INȘINE“ ²⁾

In „*Etats du Danube et des Balkans*“ din 1888 (Guides-Ioanne) cetim :

„Populația Deliormanului este aproape exclusiv compusă din Turci... Populația bulgară nu apare de cât în vecinătatea Dunării pe pantele pe care platoul Deliormanului se coboară către fluviu“.

In raportul lui Mirza Said Pașa, din anul 1856, adresat Marelui Vizir, se constată că populația Dobrogei e compusă din Turci, Tătari și Circasieni ; apoi din Români, Găgăuți și Lipoveni. *Mirza Said Pașa nu pomeniște de Bulgari.*

IV. — CAZACII ZAPOROJANI ȘI LIPOVENII

Cazacii, în evul mediu, au venit la gurile Dunării și în por-turile dunărene, în calitate de comercianți. Ei se aprovizionau din apele dobrogene cu pește, și cu grâne pe care le vindeau în satele din Ucraina și Polonia. Până la sfârșitul sec. XVI-lea, Ucraina între Nistru și Nipru era pustie, fertilul său pământ *cernosiom* era necultivat.

Cazacii zaporojani stabiliți la cataractele și gurile Niprului aveau o puternică organizație religioasă militară, în genul ordinului cavalerilor teutoni, sau a ordinului cavalerilor de Malta. Din rân-sidurile lor se recrutau comercianții numiți *ciumak-i*.

Corăbiile cazacilor, veneau în porturile Mării Negre și ale Dunărei. Adese-ori cazacii făceau acte de piraterie în Marea Neagră.

Intr'un cântec popular căzăcesc, popularizat de faimoșii *Kobzari* ucrainieni, se vorbește de aventurile lui Alexe Popovici, tovarășul lui Zbo-rovski ³⁾.

Din balada, „Alexe Popovici și furtuna pe Marea Neagră“, care a fost publicată de Antonovicz și Dragomanov, reproducem următoarele :

„Acolo pe Marea Neagră pe o piatră albă șade un șoim luminos și suspină cu jale, privind îngrijorat la Marea Neagră. Nu va fi bine pe Marea Neagră, căci furtuna cea rea se ridică, împrăștiind în trei părți lun-trile cele voinicești ale cazacilor ; o parte din ele spre țara Bilarapească

¹⁾ MILETISCH, *Das Ost — bulgarische, Schriften der Balkan — Kom-mission*. Ling Abth. Vienne 1903, col. 19, 23.

²⁾ Staroto bilgarsco naselanie v sévroizotschina Bulgaria, Sofia, 1902, p. 6 și 168, după A. P. Arbore (citată).

³⁾ *Alfred Rambaud*, *Les Chansons de l'Ukraine*. Revue des Deux Mondes. Tome Neuvième. p. 825. Paris 1875.

care mai târziu te va mușca în chip primejdios. Dușmănia lor luase deja o înfățișare îngrijitoare pentru autorități. Mulțumită înțeleptelor măsuri ale lui Raif-effendi, care aduse o garnizoană în oraș, liniștea nu mai poate fi turburată fără pedapsă.

Am onoare, (ss) Korsak

II. Tulcea, 6 Octombrie 1849.

„Am trimis cu corabia precedentă un mic memoriu asupra nevoii de a așeza coloniști în provincia Dobrogea. Azi adaug o listă a satelor din Dobrogea locuite în întregime, sau în parte de Ruteni (Malo-Ruși) în cea mai mare parte agricultori. Pentru a avea totalitatea populației rutene din Dobrogea, ar trebui să adăugăm și pe cei ce locuiesc în orașe, precum și pe cei fără locuință stabilă, cari se ocupă cu pescuitul în diferitele brațe ale Dunării de jos, precum și pe insulele (ostrov) și lacurile (limane) formate din acest fluviu. Însă lista mea care a fost alcătuită cu un scop agricol și anume ca să slujească proiectului de așezare a coloniștilor în provincia Dobrogei...

Listă a satelor locuite de Cazaci în Dobrogea:

1) *Cercul Tulcea*: Kichla, Partici (Portița), Prislav, Telita, Frikatek (Frecăței), Katalu, Kalichioi, Hagi Ghenli, Bestere, Schanșea, *Cercul Isaceea*: Rakelda (pe Dunăre), Lukavița, Mandanchioi. Zamfirka, Hangiarca. 2) *Cercul Măcin*: Jijila, Pisica, Zatoka, Gheciț. Azacila, Turcoy (Turcoaia), Cincilar, Pecinagiu (Peceneaga). Ak Punar. Grecka, Kamen (pe Dunăre). 3) *Cercul Babadah*: Ortachioi, Cirkanova, Tekē. Kamen, Slava, Kavgagia, Beidaud, Ciamurli, Amangi (Hamangia), Kolmi bugeak, Tirilevca, Kișla, Karabanchioi, Ienisele, Siriteni, Sata-nova (Satul Nou), Kember, Kazabchioi, Periklia, Tavșeret. 4) *Cercul Kiustengea*: Seimeni, Kokerliu, Boaschioi, Ienichioi, Rasova, Anadolchioi, Satihchioi, Sutghiol (pe M. Neagră). 5) *Cercul Hârșova*: Ostrov, Daiachioi (Dăeni), Gropa Ciovan (Groapă Ciohanului), Topal, Seimeni, Dizdilar. 6) *Cercul Mangalia*: Tașlibunar, Tuzli. 7) *Cercul Silistra*: Beilik, Preiova (Perjoaia), Adachioi, Parachioi, Kalipietro, Sata-nova, pe lac (Satul Nou), Badjach, Haidemir, Popchioi, Tatarica. Cazacii, numiți de unii pe nedrept Lipoveni, sau Ruși, și care s-au stabilit în regiunea lagunelor, se mai numesc „*Haholi*” (de altă credință). Acești cazaci fac parte din secta „raskolnicilor”. Majoritatea lor a venit din regiunea cataractelor Niprului.

Lipovenii, din cauza persecutiilor religioase din Rusia, s-au stabilit în Dobrogea de N. în cursul sec. al 18-lea.

V. — GERMANII

În anul 1841 au apărut în Dobrogea cei d'întâi Germani, veniți din Berezina, Leipzig și din alte colonii din Rusia, cari s-au stabilit, la *Măcin* și apoi la *Acpunar*.

În notele de drum ale profesorului Karl Koch din Dobrogea, se spune că a întâlnit drumeți germani, la Cernavoda, veniți din Basarabia, care i-au comunicat că 300 de familii germane din Rusia, au cerut permisiunea autorităților turcești să se stabilească în Dobrogea, dar această cerere le-a fost refuzată.

Câteva familii germane s-au stabilit, însă, la Silistra.

În 1848 o parte din germanii din „Satul nemțesc” din apropierea Brăilei, au trecut Dunărea, în Dobrogea de nord și s-au stabilit la *Acpunar*. Ei au fost conduși de Adam Kuhn. Pe la 1848 coloniștii germani din Acpunar, din cauza persecutiilor ce le sufereau din partea turcilor, au părăsit această localitate.

Un număr relativ mare de coloniști germani, — șvabi catolici—

s-au stabilit după 1842 în orașul Tulcea și în com. *Malcoci*, situată la 6—7 km. est de Tulcea. Germanii din Malcoci au venit din guvernământul rus, Cherson. Printre cele 20—25 familii se găseau și câteva familii din Alsacia.

În anul 1856 — spune C. Allard ¹⁾ — se găseau stabiliți în Tulcea, vreo sută de familii germane. Una din străzile acestui oraș — actuaia str. Mircea — se numea pe-atunci „strada nemțească“. Karl Peters, care a vizitat Dobrogea în 1864, vorbește de prosperitatea coloniei germane din Malcoci. În vara anului 1848, o parte din coloniștii din *Acpunar* au fondat com. *Atmagea* (24 km. W. de Babadag și 10 km. S.-E. de com. Acpunar), care în acea epocă era acoperită de păduri. Fondatorul acestei colonii a fost Adam Kühn.

La 9 Aug. 1860 guvernul turc a dat autorizare germanilor din Atmagea ca să-și construiască o biserică.

Năvălind tătarii și cerchezii, în Dobrogea, în urma războiului din Crimeea, o mare parte din coloniștii germani din Atmagea au fost siliți să emigreze. Cerchezii au luat materialul de construcție al bisericei germane din Atmagea și l-au transportat în satul lor din vecinătate, *Slava-Cercheză*, pentru a construi o geamie.

În vara anului 1857, 7—8 familii germane, au format o colonie aparte în satul *Cataloi* (12 km. N. de Babadag). În această colonie s-au așezat și câteva familii de francezi. După zece ani au mai venit, aci 7—8 familii germane din Galiția.

În anul 1857 câteva familii germane din Germania de Nord, s-au așezat în com. *Ciucurova* (7 km. S.-E. de Atmagea).

În 1873 alți germani, veniți din Rusia s-au stabilit în com. *Cozealac*, *Tariverde* și *Facria*.

La Tarivedre au venit, în 1873 sau 1874, 44 familii germane din Basarabia, — majoritate șvăbești. Coloniștii germani din *Facria* s-au instalat în această localitate în iarna anului 1873. ²⁾

VI. — CERCHEZII, LAZII, ARABII, GĂGĂUȚII ȘI HIRCOII

Alte populațiuni care s-au stabilit — însă în număr mai mic în Dobrogea — în cursul sec. XVIII și XIX, au fost *Cerchezii*, *Lazii*, *Arabii* și *Găgăuții*.

Cerchezii s-au stabilit la Alibeichioi, Malcoci, Sarapcea, Punar, Topolog-cherchez, Dedebalâ, Dolufaci, Slava cercheză, ș. a.

Găgăuții au venit, în Dobrogea, de la S. în cursul sec. XVIII. Originea lor este necunoscută, — după unii, Găgăuții ar fi rămășițe cumane; după alții ar fi creștini mahomedanizați, înrudiți cu Bulgarii. Ei s-au așezat, în mic număr în câteva sate de pe litoralul M. Negre.

Lazii cumpărau cu sila și pe prețuri ridicole, grânele țăranilor noștri, în porturile Brăila și Galați.

¹⁾ C. ALLARD, *Souvenirs d'Orient, La Bulgarie orientale*. Paris, 1864, pag. 105.

²⁾ Acești coloniști au făcut parte până în anul 1873 din colonia germană, Paris (Basarabia de sud).

Raicevici spune că Lazii erau ieniceri și ei se lăudau cu actele lor de brigandaj. Lazul nu se mulțumea numai să jefuiască, dar și așasina.

P. S. Aurelian în lucrarea sa „*Schițe asupra stării economice a României în secolul al opt-spre-zecelea*” scrie :

„Lazii vin și astăzi în Dobrogea, unde se îndeletnicesc în special cu cultura tutunului“. Lazii, veniți din Aasia Mică, au înființat, în Dobrogea, satul *Lazmahale* (mahalaua lazilor).

Grecii erau stabiliți în porturile maritime și se ocupau cu negoțul. *Hircoii*, sau *Jrcoii*, de origine necunoscută, considerați de turci, *erlis* (arborigeni) erau așezați în număr mic în N. E. Dobrogei.

Condițiile de stabilire a coloniștilor străini. — Care au fost condițiile de stabilire a coloniștilor străini, în Dobrogea, sub dominația otomană, în sec. 19-lea ?

Coloniștii făceau jurământ de credință Sultanului ca să primească însușirea de „supuși ai imperiului“ și erau datori să respecte toate legile și regulamentele aflate în vigoare și să se supună autorității Cazalei și ale Sangiacului de care depindeau satele, sau târgurile unde erau autorizați să se stabilească. Coloniștilor așezați pe pământurile disponibile ale statului, li se acorda, în mod gratuit, pământ pentru cultură, dar ei n'aveau dreptul, timp de 20 ani, ca să vândă acest pământ. Fiecare familie de coloniști trebuia să aibă 60 medgidii-aur. ¹⁾

Fiecare oraș, sau comună, avea teritoriul său asupra căruia — după categoria pământurilor *metruke*, *mevat*, sau *miriie* din care se compunea — obștea locuitorilor avea drept de folosință. Limitele circumscripțiilor comunelor erau determinate prin actele de delimitare ce unele din ele le aveau prin tablourile cadastrale alcătuite pe cazale, sau sangiac și aflate în arhivele imperiale (*Defter-Khane*), sau ale vilaietului, sau prin limitele comunelor învecinate.

Impărțirea administrativă. — În sec. XIX, Dobrogea era un sangeac, împărțit, din punctul de vedere administrativ în 9 cazale : Tulcea, Isaccea, Măcin, Hârșova, Babadag, Kiustenge, Mangalia, Balic, Hagi-Oglu-Pazargic (Bazargic). Muteșariful sangiacului era ajutat de un consiliu (*medjlisi-idareiliva*) și de un sfat compus din delegații cazalelor (*medjlisi-idareicaza*). Comuna era administrată de un primar (*muktar*, *subașa*).

POPULAȚIA DUPĂ NAȚIONALITĂȚI ÎN 1850—1878. — După statistica lui I. Ionescu (1850) din Dobrogea veche, iată cifrele populațiunii, după naționalități :

1. *Circ. Tulcea* : Români, 1290; Bulgari, 200; Turci, 105; Lipoveni, 250; Cazaci, 787; Greci, 200; Țigani, 20; Germani, 50; Armeni, 30; Evrei, 30. — Total, 2.962.

¹⁾ Vezi condițiile statornicite de guvernul imperial otoman în anul 1273 (1857), în Turcia, pentru coloniile străine.

2. *Circ. Isaccea* : Români, 363; Turci, 183; Cazaci, 163; Greci, 29; Țigani, 23; Armeni, 3; Evrei, 20. — Total 784.

3. *Circ. Măcin* : Români, 591; Bulgari, 92; Turci, 501; Tătari, 15; Lipoveni, 93; Cazaci, 25; Greci, 20; Țigani, 23; Germani, 1; Armeni, 3. Total 1.364.

4. *Hârșova* : Români, 496; Turci, 165; Tătari, 688; Țigani, 6; Germani, 8. — Total, 1.363.

5. *Circ. Babadag* : Români, 674; Bulgari, 871; Turci, 557; Tătari, 1.075; Lipoveni, 40; Cazaci, 117; Greci, 1; Țigani, 100; Armeni, 40; Evrei, 60. — Total, 3.544.

6. *Circ. Kiustenge* : Români, 242; Bulgari, 26; Turci, 325; Tătari, 442; Lipoveni, 364. — Total, 1.426.

7. *Circ. Mangalia* : Bulgari, 5; Turci, 405; Tătari, 5. — Total : 415.

Total general. — Numărul comunelor : 245; Tulcea, 9; Isaccea, 11; Măcin, 18; Hârșova, 38; Babadag, 71; Kiustenge, 37; Mangalia, 36.

Totalul familiilor : Români, 2.656; Bulgari, 1.194; Turci, 2.268; Tătari, 2.225; Lipoveni, 747; Cazaci, 1.092; Greci, 250; Țigani, 172; Germani, 59; Armeni, 76; Evrei, 119. — Total general : 11.858.

El citează numele satelor dispărute (locuite de Români) : Preslav, Beștepe român, Dunavăț, Satul-Nou, Sgrița, Cernichioi, Fântâna Nedelei, Mânjina, Rosești, Caladuca, Rumbeca, Molodița, Topolos, Straja, Zavalu, Stancele, Vistierul, Hăsănești, Tortoman, Peștera...

Apoi satele locuite de Români : Somova, Rachel, Pisica, Luncavița, Văcăreni, Garvan, Jijila, Taița, Niculițel, Cilic, Agighiol, Zabanca, Saviighiol, Zebil, Bedje, Cinili, Dăeni, (unde a fost un conflict între locuitori și trupele prințului Munteniei la începutul sec. XVII); Gârliciu, Groapa Ciobanului, Topala, Seimeni, Cochirleni, Rosova, Ienisala, Steriu, Zabancia, Cășla, Zatoca, Greci, Frecăței, Salica, Hafsaular, Chirgila (Jijila?).

Populațiunea română atingea cifra de 27.611 loc. (2656 fam.) față de 4.800 fam. turcești, 2.225 tătărești, 2.214 bulgare și 1.092 rusești (cazaci).

În anul 1878, guvernatorul rus al Dobrogei *Bieloserkovisch*, a întocmit o statistică a populațiunei acestei provincii, dar pe care n'a avut timpul să o completeze.

Ne-a rămas însă date prețioase statistice relative la circumscriptiile : Tulcea, Măcin, Hârșova, Babadag, Kiustenge, Megidia și Sulina. În aceste circ, au fost 15.719 șefi de familii, dintre care, 5.542 români și 4.750 bulgari.

În jud. Tulcea : 3.973 șefi de familii români (32% din populația totală și 3.691 șefi de familie bulgari (29.7% din totalul populației).

Cum în celelalte regiuni ale Dobrogei (Cernavoda și Silistra) era o massă compactă românească, REZULTA CA ÎNAINTE DE ANEXAREA DOBROGEI, LA ROMANIA, POPULAȚIUNEA ROMANA A PROVINCIEI, FORMA GRUPUL CEL MAI IMPORTANT, FAȚA DE CELELALTE NAȚIONALITAȚI.

În anul 1878 — după Strat — populația Dobrogei a fost de 300.000 loc. *Romulus Seișanu*. — „Dobrogea“.

cuitori : de 222.562 — după Ubicini — dintre care 134.662 turco-tătari și 87.900 alte naționalități.

Iată statistica lui Ubicini¹⁾ din anul 1878 (sub dominația otomană) :

C a z a	Orașe, târguri, sate	Musul- mani	Nemu- sulmani	Total
Tulcea	17	2.838	15.426	18.264
Isaccea	10	68 ⁶	5.298	5.366
Chilia (delta)	9	31.412	30.022	61.434
Sulina (delta)	12	31.900	602	32.502
Mahmudia	10	12.248	17.868	30.116
Babadag	58	24.625	7.344	31.996
Măcin	26	24.044	1.818	25.862
Kiustengea (Constanța)	34	2.790	5.196	7.986
Hârșova	39	326	1.700	2.026
Medgidia	56	4.384	2.626	7.010
Total	271	134.662	87.900	222.562

Plus 20.000 loc., care după Ubicini locuiau în sudul Dobrogei (est de Silistra și sud de Mangalia). — Total general : 242.562 locuitori.

Doltain (Revue de géogr. din 1878) evaluează pop. Dobrogei din acel an la 136.632 loc., dintre care 30.000—35.000 Români : iar Dimitrie Sturza, evaluează pop. acestei provincii din acel an, la 150.295 loc.

DOBROGEA ÎN SECOLUL XIX

În 1837, Moltke²⁾ a vizitat Dobrogea. El a scris : „Țara este un pustiu despre care Europeanii abia și-ar face o idee ; socotindu-se și populația orașelor, abia 3 locuitori pe mila pătrată.

După I. Ionescu, portul Balcului era aproape pustiu. El spune că cheiul era frumos pavat cu piatră (à la Trieste), iar năureața moschee nu era frecventată de credincioși.

Mangalia nu era decât „un oraș distrus acum 20 ani“ și din vechile întărituri de marmură, ca și cele dela Civitavecchia — după mărturisirea bătrânilor — nu oferea nici chiar ruine interesante.

„Kustenje era un sat de pescari“

Niculitel avea pe lângă resturile unei fortărețe romane, pe care locuitorii o numeau „Traian“, o biserică asemănătoare cu un templu păgân, un bălcu foarte însuflețit.

Raportul lui Saud Pașa, din anul 1856, adresat Marelui Vizir :

„Întreaga Dobroge, dar mai ales partea care se întinde dincoace de Asarlâk, prezintă toate caracterelor stepei : nu se găsește apă decât la 60—80 m. adâncime. Vegetația aproape lipsește și aceea care există aparține florei stepelor : terenul este accidentat și colinele acoperite de stânci. Nu se vede un arbore cât poți cuprinde cu privirea, dar ceea ce atrage atenția sunt numeroasele turme și cirezi de vite — mai ales cai — calul dobrogean, celebrat de poet, capre, vite cornute și mai cu seamă oi din speciile cele mai variate.

„Apoi tot soiul de animale sălbatece, lupi, vulpi, etc. Păsări : vulturi, lebede, rațe sălbatece, etc. Numeroase reptile și mai cu seamă șerpi.

Vânturile suflă în permanență și cu cea mai mare violență : iarna începe în Octombrie și până în luna Marte, vântul dela Nord nu încetează să sufle. Ninsoarea cade rar, dar când vine viscolul, sârmanii oameni nu

¹⁾ Ubicini, Revue de géographie, Paris. 1879.

²⁾ Lettres du Maréchal de Moltke, trad. din l. ger. de A. Marchand, Paris, 1877.

mai ies din casele lor, dacă ar fi *pelivan* (voinic) omul n'ar rezista și cre-dincioșii l-ar găsi a doua zi înghețat, pe marginea drumului. În timpul verei, este vântul de Sud care suflă cu furie; cu toate că e mai puțin frecvent, el suflă cu mare violență și aruncă jos minaretele. Vântul acesta, adese-ori, e atât de cald, în cât înăbușă respirația. Se afirmă că în timpul marilor furtuni, s-a văzut căzând grăunțe de nisip, ca acelea din pustiul african. Și nu e vară ca acest vânt să nu sufle măcar odată în Dobrogea. Românii îl numesc *Sărăcilă*...”

Un alt călător, *Dr. Camille Allard* scrie: ¹⁾ „Astăzi, câteva sute de soci și „rar câte un arbor roditor prin sate, sunt singurii arbori ce se întâlnesc „aci: „pretutindeni călăreții dispar aproape cu totul în mijlocul fânului „de o înălțime necunoscută în Occident. Fertilitatea naturală este așa de „mare în cât armata franceză în 1855 a putut scoate 100.000 tone de fân „din o întindere de 10 km. p.

„Din Marte până în Noembrie, turmele indigenilor trăesc pe acest „platou, cantitatea relativ minimă a nutrețului trebuincios pentru vite în „timpul celor patru luni de iarnă se recoltă la sfârșitul lui Iunie.

„Locuitorii nu cosesc de cât strictul trebuincios vitelor. iar restul se „usucă pe loc și către sfârșitul lui August încep a isbucni acele imense „incendii, cari nu se opresc de cât din lipsa materialului arzător.

„Nimic nu ne-ar putea da o idee despre aceste incendii pe care ful- „gerul, o scântee din ciubuc, un foc de bivouac, aprind într'o zi și durează „mai multe luni. întinzându-se pe spații de mai bine de 40 mile p. Aspectul „lării se schimbă cu totul după incendiu; focul lasă descoperite pietre tu- „mularii, mine la suprafața pământului, schelete de animale, de cari pă- „mântul este acoperit în anumite locuri și se văd mii de drumuri fantas- „tice, după cum vântul a împins flăcările când într'o direcție, când în alta.

„Dar vegetațiunea nu întârzie a se ivi și covorul care acopere pă- „mântul trece prin toate nuanțele posibile, de la negrul cel mai întunecat „până la verdele cel mai frumos.

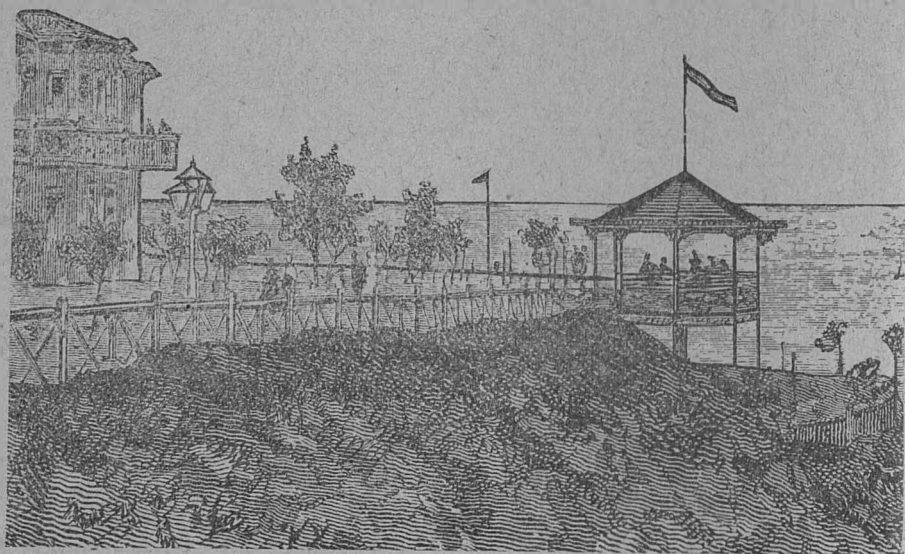
„Dobrogea, care se întinde dela Deli-Orman până în munții Babada- „gului, este țara stepelor: regiune unde nu sunt arbori: o succesiune de „platouri ondulate, separate prin văi rușin adânci și care se sfârșesc prin „platouri înalte, terminate prin vârfuri, în apropierea Dunărei și Mării „Negre. Această întinsă și fertilă câmpie este aproape deșartă, locuită ici „coale de Tătari păstori și de Români, pe malurile Dunărei. Populațiunea „bulgară e puțin numeroasă, afără numai dacă se consideră și o parte din „populația turcă, descendentă din bulgari renegați. (Găgăuți cari vorbesc „turcește și se rog creștinește). Mari lanuri de iarbă gălbue, acopereau solul „ușor undulat dintre Dunăre și Măre. Căldura este împovărătoare și nimic „nu făcea să oprească ochiul ostenit de această lumină strălucitoare: Tu- „muli, dintre care unii aveau pe vârfurile lor semnale geodesice, puse de „ofițerii austriaci, răsăreau ici și colo la orizont. Tăcerea era turburată „numai de cântecul jalnic al ciocârliei, de strigătul pitpalacului și cio- „cănitul berzelor, ale căror capete apăreau grave de-asupra înaltelor ierburi. „din timp în timp o pasăre se înălța, un vultur sau vre-un eret se arunca „ca o săgeată pe pământ și mișcările precipitate ale spicelor și ierburilor „arătau groaza părții celei slabe a populațiunei steei. Impresiunea ce o „resimțea sufletul la întâia vedere a acestor câmpii deșarte, reamintea că- „lătorului vastele singurătăți ale oceanului, dar sgomotul manevrei, mișca- „rea de pe punte, sunt pe mare continuu isvoare de distracții; nimic nu „insufletește măreția monotonie a stepelor de cât strigătele animalelor săl- „batice și îndepărtatul muget al vântului”.

¹⁾ La Bulgarie orientale 1864; Mission médicale dans la Tartarie Dobroudcha.

Constanța în anul 1879

Aspectul portului în anul 1879

Bulevardul din Constanța în anul 1879.

P A R T E A III-a

CUM A FOST INCOROPORATĂ DOBROGEA LA ROMÂNIA

Tratatul dela San-Ștefano. — Congresul și tratatul dela Berlin. — Istoria unei frontiere.

În art. XIX din tratatul dela San-Stefano, pe care Rusia îl impusese Turciei, împotriva voinței marilor puteri și a României, se spunea că pentru despăgubirea în valoare de 410 milioane de ruble, cuvenită Rusiei, Turcia va ceda, între altele, următoarele teritorii:

a) „Sangiacul Tulcei, adică districtele (cazas) Kilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova. Kustendje și Medgidie, precum și insulele deltei Dunărei și insula Șerpilor.

„Rusia neavând dorința de a anexa acest teritoriu, nici insulele deltei, își rezervă facultatea de a le schimba pe partea din Basarabia, desprinsă de la teritoriul rusesc prin tratatul dela 1856 și mărginită la sud prin talvegul brațului Chilia și gura râului Stari-Stambul.

„Chestiunea împărțirii apelor și a pescuitului va trebui să fie regulată de o comisiune ruso-română în termen de un an dela ratificarea tratatului de pace”¹⁾.

Textul acestui tratat a apărut în „Journal de St. Petersbourg” Martie 1878 și prin acest ziar, trimis guvernului român de generalul prinț Ghica, ministrul Țării la St. Petersburg, am aflat și noi de cuprinsul lui.

„România a protestat împotriva modului de a proceda al Rusiei și în special împotriva retrocedării celor trei județe basarabene. Guvernul român a atras atenția guvernului rus că, parlamentul și țara s-au pronunțat împotriva acestei tranzacții considerată ca dezastruoasă din toate punctele de vedere pentru statul nostru.

„Cea mai principală din reclamațiile noastre împotriva Porței a fost, fără contrazicere, revindicarea gurilor Dunării, care, după ce ne-a aparținut vreme de două secole, au fost ilegal alienate de Turcia prin tratatele dela București și dela Adrianopol și care, după ce ne-au fost din nou restituite prin pacea din 1856, ne-au fost iarăși smulse prin protocolul din 6 Ianuarie 1857.

„Această nouă nedreptate a ridicat reclamații neincetate din partea

¹⁾ Textul *Trat. Martens*, Nouveau recueil, 2-me serie, t. III, p. 246—256.

noastră, — rămase fără rezultat timp de peste doi ani : eram în drept să credem că, prin propriile noastre arme am câștigat deplin retrocedarea acelei părți din teritoriul nostru. Decepția noastră a fost culminată când am văzut că prin art. 18 al tratatului dela San-Stefano, Rusia detase dela imperiul otoman Delta Dunării, nu pentru a o remite României, căreia îi aparține de drept dar pentru a și-o apropia, ca apoi să o schimbe fără voia noastră, contra Basarabiei, această parte a pământului nostru, care singură ne poate asigura dominația liberă și eficientă a gurilor marelui fluviu. Nu se poate spune, în realitate, că nu Turcia învinsă, este aceea care plătește imperiului rus cheltuielile de război, reprezentate prin Delta Dunării, ci România ¹⁾”.

CONGRESUL ȘI TRATATUL DE PACE DELA BERLIN

Intrunindu-se congresul din Berlin, în vederea stabilirii condițiilor păcii între Rusia, România și imperiul otoman, precum și a noului regulament din Europa sud-estică, guvernul român a trimis acestui congres un memoriu. În acest memoriu el cerea :

- 1) Nicio părțică de teritoriu să nu se deslipească dela statul român ;
- 2) România să nu servească armatelor ruse ca drum de trecere ;
- 3) Principatul României, în puterea drepturilor sale seculare, ia din nou în stăpânire insulele Dunărei și gurile Dunărei, d'împreună cu insula Șerpilor.
- 4) România să primească o justă despăgubire ;
- 5) Independența țării să fie solemn recunoscută de către marile puteri ; iar teritoriul ei să fie declarat neutral.

Membrii congresului au comunicat însă delegaților României — Ion C. Brătianu și Mihail Cogălniceanu — că România să considere retrocedarea Basarabiei de sud ca un fapt îndeplinit.

La congresul dela Berlin, Disraeli, contele Beaconsfield, primul ministru și delegatul Angliei, a protestat împotriva art. 19 din tratatul dela San-Stefano, afirmând că rectificările de frontiere făcute prin tratatul dela Paris au fost destinate, atunci „ca să asigure mai bine libertatea navigațiunii pe Dunăre“. Delegatul rus, al doilea plenipotențiar, contele Șuvalov, a declarat că Rusia oferă României, în schimbul celor 3 județe din Basarabia, un teritoriu mai vast decât acela retrocedat...

Bismarck s-a asociat la opinia plenipotențiarilor ruși.

După ce delegatul României, Mihail Cogălniceanu, a expus congresului punctul de vedere al României, Waddington, ministrul de externe și primul plenipotențiar al Franței, a cerut ca să se dea României juste compensații. Delegatul Italiei a sugerat ideea sporirii teritoriului Dobrogei, ce va fi cedat României. El a propus ca și Silistra să facă parte din Dobrogea română. Și această propunere a fost combătută de plenipotențiarilor ruși, sub cuvânt că „Dobrogea reprezintă o valoare mai mare decât cele trei județe basarabene“. Singura concesie acordată României a fost adăugarea la teritoriul Dobrogei, a districtului Mangalia și a insulei Șerpilor.

¹⁾ Coresp. diplomatique N. 614, p. 276—284.

*„Înalta Adunare, — a declarat Bismarck — recunoaște independența României cu condiția ca România să accepte în schimbul Basarabiei, Dobrogea“.*¹⁾

În ziua de 28 Iunie 1878, Vârnăv-Liteanu, ministrul României la Berlin, a telegrafiat guvernului din București că pentru frontiera de sud a Dobrogei, comisiunea însărcinată de congresul păcii, a stabilit principiul următor : frontiera va începe cam dela 5 km. sud de portul Mangalia și se va termina aproape de Silistra, în așa mod, în cât România va putea comunica cu Dobrogea „dela Călărași peste insul Balta“.

Toți membrii comisiunei — afară de reprezentantul Rusiei — au aprobat acest principiu.

Tratatul dela Berlin s'a încheiat la 13 Iulie 1878. Art. 45 și 46 din acest tratat privesc retrocedarea Basarabiei de sud Rusiei și anexarea Dobrogei la România :

„Art. 45. — Principatul României retrocedează M. S. Impăratul Rusiei partea din ținutul Basarabiei care a fost despărțită de Rusia în urma Tratatului dela Paris din 1856.

Art. 46. — Atât insulele formând Delta Dunărei, cât și insula Șerpilor, sandjacul Tulcei, cuprinzând districtele (cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Constanța, Medjidie, sunt adăugate României. Principatul mai primește teritoriul situat în sudul Dobrogei până la o linie pornind din estul Silistrei și terminându-se la Marea-Neagră, la sudul Mangaliei.

Linia frontierei va fi determinată la fața locului de către Comisiunea europeană numită pentru delimitarea Bulgariei“.

În art. II din tratat se stabilea :

„Principatul Bulgariei va cuprinde teritoriile următoare : frontiera va ține la nord malul Dunărei, dela vechiul hotar al Serbiei, până la un punct dinspre est de Silistra, care se va fixa de o comisiune europeană și de acolo va apuca spre Marea-Neagră dela sud de Mangalia, care e cuprinsă în teritoriul românesc“.

DOMNITORUL CAROL DESPRE DOBROGEA

Intr'o scrisoare adresată părintelui său, principele Anton de Hohenzollern, Domnitorul Carol al României comunica următoarele (23 Iulie 1878) :

„Teritoriile de dincolo de Dunăre nu ne sunt date ca compensație pentru Basarabia ; le luăm ca despăgubire de război și pentru că Europa ni le-a dat din inițiativa ei. Astfel am câștigat foarte mult materialicește și moralicește și nimeni nu ne poate refuza stima sa. Districtele, pe care ni le-a dat congresul au un mare viitor ; sper că peste câțiva ani să le aduc într'o stare înfloritoare.

Populațiunea de acolo se simte foarte fericită să fie unită cu România și mi-a și trimis adrese numeroase, la cari n'am răspuns până acum. La luarea în stăpânire a Dobrogei voi da o proclamație și poate chiar la toamnă voi

¹⁾ Martens, loc. cit., p. 365.

vizita această nouă țară. Orașele de la Dunăre le cunosc ; acum câțiva ani am fost primit la Tulcea și la Sulina cu mari demonstrațiuni.

Constanța e un port frumos, care, ca și calea ferată până la Cernașova, a fost construită de o societate engleză.

Sunt acolo instalațiuni pentru băi de mare și câteva hoteluri bune. Clima este sănătoasă. Mangalia este un sat mic și are însemnătate numai pentru că se poate construi acolo un port excelent, apărât de vânturile de la Nord și de la Răsărit.

La fixarea frontierei vom căuta să ne apropiem cât mai mult de Silistra, de oarece Dunărea nu e prea lată acolo și se poate mai lesne construi un pod“.

Senatul român, în ședința din 27 Septembrie 1878, a votat următoarea moțiune :

„Comisia aleasă de Senat a studiat corespondența diplomatică a guvernului în privința tratatului de la Berlin și a văzut cu adâncă mâhnire că puterile europene prin voința lor unanimă și în interesul păcii generale, au impus României sacrificii dureroase.

Comisia propune să se împuternicească guvernul d'a se supune dispozițiilor tratatului din Berlin și în acelaș timp să pună stăpânire asupra Dobrogei și a Deltei Dunărei și până la convocarea unei constituante, să administreze acest teritoriu după regulamentele în vigoare. Constituanta, care va avea să hotărască asupra chestiunilor rezultând din tratatul din Berlin, va fi convocată, cel mai târziu în cursul viitoarei perioade legislative de trei luni, după art. 129 din constituție“.

Camera a votat și ea o moțiune cu următorul cuprins (83 voturi pentru ; 27 contra), în ședința de noapte din Septembrie 1878 :

„Camera deputaților a luat cunoștință de dispozițiile tratatului din Berlin în privința României. Silită de hotărîrea puterilor mari și spre a nu fi o piedică la întărirea păcii, Camera împuternicește pe guvern a se supune voinței întregii Europe, retrăgând autoritățile civile și militare din Basarabia și luând în stăpânire Dobrogea, Delta Dunărei și insula Șerpilor. Celelalte chestiuni vor fi regulate pe cale constituțională“.

ISTORIA UNEI FRONTIERE

La începutul lunei Octombrie 1878 s'a reunit, la Constantinopol, Comisia internațională pentru fixarea frontierei între Rumelia și Bulgaria și între Bulgaria și România, sub președinția lui Tekir-pașa. Din această comisie au făcut parte : Tekir-pașa (Turcia) ; colonelul Bogulubov (Rusia) ; colonelul de Scherff (Germania) ; colonelul baron de Ripp (Austro-Ungaria) ; colonelul Horne (Marea Britanie) ; locot.-colonel Orero (Italia) ; maiorul Lemoyne (Franța). În ziua de 10 Octombrie 1878, Tekir-pașa, a telegrafiat ministrului de externe al României :

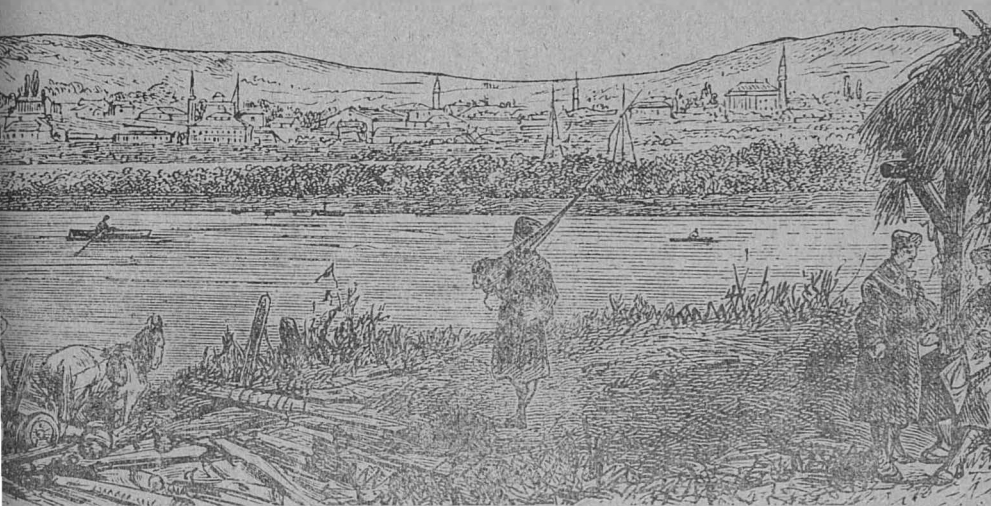
„Comisiunea pentru delimitarea Bulgariei se va afla Sâmbătă 2 Noembrie (st. n.) la Silistra, în scop de a-și începe lucrările pentru frontiera româno-bulgară. Ea ar fi fericită dacă guvernul român ar binevoi a trimite câțiva ofițeri spre a o urma și în caz de nevoie a executa lucrările topografice ce se vor crede necesare“.

Guvernul a numit în această comisiune pe Ferechide, delegat

civil, Slăniceanu, Arion și Fălcoianu, delegați militari pentru fixarea frontierei româno-bulgare. Ioan Brătianu primul ministru și Mhail Cogălniceanu ministrul de externe sa'u dus, la 19 Octombrie 1878, prin Călărași la Silistra, spre a se întâlni cu membrii comisiunei internaționale pentru fixarea frontierei.

Guvernul român vroia să pună la dispoziția acestei comisiuni, 40 de călărași, în scop de a forma popasuri de poștă, însă guvernatorul rus din Silistra, a respins această propunere.

În ziua de 2 Octombrie comisia internațională fixase primul punct al frontierei, la o distanță pe 800 m. la E. de porțile Silistrei, făcând să cadă fortul Arab-Tabia pe teritoriul român. Delegații români au sprijinit acest prim punct, deoarece numai așa s'ar fi putut construi un pod peste Dunăre, la Silistra, asigurându-se comunica-

Orașul Silistra în anul 1879

țiile între ambele maluri ale fluviului. În acest timp Rusia a cerut României să încheie cu dânsa o convenție în care să se lase trecerea liberă trupelor rusești prin Dobrogea, precum și dreptul de a avea garnizoane și de a ridica baterii pe malul Mării Negre. Guvernul român a răspuns că atâta timp cât Dobrogea nu e ocupată de trupele noastre, nu poate satisface cererea guvernului rus, care urmărea scopul să stabilească baza de operațiuni în provincia trans-dunăreană și în Basarabia. Rușii au făcut dificultăți Românilor în privința fixării frontierei la 800 m. E. de Silistra și de aceea ei s'au opus ca fortul Arab-Tabia, să intre în posesiunea noastră. Înainte de fixarea definitivă a frontierei de sud dobrogene, România a procedat la ocuparea provinciei trans-dunărene.

OCUPAREA DOBROGEI DE ROMANI. — În vederea ocupării Dobrogei, s'a pus la dispoziția guvernului un milion și jumătate de lei.

Cel dintâi act de suveranitate al României, a fost darea exequatorilor consulilor, numiți în Dobrogea, de guvernul austro-ungar.

În ziua de 12 Noembrie 1878 guvernul din București a primit înștiințarea că cererile sale au fost admise de Rusia și că autoritățile ruse din Dobrogea au primit ordin să predea administrația autorităților române.

Ministrul Rusiei, de Giers, a adresat baronului Stuart următoarea telegramă :

„Neavând în vedere de cât stricta executare a tratatului de Berlin, fără niciun gând ascuns și presupunând că guvernul român are aceleași sentimente, consimțim la amendamentul propus de Cogălniceanu¹⁾ pentru momentul când chestiunea va fi regulată prin schimb de note. Informează pe Belozeskovitz că poate să procedeze la remiterea Dobrogei“.

În ziua de 10 Noembrie, Domnitorul Carol a semnat decretul cu numirea primilor funcționari administrativi în Dobrogea. N. Cărgari a fost numit un soi de guvernator al provinciei transdunărene, iar Remus Opresan și G. Ghica, prefecți ai județelor Constanța și Tulcea.

Domnitorul Carol a adresat apoi următoarea proclamație populației noiei provincii românești :

Locuitorilor Dobrogei,

Marile puteri europene, prin tratatul din Berlin, au unit țara voastră cu România.

Noi nu intrăm în hotarele voastre trase de Europa, ca cuceritori ; dar o știți și voi, mult sânge românesc s'a vărsat pentru desrobirea popoarelor din dreapta Dunării.

Locuitorilor de orice naționalitate și religie ! Dobrogea, vechea posesiune a lui Mircea-cel-Bătrân și a lui Ștefan-cel-Mare, de astăzi face parte din România. Voi de acum atârnați de un Stat, unde nu voința arbitrară, ci numai legea desbătută și incuviințată de Națiune hotărăște și o cărmuiește. Cele mai sfinte și mai scumpe bunuri ale omenirii, viața, onoarea și proprietatea, sunt puse sub scutul unei Constituțiuni pe care ne-o răvnesc multe națiuni străine. Religionea voastră, familia voastră, pragul casei voastre vor fi apărate de legile noastre, și nimenea nu le va putea lovi fără a-și primi legiuita pedeapsă.

Locuitorilor musulmani ! Dreptatea României nu cunoaște deosebire de neam și de religie. Credința voastră, familia voastră vor fi apărate de o potrivă ca și ale creștinilor. Afacerile religiunii și ale familiei vor fi pentru voi încredințate apărării muftiilor și judecătorilor aleși din neamul și legea voastră.

Și creștini și musulmani, primiți dar cu încredere autoritățile române, ele vin cu anume însărcinare de a pune capăt dureroaselor încercări prin care ați trecut, de a vindeca ranele resbelului, de a apăra persoana, averea și interesele voastre legiuite, în sfârșit de a vă desvolta buna stare morală și materială.

Armata română care intră în Dobrogea, nu are altă chemare decât de a menține ordinea, și, model de disciplină, de a ocroti pacinica voastră viețuire.

¹⁾ Cogălniceanu M. fusese numit ministru al afacerilor străine.

Salutați dar cu iubire drapelul român, care va fi pentru voi drapelul libertății, drapelul dreptății și al păcii.

În curând provincia voastră, pe calea constituțională, va primi o organizațiune definitivă, care va ține seamă de trebuințele și de moravurile voastre, care va așeza pe temelii statornice pozițiunea voastră cetățenească. Până atunci autoritățile române au ca întâia îndatorire de a cerceta și îndestula trebuințele voastre, de a îngriji de bunul vostru traiu, de a vă face aubi țara la a cărei soartă acum este lipită și soarta voastră.

Ca întâia dovadă a părinteștei noastre îngrijiri pentru voi, a dorinței noastre de a ușura greutățile voastre, noi desființăm dijma de orice natură pentru anul 1879.

Dela 1 Ianuarie 1880, ea va fi înlocuită prin o dare bănească mai dreaptă și mai ușoară pentru agricultori.

Emleacul (impozit pe capitalul imobiliar din orașe și sate), impozitul pe venitul imobiliar din orașe *temetuatul* (impozitul de 3 la sută asupra lucrului agricultorilor și meșteșugarilor), impozitul asupra chiriei, a cârciumelor, cafenelelor, băcăniilor, hanurilor, toate acestea se vor prefice, dela 1 1879 într-o dare bănească mai ușoară și mai dreaptă; iar *bedelul* (impozit pentru scutirea de armată), darea *entizab* (taxa de 2 și jumătate la sută pentru vânzarea vitelor), și taxa pe mori se desființează cu totul.

Și dar chemând bine-cuvântarea celui a Tot Puternic, în numele și cu învoirea Europei, noi luăm astăzi în stăpânire provincia Dobrogea, care devine și este țară română, și trimitându-vă domneasca noastră salutare, vă urăm ca această zi să devie pentru această nouă parte a României începutul unui viitor de pace și de înflorire, începutul bunului traiu și a înfrățirii între fiii aceleiași țări.

Datu-s'a în Brăila, la 11 Noembrie, anul grației 1878, și al 13-lea al domniei noastre.

CAROL

INTRAREA TRIUMFALA A ARMATEI ROMANE ÎN DOBROGEA. — În seara de 13 Noembrie, Domnitorul Carol, cu suita sa militară, a plecat cu un tren special la Brăila, unde a ajuns, în ziua de 14 Noembrie, ora 9 dim. La Brăila, Domnitorului i s'a făcut o primire entuziastă din partea autorităților și a populațiunii.

Primarul Brăilei a spus :

„Steagul României, care a fost purtat victorios dincolo de Dunăre, pe câmpiile de bătălie ale Bulgariei, va fălăi acum asupra marii provincii, spre a o cucerii și moralicește prin cele două principii ale civilizației, pe care le reprezintă : libertate și justiție !. Să fălăie dar mândru pe malurile Mării Negre o nouă eră de libertate și de prosperitate !”.

Domnitorul a răspuns că „anexarea Dobrogei va deschide țării un nou izvor de bună stare și mai cu seamă va da comerțului Brăilei un nou avânt”.

După aceea, Domnitorul Carol, împreună cu statul său major, a trecut în revistă trupele de ocupațiune, cari erau compuse din reg. 4, 5 și 7 de infanterie, un reg. de artilerie și reg. 2 roșiori, sub comanda generalului G. Angelescu și a dat cetire următorului Înalt Ordin de zi :

„Soldați ! Puterile mari europene, prin tratatul din Berlin au unit cu România, Dobrogea, posesiunea prinților noștri de mai înainte.

Azi veți pune piciorul pe acest pământ, care devine țara românească ! Voi nu intrați în Dobrogea, ca cuceritori ci, intrați ca amici, ca frați, ai unor locuitori, cari de astăzi sunt concetățenii voștri.

În această nouă Românie veți găsi o populațiune, care în cea mai mare parte este românească. Însă veți găsi și locuitori de alt neam și alte credințe. Toți aceștia, cari devin membri ai statului român, au aceleași drepturi la protecțiune și la iubirea voastră. Între ei veți găsi și populațiuni musulmane ale căror obiceiuri se deosebesc de ale noastre. Vă recomand cu deosebire ca să respectați credința lor.

Fii în mijlocul noilor voștri concetățeni, ceeace ați fost, atât în timp de pace, cât și pe câmpul de onoare : model de bravură și de disciplină, apărători ai drepturilor României și ante-luptători ai egalității și ai civilizației Europei ; astfel vă cunoaște întreaga Europă și cu mândrie confirmăm aceasta.

Așa dar, drum bun soldați și Dumnezeu să vă apere.

Gândul meu vă însoțește neîntrerupt.

„Trăiască România !”

CAROL.

Dat în Brăila, la 14 Noembrie, anul 1878“.

Pe o movilă din apropiere și în fața unui altar de câmp, Episcopul Melhisedec, al Dunării de jos, a celebrat un *Te-Deum*. După aceea, Domnitorul Carol, în fruntea trupelor a intrat în oraș și oprindu-se în centru, a primit defilarea. Trupele au sosit în port, unde se ridicase un arc de triumf. Toate vasele aflate în port erau pavoazate.

La ora 12, Domnitorul Carol s'a îmbarcat pe iachtul princiar „Stefan-cel-Mare“, însoțit de I. Brătianu, primul ministru, episcopul Melhisedec al Dunării-de-Jos și de reprezentanții autorităților civile.

Încă de dimineață, pe malul dobrogean, fâlfâiau drapele românești.

La ora 1 d. a. au trecut Dunărea la Ghecet (azi Smârdanul Nou), un detașament de roșiori, o companie de vânători, o baterie și reg. 5 inf. de linie. După aceea a sosit la Ghecet și iachtul „Stefan-cel-Mare“. Punând piciorul pe pământul românesc al Dobrogei, la Ghecet, Domnitorul Carol a fost primit în uralele nouilor săi supuși dobrogeni. În seara aceleași zile, Domnitorul a revenit în Brăila și de aci a plecat în București, iar trupele române. au ocupat Măcinul, cu steagurile fâlfâind și în sunetul imnului național, în vreme ce episcopul Melhisedec, — primul episcop român al noii provincii alipite — le binecuvânta. După aceea au fost ocupate și celelalte localități. Pretutindeni, populația Dobrogei a primit cu o deplină satisfacție trupele române.

Frontiera Româno-bulgară. — Afacerea Arab-Tabia. — Conflictul Ruso-român

În ziua de 14 Ianuarie 1879, guvernul a hotărât să se ocupe de trupele noastre și frontiera româno-bulgară, așa cum a fost trasă de comisia internațională și conform cărui traseu, Arab-Tabia, intra în posesia noastră. Rusia însă s'a opus ca Arab Tabia să revină României. Ministrul afacerilor străine, Câmpineanu, a trimis reprezentanților României, în străinătate, o depeșă circulară cu următorul cuprins :

„România a fixat linia de hotar stabilită de Europa. Rusia cere însă ca s'o evacueze, mai cu seamă în punctul dela început, Arab-Tabia, lângă Silistra, deoarece Arab-Tabia e o parte a fortăreței Silistrei. Contra acestei teorii guvernul român arată că, după tratatul din Berlin, nu mai e nicio fortăreață în regiunea Dunării de jos. Orice nesiguranță în privința hotarului trebuie să înceteze în momentul când e vorba pentru România de stabilirea unui cordon sanitar contra ciumei. România are prin urmare în favoarea sa atât motive politice, cât și umanitare ; cu toate acestea e amenințată de un conflict“.

Guvernul român a fost apoi invitat, de Rusia, prin baronul Stuart, ministrul din București și prin generalul, Feldman, comisarul rus din Dobrogea, să evacueze punctele ce a ocupat trupele sale pe linia de hotar.

O notă agresivă a Rusiei, semnată de prințul Gorceacow, a fost

adresată apoi guvernului român. În această notă se spunea că guvernul român și-a permis să tranșeze printr'un act de forță o chestiune care este încă pendinte și în care el n'avea competența să se amestece. Se propunea de Gorceacov ocuparea provizorie de către trupele române a unei linii care, începând dela Dunăre din fața pichetului Derve, să treacă prin satele Galcea, Gârlița și Esechioi, așa că între această linie și Silistra să rămână o zonă neocupată de 20 km. Țarul Rusiei, Alexandru II-lea, întâlnind, la balul Curții, pe ministrul României, prințul Ghica, îl întrebă :

— Ai primit nota cancelarului meu ?

— Da, Sire !

— Imi pare rău că ne-ați pus în situația d'a v'o adresa... De altfel, am dat ordin ca Silistra să fie ocupată de trupele mele..."

În ziua de 31 Ianuarie 1879 comisarul rus din Tulcea, a făcut cunoscut colonelului Çantilli — comandantului interimar al trupelor române din Dobrogea,—că în virtutea ordinului generalului Todleben, „se vor pune în mișcare două regimente de inf. și două de cavalerie ca să ocupe neîntârziat punctele în litigiu dintre Bulgaria și România și înainte de toate pe acelea de lângă Silistra, conform protestului ridicat de Rusia“.

În ziua de 7 Septembrie, guvernul român — sfătuit și de celelalte mari puteri, — spre a dovedi spiritul său împăciuitoare, a hotărât evacuarea Arab-Tabiei, în speranța că se va recunoaște dreptatea sa. În consecință s'a dat ordin generalului Anghelescu să evacueze Arab-Tabia, dar ordinul a sosit mai târziu, cu puțin timp înainte de scsirea ultimatum-ului rus. Evacuarea s'a efectuat fără niciun incident. Din cauza afacerii Arab-Tabia, Rusia a împins până acolo spiritul său de ostilitate, față de România, încât a rechemat și pe ministrul ei din București. De fapt, nici Germania, nu ne-a sprijinit în chestia Silistra-Arab-Tabia. Rusia pretindea că România și-a câștigat independența grație... victoriei câștigată de armatele sale, în Bulgaria, împotriva Turciei, iar Dobrogea ne-a fost cedată din cauza generozității sale !... Se uitase atât de repede, la Petersburg, faimoasa telegramă a marelui Duce Nicolae, adresată Domnitorului Carol, ca și victoriile Românilor, dela Grivița și Plevna !...

Fixarea frontierei dela Sud. — Frontiera dela sud a Dobrogei a fost astfel fixată pe o lungime de 148 km. și cu direcția generală dela S.—E. spre N.—V.

Vârful Ilanlâc (33 m.), spre V. ținând muchea dealului Acangi, S. satul Ilanlâc la N. de movila Acangi — Tepe până lângă ruinele Caciamac, de aci spre N. V. pe la N. de movila Cara Tepe, urcând și coborând dealurile Cadichioi și Hoșcadin pe la S. de satele Cadichioi, Hoșcadin și Valali până la valea Ciuciudere-Culac ; de aci spre V. până la vârful Iurtluc—Tepe, pe la S. de satele Danluchioi și Canlicicur ; de aci spre S—V. până la vârful Docuzaci trecând vârful Movelei Mari ; de la 2 km. spre S—V de satul Docuzaci, o linie spre N. V., tăind valea Artumutlia, pe la 1½ km. spre V. de ruinele satelor Artmutlia și Ață-Sadac ; linia mergea pe muchea dealului Hairamchioi, tăind valea cu acelaș nume pe la 2 km. V. de satul Hairamchioi, dealul Calaigi și trecând prin vărfurile Calaigi. Tiuli, Sevendic.

Apoi linia tăia Cogeac-Ceair și Iarâm-Cular la 1½ km. V. de satul Se-

rendie și E. de satele Hasancea și Deli Jusufcius, care rămăneau pe teritoriul bulgar și se urca în vârful Iarâm Bașa.

De aci linia de frontieră o lua spre S. V. prin pădurea Sulei Orman. tăia valea Enişenlia și adiacenta ei, valea Hazarlâc, la 1½ km. S. de satele cu acelaș nume și după ce urca vârful Hazarlâc se îndrepta spre S. V., trecea pe la 2 km. S. de satul Dobromirul din deal, 1200 m. S. de satul Techiceresi și se urca în vârful Tuzla-luc. Din acest vârf linia pornea spre N. V. până la vârful Velichioi; trecea la 800 m. V. de satul Regepcuius Ceair și urca varful Velichioi. De aci linia o lua spre S. E. de satul Velichioi până la vârful Ciriagi-luc, de unde se îndrepta în direcția V. la 1 km. S. de satele Garvanul Mare și Garvanul Mic. Mai departe după ce linia trecea mai multe văi și vârfuri, dela înălțimea Opanez lua direcția N. N. V. până la dealul Sarămesea-Bair de unde o lua spre V. V. N., tăind pâraul Almalăul la 2 km. spre S. V. de satul cu acelaș nume. De la dealul Ieral-Ceea-Ceair, trecea valea Rege-Derese-Ceair și pornea spre S. pe șoseaua națională Silistra-Varna printre ruinele forturilor Medgidia Tabia și Arab Tabia. Aci frontiera descria un arc de cerc, lăsând spre V. fortul Ilanlâc Tabia, care era lăsat pe teritoriul bulgar și se oprea pe malul Dunării, la o distanță de 800 m. la E. de orașul Silistra.

CĂLATORIA DOMNITORULUI CAROL ÎN DOBROGEA (1878)

Raportul telegrafic adresat guvernului Brătianu de Mihail Cogălniceanu,
ministrul de interne.

Kiustendje 19/31 Octombrie 1879

„După ce Alteța Sa Regală a pus piatra fundamentală la monumentul destinat a perpetua amintirea anexării Dobrogei către România, înconjurat și salutat de toată populația Tulcei, s'a imbarcat la 12 ore de dimineață pentru Cerna-Voda, unde a sosit eri dimineață în zori de zi.

Atât la Hârșova, pe lângă care am trecut la miezul nopții, cât și la Cerna-Voda, tot orașul a fost toată noaptea iluminat și populațiunea în picioare.

La debarcader A. S. R. Domnul a fost întâmpinat de clerul ortodox și de hogele otomane, de autoritățile civile și militare, de agenții societății imperiale regale de navigațiune și de onor D. Haris, directorul general al căiei ferate de unire a Dunării cu Marea Neagră (Cerna-Voda-Kiustendje), care venise cu trenul princiar, decorat sărbătorește, spre a-l conduce la Constanța pe noul Domn al Dobrogei. La 8 ore dimineața, Alteța Sa Regală s'a urcat în vagonul princiar, care, de și de ani era pregătit pentru Sultan, însă numai astă-dată, și pentru prima oară, primi un suveran.

Durata călătoriei a ținut două ore, fiindcă atât la stațiunea Medjidiei, cât și la stația Murfatlar, cortegiul a trebuit a se opri, spre a putea populațiunile a vedea și saluta pe Suveranul lor.

Aceste populațiuni, compuse de toate naționalitățile, de toate religiunile, români, greci, bulgari, germani, turci, tătari, erau toate întrunite printr'un singur sentiment: dorința de a vedea, de a saluta, de a iubi pe bunul lor domnitor, pe reprezentantul libertății, justiției, toleranței și civilizațiunii europene.

La Medjidia întâiul hoșea al celei mai mari moschee din Dobrogea a citit Domnitorului o rugăciune inadins compusă pentru Alteța Sa Regală. și la care toată populațiunea musulmană, după fie-care verset, răspundea prin sute de amin.

De la Cerna-Voda până la Kiustendje, trenul a trecut prin mai multe sate turcești și tătărești, odată împlinite, astăzi arse și sfărâmate.

Din ruinele lor, însă, alergau puținii locuitori ce au mai rămas srre a zări, spre a asculta, măcar în fuga căiei ferate, pe Suveranul Român, iar

femeile și copiii, zărind trenul, în semn de respect se aruncau la pământ. La Medjidia, Alteța Sa Regală a fost aclamat prin un imn, intonat național de școlarii români și tătari din acest oraș¹.

București, 18 Octombrie 1879

Guvernul a primit de la d-l ministru de interne, M. Kogălniceanu, următoarea telegramă asupra călătoriei A. S. R. Domnului:

„Orașul Tulcea este un microcosm; populațiunea sa este o aglomerațiune de toate națiunile, de toate religiunile. A. S. Regală a întrebuințat o mare parte a zilei de Marți spre a vizita templele religioase ale acestor deosebite naționalități. A vizitat biserica ortodoxă bulgară, biserica ortodoxă rosiană, biserica lipovenească, capela catolică, sinagoga, geamia cea mare.

Mai va vizita capela protestantă, biserica armeană, geamia cea mică, biserica lipovenilor fără cler. Toate aceste edificii fiind în parte ruinate, M. S. Regală a promis putincioase ajutoare. După dejunul, la care au fost invitați P. S. S. episcopul Dunării-de-Jos, și mai mulți notabili din Tulcea și Sulina, Alteța Sa Regală s'a transportat la palatul administrativ, unde a primit deputațiunile comunelor rurale compuse de deosebite naționalități și confesiuni. A. S. Regală le-a primit pe toate una după alta, conversând cu fiecare în deosebi despre interesele lor. După aceia A. S. Regală a vizitat deosebitele autorități instalate în palatul administrativ; tot în aceea zi a vizitat școalele române, greacă, bulgară, protestantă, armeană și israelită; a vizitat închisorile unde a făcut mai multe grațieri, a vizitat cazarmele și spitalul militar și civil și găsindu-le neîndestulătoare a ordonat grabnice îndreptări.

La prânzul de seară au fost invitați consulii Puterilor străine din Tulcea și cei veniți din Sulina. Mercuri dimineața A. S. Regală va asista la leturghia ce se va serba de P. S. episcopul Dunării-de-Jos, în biserica bulgară, al căreia cler în timpul aflării A. S. Regale în Tulcea, a recunoscut jurisdicțiunea ecleziastică română; după aceea A. S. Regală va pune piatra fundamentală la monumentul ce este a se înălța la Tulcea în amintirea anexării Dobrogei către România¹. Locul acestui monument este pe o înălțime ce domină Tulcea și care poartă numele de Muntele Horei²).

Plecarea pentru Cerna-Voda va urma la amiază: Joi Dimineață, A. S. Regală va face intrarea sa în Kiustendje³.

POPULAȚIA

Kolb în lucrarea sa „*The condition of nations social and political*” spune că populația Dobrogei, în anul 1880, era de 123.320 locuitori, repartizată după cum urmează:

Districte	Locuitorii
Tulcea	43.000
Babadag	41.000
Constanța	23 320
Măcin	8.000
Medjidia și Cernavoda	8.000
Total	123.320

După o statistică românească erau în anul 1880 : 51.915 Ro-

1) Iată actul de fundațiune: „Anul 1878 luna Octombrie în șapte-spre-zece zile de către A. S. Regală Carol I Domnul României s'a pus a-această piatră fundamentală a monumentului erigiat în orașul Tulcea pe Muntele Horei în amintirea anexării Dobrogei la România”.

2) Monumentul ridicat de România a fost distrus de Bulgari în timpul războiului (1916--1918).

mâni, față de 106.000 alte naționalități (36.3% Români ; 63.7% alte naționalități). Total : 157.114 loc.

POPULAȚIUNEA DUPA ORIGINEA ETNICA

Români	50.915
Turci și Tătari	45.902
Bulgari	30.643
Ruși și Lipoveni	17.798
Greci	4.271
Germani	2.736
Evrei	1.135
Armeni	935

In anul 1884 : Jackson, în lucrarea sa *Lectures upon Roumanian History*, evaluează populația Dobrogei la 134.735 loc. Jackson a ținut cont de emigrarea turcilor de la 1876 până la anul 1884.

In anul 1886 : I. I. Nacian în lucrarea sa „*La Dobroudja économique et sociale*“ (Buc. 1886), evaluează populația Dobrogei la 115.000—160.000 loc.

PERIOADA 1886 – 1891

PE JUDEȚE

	1886	1891	
Populația.	267.379	274.575	Constanța: 136.871 în anul 1886 și 141.974 în anul 1891.
Pe Km. p.	17	18	Tulcea: 130.508 în anul 1886 și 132.601 în anul 1891.
Diferența 1886—1891 în %	7.536	—	
1876 și 1891 în ‰	—	—	

Sporul anual de 0,48%.

Populația rurală în anul 1886, 193.830, (72,59%).

Populația urbană în anul 1886, 73.549 (27%).

Populația rurală în anul 1891, 198.009 (72%).

Populația urbană în anul 1891, 76.566 (28%).

Diferența la pop. rurală : 4.179, în %, 2,19 pe an %, 0,36.

Diferența la pop. urbană : 3.017; în %, 4,13; pe an %, 0,69.

Densitatea pop. Dobrogei pe kmp.: 17 (în anul 1886).

18 (în anul 1891).

POPULAȚIA RURALA DUPA DENSITATE

În 1886 : jud. Constanța, 16 ; jud. Tulcea, 10.

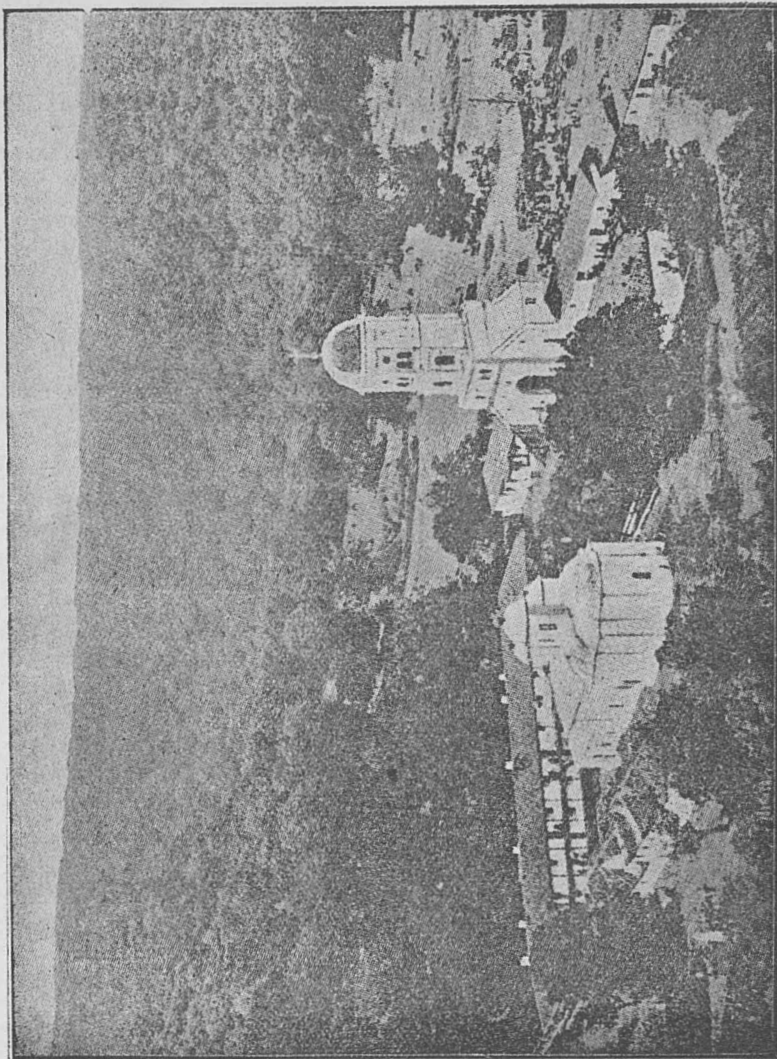
În 1891 : jud. Constanța, 16 ; jud. Tulcea, 10.

În anul 1886, 10—19 loc, pe kmp. (România, 48 loc. pe kmp.).

În anul 1891, 10—19 loc. pe kmp. (România, 51 loc. pe kmp.).

Numărul contribuabililor (dări personale) după situațiile financiare ale Tezaurului Public :

	Jud. Constanța	Jud. Tulcea
Anul 1881	16.579	19.403
» 1882	16.579	19.260
» 1883	18.474	18.504
» 1884	16.245	17.741

Mănăstirea Cociș din Jud. Tulcea.

Contribuabilii com. urbane și rurale după roluri pe anii :

	Jud. Constanța	Jud. Tulcea
Anul 1885	14.965	16.805
» 1886	19.553	18.644
» 1887	18.239	17.094
» 1888	16.774	16.452
» 1889	15.833	15.930
» 1890	15.193	15.564
» 1891	20.282	18.943
» 1892	18.693	20.257
» 1893	17.340	17.078
» 1884	17.065	15.918
» 1895	15.425	16.849

Jud. Constanța : com. rurale, 15.645 ; com. urbane, 3.908 în anul 1886 ; com rurale, 15.866 și com. urbane, 4.416 în anul 1891.

Jud. Tulcea : com. rurale, 12.045 ; com. urbane, 6.599 în anul 1886 ; com. rurale, 12.421 și com. urbane, 6.522 în anul 1891.

După raportul d-lui Pittard, care a fost însărcinat de guvernul român cu o misiune științifică în Dobrogea (1899—1903), populația totală a provinciei transdunărene, în 1903 a fost de 260.000 loc., din care *grupul cel mai numeros îl forma Românii*. Celelalte naționalități : 42.000 Bulgari ; 30.000 Tătari ; 13.500 Ruși ; 12.000 Turci ; 9.500 Greci ; 9.000 Germani ; 4500 Evrei ; 2600 Armeni ; 13.000 Lipoveni și alți sectanți. (*Bulletin de la Société de Géographie de Paris*, 15 Mars 1903, *Entre le bas Danube et la mer Noire*. Mission scientifique dans la Dobrodja, par M. Pittard).

În anul 1908 : 168.145 *români*, față de 152.022 alte naționalități (52.52% *români* ; 47.48% alte naționalități).

Românii au sporit, în cifre absolute, din anul 1880, până în anul 1908, adică în 28 de ani cu 117.000 ; pe când sporul celorlalte naționalități a fost de circa 46.000.

POPULAȚIUNEA DOBROGEI, ÎN 1908, DUPĂ ORIGINEA ETNICĂ :

Naționalități	Jud. Constanța	Jud. Tulcea	Dobrogea
Români.	105.941	62.204	168.145
Turci	7.053	2.984	11.037
Tătari	21.072	1.924	22.996
Bulgari.	13.242	33.968	47.310
Greci	4.542	4.807	9.349
Germani	3.707	4094	7.801
Armeni.	2.192	1.162	3.354
Țigani	2.639	2.120	4.759
Evrei	1.277	3.262	4.439
Lipoveni	1.634	15.042	16.676
Macedoneni	574	—	574
Italiani	495	1.171	1.666
Austro-Ungari	472	—	472
Ruși	498	16.781	17.279
Sârbi	133	—	133
Poloni	141	—	141
Francezi	82	—	82
Englezi.	40	—	40
Găgăuți	—	2.397	2.397
Diferite naționalități	186	1.231	1.417
	<u>166.020</u>	<u>154.147</u>	<u>320.167</u>

Din cifrele de mai sus rezultă că numărul Românilor în 1908 a crescut față de numărul lor din 1880 cu + 17.230 ; al Bulgarilor cu

Romulus Seišanu.— „Dobrogea“.

+ 16.667 ; al Turcilor și Tătarilor a scăzut cu — 11.869 ; al Grecilor a crescut cu + 5.078 ; al Germanilor a crescut cu + 5.065 ; al Evreilor a crescut cu + 3.404 ; al Armenilor a crescut cu + 2.419.

Scăderea numărului populațiunii turco-tătare se explică prin emigrare. Celelalte naționalități au crescut în mod normal.

POPULAȚIA PE JUDEȚE ÎN 1910

1. <i>Constanța</i>	176.614 (25 loc. pe kmp.)
2. <i>Tulcea</i>	162.233 (19 loc. pe kmp.)
Total . . .	338.847 loc.

POPULAȚIA DOBROGEI VECHI ȘI NOUI PE JUDEȚE ÎN ANUL 1914

1. <i>Constanța</i>	218.880 (32 loc pe Km. p.)
2. <i>Tulcea</i>	178.561 (20 " " " ")
3. <i>Caliacra</i>	146.649 (32 " " " ")
4. <i>Durostor</i>	132.234 (41 " " " ")
Total . . .	678.324 loc.

ÎN ANUL 1915

1. <i>Constanța</i>	223.638 (32 loc. pe Km. p.)
2. <i>Tulcea</i>	183.105 (21 " " " ")
3. <i>Caliacra</i>	149.106 (33 " " " ")
4. <i>Durostor</i>	137.341 (42 " " " ")
Total . . .	693.199 loc.

POPULAȚIA URBANĂ ȘI RURALĂ ÎN 1915

		Total 100%
1. <i>Constanța</i> . Comună urbane reșed.	27.885	7.78
„ „ nereșed.	23.793	2.53
„ rurale	171.960	89.69
Total	223.638	
2. <i>Tulcea</i> . Comune urbane reșed.	22.465	12.38
„ „ nereșed.	27.544	14.09
„ rurale	120.068	73.52
Total	183.105	
3. <i>Caliacra</i> . Comune urbane reșed.	17.357	11.64
„ „ nereșed.	11.681	7.83
„ rurale	120.068	80.53
Total	149.106	
4. <i>Durostor</i> . Comune urbane reșed.	11.802	8.59
„ „ nereșed.	11.170	8.13
„ rurale	114.360	83.28
Total	137.341	

Repartițiunea populației com. urbane după naționalitatea de origină (Anul 1912) (jud. Constanța și Tulcea.)

ORAȘELE	Români	Germani	Unguri	Ruși	Bulgari	Turci	Evrei	Alte naționalit.	Total
Constanța . . .	19.540	66	672	96	572	3.452	706	2.097	27.201
Tul cea . . .	19.245	25	36	92	142	463	735	989	21.726
Babadag . . .	4.216	—	6	4	14	307	127	12	4.686
Cernavoda . . .	4.481	15	147	4	252	334	150	350	5.743
Chilia Veche . . .	2.744	—	1	121	—	4	53	22	2.045
Cusgun . . .	1.530	—	—	—	17	20	—	37	1.609
Hârșova . . .	3.674	—	21	0	48	183	23	35	3.998
Isaccea . . .	3.847	1	3	19	13	126	40	63	4.112
Mahmudia . . .	1.897	—	—	44	—	7	42	28	2.010
Mangalia . . .	1.522	1	14	—	24	129	5	234	1.924
Măcin . . .	4.821	—	10	3	44	180	25	203	5.265
Medjidia . . .	5.375	5	93	4	92	484	23	176	6.252
Ostrov . . .	3.246	1	1	1	34	68	15	43	3.400
Sulina . . .	2.891	14	36	182	21	1.074	175	2.954	7.347

Repartizarea populației com. urbane după naționalitatea de origină din Dobrogea Nouă (1923).

ORAȘELE	Români	Germani	Unguri	Ruși	Bulgari	Turci	Evrei	Alte naționalit.	Total
Bazargic . . .	2.000	13	5	7	7.214	7.540	204	2.017	19.000
Balcic . . .	184	—	—	—	2.535	2.649	62	691	6.091
Cavarna . . .	220	—	—	—	1.834	654	5	2.339	5.052
Silistra . . .	2.507	—	10	82	4.936	4.607	376	920	13.438
Tur tucaia . . .	4.364	—	—	—	1.699	2.285	14	44	8.406

MIȘCAREA POPULAȚIEI ÎN ANUL 1924

În comunele urbane și rurale :

Numărul căsătoriilor : 5955.

Numărul căsătoriilor după confesiune :

Creștini ortodoxi : 8.944. Greco-catolici : 3. Romano-catolici : 162. Protestanți : 143. Evrei : 82. Mahomedani : 2290. Armeni : 120. Lipoveni : 163. Alte confesiuni : 3.

Numărul divorțurilor : 202.

Totalul nașcuților vii : 31.721. (Băieți, 16.307 ; Fete, 15.414). Legitimi : 30.369. Ilegitimi : 1352.

Totalul morților : 17.046 (sex masculin, 8.844 ; sex feminin, 8.202).

Nașcuți-morți : 712.

Sporul natural al pop. :

Totalul sporului : 14.675 (masculin, 7.463 ; feminin, 7.212).

Astăzi, Dobrogea, are o populație de 756.047 loc. (evaluare aproximativă, de oarece nu s-a făcut recensământul). Media locuitorilor pe km.p. este 34,5. (jud. Constanța, 32 loc. pe km.p. ; jud. Tulcea, 21 loc. pe km.p. ; jud. Durostor, 42 loc. pe km. p. ; jud. Caliacra, 33 loc. pe km.p.) În Dobrogea sunt 89,3 femei la 100 de bărbați.

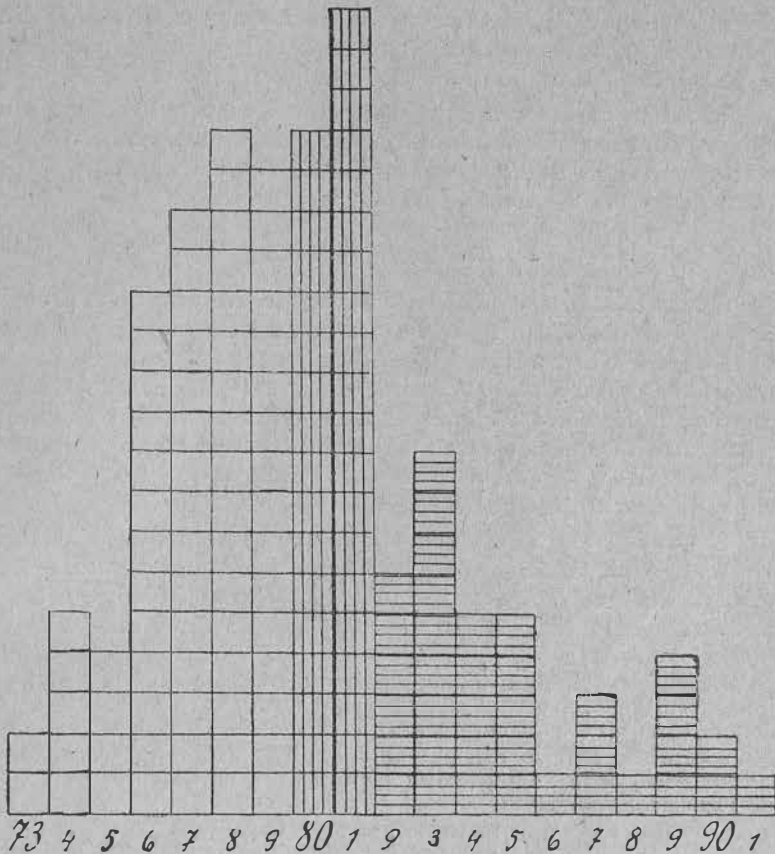
STATISTICA ADMINISTRATIVĂ

PE

NAȚIONALITAȚI ȘI POPULAȚIE URBANĂ ȘI RURALĂ, ÎN ANUL 1928.

Naționalitate	Jud. Tulcea			Jud. Constanța			Jud. Durostor			Jud. Caliacra			Dobrogea			
	Urbană	Rurală	Total	Urbană	Rurală	Total	Urbană	Rurală	Total	Urbană	Rurală	Total	Urbană	Rurală	Total	
Români . . .	20.885	72 453	93.338	62.135	105.084	167.219	11.623	12.738	24.361	10.249	15.373	25.622	104.892	205.648	310.540	} 39.637
Turci-Tătari	3.438	2.347	5.785	6.412	21.662	28.074	7.970	80.113	88.088	20.725	28.626	49.3.1	38.545	132.753	171.298	
Bulgari . . .	4.746	23.615	28.361	2.278	20.352	22.630	7.484	65.236	72.720	11.842	48.515	60.357	26.350	157.718	184.068	
Germani . . .	339	2,089	2.428	1.079	7.196	8 275	7	9	16	115	258	373	1.540	9.552	11.092	
Greci	219	2.063	2.263	6.694	302	6.996	—	—	—	1.524	112	1.636	8.428	2.467	10.895	
Evrei	1.684	92	1.776	2.100	10	2.110	331	17	348	580	19	599	4.625	138	4.833	
Armeni . . .	—	—	—	3.962	183	4.145	—	—	—	1.413	106	1.519	5.375	289	5.664	
Albanezi . .	—	—	—	1.042	15	1.057	—	—	—	—	—	—	1.042	15	1.057	
Austriaci . .	—	—	—	177	—	177	—	—	—	—	—	—	177	—	177	
Unguri . . .	—	—	—	830	65	895	106	53	159	56	25	81	992	143	1.135	
Cehoslovaci	—	—	—	120	8	128	—	—	—	—	—	—	120	8	128	
Jugoslavi . .	262	30	292	321	13	334	76	124	200	75	114	219	734	311	1.045	
Italiani . . .	362	951	1.313	651	29	680	—	—	—	—	—	—	1.013	980	1.993	
Francezi . .	—	—	—	109	1	110	—	—	—	—	—	—	109	1	110	
Belgieni . .	—	—	—	25	—	25	—	—	—	—	—	—	25	—	25	
Ruși	3.383	13.409	16.797	727	825	1.552	74	836	910	84	770	854	4.273	15.480	20.113	
Ucrainieni . .	—	—	—	2	1	3	6	—	6	—	—	—	8	1	9	
Lipoveni . .	3.386	14.426	18.015	—	1.500	1.500	—	—	—	—	—	—	3.386	16.129	19.515	
Poloni . . .	15	—	15	123	49	172	—	—	—	—	—	—	138	49	187	
Găgăuți . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.316	3.422	6.738	3.316	3.422	6.738	
Tigani . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	40	—	49	49	
Diversi . . .	128	43	171	361	153	514	1.450	363	1.813	1.111	1.767	2.878	3.050	2.326	5.376	
Total	33.843	131.711	170.554	89.148	157.448	246.596	29.127	159.494	188.621	51.090	99.186	150.276	208.208	547.839	756.047	

Indiciul cefalic. — Indiciul cefalic mijlociu în Dobrogea este de 80,52, puțin superior celui al Munteniei. După studiile făcute de d. Eugène Pittard repartitia formelor cefalice este următoarea :

Indiciu cefalic 145 oameni : 80,52 (Pittard)

Hyperdolichocefalia	7.58 %
Dolichocefalia	19.37 %
Sub-Dolichocefalia	22.06 %
Mesocefalia	25.52 %
Sub-Brachyocefalia	10.35 %
Brachycefalia	6.89 %
Hyperbrachycefalia	8.28 %

Proportia Hyperdolichocefalilor este ceva mai ridicată de cât în Muntenia. Hyperbrachycefalii sunt mai puțin numeroși în Dobrogea de cât în Muntenia.

Formele dolichocefalilor 48.96 %

Formele brachycefalilor 25.52 %

Din toate provinciile românești — spune mai departe E. Pit-

tard — Dobrogea are numărul cel mai mare de tipuri cu craniile lunguețe și numărul cel mai mic de tipuri cu craniile rotunde.

Predominanța tipurilor dolichocefale, față de tipurile brachycefale și cantitatea mai mare de cât aiurea, în Dobrogea, a formelor intermediare, îl face să creadă pe Pittard că Românii din Dobrogea sunt în majoritatea lor originari din județele muntenesti și aproape exclusiv din județele dunărene.

„Credem că este mai logic de admis că vechii coloni din Dobrogea au fost Români dunăreni, aceea care de mai mult timp au locuit totdeauna, pe cealaltă parte a Dunării și care, gradat, din generație în generație, au trecut fluviul“ ¹⁾

NAȚIONALITĂȚILE

O parte din populația turco-tătără a emigrat în Turcia părăsind numeroase sate din jud. Tulcea și Constanța.

Bulgarii din centrul și sudul Dobrogei au venit, de la sud, ca coloniști. În plasa Mangalia, sunt două sate unde locuiesc Bulgari împreună cu Românii : *Tuzla* și *Copucci*. Acești Bulgari au venit din Bulgaria (Cotel) și s-au stabilit în aceste sate în ultimul timp. Majoritatea Bulgarilor s'a infiltrat în Dobrogea veche, după anul 1878 și mai ales după anul 1882.

Ei au fugit din Bulgaria de teama persecuțiilor Turcilor.

Ioan N. Roman scrie în articolul : „Asupra vechimei stabilirii Bulgarilor“ că Bulgarii din Asarlâc — sat situat pe fosta frontieră de sud a Dobrogei — au venit de curând din Bulgaria.

„În rezumat, înainte de 1828 elementul bulgar nu s'a arătat în Dobrogea, decât într'un mod sporadic și disparat : câțiva negustori, câțiva muncitori în cutare, s-au cutare oraș.

Sumătate cel puțin din actuala populație bulgară a provinciei nu s'a constituit decât printr'o infiltrație neîntreruptă de dată recentă : în mare parte posterioară anexiunii și mai ales în 1882.

„Această infiltrație fu favorizată de restabilirea ordinei și siguranței în Dobrogea, de belșugul pământurilor aflate la dispoziția Bulgarilor, prin toleranța noastră împinsă până la incurie și neprevădere...“ ²⁾

În Dobrogea Nouă, o parte din pop. bulgară, din reg. Siliștra, Curtbunar, Accadinar și Turtucaia, a venit din Rusia, acum câteva decenii, împreună cu un grup de *Hircoi* (numiți și *Grebenci*), care s-au stabilit în satele Popina, Vetreni, Aidemir, Calipetrovo, Topci, Hadir-Cebi, Garvan ș. a. O mare parte din Bulgarii din jud. Tulcea sunt originari din împrejurimile Varnei, Șumlei, Provadiei, Preslavului și Razgradului. Bulgarii sunt grupați în orașul Tulcea, în regiunea de la S. râului Telița până la Babadag, la V. lagunei Razimului.

¹⁾ Eugène Pittard, *L'Indice cephalique en Roumanie*, Bul. Soc. reg. rom. de Geogr.

Tomul XLV 1926, București p. 70—74.

²⁾ La Dobrogea Roumaine, p. 128 art. „Neamul Românesc“ an. XIII, Nr. 163.

Turcii, trăesc în grupuri compacte în Dobrogea Nouă (în regiunea centrală și estică) ; în jud. Constanța (centrul și estul) ; în jud. Tulcea, (în unele regiuni din centru). O parte din populația tur-

Tipuri de Turcoaise din Dobrogea

cească a emigrat, după anexarea Dobrogei la România. **Tătarii** locuiesc mai mult în stepă, amestecați cu Românii.

După războiul nostru pentru independență din 1877—1878, coloniștii germani din Basarabia (Crasna), s-au așezat în com. *Caramurat*.

S'au stabilit aci și germani din Cherson (Rusia).

Această colonie a luat o mare dezvoltare. Când am vizitat această localitate, am găsit comuna împărțită în trei cartiere bine deosebite : cartierul tătăresc, cel românesc și cel german. Acolo unde locuiesc tătarii am găsit aceleași așezări mizerabile, ca și în toate satele locuite de acest neam. Cartierul românesc avea case curate și curți bine îngrijite. În 1885 s'au așezat aci mai multe familii de mocani. Cartierul german are aspectul unui sat bogat din Germania. Casele sunt solid construite ; curțile sunt pline de pomi fructiferi și de instalațiuni gospodărești. O biserică impunătoare catolică este în cartierul german, care a fost construită în anul 1897.

În 1918 trăiau aci 155 familii germane. La 28 km. N. de Caramurat e o altă colonie germană, — Colilia. Cei dintâi coloniști au venit aci, în anul 1880.

În anul 1881 câteva familii germane din Atmagea și Ciucurova, s'au așezat în com. *Anadolchioi* (2 km. N. de Constanța) și alți coloniști din guvernământul rusesc Cherson, în com. *Cogealac* (15 km. N. de Constanța). În anul 1887, 35 familii germane s'au așezat în satul *Caracicula*, dar au emigrat în 1894.

După 1890, germani veniți din sudul Rusiei, au întemeiat coloniile dela *Cobadin* (20 km. S. Medgidia) : *Sarighiol* (13 km. W. de Mangalia) și o parte din ei s'au risipit în com. Mangalia, Caracica, Osmancea, Osmanfacă și Viile Noi (din apropierea Constanței ¹⁾.

În anul 1896, 50 de familii germane din Cogeaalac s-au așezat pentru puțin timp în satul Valală.

După *Richard Lesser*, au fost în 1883, în Dobrogea, 600 familii germane (3000 suflete) ²⁾.

E. A. Lux, afirmă că în anul 1887 erau în total, 3024 loc. germani ³⁾.

Eugène Pittard, în 1902, după informațiile ce i le-a dat, Ioan Bănescu, pe atunci revizor școlar al jud. Constanța și mai târziu, primar al orașului Constanța, numărul germanilor, în Dobrogea, a fost de 8779 ⁴⁾.

După *Paul Traeger*, sunt în Dobrogea (1922), 8534 loc. germani ⁵⁾.

Numărul germanilor aflați în Dobrogea în anul 1880 : *Cataloi*, 79 familii ; *Malcoci*, 71 fam. ; *Pristava*, 1 fam. ; *Dunăvâtu de sus*, 17 fam. ; *Ciucurova*, 57 fam. ; *Cogeaalac*, 90 fam. ; *Tariverde*, 30 fam. ; în orașele *Tulcea*, *Isaccea*, *Babadag*, *Sulina* și satele *Artmulia*, *Caradorman* și *Atmagea*, 59 fam.

STATISTICA POPULAȚIEI GERMANE DIN DOBROGEA (1922)

Tulcea 1485; Cataloi 323; Turcoaia 27; Regina Maria 10; Malcoci 186; Sulina 4; Babadag 15; Anadolchioi 130; I. C. Brătianu 142; Cogeaalia 298; Palazul Mare 151; Horoslar 114; Mamaia 10; Caramurat 902; Viile Noi 306; Osmanfacă 18; Ebelchioi 32; Topraisar 2; Techirghiol 156; Carmen Sylva 5; Mangeapunar 222; Cogeaalac 1092; Inancișme 733; Faccia 320; Chiragi 7; Mamuslia 350; Sarighiol 91; Mangeapunar 44; Alacap 129; Endecarachioi 6; Caratai 74; Cobadin 380; Sofulav 81; Murfatlar 64; Defcea 2; Dobromir din vale 1; Cavaclar 7; Chioseler 7; Asarlâc 1.

Lipovenii, stabiliți în Delta Dunării și în părțile dunărene, au învățat pescuitul dela români.

Ei reprezintă tipul fino-slav ; au pomeții obrazului proeminenți și privirea puțin piezișă. Ei poartă barbă și le plac colorile violente : bluză roșie, cămașă albastră. Femeilor le plac colorile variate și strigătoare.

La mănăstirea *Uspenia* (sau *Uspinia*) situată pe pârâul Slava-Rusă, la 3 km. V de com. Slava-Rusă, este reședința episcopului lipovenilor din Dobrogea. Mănăstirea aparține sectei „lipovenilor cu popă” și este una din cele mai frumoase din Dobrogea.

Mai multe familii de lipoveni s'au așezat în sec. 18-lea în com. Sf. Gheorghe.

Scopții. — Scopții fac parte din secta religioasă rusă, care consideră obligatorie castrarea omului. După concepția religioasă a scopților, omul trebuie să se asemene cu îngerii, să n'aibă sex și astfel să nu fie supus simțurilor și instinctelor, spre a avea „spiritul liber“.

¹⁾ *I. Georgescu*, Coloniile germane din Dobrogea, *Analele Dobrogei*. Anul VII, 1926.

²⁾ *Richard Lesser*, *Weltpost*, Leipzig, No. 11, p. 188.

³⁾ *A. E. Lux*, *Die Balkanhalbinsel*. Phisical. und ethnog. *Schilderungen-Freiburg* 1. Br., 1887, p. 47.

⁴⁾ *Eugène Pittard*, *Dans la Dobrodja*. Notes de voyage, Genève 1902. p. 47.

⁵⁾ *Paul Traeger*, *Schriften des deutschen Auslands Instituts Stuttgart*. Band 6. Die Deutschen in der Dobrudscha. Stuttgart 1922. p. 124.

Numai prin înfrângerea acestei legi a naturii scoptii cred că pot ajunge la uniunea spirituală cu Dumnezeu. Aceste idei sunt poetic tratate în imnurile lor religioase. Scoptii se numesc între ei *beliē golubi* (porumbei albi), în sensul că sunt nevinovați, inocenți, vergini.

Prin aversiunea lor față de relațiunile dintre sexe, scoptii se apropie de alți sectanți religioși ruși : *bezpopovții*, teodosianii și *raskolniki*.

Mutilarea o practică scoptii, bărbaților, iar nu copiilor, ca sacrificiul acestora să pară a fi rezultatul liberei lor voințe.

Operațiunea aceasta e completă, sau incompletă (*tsarskaia petciat* și *vtoraia tscistola*). Pentru femei, mutilarea nu-i obligatorie. Ca o femeie însă să fie considerată „pură“ de scopti, ea trebuie să sufere, — fie inciziuni cu fierul roșu pe sân și piept, fie chiar operațiunea la organele sexuale, ca să fie incapabile de a fi mame.

Din cauza acestor oribile operațiuni, scoptii, chiar în floarea vârstei, au fața îmbătrănită.

Cu toate acestea scoptii nu condamnă, în mod absolut, căsătoria și generația¹⁾

O parte din scopti, considerându-se „aleși ai lui Dumnezeu“, depozitari ai sfintei doctrine, se căsătoresc și au copii, de oarece — spun dânsii — trebuie să transmită adevărata credință și urmașilor lor. De obicei, scoptii adoptă copii, spre a-i face mai târziu adepții sectei lor.

Ei cred că Noul Messia, care le va asigura imperiul lumii, își va face apariția pe pământ când numărul lor va fi de 144.000. Pentru ce această cifră, nu se știe ; dar scoptii, caută prin toate mijloacele să o atingă, spre a satisface dorința lui Selivanoff, creatorul sectei, care a trăit, la Sf. Peterburg, în epoca lui Napoleon I, în calitate de „fiu al lui Dumnezeu și de țar“. Acest șef religios, ignorant și considerat nebun de autoritățile rusești a murit în anul 1832²⁾.

Din cauza măsurilor luate de guvernul rus, împotriva scoptilor, aceștia au emigrat, în străinătate, mai ales în România, unde au format mici colonii cunoscute sub numele de *lipovane*³⁾. O parte din sectarii scopti, au stabilit mici colonii și în Dobrogea.

În anul 1887 scoptii veniți din București, Iași și Galați, au înființat satul *Doud Mai* din jud. Constanța.

Bezpopovții n'au preoți. Practica cultului acestor sectanți o exercită bătrânii și chiar femeile. Ca și *popovții* — cei cu preoți — *bezpopovții* — cei fără preoți — au păstrat semnul crucii de sute de ori repetat și *pokloniile*, — plecăciunile în fața icoanelor. *Bezpopovții* au schitură pentru călugări, sau călugărițe. Pentru *bezpopovciini*, căsătoria sacramentală nu există.

O altă sectă este aceea a *molokanilor*, care are un număr de adepți în Dobrogea. Molokanii au venit, ca toți ceilalți sectanți slavi, din Rusia.

Nu este alt mitropolit, alt episcop, alt stăpân al credinței — spun molokanii — decât Christos. Oamenii care prezidează reuniunile lor religioase și citesc sfânta scriptură, n'au niciun caracter preotesc, nicio putere deosebită asupra membrilor comunității, nici un costum de aparat. Molokanul este foarte aspru și sobru.

El crede că Dumnezeu e spiritul unic, — spiritul unitar, sublim, și

¹⁾ I. A. Arsenief, Sekta skoptsof v. Rossi. Berlin, 1874.

²⁾ Anatole Leroy Beaulieu, La Russie et les Russes. Revue des Deux Mondes. Tom. Neuvième, Paris 1875. p. 608.

³⁾ Veroispovedanie Doukhovnykh Khristian obyknovenno nazyvalmyk Molokanami, Genève 1865, p. 99—102.

nu se închină în fața icoanelor. Molokanii n'au biserici. Ei se roagă în casele lor. Ca și alți sectari, molokanii sunt împotriva jurământului și a serviciului militar. Idealul lor e înființarea „imperiului Araratului“, în care va domni justiția, pacea și egalitatea, într-o societate organizată pe baze comuniste.

Satele Dunavățul de jos și Dunavățul de sus sunt locuite de sectari ruși. Cei din Dunavățul de sus au venit din com. Uzlina.

Găgăuții sunt așezați, în număr mic, în regiunea dela S. lagunei dobrogene și în câteva localități din Dobrogea Nouă.

Mai sunt apoi, *Albanezi*, *Greci*, care locuiesc mai mult în porturi — *Evrei* — al căror număr s'a mărit după 1878 —, *Arabi*, *Țigani* și alte naționalități, în număr neînsemnat. Cerchezii și Cazacii au emigrat după anexarea Dobrogei la România.

REGIMUL EXCEPȚIONAL ȘI CONSTITUȚIA DOBROGEI

Imediat, după anexare, Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor au fost împărțite în două județe — Constanța și Tulcea —; iar județele în ocoale și ocoalele în comune urbane și rurale.

În 1879 figurau pe harta Dobrogei 290 de sate și 14 orașe. În realitate, însă aproape 50% din aceste sate, erau aproape părăsite de locuitorii lor.

Din cele 14 orașe, numai Tulcea avea, într-un câțva aspectul unei aglomerațiuni urbane, tip oriental. Celelalte „orașe“, între care și *Kinstenge* (Constanța) erau aproape sate.

Cu toate că pe la începutul secolului XIX-lea, orașele Babadag, Mahmudia, Chilia și Cuzgun, aveau, fiecare o populație între 30.000—40.000 locuitori, la anexarea Dobrogei de România, ele aveau între 2.000—6.000 locuitori.

În Dobrogea s'a aplicat, la început, un regim excepțional, bazat pe următoarele regulamente :

- 1) Regulamentul din 11 Noembrie 1878 relativ la administrația publică și la organizarea judiciară a Dobrogei ;
- 2) Regulamentul din 13 Noembrie 1878 relativ la organizarea administrativă ;
- 3) Regulamentul din 14 Noembrie 1878 relativ la administrația publică și la stabilirea și perceperea impozitelor ;
- 4) Regulamentul din 18 Noembrie 1878 relativ la serviciile vamale, la administrațiile domeniilor și pădurilor statului ;
- 5) Regulamentul din 20 Ianuarie 1879 relativ la organizarea închisorilor ¹⁾.

Toate aceste regulamente au fost publicate în *Monitorul Oficial* din anii 1878—1879. *Primul regim excepțional aplicat în Dobrogea* s-a bazat pe aceste regulamente, care au fost apoi abolite prin legea organizării Dobrogei din 9 Martie 1880. În această lege, redactată de Mihail Cogălniceanu și cunoscută sub numele de „*Constitu-*

¹⁾ Comentarul acestor regulamente în „*Etude sur la Dobrogea*“ de V. Angelesco, 1907, p. 104 și urm.

ția Dobrogei“, se cuprinde : drepturile și obligațiunile dobrogenilor, regimul proprietății, raporturile diferitelor culte cu statul, organizarea puterii judiciare și forța armată.

După art. 3 din constituția aceasta „toți locuitorii din Dobrogea, care în ziua de 11 Aprilie 1877 erau cetățeni otomani, *„devin și sunt cetățeni români“* ; iar după art. 13 :

„Numai locuitorii, aflați în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1887 și îndrituiți de legile otomane, Români și acei îndrituiți prin art. 7 din Constituțiunea României, pot cumpăra imobile rurale în Dobrogea.

Această stipulațiune nu împiedecă legea ce se va face în privința stabilirii de colonii agricole pe domeniile statului din Dobrogea“.

Legea din 3 Aprilie 1882, relativă la reglementarea proprietății imobiliare în Dobrogea, este a doua lege organică. (Raportorul acestei legi a fost Const. Nacu).

Această lege cuprindea o dispoziție importantă :

Numai Români pot să aibă proprietate imobiliară rurală. Români din vechiul regat stabiliți în Dobrogea și românii din alte state au acelaș drept, prin recunoașterea și naturalizarea fără stagiu, prin un vot al Parlamentului.

Cultivatorii stabiliți în Dobrogea după promulgarea prezentei legi sunt considerați ca Români și se bucură de acelaș drept.

Legiuitorul, prin dispoziția de mai sus, a stabilit o strânsă legătură — spune G. Plastara — între calitatea de Român și aceea de proprietar, sau de cultivator ¹⁾.

Legea asupra reglementării proprietății imobiliare din 1882 a fost modificată prin legile din 1884, 1885, 1889, 1893, 1910 și 1912.

În 1884, revizuiindu-se Constituția s'a modificat art. 1 în modul următor :

„Regatul României cu județele sale din dreapta Dunării constituie un singur stat indivizibil“.

Art. 133 din Constituție interesa d-asemena Dobrogea :

„Dispozițiile Constituției vor fi aplicate prin legile speciale de-asemena în partea României situată de cealaltă parte a Dunării“.

Această dispoziție (articol adițional) a fost adăugată constituției în 1878, după anexarea Dobrogei, în urma tratatului din Berlin ²⁾.

Legea din 30 Martie 1886, privitoare la organizarea judiciară a Dobrogei, a fost apoi modificată prin legile din 1888, 1891, 1892, 1894, 1896 și 1909.

La 9 Ianuarie 1888 s'a votat legea pentru atribuirea proprietății imobiliare în Dobrogea sub-ofițerilor, care au avut 12 ani neîntrerupt în acest grad ; iar la 7 Aprilie legea relativă la alienarea bunurilor Statului și la răscumpărarea proprietăților grevate de emfiteoză. Această lege s'a modificat prin legile din 1892 și 1899.

¹⁾ G. Plastara, *Anexion et Nationalité. Lois organiques de la Dobroudja*, Bucarest, 1916, p. 16.

²⁾ V. Hamangiu, *Colecția codurilor române*, vol. I, p. 23. Nota 1.

La 2 Aprilie 1903 s'a promulgat legea pentru concesiunea pământurilor în Dobrogea foștilor luptători în războiul din 1877—1878.

Prin legea din 1 Martie 1913 s'a introdus în Dobrogea, Curțile cu juri.

DREPTURILE POLITICE

Legile din 19 Aprilie 1909, 14 Aprilie 1910 și 3 Martie 1912, au fixat drepturile politice ale dobrogenilor.

Până la 1909, existau în provincia trans-dunăreană patru categorii de cetățeni români :

1) Locuitorii cari în ziua de 11 Aprilie 1877, erau cetățeni otomani ;

2) Cultivatorii stabiliți în această provincie conform art. 282 din legea din 1882 ;

3) Românii din vechiul regat stabiliți în Dobrogea ;

4) Românii din statele străine (chiar necultivatori).

Cetățenii din categoriile 1, 2 și 4 n'aveau dreptul să fie reprezentați în Parlament, dar aveau dreptul să aibă reprezentanți în consiliile comunale, în consiliile generale și în Camerele de Comerț ; precum și dreptul de a cumpăra imobile rurale în Dobrogea. Cei din categoria a 3-a, aveau, între celelalte drepturi „speciale“ dobrogenilor și dreptul de a fi reprezentanți în parlament ¹⁾.

Prin legea din 1909 s'a acordat drepturi politice tuturor cetățenilor din Dobrogea, care, după anexarea Dobrogei Noi, s'au acordat și locuitorilor acestei provincii, recunoscuți cetățeni români.

Din numărul alegătorilor înscriși, în 1919, în listele electorale — circa 100.000 pentru Cameră — 73,5% au luat parte la alegerile ce s'au efectuat de atunci până astăzi ; iar din numărul alegătorilor înscriși în listele electorale pentru Senat, — circa 57.000 — au participat la vot, 75,6%.

Regimul proprietății și colonizările

Când am luat în posesiune Dobrogea, Gurile Dunării și Insula Șerpilor, regimul proprietății era bazat pe următoarele legi și regulamente turcești :

¹⁾ Codicele proprietății fonciare promulgată în anul *Egirei* 1274 (1858).

²⁾ Regulamentul *tapelelor* (titlurile posesorii) din 1275 (1858).

³⁾ Legea coloniilor străine din 1273 (1857).

⁴⁾ Legea din 17 Muharem din 1284 (21 Mai 1867), prin care s'a modificat dispozițiile codicelui proprietății fonciare, relative la moștenirea posesiunilor pe pământurile domeniiale.

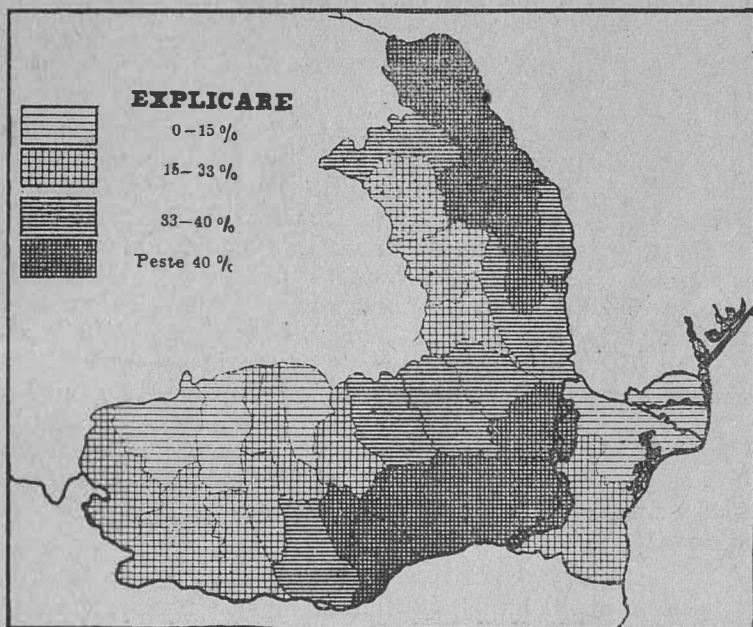
⁵⁾ Legea din 27 Saban 1286 (19 Noembrie 1869) asupra vânzării silite pentru datorii a proprietăților imobiliare.

¹⁾ Propaganda în favoarea acordării drepturilor politice integrale, dobrogenilor, a fost făcută, nu numai de elementele de seamă ale acestei provincii, dar și de presă, de oamenii politici și intelectualii, din vechiul regat, care cunoșteau Dobrogea. În 1908 au ținut conferințe, la Constanța, în favoarea acordării drepturilor politice, dobrogenilor, d. Mihail Mora, actual senator și fost secretar general al ministerului de justiție, redactor al ziarului „Universul“, precum și autorul acestei lucrări.

După codicele otoman din anul 1858, pământul era împărțit în 5 categorii de proprietăți:

- 1) *Miulk*,¹⁾ proprietate privată absolută.
- 2) *Miriie*, țarinele, locurile de adăpost și de pășune, pădurile și alte domenii date în arendă.
- 3) *Mercuțe*, proprietate de mână moartă, inalienabilă.
- 4) *Metruke*, proprietate pentru uzul public.
- 5) *Mevat*, locurile pustii, inculte, neposedate de cineva, dar care puteau fi ocupate de un cultivator.
- 6) *Vacuf*, pământul de pe care locuitorii (necredincioși, nemusulmani) au emigrat și a căzut, fără luptă, în mâna musulmanilor. El era supus *haradjului* (un fel de cens, sau locațiune perpetuă).

„Dela Omar încoace, spune *Cantu* — toate cuceririle Islamului au fost declarate *vacuf*, adică fundațiuni pioase în interesul comunității mu-

Distribuirea marilor cultivatori (1907) Coeficienții la ‰ arată cât ocupa din întinderea totală culturilor micile exploatațiuni și cât ocupa din aceeaș întindere marile exploatațiuni, în Dobrogea și în restul țării.

sulmane.²⁾”; dar după Omar nu s’a mai ținut seamă de această dispoziție.

Mercuțe, pământul domenal afectat fundațiunilor pioase are acelaș înțeles ca și *Vacuf*).

Proprietățile *miulk* erau de patru feluri: a) propr. situate în interiorul comunelor; b) propr., scoase din domeniul public, propr. date unor persoane spre folosință în *plenum dominium* (*milkiyet*), conform prescripțiilor legilor religioase; c) *uctriie*, pământurile de dijmă împărțite soldaților; d) *haradjie*, pământurile lăsate indigenilor cu titlu *miulk* și impuse plății *haradjului*³⁾.

¹⁾ Mulk, Minek, bun liber, alienabil.

²⁾ *Cantu*, Histoire universelle, T. XIV, p. 217.

³⁾ *Haradjul* era de două categorii: *haradjul-mucaseme*, impozit proporțional pe recoltă și *haradjul-muvazzar*, impozit fix asupra pământului.

Toate proprietățile *miulk* erau regulate prin cărțile de jurisprudență religioasă, de aceea codicele din 1858 nu s'a ocupat de ele, spre a le defini și regula.

Pământurile *miriie* erau țarinele, locurile de adăpost și de pășune, pădurile și alte domenii, care erau date în arendă spre folosință cu permisia și concesiunea agentului *ad hoc* al guvernului. Cine a dobândit asemenea posesiuni a primit titlul de posesiune „*tapu*“, investit cu semnul *Tughra* (semnul împărațesc).

Pământurile *mevat*, adică cele pustii, necultivate, puteau fi posedate însă cu încuviințarea autorităților. Din ele făceau parte și pământurile *otlac*, și acestea necultivate, dar care se aflau printre cele cultivate și locuite din categoria *mevat*.

Pământurile *metruke* erau de două categorii: a) cele lăsate pentru uzul populației; b) cele lăsate în folosința comunelor, sau a cazalelor.

Locurile lăsate în folosința unei comune, au fost islazurile; iar părțile din păduri numite *baltalik*, au fost lăsate locuitorilor pentru tăiere.

O categorie specială o forma domeniul public de pe țărmul mării. Proprietățile provenite din umpluturile mării, sau din înaintarea uscatului în mare, intrau în categoria „*miulk*“.

Să vedem ce categorii de proprietăți a fost în Dobrogea, sub dominația otomană. Nu avem cunoștință de terenuri acordate soldaților turci, în Dobrogea, ca recompensă pentru vitejiile lor în război.

În Dobrogea, afară din Delta Dunării, nu am găsit acele pământuri *mevat*, care se întindeau departe de locuințe și nu erau posedate de nimeni. Fiecare comună avea circumscripția sa limitată prin teritoriile celorlalte comune. Câteva comne în jud. Tulcea și Constanța au fost părăsite în 1878 de locuitorii lor și pământurile acestor comune, n'au intrat prin acest fapt, în categoria *mevat*, căci dreptul de posesiune a emigraților exista încă, conform legii organice a Dobrogei¹⁾.

După I. M. Bujureanu n'a existat în Dobrogea islazuri posedate de comune în condițiile art. 97 și 98 din codicele otoman din 1858 (islazurile, locurile de pășunare numite *mer'a* și cele numite *iailic* și *chîslac*).

„După obiceiul locului — scria Bujureanu — se observă la cultivarea pământului, o rotațiune bienală, lăsându-se o parte să se odihnească doi ani: de aceea la locuitorii din Dobrogea cuvântul *mer'a* și-a schimbat înțelesul ce'l dă legea și se aplică la întregul teritoriu al comunei.

„Munți în care să se afle locuri de pășunare de vară, *iailic*, nu există în Dobrogea: masivul muntos și păduros, din partea de nord, între Isaccea, Măcin și Babadag, n'are pentru aceasta, proporțiuni destul de mari.

Pământurile *chîslac* (*chisle* în limbajul local) se află în Dobrogea; după cât însă am putut constata, nu în condițiunile art. 101 ca pământuri *metruke*, ci ele sunt posedate cu *Tapu*, conform art. 24.

Baltatâc se chiamă o parte de pădure afectată *ab-antiquo* trebuințelor unui oraș, sau sat, și de cari numai locuitorii din acel oraș, sau sat, se pot folosi pentru îndestularea trebuințelor casnice (art. 91). Nici asemenea *Baltălacuri*, nu cred să fi existat în Dobrogea²⁾.

După lucrările comisiunilor de plăși și centrale, în anul 1882, au fost recunoscute în Dobrogea următoarele categorii de proprietăți:

¹⁾ I. M. Bujureanu, *Legiuirile României*, IV. p. 483.

(George M. Ghica, *Questiunea proprietății în Dobrogea*, Partea I. București, 1880.

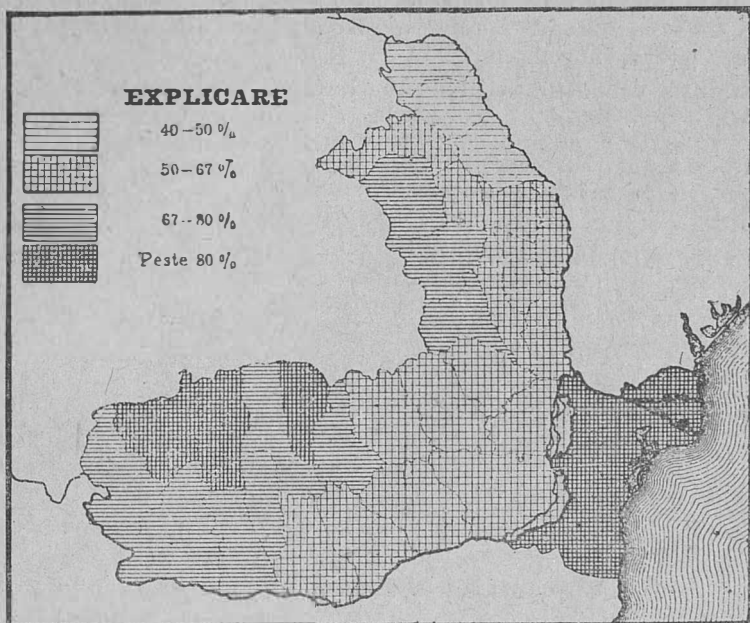
²⁾ I. M. Bujureanu, op. cit. p. 484.

miulk-uri și *mirie* (proprietatea statului). *Vacufuri* — după cum a pretins guvernul din Constantinopol după 1878 — *n'au existat în Dobrogea*.

După ce s-a recunoscut categoriile de proprietăți, restul pământului Dobrogei a trecut în proprietatea absolută a statului român.

Dobrogea a trecut printr'o fază delicată din cauza modului cum s-au făcut unele împrumări și depozități.

Bulgarii și Lipovenii în majoritatea lor (Tulcea, Silistra Nouă) au fost împrumăriți, fără să fi avut vre-un drept, nefiind cetățeni conform dispozițiilor cuprinse în legea organică a Dobrogei din 1880.

Distribuirea micilor cultivatori (1907). În Dobrogea peste 80 %.

Conform art. 13 din această lege nu puteau dobândi proprietăți rurale în Dobrogea de cât următoarele categorii de persoane :

1) *Locuitorii aflați în ziua de 11 Aprilie 1877 și anume indrițuiți de fostele lege otomane*; 2) *Românii; Românii prin naturalizare, sau recunoaștere*. După dispozițiile cuprinse în legea funciară din 1882 (art. 2), au mai căpătat dreptul de a poseda proprietăți rurale în Dobrogea următoarele categorii de persoane : românii din vechiul regat; românii de origină din țările locuite de români ; musulmanii ; *raialele* și cultivatorii stabiliți în această provincie la promulgarea legii din 1882, care erau considerați români și se bucurau de aceleaș drepturi. Ultima categorie de persoane, a provocat oarecari confuziuni, de oarece, „cultivatorii“ stabiliți în ziua promulgării legii (3 Aprilie 1882)

nu puteau toți să îndeplinească și condițiile cerute de legea organică din 1880 (art. 13). În 1903 a început depozedările celor considerați că posed proprietăți în neregulă (titularii emigrați, dispăruți, necunoscuți, cei care n'aveau domiciliul la pământ, sau care nu'și puteau dovedi succesiunea ; titularii cu nume fictive).

Proprietatea particulară, în 1904 dispunea de 615.819 ha., din care : 144.666 ha. propr. mare ; 97.554 ha. propr. mijlocie și 373.599 ha. propr. mică. Iată întinderea proprietăților particulare, în 1907, după originea proprietarilor :

În județul Constanța s'au recunoscut de comisiunea centrală 70.986 hectare, *Tapu-uri* (proprietate supusă răscumpărării dijmii) și 30.017 hectare *Miulk-uri* (proprietate absolută).

Statul a vândut în decursul diferitelor parcelări 400.542 hectare (proprietate a sa) în loturi dela 3—100 hectare, în proporția următoare :

- 1) Loturi dela 3—10 hectare, 169.023 ha. (*Românilor*).
- 2) Loturi dela 10—100 hectare, 91.140 ha. (*Românilor*) ;
- 3) Loturi dela 3—10 hectare, 93.666 ha. (*străinilor de origină*) ;
- 4) Loturi dela 10—100 hectare, 46.713 ha. (*străinilor de origină*).

În județul Tulcea s'au recunoscut de comisiunea centrală 57.669 ha. *Tapu-uri* și 12.717 ha. *Miulk-uri*.

Statul, a vândut în decursul diferitelor parcelări 146.100 ha. în loturi dela 3—100 ha., în proporția următoare :

- 1) Loturi dela 3—10 hectare, 52.771 ha. (*Românilor*) ;
- 2) Loturi dela 10—100 hectare, 4570 ha. (*Românilor*) ;
- 3) Loturi dela 3—10 hectare, 78.762 ha. (*străinilor de origină*) ;

4) Loturi dela 10—100 hectare, 10.097 ha. (*străinilor de origină*), cari mai stăpâneau 14.544 hectare, *tapu-uri* recunoscute.

Proprietatea mare (peste 100 ha.)

Originea Proprietarilor	Jud. Constanța		Jud. Tulcea		Dobrogea	
	hectare	m. p.	hectare	m. p.	hectare	m. p.
Români	115.848	1.839	1.696	—	117.544	1.839
Turci și Tătari	4.723	9.560	300	—	5.023	9.560
Bulgari	11.496	7.319	1.197	—	12.693	7.319
Germani	3.300	5.626	131	—	3.431	5.626
Greci	2.810	—	—	—	2.810	—
Armeni	590	—	—	—	590	—
Evrei	1.973	—	—	—	1.973	—
Francezi	—	—	400	—	400	—
Ruși	200	—	—	—	200	—
Total	140.942	4.344	3.724	—	144.666	4.344

Proprietatea mijlocie (dela 25—100 ha.)

Originea Proprietarilor	Dela 25—50 h.		Dela 50—100 h.		Total		Total general
	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	
Români	34.326	3.031	25.933	545	60.260	3.576	63.836
Musulmani	4.249	1.158	3.608	380	7.857	1.538	9.395
Bulgari	3.631	10.591	3.215	2.574	6.846	14.165	20.011
Ruși	100	83	—	84	100	167	267
Lipoveni	458	—	70	—	528	—	528
Germani	872	549	484	—	1.356	549	1.905
Alte naționalități	539	240	649	184	1.188	424	1.612
Total	44.176	15.652	33.954	3.767	78.135	19.419	97.55

Proprietatea mică (dela 1—25 ha.)

Origina Proprietarilor	Dela 1—10 h.		Dela 10—25 h.		Total		Total general
	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	
Români	61.138	42.000	92.412	15.856	153.550	57.856	211.409
Musulmani	24.726	10.253	6.812	3.074	31.538	13.327	44.861
Bulgari	12.978	47.737	8.183	8.350	21.162	56.087	78.249
Ruși	92	12.806	—	1.223	92	14.029	14.124
Lipoveni	1.725	7.707	280	—	2.006	7.707	9.712
Germani	1.771	4.876	1.223	3.611	2.994	8.487	11.481
Alte naționalități	1.172	3.111	270	212	1.442	3.323	4.765
Total	103.603	128.490	109.180	32.326	212.783	160.816	373.999

După 1919 s'a aplicat și în Dobrogea reforma agrară din vechiul regat prin care s'a dat pământ de cultură țăranilor, indiferent de origina lor etnică.

Când am luat în stăpânire Dobrogea, viața agricolă era aproape inexistentă și de aceea proprietatea rurală era foarte depreciată.

Din cauza nesiguranței din timpul războiului ruso-româno-turc din 1877—78 o parte din populația musulmană părăsise Dobrogea. Numeroase sate au fost astfel desființate, prin emigrarea foștilor locuitori musulmani. În scopul de a repopula Dobrogea și de a pune în valoare solul ei agricol, guvernul a încurajat colonizarea acestei provincii cu elemente românești muncitoare din vechiul regat, sau de peste Carpați, din Basarabia și din Pind. Celor d'întâi coloniști români li s-au făcut înlesniri pentru strămutarea lor peste Dunăre și în 1882, li s-a recunoscut prin lege, dreptul de a poseda proprietăți rurale în Dobrogea.

Un număr mare de mocani se stabiliră în 1882, fie pe lângă vechia lor așezare din Hârșova (Varoș), fie în regiunea Constanța — Mangalia. Mocanii aceștia, crescători de vite, dispuneau în 1885—1886 de un număr mare de capete de vite, (fiecare dispunea de 1700—3700 capete de vite).

Românii din Ardeal și din Basarabia au pornit dela vetrele lor, în Dobrogea, cu întreg avutul lor, compus din numeroase turme de oi, herghelii de cai, sute de boi și vaci și au întemeiat în această parte a țării gospodării temeinice, târle, etc., contribuind, într-o mare măsură, la dezvoltarea vieții economice și la întărirea elementului românesc.

După aceea s-au stabilit, ca coloni, veteranii din războiul independenței, numeroși țărani români din Muntenia și Oltenia; iar în ultimul timp, s-au stabilit în Dobrogea Nouă, coloniști români din Macedonia, care și ei au organizat gospodării întinse, fiind elemente muncitoare.

În Delta Dunărei — unde sunt 31.184 ha. utilizabile pentru pășuni și arătură — s-a făcut colonizări cu Români, atât din motive economice, cât și din motive de ordin național.

O primă colonie de veterani a fost așezată, în Delta Dunărei, la Patlageanca (lângă ceatalul Ismailului). Satul a fost înființat de Direcția Pescăriilor Statului. Inceputul colonizărilor în Delta Dunării a fost făcut de Ion Nenițescu, unul din prefecții dobrogeni, cari a înțeles bine misiunea ce o avea de îndeplinit în noua provincie transdunăreană. Nu s-a adus, însă, la îndeplinire până astăzi, proiectul colonizării sistematice a Deltei Dunărei din cauza neorganizării regiunii din punctul de vedere economic.

CIVILIZAȚIA ROMÂNĂ ÎN DOBROGEA

Esirea noastră la Mare. — Podurile de peste Dunăre. — Construcția portului Constanța. — Portul Sulina. — Celelalte porturi dobrogene. — Navigațiunea pe Dunăre și Marea Neagră.

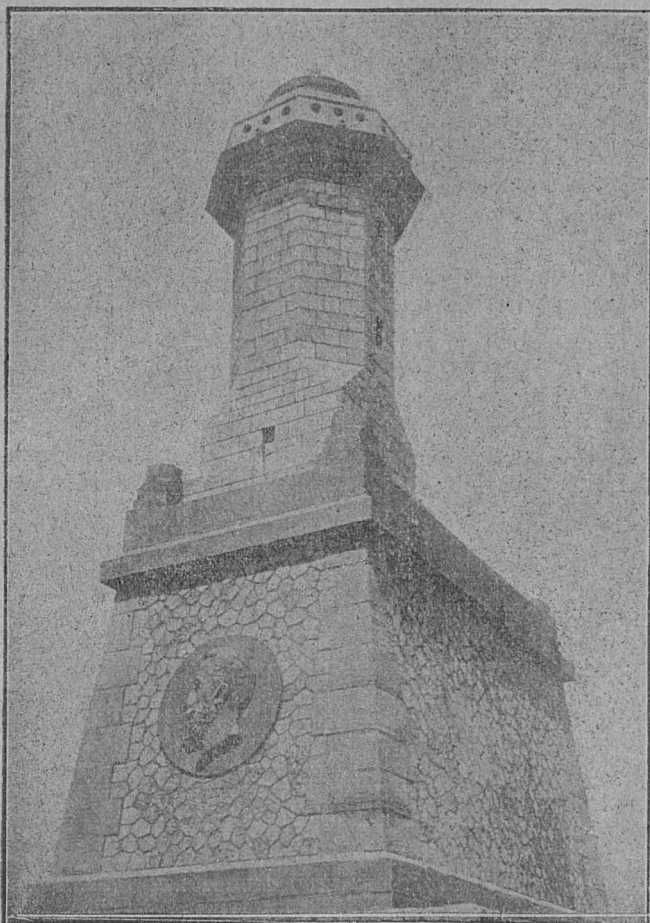
Niciun ținut — spune Vidal dela Blache — nu-i artistul exclusiv al civilizației sale proprii. Ca un ținut să poată atinge un grad superior de dezvoltare, trebuie ca viața lui să fie în comunicație strânsă cu aceea a unui domeniu mai vast, care să-i îmbogățească substanța și să alunece într'ânsul noi fermenti.

Dobrogea este necesară României pentru că ea îi deschide o eșire la mare; dar ținutul acesta n'ar fi putut progresa, în ultimii 50 ani, dacă n'ar fi fost unit cu România.

Prin gurile Dunării, ținutul dobrogean este în legătură strânsă, nu numai cu mările îndepărtate, dar și cu vestul continentului. Cum România, stăpânește gurile Dunării și se găsește pe diagonala căilor de uscat, de apă și aeriene, care unesc Vestul și centrul Europei cu Asia Mică, Dobrogea, prin toate punctele *terminus* ale coastei sale, formează o limită a vechiului continent civilizat, însă prin porturile sale maritime, grație mării, prelungește curentul principal de civilizație și drumurile comerciale dela V. și N. către E. și S.

O dovadă că Dobrogea nu poate să fie în funcție de domeniul balcanic, o avem în trecutul său apropiat, când Turcii o stăpâneau. Sub Turci, comerțul la gurile Dunării și pe Marea Neagră a fost

aproape inexistent, de oarece, pentru imperiul otoman, provincia aceasta excentrică, fiind situată mult spre N. de linia Salonic—Constantinopol, era în afară de zona intereselor sale economice. Așa se explică pentru ce vreme de aproape 500 de ani, după ce Genovezii și Venețienii n'au mai dominat mările orientale, iar Românii n'au mai stăpânit Dobrogea și gurile Dunării, viața maritimă a intrat în agonie

Farul «Regele Carol I» (Constanța).

pe Marea Neagră și pe Dunărea-de-jos ; iar porturile dobrogene și basarabene au fost lipsite de orice activitate comercială.

Dobrogea a fost o bază de operațiuni militară, fie împotriva Moldovenilor și Polonilor, fie împotriva Rușilor ; după cum pentru Ruși, după 1812, Basarabia a servit de bază de operațiuni împotriva Turcilor.

Sub Țarul Nicolae I s-a cheltuit multe milioane de ruble pentru transformarea Ismailului într'o bază de operațiuni pentru expedițiile armatelor rusești împotriva Turciei, ca și pentru organizarea unei stațiuni de escadră.

Sub dominația turcească, în Dobrogea, navigația pe Marea Neagră și la gurile Dunării, era nesigură, din cauza piraților, care atacau și jefuiau corăbiile, ca și din cauza aluviunilor depuse la gura brațului Sulina.

În anul 1853, în Sulina nu erau decât 1000—1200 de greci și maltezi, care trăiau în colibe de trestie, sau în barace de scânduri. Această populațiune se ocupa cu pirateria ; iar autoritățile otomane nu au manifestat niciodată dorința de a reprima actele de tâlhărie săvârșite de această bandă de aventurieri.

Indrăzneala acestor pirați a mers până acolo, în cât în primăvara anului 1854, au împușcat pe fiul amiralului britanic, Parker, comandantul unui vas de război ce staționa în rada portului Sulina.

După împușcarea acestui ofițer, vasul britanic de război a bombardat Sulina, prefăcându-o într'un morman de ruine și cenușă. O divizie navală engleză a blocat apoi gurile Dunării și a distrus niște uvrage ridicate în apropiere de Sulina, de ruși.

Navigațiunea pe Dunărea-de-jos a fost întreruptă până la 1855, când corăbiile au început iarăși să plutească în susul Dunării. O altă bandă de pirați se instalase în Sulina sub pretext că membrii ei pot servi de „piloți“ căpitanilor de vase, pe brațul sinuos și periculos pentru navigațiune, al Sulinei.

Acești pirați, provocau înămolirea vaselor ce pretindeau că le conduce în cele mai bune condițiuni, apoi lăsau vasele cu echipagiile și mărfurile lor, la voia întâmplării.

Pentru salvarea vaselor încărcate de mărfuri, căpitanii lor erau nevoiți să împartă marfa și banii lor cu pirații din Sulina.

În 1854, în timpul războiului din Crimeea, un vas românesc, „Natalia“, a fost întrebuițat de Ruși la atacul Isacei. După terminarea războiului, unicul vas moldovean, n'a mai putut fi întrebuițat.

Un alt vas românesc, numit „Vasul cel Nou“, în urma unui abordaj cu un vas unguresc, pe Dunăre, în cea d'întâi călătorie ce a făcut-o, în Mai 1867, — s-a scufundat la 5 mile nord de Cernavoda, în apropiere de malul românesc. Pe atunci se organizase o mică flotilă românească.

În anul 1874 (Octombrie) vasele flotilei române, reunite în divizie, sub comanda căpitanului Ion Murgescu, a făcut cea d'întâi călătorie pe Dunărea de jos și Marea Neagră, până la Constanța, pentru manevre.

La Sulina, (12 Octombrie) flotila noastră de război a fost primită cu toate onorurile de caimacan și de comandanții bastimentelor de război turcești ce se aflau în port.

În zilele de 14 și 15 Octombrie 1875 flotila română a fost la Constanța ; iar la 18 Octombrie, la Insula Șerpilor. Aceasta a fost cea d'întâi călătorie pe care a făcut-o. pe Marea Neagră, de-alungul coastei dobrogene și la Insula Șerpilor, o flotilă de război română cu echipaj compus numai din Români. Călătoria s-a făcut în cele mai bune condițiuni. ¹⁾

Farul dela Tuzla

Înainte chiar de anexarea Dobrogei, am căutat să avem o țășire la mare.

Cum gurile Dunării nu aparțineau României, ne-am gândit să ne asigurăm, totuși, o țășire la mare.

¹⁾ „Din Istoricul Marinei”, de comandor V. Toescu.

Domnitorul Știrbei în ofisul său din 22 Decembrie 1855 vorbește în termenii următori de necesitatea unei eșiri la mare :

„Ni se apare de neapărată trebuință ca, pentru drumul de fier, să întreprindă guvernul îndată, prin inginer special, deprins și cercat în acele lucrări, studiul pregătitor al liniei drumului dela Vârciorova prin Craiova și București, la Dunăre, la punctul ce se va găsi mai priincios, de unde drumul de fier să se prelungească până la un punct al Mării Negre“.

După războiul Crimeii, când am luat iarăși în stăpânirea noastră, partea de sud a Basarabiei, s-a pus în discuție importanța eșirii noastre la mare.

În ședința Adunării Deputaților din 22 Iunie 1865, Mihail Coșalniceanu, a declarat :

„Cheia mântuirii noastre este drumul acela dela Galați la Mare. Basarabia, care ni s-a dat nu o putem pe deplin încorpora, Domnilor, până ce nu o vom lega cu interesele noastre ; astfel o filă de hârtie ne-a dat-o, o alta poate să ne-o ia îndărăt. Să ducem drumul de fier acela și să nu ne temem de portul dela Odesa, căci avem acolo porturi care vor bate Odesa“.

În a doua sa călătorie la gurile Dunării (1867), Domnitorul Carol a discutat cu un membru al Comisiunii Europene Dunărene, savantul profesor Desjardins, deschiderea unui canal între lacul Cibrianu și mare, precum și construirea unui port maritim. Glumind, Desjardins a spus domnitorului României, că viitorul port va avea numele : „Regele Carol I“.

În ziua de 12/24 Iulie 1869, englezul Ch. Hartley, inginerul Comisiei europene dunărene, a prezintat Domnitorului Carol planurile viitorului port Cibrianu de pe marea Neagră, care, după calculele sale, ar fi costat 20.000.000 fr.

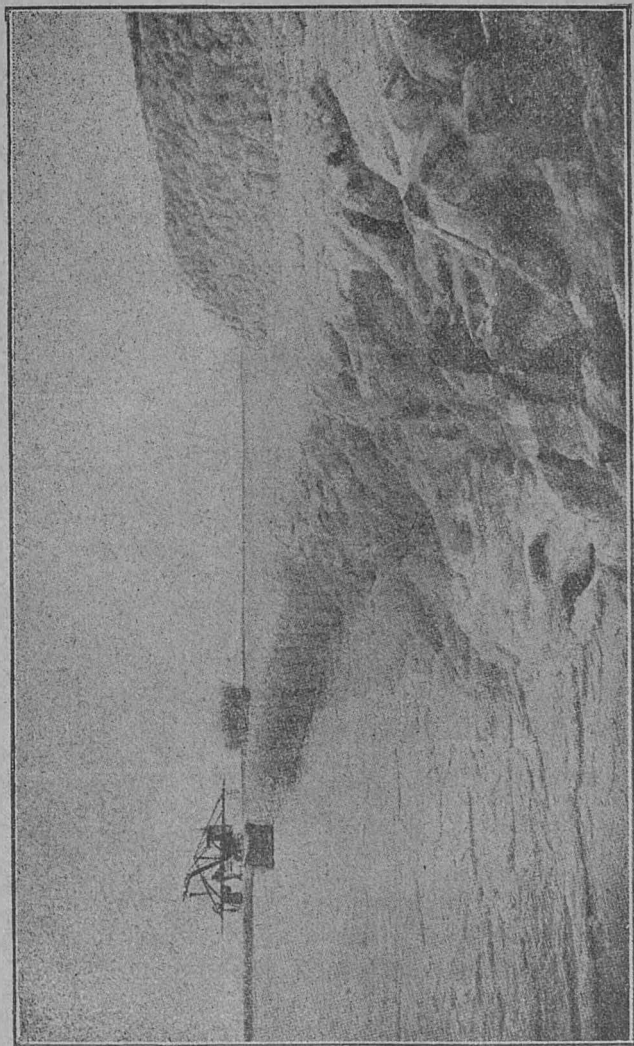
După ce am anexat Dobrogea, Grigore Cobălcescu scria în „Steaua Dunării“ (din 4 Aug. 1878) :

„Drumul de fier Kiustendje—Cernavoda va fi o mare arteră a comerțului și a civilizației române peste Dunăre, însă pentru aceasta este necesitatea absolută de a se lega cu el căile noastre ferate și prin urmare construirea unui pod peste Dunăre. Aceasta este o chestiune grea, însă dacă voim a asigura viitorul, dacă voim a trăi, o asemenea clădire va trebui să fie făcută“.

Deschizându-se însă canalul Sulina, în urma lucrărilor efectuate de Comisiunea Europeană Dunăreană, s-a construit portul Sulina. Stăpânind Dobrogea, nu ne puteam mulțumi cu portul fluvialo-maritim Sulina și de aceea a fost ales, ca port principal maritim, Constanța. Cum însă Dobrogea era aproape izolată de restul țării, se impunea, cât mai repede, stabilită o bună legătură de cale ferată a țării cu Dobrogea. În acest scop, linia construită de englezi, între Constanța și Cernavoda, trebuia, să fie legată, prin un pod peste Dunăre, cu alte linii ce urmau să fie construite : București—Fetești și Fetești—Făurei.

Dela început nu ne-am gândit ca podul de peste Dunăre să fie

între Fetești și Cernavoda. În 1878, când credeam că ni se va da și Silistra, Domnitorul Carol I, a propus construirea unui pod peste Dunăre, între Călărași și Silistra. Cum însă congresul din Berlin ne-a dat Dobrogea, fără Silistra, proiectul construirii unui pod

Digul cel mare din portul Constanța acoperit de valurile înghețate ale mării în timpul lucrărilor. (Foto Bezançon)

în acest punct, a trebuit să fie părăsit. Atunci, s-a ales, punctul Cernavoda și în acest scop, s-a decis în 1880 și construirea liniilor ferate București—Fetești și Fetești—Cernavoda.

În anul 1880 s-a hotărât construirea c. f. București—Fetești și Fetești—Făurei ; iar în anul 1882 s-a publicat concursul și progra-

mul, — însoțit de un plan hidrografic al Dunării făcut de inginerul Ch. Hartley, — relative la concedarea construcției podurilor. La 1 Septembrie 1883 au prezentat proiecte opt case străine, dar cari n'au fost admise. În anul 1885 ministerul lucrărilor publice a însărcinat o comisiune compusă din inginerii G. Duca, C. Mironescu, C. Popescu, Anghel Saligny și S. Iorceanu, ca să întocmească un alt program-caet de sarcini, care să servească la dresarea definitivă a proiectelor și adjudecarea lucrărilor.

Neobținându-se rezultatul dorit, — casele constructoare în ofertele lor neîndeplinind toate condițiile prevăzute de noi, — s-a hotărât de guvernul prezidat de Ion C. Brătianu, la sfârșitul anului 1887, crearea unui serviciu special, dependent de direcția C. F. R. pentru dresarea proiectelor definitive și executarea lucrărilor, sub conducerea inginerului A. Saligny. Proiectele întocmite de acest serviciu au fost aprobate de comisia de ingineri români, compusă din C. Mănescu, E. Miclescu, Elie Radu și M. Râmniceanu sub președinția lui S. Iorceanu. Podul de peste Dunăre, a fost cel d'întâi făcut de către compania Fives-Lille, conform planurilor întocmite de inginerii români, sub direcția lui Anghel Saligny.

PODURILE DE PESTE DUNARE

Podul de peste Dunăre, situat în fața orașului Cernavoda, la o distanță de 280 km. de gurile Dunării, a fost construit acolo unde fluviul, în timp normal, are o lărgime de 620 m. și o adâncime medie de

Inginerul Anghel Saligny

7 m. (la apele mari, 7 m. peste etiaj). Înălțimea acestui pod, atât din cauza apelor mari, cât și în interesul navigațiunei pe Dunăre, a fost fixat la 30 m. Această înălțime s-a păstrat pe toată lungimea podului

Bulevardul Elisabeta și vederea generală a portului Constanța.

din cauza schimbării șenalului. Lungimea totală a podului este de 750 m. Accesul pe malul stâng se obține printr'un viaduct lung de 912.75.

Suprastructura podului se compune din două grinzi console de câte 240 m. lungime, fiecare rezemată de câte două pile, și din trei grinzi semi-parabolice, de câte 90 m. lungime, care se sprijină pe extremitățile consolelor, lungi de 50 m., a grinzilor precedente. Această formă prezintă avantaje însemnate, atât în privința greutatei metalului, cât și pentru montarea grinzilor.

Grinzile console au membrura inferioară dreaptă, iar cea superioară este în partea dreaptă, în parte curbă. Profilele membrurelor sunt acele a unui dublu T. Înălțimea grinzilor, este de 32 m. deasupra pilelor, de 17 m. la mijloc și de 9 m. la extremități. Sistemul de zebrele este triunghiular dublu, cu diagonale întinse și comprimate, iar montanți nu sunt prevăzuți de cât deasupra pilelor și la extremități.

Reproducerea medaliei «1886, 10 Mai 1891», în care se vede podul de peste Dunăre (când au început lucrările).

Grinzile principale sunt divizate de acele transversale în 23 părți, din care 9 de 10,2 m. lungime, iar 14, cu o lungime care variază între 7,5 m. și 13,0 m.

În planul vertical, pereții grinzilor sunt înclinați cu $1/10$ pe verticală.

Lărgimea tablierului propriu zis, socotită între anexe neutre a membrurelor inferioare, este de 9,0 m. pe pile și de 6,5 m. la extremitățile consolelor, precum și toată lungimea grinzilor semi-parabolice.

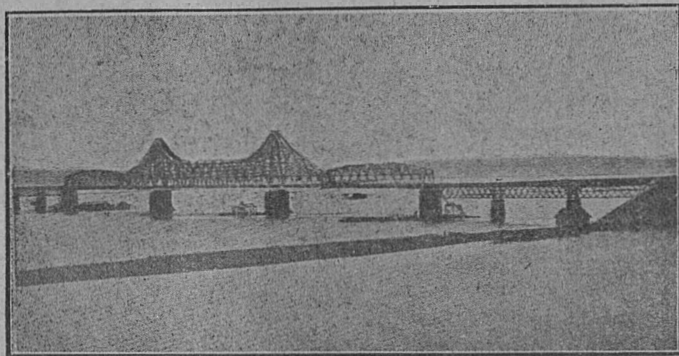
Aceste din urmă grinzi au 13,0 m. înălțime la mijloc și 9,0 m. la extremități. Sistemul de zăbrele este același ca și la grinzile console, iar distanța între grinzile transversale este de 7,5 m.

Presiunea vântului admisă a fost 270 kgr. pe m. p., pentru cazul podului liber și de 180 kgr. pentru cazul podului încărcat.

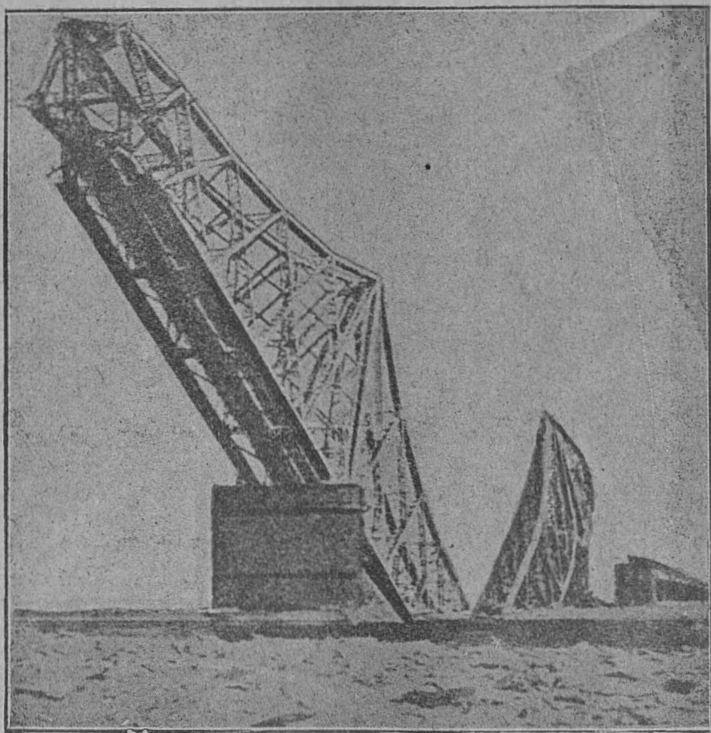
Toată structura este construită din oțel moale Siemens-Martin basic. Alegerea oțelului a fost dictată de motivul de a reduce cât mai mult cantitățile de material.

Oțelul întrebuințat în construcția suprastructurii podului are o rezistență de 42--48 kgr. pe m. p., cu o limită de elasticitate de 24 kgr. pe

Podul de peste Borcea

Podul de peste Borcea (Fetești) înainte de 1916.

Podul de peste Borcea distrus de Români în 1916 și care a fost reconstruit după război m. p. și o lungime minimală de 21%, măsurată pe o distanță de 200 milimetri.

Costul acestei lucrări a fost: Infrastructura, 5254429 lei; suprastructura, 3902183 lei; parabolă, 772226 lei; total 9928838 lei.

PODUL PESTE BORCEA, are 420 m. lungime și e compus din trei deschideri de câte 140 m. fiecare.

Viaductul de racordare la podul Borcea, are 500 m. lungime.

Viaductul din Balta, are 1455.2 m. lungime.

Viaductul de racordare la podul „Regele Carol I”, are 912,75 m. lungime.

Terasamente în lungime de 21 kil.

Cantitățile de lucrări executate au fost:

PODUL PESTE BORCEA.

Infrastructuri. — Săpături la aer comprimat, 19043 m. c.; chesoane de fundație, 610 tone; zidării. 19772 m. c.

Suprastructuri. — Greutatea oțelului suprastructurii, 2716 tone; greutatea oțelului aparatelor de reazem, 77 tone.

Costul acestor lucrări:

Costul infrastructurii, 2266958 lei; al suprastructurii, 1567259 lei; total, 3834217 lei.

Valoarea infrastructurii celor trei viaducte, 2794145 lei; valoarea suprastructurii, 2811607 lei; total, 5605752 lei.

Pentru 21 kil. terasamente, 2950000 m. c.; pereuri zidite: suprafețe, 200120 m. p., cub de zidărie, 66000 m. c.; podețe, 7210 m. c.

Costul total al acestor lucrări a fost de 35.000.000 lei.

Executarea lucrărilor trecerii dela Fetești la Cernavoda s'a început în anul 1890 prin aceea a podului „Regele Carol I”.

În ziua de 9 Octombrie 1890, a avut loc solemnitatea punerii pietrei fundamentale de către Regele Carol, față fiind Principele Ferdinand.

În pila culeei de pe malul stâng, cu care se începuse executarea, și într-o piatră, aparținând unui rând care trebuia să se scoboare încă cu 2.20. m. sub etaj, a fost pus, închis într'un tub de sticlă, dimpreună cu toate monetele române din timpul acela, documentul al cărui cuprins este:

NOI CAROL I,

„Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

Aducem la știința tuturoră cele ce urmează:

Războiul, purtat în anii de la 1877 până la 1878 de vitejii României pe câmpiile Bulgariei, întins'a hotarele țării noastre peste țărmlul drept al Dunărei și făcut'a Regatul României stăpân la Marea Neagră, intrupându-i Dobrogea.

De atunci neconținut pironită ne-a fost gândirea la această provincie, însă mărețul Danubiu Ne-a oprit și Ne oprește să dăm litoralului Mărei Negre și porturilor lui viața și desvoltarea trebuincioasă pentru prosperitatea economică a țării.

Numai construcțiunea unui pod peste Dunăre înlătorează aceste nedici. Corpurile noastre legiuitoare, încălzite de focul nestins al iubirii de țară, au hotărât în anul 1883 clădirea acestui pod și noi am sancționat în același an patriotica lor hotărâre.

Azi inginerii români clădesc nodul.

Nu vor trece decât câțiva ani și săvârșită va fi grandioasa lucrare, un monument care va transmite urmașilor noștri și generațiunilor viitoare doradă de puterea de viață, patriotismul și hărnicia României actuale.

Fie ca această măreață lucrare să sporească prosperitatea și gloria scumpei noastre țări, fie ca prin ea să se strângă legăturile care unesc Dobrogea de patria mămă, fie ca porturile ei să ajungă la o splendoare vrednică de solicițudinea ce le poartă Țara.

Prețuind așa valoarea podului peste Dunăre la Cernavoda, hotărât-am să se așeze în prezența Mea, a Principelui Ferdinand, Moștenitorul preșumptiv al Coroanei, a Miniștrilor, care se află la cârma Țării, piatra fundamentală în zidăria, care formează cel dintâi picior al podului pe țărmlul stâng al Dunărei.

Acest document comemorativ s'a semnat de Noi în două exemplare, cari s'au investit cu sigiliul Statului.

Un exemplar, însoțit de monetele corente, se va îngropa de Noi în piatra fundamentală în ziua a noua a lunii Octombrie 1890 dela nașterea Mântuitorului, în al 25-lea an al Domniei Noastre și al 10-lea de la înființarea Regatului României; cel de al doilea exemplar se va păstra în Arhivile statului“.

Solemnitatea inaugurării lucrărilor a avut loc în ziua de 14 Septembrie 1895.

După ce Regele a bătut cel din urmă nit al podului și după ce s'a terminat serviciul religios oficiat de Mitropolitul Primat, s'a procedat la închiderea în zidul culeii de pe malul drept, al documentului comemorativ al cărui cuprins este :

NOI, CAROL I,
Prin grația lui Dumnezeu și voința națională
REGE AL ROMÂNIEI

„În anul mântuirii 1890 am pus piatra fundamentală a podului, menit să împrecuneze cele două maluri ale Dunărei între Fetești și Cernavodă.

După cinci ani de muncă statornică, Dumnezeu hărăzind Țării liniște și îndestulare, astăzi, în a 14-a zi a lunii Septembrie, din anul mântuirii 1895, și al 30-lea al Domniei Mele, mulțumită rărnei și măestriei inginerilor români, am trecut pe deasupra valurilor celor două brațe ale Dunărei mările și am bătut cel din urmă cuiu, care a încheiat și sfârșit aceste falnice lucrări, față fiind M. S. Regina, Altețele Lor Regale Principele și Principesa României, iubitul Meu frate, Principele Leopold de Hohenzolern, nepotul Meu, A. S. Principele ereditar de Hohenzollern, Alteța Sa Principele ereditar de Meiningen și Alteța Sa Regală Principesa ereditară de Saxa Meiningen, inallul cler, miniștrii Mei, președinții și membrii birourilor Corpurilor legiuitoare, trimișii puterilor străine acreditați pe lângă Mine, inallii demnitar al statului, fruntașii oștirez Mele și corpul tehnic.

De azi înainte nimic nu mai desparte România din stânga Dunărei de Dobrogea, pe care, prin vitejia ostașilor noștri, din războiul de la 1877, am împreunat-o din nou cu patria mamă. Astfel vom putea da acestei provincii și porturilor ei de pe țărmul Mării, toată îngrijirea Noastră, spre a lor dezvoltare și propășire.

Mândrii, împreună cu Țara întregă, că am ridicat un monument, care face sală neamului românesc și care va fi pururea îndemn puternic pentru urmașii noștri, spre a purcede tot mai departe pe calea muncii, a civilizației și a măririi, Am semnat acest document de vecinică amintire.

Am chibzuit, dar, ca, după sfîșțenia podului, făcută de I. P. S. S. Arhiepiscopul și Mitropolitul Primat, un exemplar să fie așezat în zidăria de pe malul drept al Dunărei, împreună cu copia documentului, ce a fost pus în zidăria piciorului de pe țărmul stîng, iar cel de al doilea să se păstreze în Arhivile Statului“.

După această ceremonie, a avut loc încercarea podului cu un tren compus din 15 locomotive, dintre cele mai grele, toate sub presiune și care a trecut podul cu o viteză de 80 kil., iar la eșirea de pe pod, trenul a avut o viteză de 96 klm.

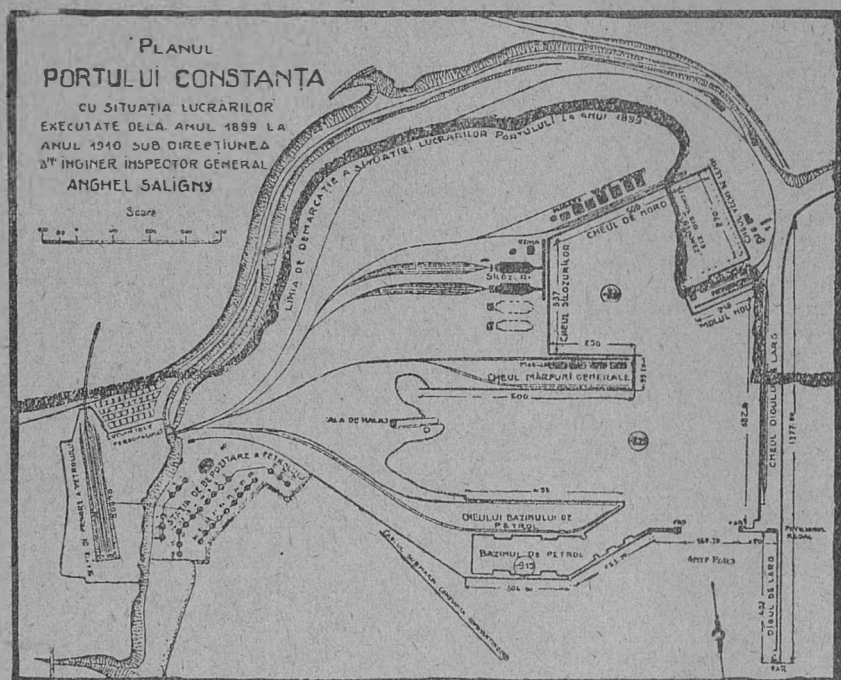
Suveranii României și oaspeții s'au urcat în urmă în trenul regal, trecând Dunărea și astfel s'a declarat punerea în circulație a podului „Regele Carol I“.

PORTUL CONSTANȚA

Odată stabilită legătura cu patria-mamă, prin falnicul pod de peste Dunăre, care atunci când a fost inaugurat, era cel mai mare pod din Europa, Dobrogea a putut oferi, prin portul Constanța, mult dorita eșire la mare.

In anul 1884 România a cumpărat acest port dela compania engleză și după puțin timp s-a aprobat programul pentru executarea lucrărilor noului port. In acest program erau prevăzute : chei în lungime de 3.360 m., și trei bazine având o suprafață de 78 ha., care să permită acostarea a 30 de vase cu tonaj mare.

In 1889, după moartea lui Gh. Duca, a fost însărcinat Anghel Saligny cu direcțiunea lucrărilor portului Constanța și al serviciu-

Până la 1910 Anghel Saligny a condus lucrările în portul Constanța.

Dela 1895—1916 s-au făcut 3.305 m. lungime de diguri și cheiuri cu blocurile de puzzolană extrase din cariera dela Canara, de lângă Constanța și cheiuri cu 42 dane de acostare de 100—125 m.

Lungimea cheiurilor este, astăzi, de 6.000 m.; iar bazinele sunt adăpostite împotriva valurilor mării prin diguri de centură.

Suprafața țăzinelor și a avant-portului este de 74 ha., cu o adâncime de 8 m.; iar bazinele portului pentru petrol, are o adâncime de 9 m. S-au construit apoi *Silozurile* pentru înmagazinarea, condiționarea și predarea cerealelor, precum și pentru tăierea țăpilelor la orz, cu un debit, pentru fiecare din aceste operațiuni, de 300 tone pe oră și magazie. Cantitatea de cereale ce se poate preda, prin elevoatoarele unei magazii, într'un vapor, în 8 ore, este de 240 vagoane a 10 tone.

Portul mai dispune de o stațiune pentru primirea, depozitarea și pomparea la vapoare a produselor petroliere.

Stațiunea de petrol dispune de 27 rezervoare, cu o capacitate totală de 100.000 tone, dar se vor construi încă 10 rezervoare. Se continuă însă lucrările pentru mărirea portului Constanța și înzestrarea lui cu toate instalațiunile moderne necesare.

Traficul acestui port a fost în 1895 : 388 vase intrate; import în tone, 27.435 ; export în tone, 78.544.

În 1913 : 1166 vase intrate ; import în tone, 218.950; export în tone, 1.323.440.

CANALUL CERNAVODA—CONSTANȚA. — Cu toate că portul Constanța este mic și are o situație excentrică, totuși, fiind deschis în tot timpul, el este singurul port maritim, care asigură legătura permanentă și cea mai bună cu mările îndepărtate. S'a vorbit mult de deschiderea unui canal între Cernavoda și Constanța, sau lacurile Mamaia (Suit-Ghiol), Agiea, Marea Neagră. În timpul războiului, când armatele inamice au ocupat Dobrogea, s'a întocmit un proiect de către Germania și Austro-Ungaria, în care se prevăzuse construirea unui canal între Cernavoda și Constanța, lung de 60 km. lat la fund de 23—50 m. și adânc de 3,50 m.

Dacă construirea acestui canal, ar fi ușoară, între Cernavoda și Megidia, de oarece el ar trece prin Valea Carasu, pe unde a curs în antichitate râul *Azio* și a fost o baltă imensă pe care circulau corăbiile, până pe la 1860,—de la Megidia până la Constanța, sau lacul Mamaia, facerea canalului ar necesita terasamente până la 60 m. înălțime și un tunel la deschiderea sa, spre mare. În tot cazul acest canal ar fi navigabil pentru vase cu tonaj mai mic și ar avea caracterul unei căi fluviale.

CABLUL CONSTANȚA—CONSTANTINOPOL. — Cablul Constanța—Constantinopol a fost așezat în primăvara anului 1905 în baza unei convenții cu administrația Germaniei și a celei Române în timpul când era director general al P. T. T., Constantin Chiru, sub guvernul D. Sturza.

Cablul Constanța—Constantinopol a fost concesionat de guvernul român „Societății Telegrafice Europene de Est” cu sediul în Colonia, și a fost confecționat după ultimele perfecțiuni de fabrica de cable din Nordenham la gurile Vesperului.

Vaporul special de cable „Podbielski” a adus cablul în portul Constanța. Acest vapor a făcut înconjurul Europei din Nordenham, de unde a plecat la 6 Mai și a ajuns la 21 Mai 1905. la Constantinopol.

De aci s'a făcut sondagiile în fundul Mării Negre, hotărându-se traseul ce trebuia să urmeze ca așezarea lui, iar în noaptea de 26 spre 27 Mai a ajuns în portul Constanța.

În ziua de 29 Mai 1905, Regele Carol I, înconjurat de familia Regală și Prințiară, de demnitarii țării, de trimișii străini, a pus piatra fundamentală a *cassei cablului* așezată pe cheiul de vest al portului Constanța.

După terminarea ceremoniei religioase, Regele Carol I a dat semnalul de lansarea cablului în mare și începerea operațiunilor de așezarea lui. Desfășurarea și așezarea acestui cablu s'a făcut în condițiuni foarte bune, terminându-se în ziua de 2 Iunie la *Kilios* pe țărmul turcesc în dreptul fortului, care domină Bosforul, iar în ziua de 7/20 Iulie 1905 s-a inaugurat linia Constantinopol—Constanța—București.

PORTUL SULINA. — În 1856, adâncimea la gura brațului Sulinei era de 11—12 picioare. Comisiunea europeană însărcinată prin tratatul dela Paris ca să asigure navigațiunea la gurile Dunării, a început lucrările de îndiguire a gurei Sulinei, la 21 Aprilie 1858.

În 1861 adâncimea la gură a atins 14—17 jum. picioare și s-a menținut așa până în 1868.

Vasele, în timp de furtună, nu se puteau menține și multe din ele au naufragiat în rada portului. În vederea asigurării unei stări normale de navigabilitate, la gura Sulinei, C. E. D. a executat lucrările necesare pentru crearea unui șenal navigabil de 200 picioare lărgime și de 13 picioare adâncime (la apele cele mai mici), pe toată lungimea brațului Sulina. După consolidarea digurilor, în 1871, Comisiunea Europeană a prelungit digul dela Sud, dar, din cauza barei din fața gurei, a fost nevoie de repetate prelungiri a digului. Astăzi, din aceleaș cauze, se prelungesc digurile. În 1891 s-a construit două cheiuri pentru acostarea vaselor cu vaporii : unul de 27 m., 4 și altul de 36,6 m. lungime.

Dela 1895—1910 adâncimea la gură s-a menținut între 6.25 m.—7.31 m. ; dar dela 1910, situația s-a agravat.

Din cauza formațiunii barei adâncimea s-a micșorat. Cu toate că digurile se prelungesc, navigațiunea maritimă reclamă alt drum spre porturile dunărene, de oarece fenomenul natural dela această gură, prin depunerea aluviunilor, amenință cu împotmolirea portul Sulina.

În anul 1886 au eșit prin gura Sulinei, din Dunăre, 1379 vase cu un tonaj de 950.567 t.

În 1905 numărul vaselor, care au intrat prin Sulina pentru a-și lua încărcătura în porturile interioare ale Dunării, a fost de 792, reprezentând un tonaj de 1.111.500.

Între anii 1918—1927 au eșit din Dunăre, prin Sulina, 7.086 vase, reprezentând un tonaj de 11.820.675 t. (În 1918, — 212 vase : în 1919, — 574 ; în 1920, — 648 ; în 1921, — 753 ; în 1922, — 691 ; în 1923, — 794 ; în 1924, — 797 ; în 1925, — 847 ; în 1926, — 964 ; în 1927, — 806).

PORTURILE SF. GHEORGHE, MANGALIA, BALCIC ȘI CAVARNA. — Portul Sf. Gheorghe e neînsemnat ¹⁾.

Portul Mangalia are un bazin adăpostit prin diguri de incinta din ancoramente.

În dreptul estacadelor de încărcare adâncimea variază între 1—4 m. Bazinul are o suprafață de 21 ha.

În anul 1922 au intrat în acest port 21 vase cu un tonaj de 1794 T.

Portul Balcic nu e îndiguit. El are o estacadă de 40,025 m. cu o adâncime de 2,50 m.

Portul Cavarна, de-asemena nu-i indiguit. El are o estacadă de 65 m. cu o adâncime de 2,50 m.

¹⁾ În 1318, geograful Petrus Vesconte în *Periplus Ponti Euxini octupulus, a pomenit*, cel dintâi, de portul Sf. Gheorghe dela gurile Dunărei.

Numărul vaselor, care vizitează ambele porturi, este neînsemnat. **PORTURILE DUNARENE** sunt : *Turtucaia, Siliștră, Oltina, Cernavoda, Hârșova, Măcin, Isaccea, Tulcea, Chilia Veche.*

În luna Septembrie 1926 au intrat în portul Cernavoda, 76 vase din care 62 *românești* ; în luna următoare, au intrat 72 de vase, din care 67 *românești*.

În luna August 1926, au intrat în portul Hârșova 100 de vase comerciale, din care 97 *românești* și 3 străine ; iar în cursul lunii următoare, au eșit 100 de vase comerciale, din care 94 *românești*.

În luna Septembrie 1927 au intrat în portul Cernavoda 73 vase comerciale, din care 67 *românești* și au eșit 72 vase, din care 66 *românești*.

În portul Oltina au intrat în cursul lunii Septembrie 1927, 40 vase comerciale, dintre care 7 *românești* și au eșit 44 *vase românești* și 2 străine.

MARINA COMERCIALA. — Odată România stăpână iarăși pe gurile Dunărei și având asigurată eșirea sa la mare, a trebuit să dea dezvoltarea cuvenită, în funcție de interesele sale economice, marinei comerciale.

Până în anul 1886 marina noastră comercială dispunea de 90 vase (cu vapori și pânze) pentru navigația pe Dunăre ; *un singur vas* pentru navigația pe Marea Neagră și 130 de șleपुरi, pontoane și alte mici vase auxiliare.

Ministerul lucrărilor publice a construit în 1886 două bacuri pentru transportul vagoanelor, un vas de salvare „Constanța“, o pilotină „Mangalia“, un șlep „Tuzla“ și două mahoane. Bine înțeles că toate aceste vase nu puteau constitui o marină comercială.

În 1888 s-a votat legea pentru înființarea unui serviciu de stat pentru navigația maritimă și fluvială. R. M. S. având nevoie de vase speciale pentru transportul sărei în Serbia, a cerut guvernului să-i pună la dispoziție asemenea vase, spre a nu mai face apel la marina militară.

Guvernul român a cumpărat un remorcher al soc. „Danubius“, pe care l-a botezat „Despina Doamna“ și alte trei remorchere mai mici.

Disponând de această modestă flotilă, R. M. S. a creat un „serviciu“ al „navigației“.

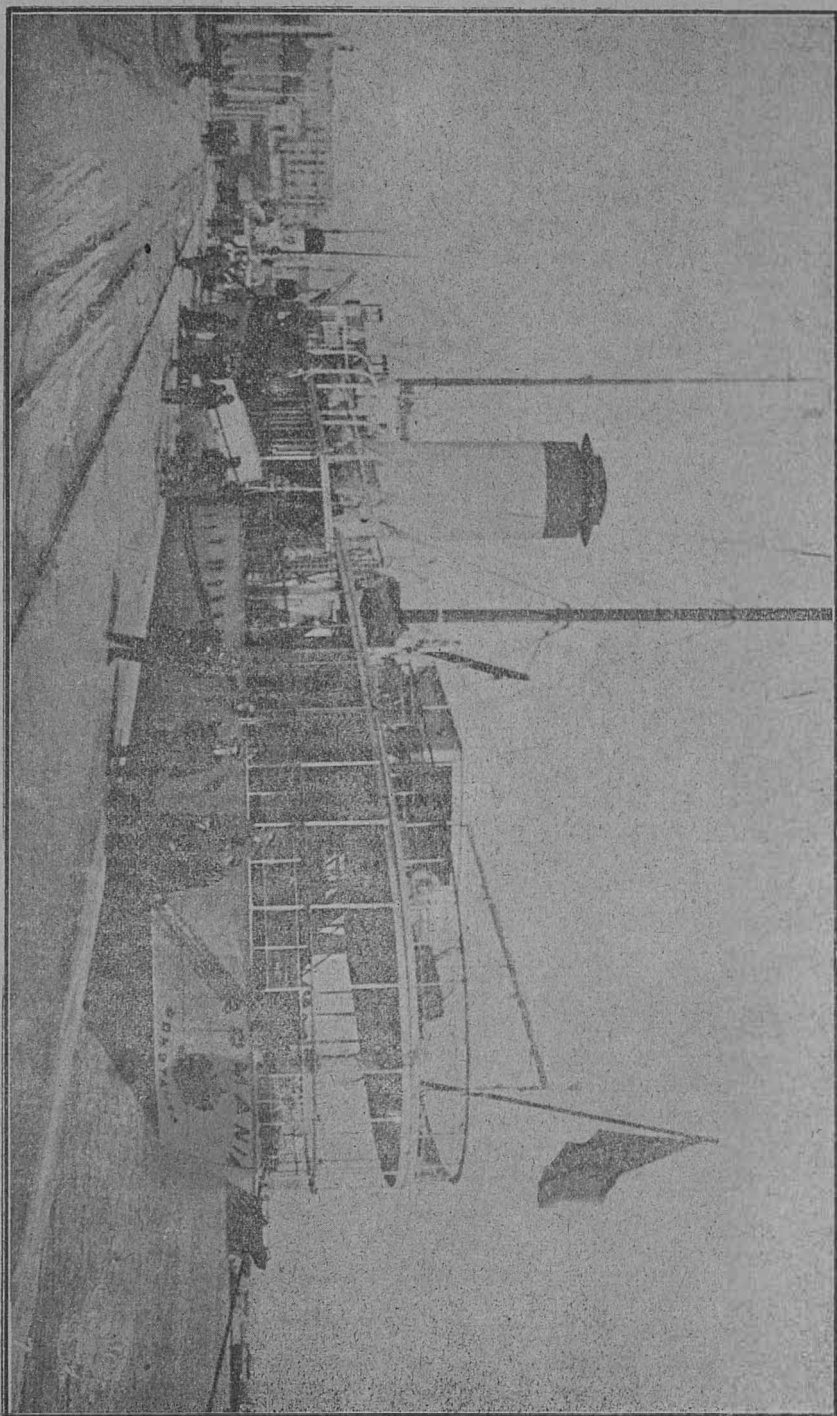
În 1890, flotila comercială română s-a mărit cu vasele „Gherdap“, „Petru Rareș“, „Severin“ și cu 8 șleपुरi.

În anul 1891 s-au construit 21 de șleपुरi : iar în 1893, 15 șleपुरi.

R. M. S., în anul 1893 a cumpărat șantierile navale austriace din T. Severin și vasul de pasageri „Orientul“, destinat curselor între Brăila și Galați.

S-a construit, apoi, în șantierile din Turnu-Severin, vasul „Principele Carol“, care a început să facă curse cu pasageri în anul 1895. Ministerul de lucrări publice a cumpărat, prin licitație, vasul „Draga“ pentru serviciul hidraulic. În ziua de 1 Aprilie 1901, serviciul de navigație fluvială (N. F. R.) a trecut dela direcția R. M. S. la ministerul lucrărilor publice.

A intervenit, apoi, inițiativa particulară. Cele d'întâi vase comerciale române, particulare, au fost : „Maria“ și „Irina“. Banca Ro-

Vaporiul S. M. R. „România” în portul Constanța

mânească a înființat Soc. Română Dunăreană (S. R. D.), care dispune de un parc de vase-pasagere, remorchere și șlepuri și societatea „România”, care dispune de 6 cargoboturi de mare tonaj. După aceea au luat ființă soc. de navigațiune din Brăila, „Maritima”; „Navigațiunea Română”, „Generala Română” și „Lloydul Român”, care, după câțva timp, au fuzionat cu cele mai vechi.

Vasele comerciale au făcut cunoscut pavilionul nostru, nu numai în mările apropiate orientale, dar și în cele occidentale și americane. Ele fac transporturi de mărfuri în Turcia, Grecia, Siria, Egipt, Italia, Franța, Anglia, America de Nord, Centrală și de Sud.

Societatea „Steaua Română” dispune de la 1922 de patru vase-tancuri. Produsele României au fost introduse pe piețele străine.

Pe piața Egiptului, România, a ajuns, după război, exclusivă furnizoare de lemn de construcție.

Societățile particulare dispun de un parc de 30 vase, reprezentând un tonaj de peste 100.000 T.

Soc. Română Danubiană (S. R. D.) are pe Dunărea-de-Jos : 4 vase de călători, 12 remorchere, 85 de șlepuri mari (1000—1500 tone fiecare), 12 tancuri ; iar celelalte societăți de navigațiune și diverși particulari : 2 vase de călători, 60 de remorchere, 350 de șlepuri. N. F. R. are un parc de 15 vase de călători ; 21 remorchere, 120 șlepuri (800—1200 tone fiecare), 12 tancuri. În total, flota comercială dunăreană română dispune de 21 vase de călători, 93 remorchere, 555 șlepuri și diverse alte vase, — reprezentând un tonaj de 420.000 t.

În 1895 s'a înființat Serviciul Maritim Român, care dispune azi de 4 vase de pasageri (poștale) : „Principesa Maria”, „Regele Carol I”, „România”, „Dacia”, — vase rapide, elegante și confortabile. Unul din vasele de pasageri ale S. M. R. „Împăratul Traian” a eșuat în cursul anului 1927, în apropiere de coasta dobrogeană, în dreptul punctului Tatlageac.

Vasele de pasageri fac curse regulate pe liniile : Constanța, Constantinopol, Piraeu, Alexandria (Egipt), Haifa sau Jaffa, având legătură cu trenurile de lux internaționale. S. M. R. mai dispune de un număr de 9 cargoboturi : „Carpați”, „Bucegi”, „Oituz”, „Iași”, „Turnu-Severin”, „Constanța”, „București”, „Dobrogea”, „Durostor”.

NAVIGAȚIA. — Navigația pe Dunărea maritimă (Brăila—Sulina) este accesibilă vaselor de 3000—4000 tone cu un calaj de 6,50 m. După război Comisiunea Europeană Dunăreană a neglijat să facă toate lucrările necesare asigurării depline a navigațiunii la gura Sulinei și nici nu a luat măsuri, prin ajutorul unei flotile de vase „spărgătoare de ghețuri”, ca să asigure navigațiunea pe Dunărea maritimă și în cursul iernei.

Din 2.500 vase intrate și eșite anual din porturile maritime, 240 sunt sub pavilion românesc (10%) ; iar dintr'un trafic de 5.400.000 tone brute a vaselor intrate și eșite, 800.000 de tone (15%), reprezintă traficul făcut de vasele cu pavilion românesc (S. M. R. cu 4%) ¹⁾.

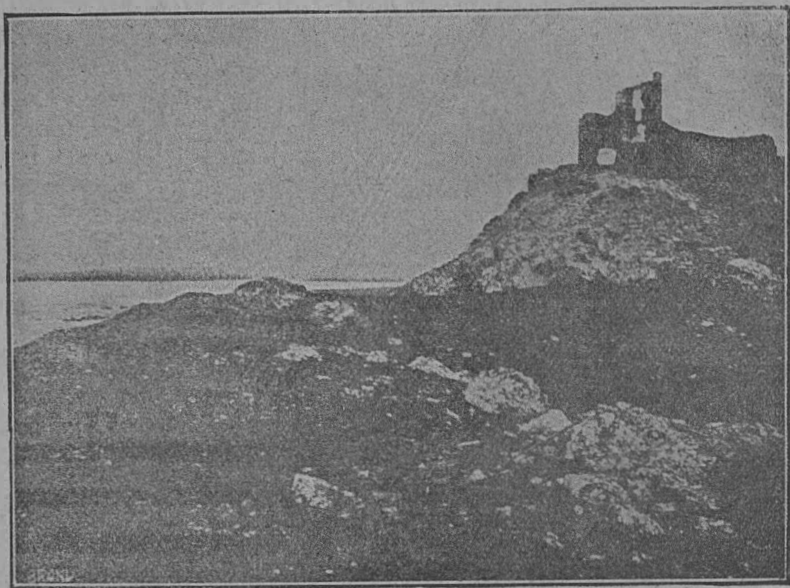
Canalurile din regiunea Deltei și a lagunelor

Comisiunea europeană dunăreană, săpând *canalul Sulina*, a astupat numeroase gârle, afară de acelea care aduc apa din baltă în Du-

¹⁾ Vezi și „Problema transporturilor și căile de comunicație din România” de Ing. Thoma I. Gâlcă, București, 1927.

lungime ; iar cel dinspre baltă, e de 2350 m. Lungimea totală a canalului săpat e de 5.260 m. Malurile sunt pereate ¹⁾).

Vasele de 6 picioare pescaj și de 8—11 m. lărgime, pot naviga dela Galați până la Babadag prin brațul Sf. Gheorghe și canalurile „Regele Carol I“ sau „Principele Ferdinand“, lacul Dranov, lagună Razim și canalul „Regina Elisabeta“.

Ruinele cetății Eraclea de lângă Enisala.

S'a propus, săparea unui canal între brațul Chilia (brațul Solomonov) și marele lac Sasic din Basarabia, pentru mărirea producției peștelui din această regiune ²⁾).

Căile de comunicații (căi ferate și șosele)

Când am anexat Dobrogea căile de comunicație erau : 80 km. de cale ferată (linia Cernavoda—Constanța cu stațiile : Cernavoda, Megidia, Murfatlar și Constanța) și numai 100 km. lungime de șosele și acestea în stare foarte rea.

În urma mai multor neînțelegeri între administrația companiei c. f. Cernavoda—Constanța și autoritățile române din Dobrogea, guvernul a decis răscumpărarea acestei linii. În acest scop s-au angajat negocieri preliminare prin intermediul ministerului afacerilor stră-

¹⁾ G. VIDRAȘCU, Canalul „Principele Ferdinand“. Revista Soc. Conducătorilor de lucrări publice. An. X, No. 1. 1915.

²⁾ Căp.-comandor în rez. N. C. Gonta, Necesitatea săpării unui canal între brațul Kilia al Dunărei și Lacul Sasicul Mare (Kunduc). Gazeta Bursei și a Marinei. An. II. N. 24—25. 1927.

ine. Compania engleză a cerut 16.800.000 lei ; iar estimăția făcută de inginerii C. Olănescu și Iorceanu a fost de 13.323.000 lei.

Proiectul de lege pentru răscumpărarea acestei linii cu toate construcțiile ce depindeau de ea a prevăzut suma de 12.000.000 lei. Senatul a amendat proiectul de lege și a acordat 16.800.000 lei companiei engleze. Legea s-a votat în Iunie 1881. Administrația c. f. române a consolidat linia Constanța—Cernavoda, a construit alte stațiuni și diverse instalațiuni (stațiile Cernavoda—Pod, Saligni, Mircea Vodă, Megidia, Dorobanțu, Murfatlar, Valul Traian, Palas, Constanța, Constanța-Port) ¹⁾. S-a pus apoi în exploatare următoarele linii: *Constanța—Mamaia* (9 km.) ; *Megidia—Bazargic—Oboriște* (138 km) ; *Megidia—Babadag* (105 km.) ; *Constanța—Carmen Sylva* (16 km.). Linia Megidia—Babadag va fi prelungită până la Tulcea. O altă linie ferată necesară Dobrogei este Constanța—Hârșova, care va fi legată printr'un pod peste Dunăre, cu linia Țândăreni—Făurei—Buzău—Brașov și Slobozia—Ploești.

Inginerii noștri au înzestrat Dobrogea cu sute de km. de șosele. În jud. Constanța, când șeful serviciului tehnic județean a fost inginerul N. Bănescu, s-a construit șoselele principale în cele mai bune condițiuni.

Iată lungimea km. de șosele în anul 1924 :

Jud. *Caliucra* : 455 km. N. km. la 1000 loc.: 3.051. La 1000 kmp.: 129 km.

Jud. *Constanța* : 1.400 km. N. km. la 1000 loc.: 4.901. La 1000 km.: 158 km.

Jud. *Iurostor* : 650 km. N. km. la 1000 loc.: 4.678. La 1000 kmp.: 199 km.

Jud. *Tulcea* : 921 km. N. km. la 1000 loc.: 5.029 km. La 1000 kmp.: 10⁰⁰ km.

TOTAL : 3126 km. lungimea șoselelor, din care 1134 șosele naționale ; iar restul județene, vecinale și comunale.

Cercetările archeologilor români în Dobrogea

Dobrogea este ținutul românesc cel mai bogat în rămășițe antice din epoca celor trei civilizații : greacă, romană și bizantină. Archeologii români și străini au făcut numeroase cercetări și săpături în Dobrogea și au publicat rezultatele studiilor și lucrărilor lor în diferite publicațiuni.

În anul 1864, un francez ,More, proprietarul unei mine din regiunea Iglița, a descoperit ruinele cetății romane, *Troesmis*.

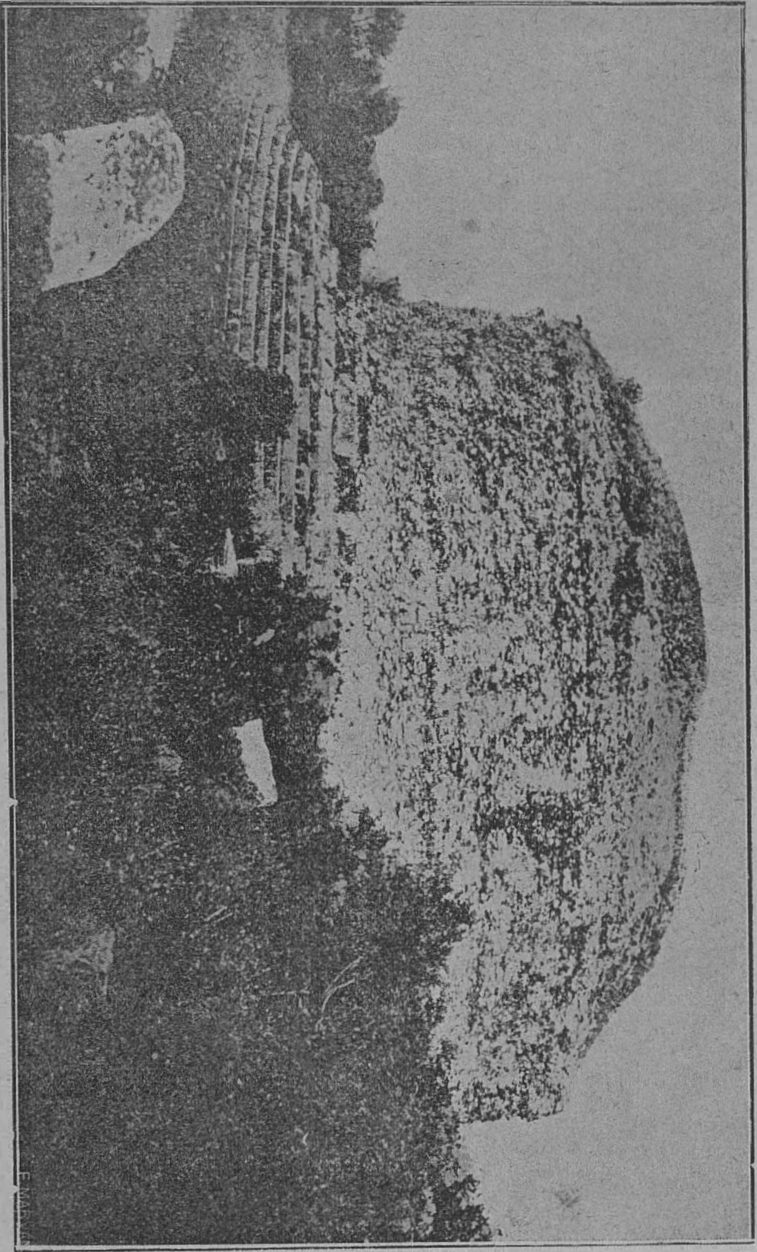
Copii de pe inscripțiile descoperite în acele ruine, au fost trimise diverselor guverne europene — afară de cel român.

Cancelarul consulatului prusian, Friedlander, a trimis copiiile

¹⁾ Lucrările acestea au costat 63.360.216 lei, în care intră și construcția liniei Constanța-Mamaia, stațiile de triaj Constanța, Palas și varianta Constanța-Saligny.

lui A. Treb. Laurian, care le-a studiat și apoi le-a făcut cunoscut publicului român, într'un articol publicat în revista „Tesauru de Monu-

Monumentul „Tropaeum Traian” de la Adamclissi.

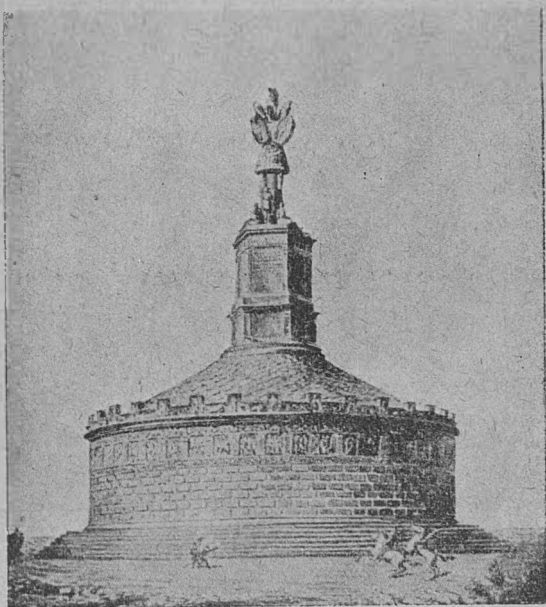
mente istorice pentru România“, sub titlul : „*Cetatea Troesmis*“¹⁾.

A. Treb. Laurian a avut la dispoziție nouă inscripțiuni pe care

¹⁾ Tom. III, Fascicula VI, Pre luna Martiū, Bucuresci, 1865.

le-a tradus în românește și le-a comentat. Aceasta a fost cea d'întâi comunicare arheologică, în România, asupra anticei cetăți *Troesmis* (Iglița) din Dobrogea.

Gr. Tocilescu a găsit la Galați, în 1881, trei pietre cu inscripții latine, de la *Troesmis*, pe care le-a depus în colecția Muzeului de antichități din București. În urma săpăturilor făcute de Gr. Tocilescu, la Iglița, în Aprilie 1882, la castelul nordic al cetății romane *Troesmis*, s-a descoperit patru monumente epigrafice. În 1881 s-a mai depus, la Muzeul de antichități din București, 71 bucăți și 4 metope dela monumentul roman din Adamclissi, care le-a găsit adunate, la Constanța, de prefectul Remus Oprean.

Reconstituirea monumentului dela Adamclissi de Furtwängler.

După aceea colecțiile lapidare antice, aduse din Dobrogea, la acest Muzeu, s-au înmulțit. Importante cercetări și studii arheologice s-au făcut, la Adamclissi, unde erau ruinele marelui monument *Tropaeum Traiani*. Săpăturile la Adamclissi au fost întreprinse de direcția Muzeului de antichități sub conducerea lui Gr. Tocilescu.

În sala „Traian-Carol“, din Muzeul de antichități din București este reconstituit în gips Monumentul triumfal dela Adamclissi, ridicat de împăratul roman, Traian, lui *Mars Ultor* (Marte răzbunătorul), după cercetările făcute, pe teren, de Gr. Tocilescu; planurile în relief a cetăților *Tropaeum Traiani* (Adamclissi) și *Axiopolis* (Hinoc de lângă Cernavoda); fragmente dintr-o inscripție de delimitare a orașului antic, *Callatis* (Mangalia) cu restituirea textelor de Gr. Tocilescu; o statuă togată a unui pontar-

ches, sau scriitor, care a fost găsită în portul Constanța ; bustul-portret al *Sofiei Africana* și capul-portret a unei femei bătrâne, (la Constanța); diverse inele, brățări, și cercei de aur, antice, la Șiriu (jud. Constanța), sau în morminte vechi ; o mască de bronz, descoperită la Hârșova ; o di-

placă militară a împăratului Traian, la Oltina, (jud. Constanța) și fragmentul dintr-o altă diplomă militară, a lui Traian, la Adamclissi ; un monument funerar cu o inscripție armeană din Constanța ; un alt monument funerar vechi cu o inscripție în limba turcă din Constanța ș. a. În fața portului antic al orașului Tomi (Constanța), s'a descoperit un

templu (probabil al zeului Neptun), ridicat în timpul lui Marc Aureliu, când guvernatorul provinciei *Scythiei Minor* (Dobrogea) a fost Marcus Servilius. Mai multe catacombe și morminte creștine antice s'au descoperit la Constanța.

Gr. Tocilescu a studiat „valurile“ lui Traian; a făcut cercetări și săpături archeologice la Pantelimon (*Vicus Ulmetum*), *Eraclea*, *Hinoc* (*Axiopolis*), *Iglița* (*Troesmis*), *Adamclissi* (*Tropaeum Traiani*) și a reconstituit un număr mare de cetăți și posturi antice (aproape 60).

Numele lui Gr. Tocilescu va rămâne însă strâns legat de monumentul măreț dela Adamclissi, căruia i-a consacrat 24 de ani de studii și cercetări.

Un alt archeolog român, Teohari Antonescu, a studiat originea acestui monument în lucrarea : „*Le Trophée d'Adamclissi*”.

Mai târziu, importante studii și cercetări archeologice a făcut în Dobrogea, regretatul *Vasile Pârvan*, un profund cunoscător al vechii antice ; un pasionat și prudent cercetător, care a fost călăuzit, nu numai de spiritul și metoda științifică, dar și de dragostea puternic manifestată față de trecutul neamului nostru.

V. Pârvan, sprijinit pe izvoare literare și pe baza unei inscripții descoperită la Mahmudia (jud. Tulcea) a stabilit locul unde a fost ridicată cetatea antică, *Salsovia*.

În anul 1911 V. Pârvan a început săpăturile la Pantelimonul de Sus (jud. Constanța), unde sunt ruinele cetății *Ulmetum*. Aceste săpături au durat patru ani și ele au condus la rezultate interesante, completându-se cercetările făcute de Gr. Tocilescu.

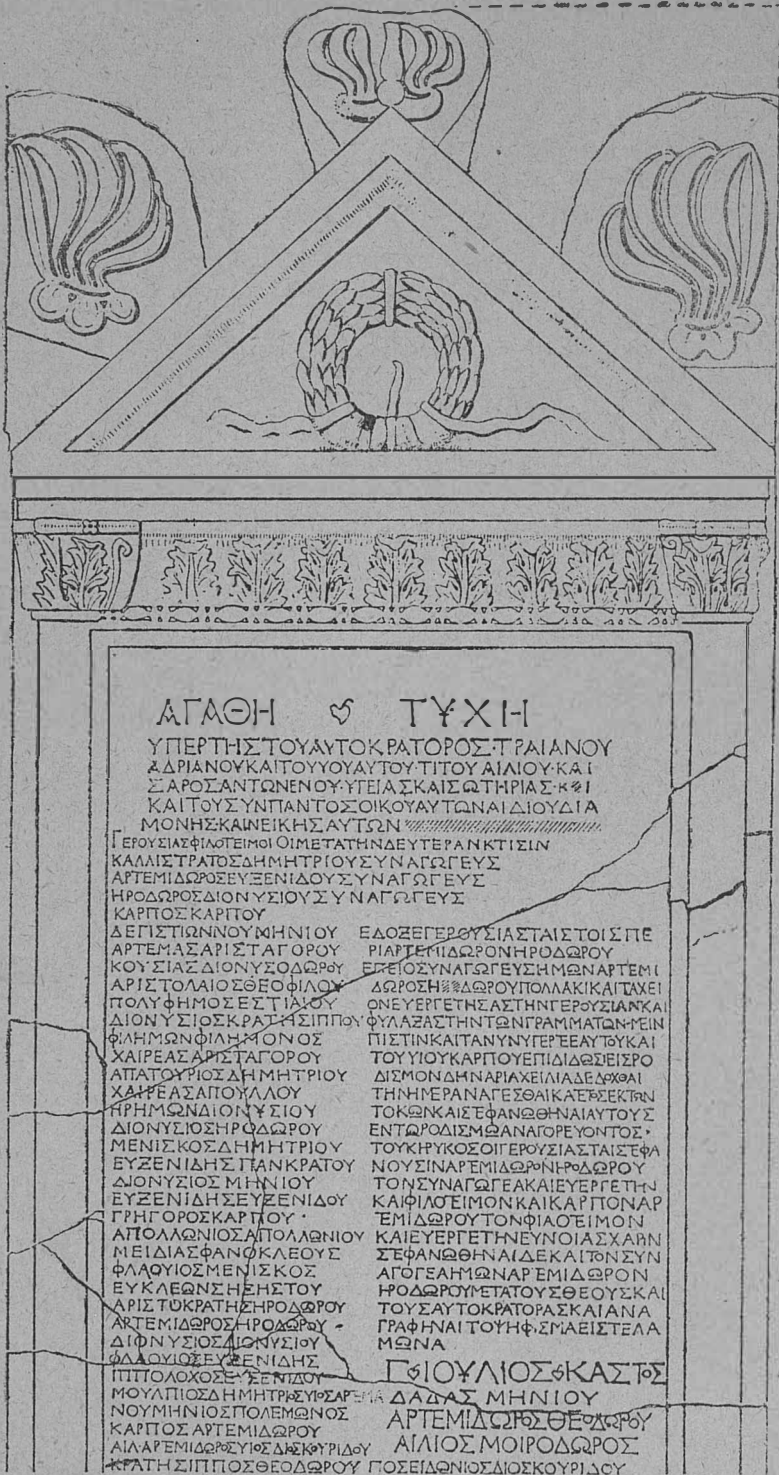
V. Pârvan a început săpăturile la Pantelimonul de Sus, în urma descoperirii în anul 1890, a trei pietre cu inscripții, care pomeneau de existența în anii 130—150 d. Chr. a unei organizații comunale cu caracter rural, *Capidava* și a unei alte pietre, găsită puțin mai târziu, pe a cărei inscripție se înșirau numele unor cetățeni romani. Acești cetățeni, în anul 140 d. Chr. erau stabiliți, împreună cu o colonie de *Bessi*, în *Vicus Ulmetum* (Pantelimonul de Sus).

La *Ulmetum* s-a găsit monumentul lui C. Iulius Quadratus. mai multe monumente cu inscripții funerare, rămășițele zidurilor și porților cetății, fragmente de vase de lut ornamentate, obiecte de bronz, fier, marmoră, piatră și sticlă, lămpi, etc.

După ce a terminat săpăturile dela *Ulmetum*, V. Pârvan a început, în 1914, săpăturile la Caranasuf—Istria, unde sunt ruinele măreței cetăți milesiene, Histria. Aci s-a descoperit peste 160 de inscripții, care au fost date publicității de V. Pârvan, în opera sa „*Histria*”, o serie de monumente, fragmente de statui, numeroase vase, figurine de lut ș. a.

Cercetările archeologice și studiile publicate de V. Pârvan, asupra *Histriei* au o importanță indiscutabilă pentru cunoașterea istoriei antichității în părțile Gurilor Dunării și ale Mării Negre. V. Pârvan a inițiat apoi pe prof. D. M. Teodorescu în cercetările făcute la Mangalia (*Callatis*). V. Pârvan a făcut săpături și la Constanța, unde a descoperit zidul vechii cetăți *Tomi* și câteva catacombe.

În anul 1920, V. Pârvan a publicat un studiu asupra unui inte-

resant document descoperit la Mangalia — două fragmente din aceeaș stelă de marmoră cu o lungă inscripție pe ele („Gerusia din Mangalia“).

Descoperindu-se o piatră antică lângă Silistra, V. Pârvan a stabilit, pe baza unei inscripții, că antica cetate *Durostorum* a fost *municipium* sub Marc Aureliu.

După explorările arheologice executate la *Tropaeum Traiani* (Adamclissi) sub direcția lui Gr. Tocilescu, s-a descoperit în 1892

Altar înălțat de locuitorii orașului *Tropaeensium Civitas*
luno Regina (epoca lui Constantin cel Mare)

grație săpăturilor făcute de inginerul Polonic, ruinele unei *basilice-cisterne*. E. Frollo, care a condus campania tehnică din 1892, a scos la iveală *cripta* basilicei-cisterne. Săpăturile au fost continuate, în 1906 de ing. von Kube ; iar în 1907—1908 de arhitectul român C. V. Mironescu și de arhitectul german, H. Broetz din Wiesbaden. Lucrările au fost desăvârșite de G. Murnu, care a stabilit precis caracterul

de basilica-cisterna a acestor ruine. Basilica-cisterna dela Adamclissi este unicul tip arhitectonic de acest fel în Orient.

La Mangalia a făcut săpături, în diferite locuri prof. O. Tafrali, (în anii 1924, 1925 și 1927). D. Trafali în urma săpăturilor făcute prin metode rigurose științifice și a cercetărilor ruinelor mai multor morminte, a descoperit un edificiu public din epoca romană, numeroase pietre cu inscripțiuni din epocile elenă și romană, temple în stil ionic și corintian, (fragmente), ruinele unor stabilimente de băi romane, numeroase statuete, reliefe, figurine de lut, vase, bijuterii, monede antice ș. a.

Alte cercetări arheologice s-au făcut la Mangalia de Th. Sauciuc-Săveanu.

Colecții de antichități din Callatis sunt în posesia d-lor Roșculeț din Constanța, dr. Severeanu ș. a.

O inscripție romană pe un stâlp miliar a descoperit Gr. Florescu lângă Seimenii Mari, la N. de Cernavoda, unde se crede că a fost cetatea *Flaviana*. Stâlpi miliari din epoca romană s-au mai găsit la Hârșova, Cernavoda și Peletlia.

Dacă luăm în considerație faptul că statul a pus la dispoziția arheologilor noștri, mijloace foarte modeste pentru executarea săpăturilor, rezultatele obținute până acum sunt, totuși, foarte importante.

Statul român ar trebui să dea mai multă atenție cercetărilor arheologice din Dobrogea, unde se găsesc cele mai numeroase și interesante rămășițe din epoca când a înflorit în această provincie civilizațiile elenă, romană și bizantină.

Reamintim apoi greșala ce s-a făcut, transportându-se, la Muzeul de antichități din București, pietrele luate din ruinele monumentului roman dela Adamclissi. Datoria ne impune să reconstituim acest falnic monument, înălțat de împăratul Traian, în interiorul Dobrogei, în acelaș loc, spre a fi mărturia vecinică a stăpânirii strămoșilor noștri, Romani, în aceste părți.

Numismatica

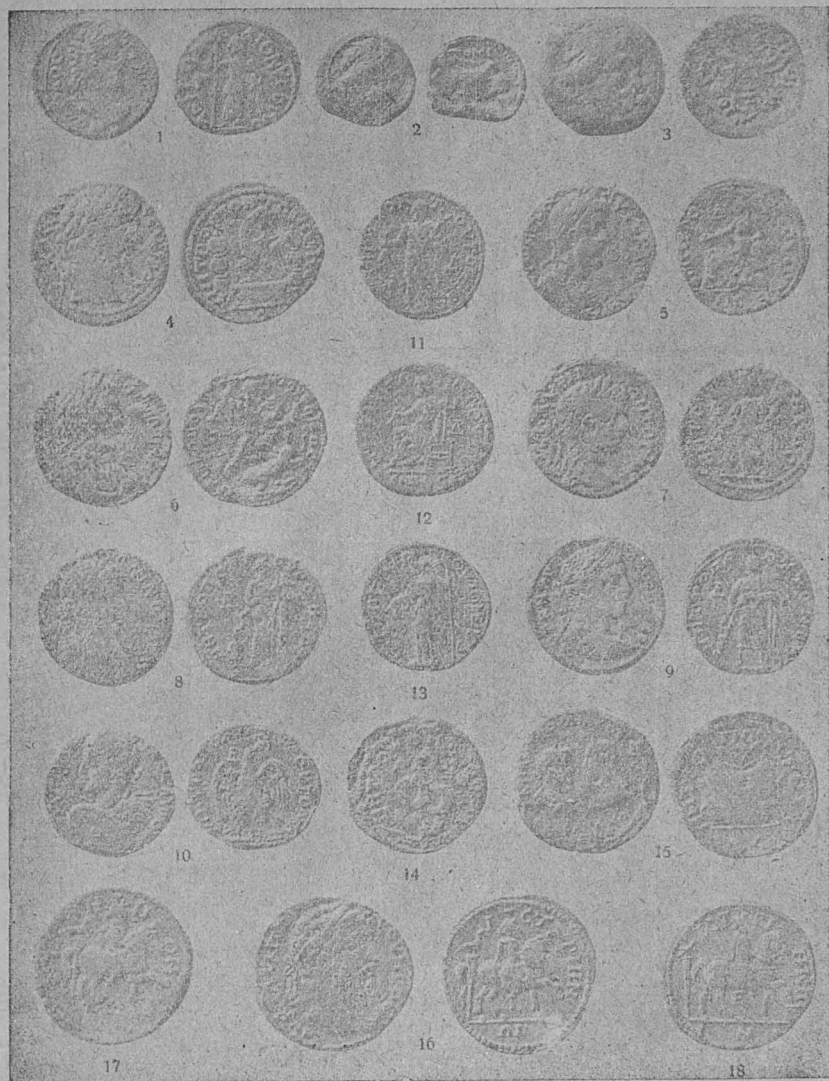
Numismatica Dobrogei este bogată și interesantă. O colecție de monede antice din *Histria*, *Tomi*, *Callatis*, *Dionysopolis* ș. a. este la Muzeul de antichități din București. În această colecție sunt monete autonome de argint și de bronz din *Histria* și *Tomi*; monete din timpul împăraților romani: Gordian, Adrian, Traian, Comod, Septimiu Sever, Caracalla, Heliogabalus, Alexandru Sever, Maximinus, Filip Arabul, Antonin Pius, etc.

În vol. II din „Die antiken Münzen von Dacien und Moesien“ (Berlin, 1910), de Pick și Regling sunt clasificate și descrise monetele antice găsite la *Tomi* (Constanța).

S-a mai găsit la *Tomi*, două medalioane ale împăratului Gordian pe care este reprezentată zeița Roma.

În colecția D. G. Ionescu (Tulcea) este un tip interesant de monedă din *Histria* (publicat în „Revista Catolică, 1912, p. 357).

Grație numismaticei s-a cunoscut numele a cinci regi traci, sau sciți, ale căror efigii figurează pe câteva monete ce s-au găsit în im-

Monete antice din Histria, Tomi (Constanța), Callatis (Mangalia) și Dionysopolis (Balcic).

prejurimile Mangaliei. Numele acestor regi sunt : Canites, Tanusa, Charaspes, Acrosas și Sarias ¹⁾.

¹⁾ Tacchella, Revue numismatique, 1900, 1903, — Knechtel, Revista Catolică, București, 1912. — Netzhammer, Revista Catolică, 1914. — C. Moisil, Numismatica Dobrogei, București, 1916.

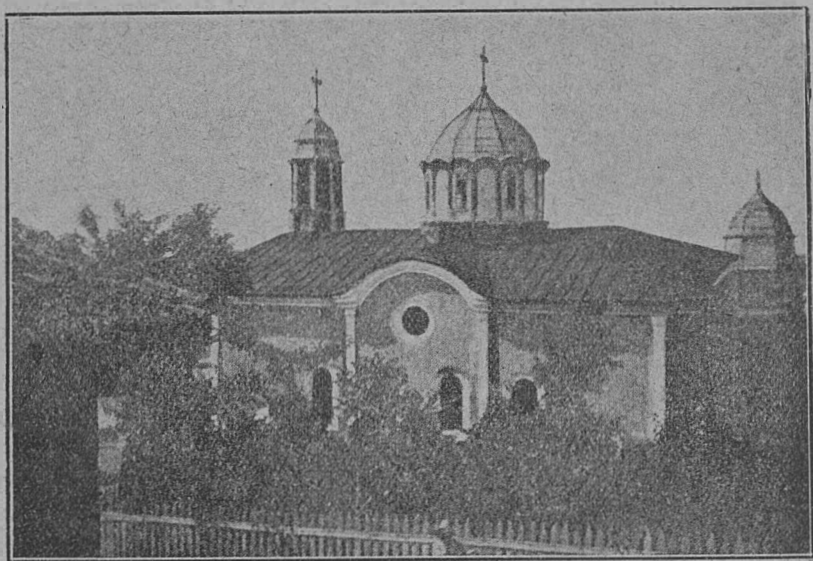
În Dobrogea, la Bădila (jud. Tulcea), s-a găsit în 1906 primele monete românești din timpul domniei lui Petru I Mușat, despre care s-a ocupat C. Moisil în articolul „Monete vechi românești găsite în Dobrogea“¹⁾ și N. Docan în „Studii privitoare la Numismatica țării Românești“ (Acad. Rom. Tom. 32. Mem. Secț. Ist. 1910). În 1926 s-a găsit lângă Silistra 54 de monete românești din timpul domniei lui Vladislav I Basarab și alte monete.

Filip Lederer, numismat german, a descris o monetă de aur din Istoria (Blätter für Münzfrende, Halle, N. 1—2, 1925)

Despre numismatica Dobrogei s-au ocupat M. C. Șuțu, C. Moisil,²⁾ dr. Șevereanu, W. Knechtel ș. a.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PUBLIC ȘI CULTELE

Când am încorporat Dobrogea, învățământul public nu era organizat. Există un număr de școli românești la Turtucaia, Silistra, Cernavoda, Măcin, Isaccea și Tulcea, iar în satele musulmane. copii învățau câteva versete din coran în gîamii sărăcăcioase. Învățământul,

Biserica veche românească din Turtucaia

sub români, a fost dela început liber. În art. 20 din legea organică a Dobrogei, redactată de Mihail Cogălniceanu, se spunea :

„Învățământul este liber, întrucât însă exercițiul lui nu ar atinge bunele moravuri, ordinea publică și sănătatea copiilor. Se vor înființa treptat școli primare în toate comunele Dobrogei.

¹⁾ Convorbiri literare, XI., 1906, p. 1122 și Bulet. Soc. Numism. Rom. 1913, p. 22.

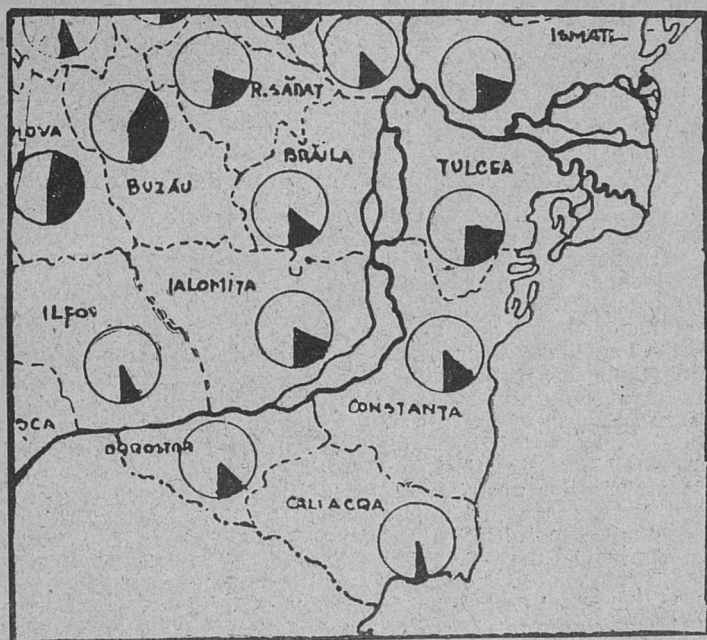
²⁾ Cele mai vechi monete muntene (fragment din „Excursiuni arheologice în Dobrogea“, Convorbiri literare, fasc. 5 din an. XLII, Mai 1908.

Este liber deosebitelor comunități și particularilor de a deschide școli, sub controlul ministerului instrucțiunii publice, cu condiția ca în fiecare din acestea, pe lângă limba aleasă de fondatori, sau directori, învățământul limbei române să fie obligatoriu”.

În Babadag s'a înființat un seminar musulman, întreținut de stat. Libertatea cultelor a fost, dela anexarea Dobrogei, garantată tuturor locuitorilor acestei provincii. Statul a înființat numeroase școli. Populația a dat și ea obolul ei pentru construcții de școli și biserici.

În 1899 au fost în jud. Constanța 25.128 știutori de carte; iar în jud. Tulcea, 25.517, — ambele județe fiind, în ce privește numărul știutorilor de carte, înaintea jud. Botoșani, Dorohoi, Fălciu, Gorj, Muscel, Neamț, Olt, R-Sărat, Roman, Romanați, Suceava, Tecuci, Teleorman, Tutova, Vaslui, Vâlcea, Vlașca. În anul 1904—1905 numărul copiilor în vârstă de școală (7—14 ani) pentru fiecare învățător, sau institutor, a fost în jud. Constanța de 123.

Numărul știutorilor de carte în populația rurală întrece pe cel al analfabeților.

Localurile de școli primare construite în Dobrogea între anii 1922—1926 ■■■ Săli de clasă

Așa de ex. din numărul membrilor băncilor populare, mai toți plurgari, din 1923, 19.039 erau știutori de carte, față de 8342 analfabeți.

Populația școlară primară a crescut repede: în 1880, 3.100; în 1885, 5.504; în 1890, 6.744; în 1895, 8.646; în 1900, 12.398; în 1905, 19.531; în 1910, 25.000 și din an în an, până azi, a fost în progres.

Spiru Haret și dr. Angelescu, miniștrii instrucțiunii publice, au contribuit, într-o măsură foarte mare la construirea a numeroase localuri de școli în Dobrogea.

În anul 1904/905 au fost în jud. Constanța: 104 școli, 93 biserici

Romulus Seșanu. — „Dobrogea”.

și 135 moschee ; iar în jud. Tulcea au fost 93 școli, 103 biserici și 28 moschee.

Copii în vârstă de școală au fost, în 1903—1904 în număr de 18.337 (jud. Constanța) și 17.344 (jud. Tulcea) și din numărul acestora au frecventat școala 12.151 (jud. Constanța) și 13.027 (jud. Tulcea). Pe când în restul țării, în aceeaș epocă, din pop. rurală școlară, trei sferturi din numărul copiilor, nu au frecventat școala primară, în Dobrogea numărul copiilor din această categorie n'a trecut de 30% în jud. Tulcea și de 35% în jud. Constanța. În 1898 s-au înființat mai multe grădini de copii.

Pe lângă școlile secundare din orașe, în 1919, din inițiativă particulară și cu concursul administrației, s-a înființat în comuna Adamclissi, un gimnaziu. Acest gimnaziu a trecut apoi la stat.

S-au înființat gimnaziile : la Hârșova, în 1922 ; la Cernavoda, în 1921—1922 ; la Medgidia, în 1922.

În jud. Constanța sunt astăzi 98 biserici și 159 moschee ; în jud. Tulcea 105 biserici, 3 mănăstiri și 35 moschee ; în jud. Durostor, 42 biserici și 76 moschee ; iar în jud. Căliăra, 98 biserici și 144 moschee. Reședința episcopului „Tomisului“ este la Constanța. Un seminar musulman este la Medgidia, întreținut de stat.

Sub domnia regelui Carol I și sub păstoria episcopului Iosif Gheorghian al Dunărei de jos, s-a zidit, la Mănăstirea Cocos (jud. Tulcea) clopotnița și un paracelis (anul 1883) ; iar sub păstoria dr. Pimen Georgescu, episcopul aceleas eparhii, această mănăstire s-a înfrumusețat prin construirea unei trapeze (anul 1905).

În actul comemorativ se spune :

„Noi, Doctor Pimen Georgescu, din mila lui Dumnezeu, Episcopul Eparhiei Dunărei de jos, în nețărmuritul dor ce avem, pentru buna podoabă și înfrumusețarea sfântului locaș monăstiresc „Cocoșul“ din jud. Tulcea, singurul, care în vremuri grele, trecute peste neamul nostru românesc și mai ales în timpul stăpânirii musulmane, a păstrat neștirbit sămânța credinței și a enlăviei creștinești și românești, sădită aci din cele mai adânci timpuri ale strămoșilor noștri Romani...”.

Mănăstirea Cocos a fost apoi reparată în 1913. La mănăstirea Cilic-Dere s-a construit, din inițiativa episcopului Nifon și cu concursul miniștrilor Spiru Haret și Const. C. Arion, o frumoasă stăreție în stil românesc sprijinită pe 5 coloane, după modelul vechilor cule boeresti, două construcții de școli de pictură și de țesătorie națională : „Sfânta Ana“ și „Elisabeta“. În anul 1911 s-a înăușurat la această mănăstire, o stăreție, în stil românesc, construită de arhitectul Toma Dobrescu din București.

Episcopii români ai Dobrogei au fost dela 1878 până astăzi : Melhisedec Ștefănescu : Iosif Gheorghian (1879—1886) : Partenie-Ciinceni (1886—1903) : Pimen Georgescu (1903—1909) : Nifon Niculescu (1909—1923) : Cosma Petrovici Rotoseaneanul. Ilarie și Gerontie. Dobrogea a făcut parte din enarhia Dunărei de jos, până după războiul mondial, când s-a înființat episcopatul Tomisului.

ORGANIZAREA JUDICIARA

În Constanța funcționează o Curte de apel, un tribunal cu 2 secții și o judecătorie de pace cu 8 secții. În Tulcea funcționează un tribunal și o judecătorie de pace cu 7 secții. În Silistra funcționează un tribunal și o judecătorie de pace cu 4 secții ; iar în Razarci, un tribunal și o judecătorie de pace cu patru secții. În Constanța, Tulcea, Silistra și Razarci sunt câte un tribunal mahomedan conduse de către un cadiv. Hotărârile acestor tribunale sunt atacabile înaintea instanțelor românești.

DOBROGEA DIN PUNCTUL DE VEDERE ECONOMIC

Dobrogea este un factor economic important, nu numai prin gurile Dunărei și Marea Neagră, dar și prin bogățiile solului și sub-solului său. Solul dobrogean este fertil. Agricultură dela 1879 până azi a luat o mare dezvoltare. În zona inundabilă, când apele sunt scăzute, se fac sămănături întinse de grâu și rapiță. „În anii când Dunărea se revarsă și aceste sămănături reușesc, atunci avem în adevăr recolte admirabile întrecând cu mult cele mai frumoase recolte ce le putem avea pe cele mai bune terenuri din țară“ (Gr. Antipa).

Dobrogea este o regiune agricolă importantă a țării.

Partea cea mai însemnată din avuția Dobrogei, după cereale, este pescăria. Dunărea cu bălțile și regiunea ei inundabilă; Delta Dunărei; laguna Razimului; marea și numeroasele lacuri și bălți, conțin o cantitate imensă de pești. Regiunile cele mai importante pentru pescuit sunt: Delta Dunărei, regiunea cu apă salmastră din fața Deltei și laguna Razimului cu lacurile Dranov și Babadag.

În mare, înainte de 1916 se prindea numai în fața Constanței o cantitate mijlocie de 700.000 kgr. pește, anual. Dela 1906 regimul de arendare al bălților a fost înlocuit cu regia și statul a organizat până la un punct producția, îndrumând și ocrotind factorii de producție (pescarii, cherhanagii și comercianții) și reglementând raporturile dintre ei. Până la 1914 statul a executat lucrări mari pentru punerea în valoare a bălților, sau despotmolirea gârlelor, ca și pentru îndulcirea apei sărate a lagunei Razimului cu apă dulce din Dunăre, prin săparea canalurilor „Regele Carol I“, „Principele Ferdinand“ și „Regina Elisabeta“.

În timpul războiului mondial și după câțiva ani dela încheierea păcii, bălțile și gârlele, n'au mai avut îngrijirea de odinioară. Cu începere din anul 1924 lucrările hidraulice au fost reluate în Delta Dunării și pe cale legislativă, s-au luat măsuri pentru dezvoltarea pescuitului în Dunăre, în Deltă, în bălți, în limanuri și în Marea Neagră. Producția lagunelor Razim și Babadag, în urma lucrărilor hidraulice executate a sporit, dela 35.000—40.000 kgr. pește anual, la 4—5 milioane kgr., anual.

Pescuitul în Dobrogea reprezintă un mare izvor de bogăție. Dacă în ultimele decenii, pescuitul în Dobrogea s-a dezvoltat continuu, grație măsurilor aplicate de Administrația Pescăriilor Statului, el ar lua o dezvoltare și mai mare, când se vor pune în valoare toate bălțile din Delta Dunării, prin lucrări sistematice hidro-tehnice și culturale și când se va ameliora zona inundabilă a Dunării.

Viile, ocupă în Dobrogea o întindere însemnată. Regiunile viticole din jud. Tulcea (Sarica-Niculițel) sunt renumite pentru producția lor. Întinderea suprafeței ocupată de vii este de 5.500 ha., iar mijlocia producției la ha. este de 31.3. Viile au fost reconstituite cu vițe românești și americane. În 1908 numărul viticultorilor dobrogeni a fost de 10.446. Dela 1882 până la 1909 — în 27 ani — întinderea viilor a crescut cu + 130,1.

În 1900 suprafața viilor a fost de 2355 ha. în jud. Constanța și de 5894 ha. în jud. Tulcea.

Regiunea vinicolă din jud. Tulcea (podgoriile Brăila, Gurgoaia, Sarica și Niculițelul) este clasată imediat după regiunea Odobești-Panciu.

În jud. Constanța sunt renumite podgoriile din regiunea Ostrovului. Pe lângă mănăstirile *Cocoș* și *Celic Dere* sunt livezi întinse. Apicultura este puțin dezvoltată, ca și cultura pomilor.

Dobrogea este apoi bogată în mine și cariere.

Regiunile însemnate unde se fac explorațiuni sunt : *Lozova, Geaferca, Carapelit, Altânțepe*.

Dela 1880 s-au început exploatări sistematice în carierile dela Muntele Carol I (Iacobdeal), Piatra Roșie și Turcoaia, Măcin, Dealul-Cetăței, Greci, Pricopan (Morza, Carabalu, Canara ș. a. Cea mai bine exploatată este cariera dela Carol I (Iacobdeal) de unde se extrage granit pentru pavajul străzilor și care este una din cele mai importante din Europa. Dela carierile situate în regiunea Canara (jud. Constanța) s-a extras blocurile de puzzolană, pentru construirea digurilor portului Constanța. Calcarul extras din carierile dobrogene sunt de mai multe soiuri.

La *Altânțepe* sunt cariere pentru exploatarea cuprului. În baziul superior al Taitei se găsește fer, cupru și aur.

În Dobrogea mai sunt cariere din care se extrage marmora și caolinul.

Creșterea vitelor ocupă un loc însemnat în viața economică a provinciei, cu toate că vitele cornute mari, caii și oile, sunt în scădere, față de numărul acestor animale, dinainte de 1879. Sunt 6,45 cai la kmp., în Dobrogea, pe când în Moldova sunt 6,02 ; în Oltenia, 3,7 ; în Ardeal, 3,8 ; în Bucovina, 6,8.

Numărul oilor este aproape 1.050.000 (1,5 de locuitor), — cifră superioară tuturor celorlalte provincii românești. Revine apoi de cap de locuitor : 0,14 porci ; 0,05 capre.

Din punctul de vedere industrial, Dobrogea a făcut progrese. Se utilizează în industria dobrogeană o forță motrice de 14.000 H. P. Industria alimentară dispune de 238 fabrici, din cari, 196 mori sistematice și țărănești cu o capacitate zilnică de măcinș de 1.600 tone. Sunt numeroase mori, mai cu seamă în jud. Tulcea, acționate de apă, sau de vânt. Industria ceramică dispune de câteva fabrici de țiglă și cărămidă. La Cernavoda este o fabrică de ciment, care a fost înființată în 1900.

O fabrică de sticlă funcționează la Constanța. La Murfatlar e o fabrică de cretă și de var hidraulic.

Industria metalurgică dispune de 28 de stabilimente. Mai sunt numeroase ateliere mecanice și turnătorii ; fabrici de pielărie, de postav, de pânzeturi și de țesături de bumbac și cânepă, de frânghii și sfoară, de colorii de pământ, de lacuri și vopsele, de săpun și lumânări, de produse chimice și unsori ; rafinerii de petrol ș. a. Industria lem-

nului, a făcut progrese. Sunt în Dobrogea 4 fabrici de cherestea, 6 fabrici de mobilă, caretărie și tâmplărie mecanică și 3 fabrici de ambalaje de lemn.

În 1920 au fost 10 societăți anonime cu un capital de 24.125.590 lei. În 1922 au fost trei societăți comerciale, cu un capital de 6.500.000 lei. În 1921 au fost 9 întreprinderi industriale constituite în soc. anonime cu un capital de 26.435.000 lei. (Constanța are 4).

Jud. Constanța, s-a dezvoltat atât de repede economic, în cât, de unde în 1890 ocupa ultimul loc în recensământul fiscal, pe județe; după 1890/91 a trecut în locul al 28-lea; în 1903/06 în locul al 14-lea; iar după recensământul fiscal din 1908/1909, în locul al 13-lea. *Comerțul a fost pe trei sferturi naționalizat în întreaga Dobrogea.* Băncile populare au început să se dezvolte dela 1902 încoaace.

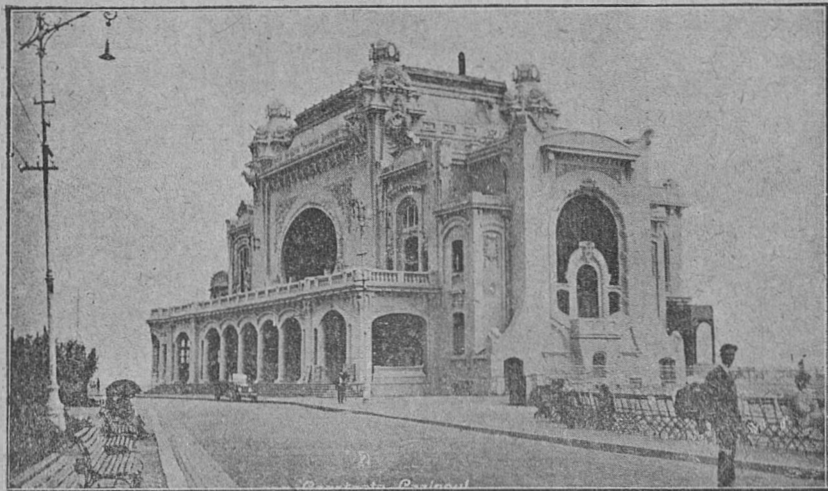
La Techirghiol s-a înființat o importantă stațiune balneo-climatică, pentru băi de nomol și de mare. Din inițiativa lui S. Movilă s-a organizat lângă Tuzla, stațiunea modernă balneo-climatică, *Techirghiol-Movilă, Carmen Sylva.*

Eforia Spitalelor civile a construit un spital lângă Techirghiol, *La Mamaia*, din inițiativa lui Ion Bănescu, fost primar al orașului Constanța, s-a înființat o stațiune balneară, care dispune de o plajă admirabilă.

Stațiuni balneo-climatice mai sunt la *Constanța, Agigea, Mangalia, Balcic și Ecrene*, care atrag, în fiecare vară, un mare număr de vizitatori.

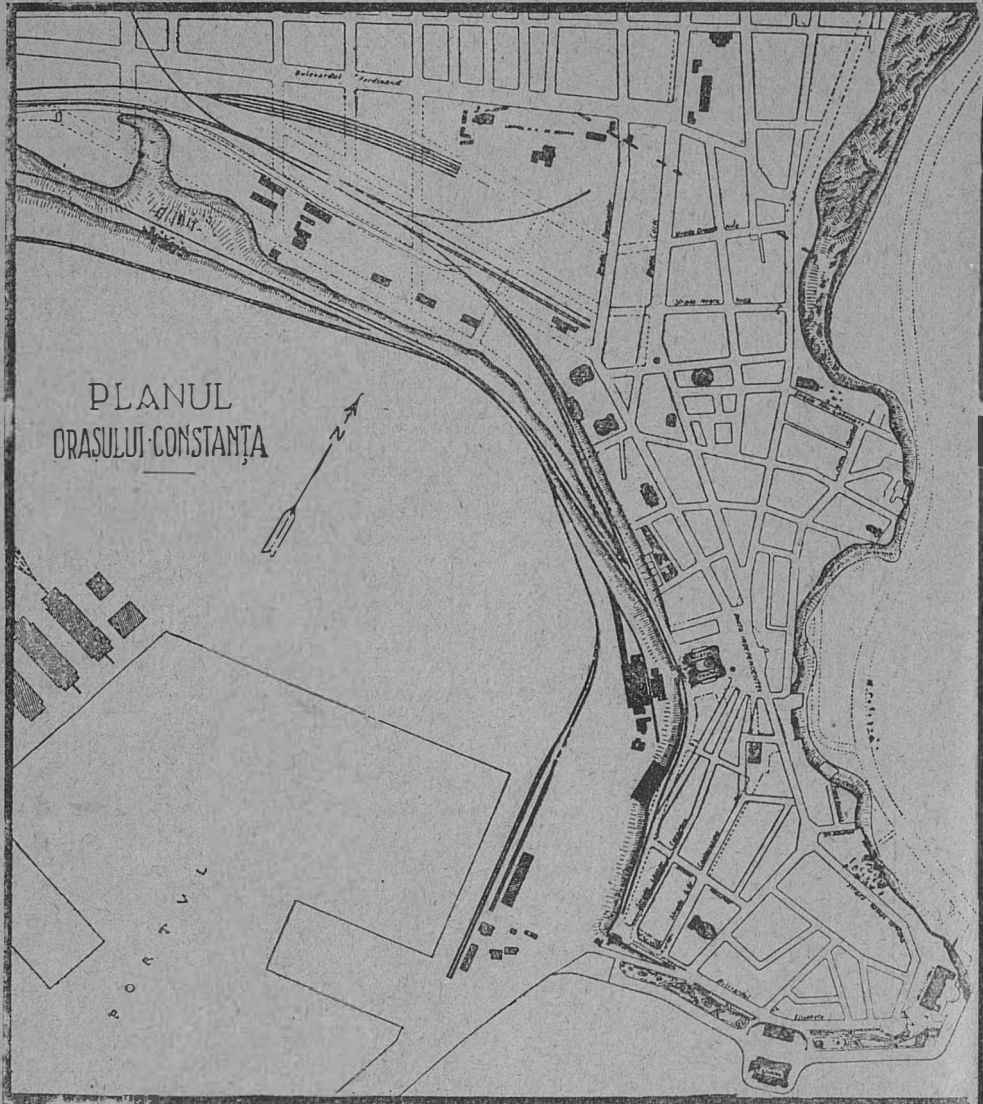
DEZVOLTAREA ORAȘELOR ȘI A SATELOR

În ultimii 50 ani de administrație românească, în Dobrogea, orașele au luat o mare dezvoltare și cum viața agricolă a înlocuit viața

Casinoul Comunal din Constanța

pastorală de odinioară, satele s-au înmulțit și ele. Cea mai mare dezvoltare a luat-o *Constanța*. Sub dominația turcească, după mărturia mai multor călători străini, care au vizitat Dobrogea în 1860, *Kiustengea* (Constanța) era un târg pescăresc fără însemnătate.

Partea peninsulară a orașului și portul. Liniile punctate reprezintă vechea întindere a orașului *Tomii*.

Dr. Allard în „*La Bulgarie Orientale*“ spune că pe atunci a văzut mai multe ruine, atât, jos, în vechiul port, cât și în capul peninsulei. Acum 50 de ani târgul turcesc *Kiustengea* nu se întindea

către N. de actuala stradă Mangalia ; iar portul construit de englezi avea un mic dig și activitatea lui era neînsemnată.

Când marea era bătuită de furtuni, valurile mării treceau peste micul dig și unele corăbii naufragiau chiar în interiorul portului.

Când s-a construit actualul port, a fost lărgit și bulevardul de pe țărmul mării. Acest bulevard va fi prelungit spre N. E. când se vor face și lucrările necesare de îndiguire a acestei coaste friabile. Orașul s-a întins mult în direcția N., spre Anadolchioi. Dincolo de str. Mangalia, fostele mahalale tătărești au astăzi aspectul unor cartiere moderne. În urma săpăturilor făcute de V. Pârvan, s-a descoperit urmele vechiului zid al cetății *Tomî*. Acest zid, care înconjură dinspre uscat *Tomî* avea turnuri și o singură poartă. Partea dinspre port era fără zid. Românii au construit biserica catedrală, palatul episcopal și numeroase alte edificii. Vara, Constanța atrage un număr însemnat de vizitatori. Populația municipiului Constanța e astăzi de aprox. 45.000 loc.

Tulcea, după ce a fost distrusă, în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829, a fost reconstruită de românii veniți din Beștepe și Prislava. Ruinele vechiului oraș sunt la E de Tulcea.

Sub dominația românească Tulcea a luat repede dezvoltare, din cauză că e port însemnat pe Dunăre și centru comercial. Prin acest port se exportă mari cantități de cereale, pește, lână, talpă și pielărie. Tulcea va lua o dezvoltare și mai mare atunci când va fi construită linia ferată până la Babadag ; precum și linia ferată din Basarabia între Ismail și Arciz.

Populația orașului e aproximativ 24.000 loc. (10.000 Români ; 5580 Ruși ; 4982 Bulgari ; 1700 Evrei ; 1485 Germani ; 968 Turci ; 728 Greci ; 320 Armeni ; 128 Sârbi, 30 Italieni și 425 alte naționalități). Monumentele istorice — „Mircea cel Mare”, „Realipirea Dobrogei la Patria Mamă”, așezat în partea de E. a orașului pe dealul Hora — au fost distruse de Bulgari, în timpul războiului 1916. Sunt în oraș mai multe Biserici creștine, din care Biserica Sf. Nicolae (catedrala) este cea mai impunătoare și interesantă.

Biserica Sf. Nicolae e situată în centrul orașului, într-o poziție frumoasă. Această biserică a fost cea dintâi, din Dobrogea, sub dominația otomană, care s-a construit cu turnuri (anul 1865). Ea a fost refăcută în 1897—1900. În anul 1881, când regele Carol I a vizitat orașul Tulcea, din ordinul suveranului s-a înlocuit vechile icoane aduse de românii din Beștepe și Prislav, cu iconostasul taberei din Furceni.

Cu mare pompă biserica Sf. Nicolae a fost sfințită în ziua de 29 Mai 1900 de episcopul Partenie.

În amintirea acestui fapt s-a săpat o inscripție la intrarea sfântului locaș.

Sulina, dintr'un sat de pescari și pirați, cum a fost până la 1858, a ajuns un orașel interesant și un port fluvial-maritim important. Populația sa stabilă e de 4891 locuitori (1741 Români, 1593 Greci, 763 Ruși, 216 Evrei, 158 Turci, 100 Evrei, 86 Italieni, 150 alte naționalități). În timpul verei Sulina, din cauza populației flotante, are 11.000 loc.

Sulina în anul 1880.

Vederea generală a portului Sulina (1880).

Celelalte comune urbane din Dobrogea veche — Babadag, Isaccea, Măcin, Hârșova, Cernavoda, Megidia, Mangalia, Ostrov, Cusgun, — au progresat.

Mai toate aceste comune sunt centre economice regionale și populația lor, în majoritate românească, s-a mărit.

Orașele din Dobrogea Nouă, — Silistra, Turtucaia, Bazargic, Balcic și Cavarna — pierd, sub influența civilizației române, vechiul lor aspect oriental.

Orașul Balcic, care e așezat pe terase, pe țărmul Mărei Negre, tinde să ajungă, nu numai un centru de atracție pentru vizitatorii Coastei de Argint, dar și un port maritim însemnat, când va fi legat prin o cale ferată cu orașele Bazargic și Silistra.

Balcic. — Intrarea în port

Orașele-porturi de pe Dunăre, Silistra și Turtucaia, care sunt situate în fața orașelor Călărași și Oltenița, și-au sporit activitatea comercială, prin stabilirea de legături cu zonele economice de peste Dunăre.

Numeroase sate s-au înființat dela 1878 până azi, în Dobrogea veche. Satele părăsite de foștii lor locuitori, s-au repopulat de românii veniți în provincia de peste Dunăre, după anexiune. Românii au înființat satele : Carol I, Principele Ferdinand, Principele Carol, Carmen Sylva, Dorobanțul, Domnița Maria, Ion C. Brătianu, Lascăr Catargiu, Floriile, Ștefan-cel-Mare, Două Mai, ș. a.

Satele dobrogene sunt de tipul așezărilor în formațiuni strânse (sate tip adunat).

O dovadă de progresele satelor dobrogene ne oferă următorul tabel comparativ privitor la situația câtorva localități :

ANADOLCHIOI

ANUL 1882

Cătun, înființat în sec. XIX de turcii veniți din Anatolia.

Pop: 67 locuitori, o moschee și o școală particulară turcească.

ANUL 1927

Comună, compusă din satul de reședință Anadolchioi și satul I. C. Brătianu, înființat în anul 1903 de Const. Predescu.

Pop.: 5030 loc. din cari: 4046 români, 526 tătari, 162 greci, 142 germani, 68 bulgari, — restul diverse naționalități.

O școală de băieți și una de fete. 2 grădini de copii (una în local propriu). O biserică parohială construită în 1904 prin cotizațiile locuitorilor. O geamie s-a construit în 1898. O fabrică de ulei; o bancă populară; cooperative; asociațiuni pentru exploatarea carierelor de nisip; o carieră de nisip. Depozitul de armăsari al statului.

MURFATLAR

ANUL 1879

20 familii de tătari. O geamie. Nicio școală. Nicio mașină agricolă. Nicio fabrică, sau moară.

ANUL 1922

Pop.: 1134 (745 Români, 260 turci, 64 germani, 6 bulgari, 6 armeni, 5 italieni, 14 țigani, 2 evrei).

Local propriu de școală. Grădină de copii. O biserică parohială. O bancă populară. Obor de cereale cu 11 mijlocitori oficiali. 160 de mașini și instrumente agricole. Fabrici și mori. 53 fântâni bine întreținute.

ADAMCLISSI

ANUL 1880

Pop. 10 familii turcești. O moschee. Buget: zero lei.

ANUL 1922—1923

Com. compusă din satul de reșed. Adamclissi și satele: Cherrim Cuius și Urluia.

Pop.: 1851 loc., din care, 1837 români, 7 germani, 7 greci. Bugetul ordinar la venituri și cheltuieli: 32134. Bugetul extraordinar, 12.064.

Gimnaziul „Traian” înființat în 1919. 4 școli. 2 biserici. Bănci populare. În 1916, 92 mașini de secerat.

CARAOMER

ANUL 1880

Sat neînsemnat fără școală și biserică. Numărul caselor, 50.

ANUL 1922

Pop.: 1561 români, 439 turco-tătari: restul bulgari, greci și

CARAOMER

armeni. 550 de case. Primăria: construită în 1884. Școala în local propriu, (construită în 1909, prin cotizațiile locuitorilor).

Biserica parohială construită în 1913 prin cotizațiile locuitorilor. Bănci populare; cooperative de consum. Oficiu poștal. Fabriici și mori. Mașini agricole. Stațiune c. f.

O stradă din Turtucaia

TOPONIMIA. — Toponimia Dobrogei este în mare parte turcească, românească și slavă. Numărul numelor topice este de aproximativ 3400.

C. Brătescu a găsit în 738 de hărți a Dobrogei vechi, 3.776 de nume topice, din care 367 nume de sate, 3409 nume de văi, coline, lacuri, râuri, etc.

După originea lor:

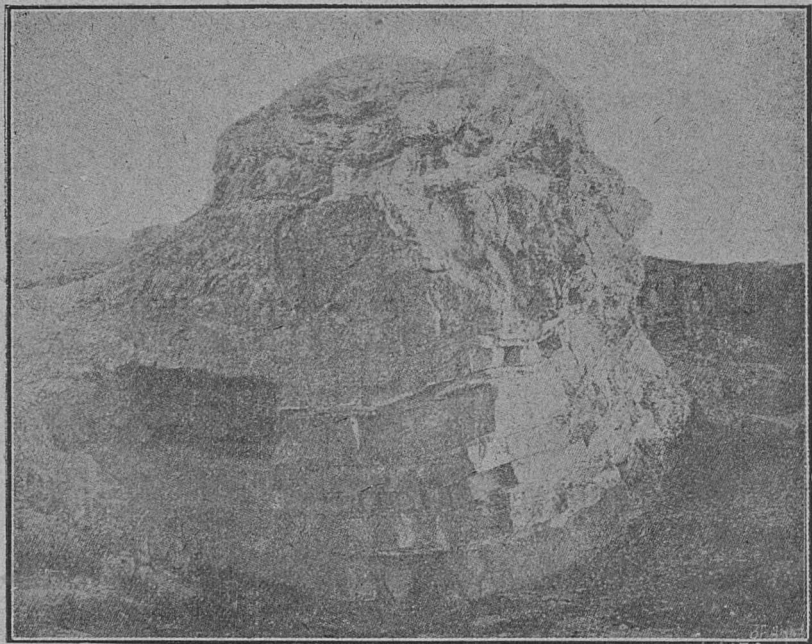
2.538 nume turco-tătare (67.89%). 1.260 nume românești (33.34%); 145 rusești, (mai ales în Delta Dunărei); 28 bulgare (0.71%) și 6 diverse (0.22%), din care 4 de origină greacă și 1 de origină ungară: Varoș, aproape de Hârșova.

Sunt apoi peste 1200 de nume românești, (nume de bălți, văi, coline, movile etc.) din cele 3400 nume topice ale Dobrogei.

Nume de localități românești: Niculițel, Pisica, Văcăreni, Tichilești, Turcoaia, Frecăței, Poșta, Jijila, Satul Nou (Traian), Satul Nou (C. A. Rosetti), Satu Nou, Luncavița, Greci, Mănăstirea Cocos, Sarica, Pârlita, Pantelimonul-de-Sus, Pantelimonul-de-Jos, Rachel, Băltăgești, Cochirleni, Pârjoaia, Mârleanu, Oltina, Râmnicul-de-Sus, Râmnicul-de-Jos, Groapa Ciobanului, Ghizdărești, Topologul, Dăieni, Făgărașul Nou, Gârliciul, Balgiul, Gârlița, Galița, Letea, Calica, Parcheșul, Chilia Veche, Sf. Gheorghe, Măcin, Hârșova, Constanța, ș. a.

În „Raportul anual al secretarului general“ (Sabba Ștefănescu) al Societății geografice române, citit în ședința dela 27 Martie 1910, se spune despre romanizarea numirilor topografice dobrogene:

„Pătruns de ideea că consolidarea neamului nostru reclamă imperios conservarea și întinderea graiului românesc, comitetul s'a ocupat de diverse chestiuni relative la o mai viguroasă manifestare a activității lui în di-

Dealul Tulcei. (pături de calcar)

Fot. Prof. I. Simionescu

reciune naționalistă. Romanizarea numirilor topografice dobrogene a fost obiectul discuțiunii din mai multe ședințe, la care a participat și d-l profesor dr. Măldărescu, susținând cu convingere eficacitatea unei asemenea patriotice acțiuni.

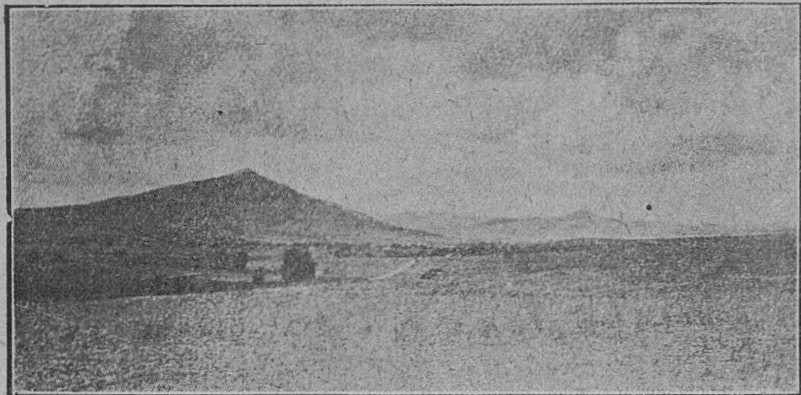
Fără să ia o hotărâre definitivă, comitetul a apreciat importanța ideii și a ținut seama de dificultățile ce se opun la o realizare imediată. Cu cât ideea este mai nobilă și scopul mai înalt, cu atât lucrul ce necesitează împlinirea ei cere mai multă circumspecțiune și impune mai multă prudență. Greutățile de învins sunt de ordine politică, administrativă și istorică. Numirile topografice de origină străină sunt intrate în uz și încetățenite, iar schimbarea numirilor vechi creiază serioase piedici studiului istoriei“.

Cu toate acestea și fără să avem nevoie a invoca argumente de ordin național, numeroase nume de localități turco-tătare și slave s-ar putea înlocui

cu nume românești, acolo unde nu mai există decât o vagă amintire de fostele așezări străine din epoca când Dobrogea a fost sub dominația otomană.

Un număr de câteva zeci de nume de localități s-au schimbat în ultimul timp cu nume românești.

De când civilizația română s-a afirmat puternic în provincia noastră de peste Dunăre, se impune, fără nici un neajuns, schimbarea vechilor nume turco-tătare și slave, în nume românești.

Dealul Consul

BULGARII ȘI DOBROGEA

Evenimentele din 1913. — Incorporarea Dobrogei Noi. — Operațiunile militare din 1916.

Cu toate că Dobrogea n'a făcut parte din Bulgaria medievală ; iar în 1878, României i s-ar fi dat Dobrogea, de Congresul păcii, până la linia Rusciuk-Varna dacă n'ar fi protestat împotriva pretențiunilor Rusiei de a i se retroceda cele trei județe din sudul Basarabiei, totuși, Bulgarii, au început să agite chestia pretenșelor lor drepturi asupra Dobrogei, pe care noi am pus-o în valoare. Bulgarii au uitat repede sacrificiile ce le-a făcut România, în războiul din 1877—78, și pentru eliberarea lor de sub jugul otoman ; după cum au uitat și ospitalitatea dată de Români refugiaților de peste Dunăre, cări luptau pentru realizarea idealului lor național. De la începutul secolului al XX-lea au început Bulgarii să agite „chestia dobrogeană”.

Dr. B. Conev, progesor universitar bulgar¹⁾, scria în 1903 :

„La est și la nord, rasa bulgară are ca *frontiere naturale* *Marea Neagră și Dunărea*. În aceste regiuni patria bulgară acum fărâmițată, trăiește un popor care vorbește aceeași limbă și care nutrește în inima sa aceeași aspirație : aceea, ca toate aceste regiuni să devină într-o zi un stat unitar, cu administrație comună și o viață autohtonă”.

În anul 1904, deputatul și scriitorul bulgar, Kanciov, scria că bulgarii trebuie să pună stăpânire pe Macedonia și pe Dobrogea noastră. (Srpski

¹⁾ Dr. B. Conev, Uvod u Istorijata na Bălgar. ezik. in Sborn. Min. p. 364—5.

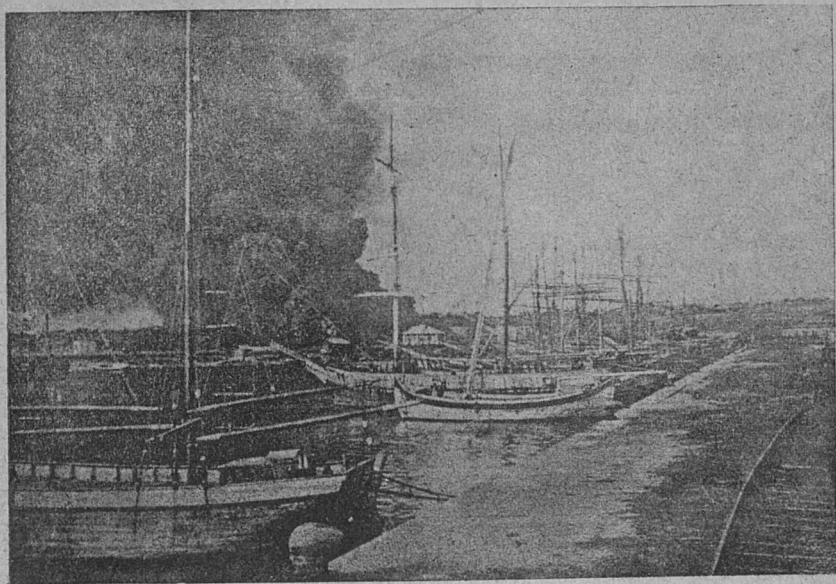
Fotografie luată în ziua când s'a cetit în piața grașului Bazargic proclama-
ția guvernului român, relativă la anexarea Dobrogei Noi (Iulie 1913)

Knjiz. Glaznik, din 19 Iunie 1904, p. 288). Locot. colonel Kandziev, profesor la școala militară din Sofia, în geografia sa militară, care a fost tradusă și în românește¹⁾ scria, în 1905, că „sub numele de Dobrogea, Românii înțeleg acea parte a Bulgariei de nord, care le-a fost dată în 1877 prin tratatul dela Berlin“.

În luna Februarie 1908 s'a sărbătorit în Bulgaria a 3-a aniversare a încheerii tratatului dela San-Stefano, — ceea ce însemna dorința manifestată de bulgari de a atinge frontierele fixate prin acest tratat (în acele frontiere se cuprindea și Dobrogea).

D. Ilie Bărbulescu în „*Les Relations, des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croatie en liaison avec la question macédo-roumaine* (Iasi 1912, p. 72) scrie :

„Acest ideal bulgar : cucerirea Dobrogei noastre, formulată după cum am văzut la Kanciov, la Kandaroziev și la Conev, sau în *Bălgarsko Knizovno Druzestvo*, este propagată.

Incendierea rezervoarelor de petrol din Constanța
în timpul războiului (1916)

„Se caută să se înrădăcineze în spiritul tinerilor bulgari, chiar în școlile lor civile și prin cărțile lor de învățământ, recomandate și aprobate de Ministerul Instrucțiunii Publice din Sofia. Cărțile acestea — cerute, de asemenea de profesorii și institutorii școlilor bulgare din Dobrogea — învață copiii bulgari, ca și Kantardziev, că Dobrogea este o țară bulgară și că patria Bulgarilor dobrogeni nu-i România, ci Bulgaria. Așa, o „Carte de citire“²⁾ pentru cl. IV primară... învață copii să aibă gândul lor concentrat asupra Bulgariei, pentru că „prin unirea părților sale risipite, statul bulgar va ajunge mare și tare“. O poezie din aceeași carte, pe care

¹⁾ „Geografia militară a Bulgariei cu rezumat asupra țărilor vecine“, București, 1905.

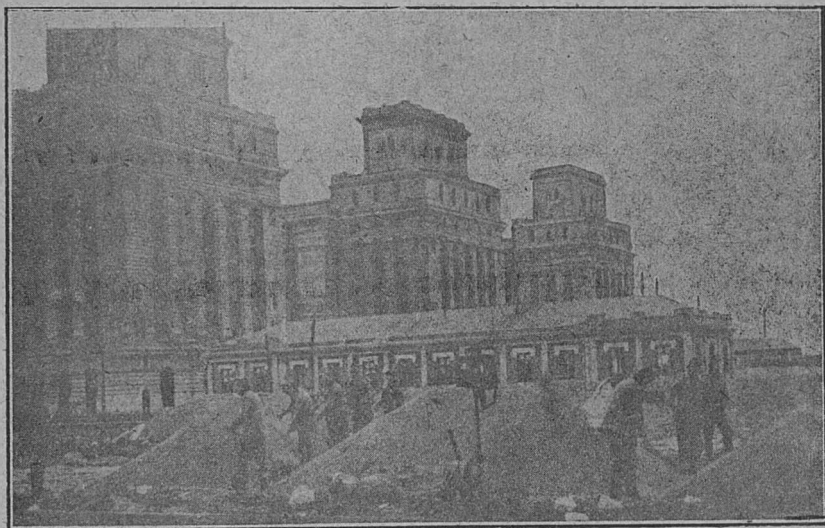
²⁾ *Citanka* naređili P. P. Stojanov, S. Sugarev, Iv. Samardziev, N. Kocev i K. D. Kjurkciev. p. 56.

copiii o învață pe dinafară : „● Bulgaria scumpă și iubită, chiar când sunt departe de tine, rai pământesc, asta nu mă înapiedecă să mă gândesc la tine în locul unde mă găsesc (adică în Dobrogea)”.

În aceeaș carte de cetire găsim următoarele rânduri :

„Frumoasa vale a Deliormanului se află în partea de est a scumpei noastre patrii, la sud de orașul Silistra”.

În timpul războiului balcanic din 1912, România a păstrat neutralitatea, dar a manifestat dorința sa de a stabili un acord cu Bulgaria în vederea nouilor schimbări teritoriale ce se preparau în Balcani. Cu toate că numai grație neutralității României, Bulgaria, împreună cu aliații ei, a putut învinge pe Turci, totuși, statul acesta n'a luat în serioasă considerație cererea formulată de România pri-

Silozurile din portul Constanța în timpul războiului (1916)

vitoare la asigurarea frontierei sale strategice dela Sud pe linia V. Turtucaia, Sud Ecrene, cu toate că i se oferise și un pod peste Dunăre, în plus, concurs diplomatic. Tratatul angajat de regretatul bărbat de stat român Take Ionescu și dr. Daneff, plenipotențiarul bulgar, la Londra, n'au condus la niciun rezultat, din cauza refuzului categoric al guvernului bulgar de a lua în considerație interesele României și ale păcii generale.

La 19 Februarie 1913 guvernul român (Măiorescu) a trimis, confidențial, celor 6 mari puteri, un memoriu documentat, în care relatează în ce împrejurări ne-a fost refuzată Silistra în 1878 și 1884 și documenta că Bulgaria a urmărit mereu cucerirea Dobrogei și de aceea România are nevoie de o frontieră militară la S. Dobrogei mărginită de linia V. Turtucaia, S. Ecrene, în care să se cuprindă și orașul Dobrici (Bazargic).

Isbucnind neînțelegeri între aliații balcanici, din cauza bul-

garilor, guvernul român a făcut cunoscut atât puterilor europene, cât și statelor aflate în război, că ea va mobiliza armata și va ocupa definitiv linia Turtucaia, Sud Balcic. Cum în cursul lunii Iunie 1913, Bulgaria era în stare de război cu foștii săi aliați, Serbia și Grecia, România a mobilizat armata sa, la 21 Iunie.

După câteva zile armata română a intrat în Bulgaria, ocupând Dobrogea de sud și partea centrală, până dincolo de Balcani a acestei țări.

În ziua de 28 Iunie, orele 4 dim., trupele române de sub comanda generalului Culcer, comandantul corpului V, a cucerit Silistra. În această zi au intrat în Silistra „românească”, generalul Hârjeu, ministrul de război și Nicolae Filipescu, fost ministru de război și ofițer de ordonanță al Principelui Ferdinand, generalissimul armatei române de operațiuni din Bulgaria. După aceea trupele române au ocupat întregul teritoriu situat la sud de vechea frontieră a Dobrogei cu orașele Dobrici (Bazargic) și Balcic.

La 3 Iulie 1913, Titu Maiorescu, primul ministru și ministrul de externe al României, a trimis legațiunilor noastre o notă explicativă, în care se comunica :

„Făcând să înainteze armata sa pe pământul bulgăresc, România nu urmărește nicio politică de cuceriri, nici zdrobirea armatei bulgare. Acțiunea militară a României se datorește, în primul rând, obligațiunei de a procura de îndată teritoriului său de peste Dunăre o frontieră asigurată. Conflictul actual între statele balcanice și mai cu seamă originea acestui conflict, născut din intransigența guvernului bulgar și din agresiunea lui contra aliaților de ieri, au întărit pe guvernul român în convingerea că o frontieră strategică se impune din partea Bulgariei, pentru a face posibile în viitor relațiile pacifice între cele două state. Această frontieră e linia ce cuprinde Turtucaia—Dobrici—Balcic, cu un anumit număr de km. la vest și la sud, după configurația terenului”.

Prin tratatul de pace dela București din Iulie 1913, România i s-a recunoscut posesiunea Dobrogei Noi, cuprinzând un teritoriu de c. 7800 kmp.

În acea epocă *Dobrici* (Bazargic) avea 13.436 loc.; *Silistra* 12.130 loc.; *Turtucaia*, 9.393 loc.; iar *Balcic* 5360 loc.

Populația acestui teritoriu era în majoritatea sa compusă din turci ; iar restul populațiunii era compus din Români, în regiunea Dunării și din Bulgari.

După ce Bulgarii, în 1916, au declarat război României (1 Sept. st. n.) împreună cu aliații lor, Germanii și Austro-Ungarii, Dobrogea a fost teatru de operațiuni. Noi am organizat trei sectoare de apărare : Turtucaia, Silistra și Dobrici și pe lângă trupele române din armata a III-a, (grupul de est 71.000 de oameni în noul teritoriu), mai era corpul rus, comandat de generalul Zoiancowski și o divizie iugoslavă, sub comanda colonelului — azi general — Hagici.

Bulgarii au atacat în noaptea de 15—16 August (st. v.) pi-chetele noastre de grăniceri. La 19 August (st. v.) puternice forțe germano-bulgare au atacat Turtucaia (24 August st. v.) ; iar trupele române au fost nevoite să se retragă, mai cu seamă în urma lipsei de

concurs din partea corpului rus, pe linia Caraomer-Mangalia și apoi pe linia Rașova-Cobadin-Topraisar, susținând continuu lupte. În acea epocă armata noastră din Dobrogea a fost comandată de generalul Al. Averescu. Corpul rus a trecut, apoi, sub comanda generalului V. V. Sacharoff. Poziția dela Topraisar, a fost cedată de Români în urma unor lupte sângeroase (6—8 Octombrie st. v.). Căzând și linia Cernavoda-Constanța, trupele româno-ruse-iugoslave au continuat retragerea spre N. și apoi au evacuat Dobrogea, care a fost ocupată de armatele inamice ¹⁾).

Când bulgarii au ajuns stăpâni, în Dobrogea, au devastat și jefuit orașele și satele, hăcruțând de cât populațiunea de aceeași origină cu dâșii. Bulgarii au distrus și monumentul comemorării reîncorporării Dobrogei la România, din Tulcea, precum și alte monumente istorice. După încheierea păcei, prin tratatul dela Neuilly, s-a recunoscut aceeași frontieră de la sud a Dobrogei, pe linia fixată în 1913.

IMPĂRȚIREA ADMINISTRATIVĂ

Marca Dobrogei: Un scut cu doi delfini.

Județul Constanța: marca jud.: O galeră romană.

Comuna urbană reședință: MUNICIPIUL CONSTANȚA

Plăși	8
Comune urbane . .	6
Comune rurale . .	94

PLASA CONSTANȚA: *Canara*, reședința plășii, Caramurat, Cogealia, Gargălăc, Hasiduluc, Osmanfacă, Sibioara, Techirghial, Topraisar, Tuzla, Valu-Traian.

PLASA CERNAVODA: Dunărea, *Cernavoda*, comună urbană nereședință, reședința plășii: Cochirleni, Rasova, Saligny, Seimeni, Tortoman, Țepeș-Vodă.

PLASA COGEALAC: Casapchioi, Cavargic, *Cogealac*, reședința plășii, Duingi, Inancisme, Istria, Mihai-Viteazul, Pantelimon-de-Jos, Pazarlia, Potur, Râmnic, Sacele, Toxof.

PLASA HÂRȘOVA: Cartal, Ciobanu, Dulgheru, Gârliciu, Gălbiori, Ghizdărești, *Hârșova*, comună urbană nereședință, reședința plășii, Muslu-be, Pantelimon, Sarai, Sătișchioi, Topal.

PLASA MANGALIA: Chiragi, Comana, Duranculac, Gherengec, General C. Scărișoreanu, Kalichioi, Limanul, *Mangalia*, comună urbană nereședință, reședința plășii, Sarighiol, Tatlageac, Valală.

PLASA MEDGIDIA: Alacap, Biulbiul, Carol I, Chiostel, Cobadin, Docuzol, Dorobanțu, Engemahale, Isvorul-Mare, *Medgidia*, comună urbană nereședință, reședința plășii, Murfatlar, Osmancea, Peștera, Satul Nou, Vișoara.

PLASA NOUA: *Baeramdede*, reședința plășii, Caraomer, Cavaclar,

¹⁾ Vezi detalii: „România în timpul războiului 1916—1918”, de *Romulus Seșanu*; „O amintire, operațiunile inițiale din Dobrogea în 1916”, de col. *Lucrețiu-Bărzotescu*; „Istoria Războiului României pentru întregirea neamului” de *Const. Chirițescu*; „Turtucaia”, „studiu strategic”, de general M. Aslan; „Operațiunile dela Silistra”, de general *Basarabescu*.

Cazilmurat, Cerchezul, Chioseler, Darabani, Demircea, Docuzaci, Dumbrăveni, Ghiuvenlia, Hasancea, Kornakadieva, Negrești, Saragea.

PLASA TRAIAN: Adamclisi, Aliman, Beilic, Caranlăc, *Cuzgun*, comuna urbană nereședință, reședința plășii, Dobromir, Dobromir-din-Vale, Enigea, Enișenlia, Mârleanu, Mulciova, Oltina, Parachioi, Tudor Vladimirescu.

COMUNE RURALE: 94

Adamclisi, Alacap, Aliman, Baeramdede, Beilic, Biulbiul, Canara, Carumurat, Caranlăc, Caraomer, Carol I, Cartal, Casapchioi*, Cavaclar, Cavar-gic, Cazilmurat, Cerchezul, Chioseler, Chiostel, Chiragi, Ciobanu, Cobadin, Cochirleni, Cogealac, Cogealia, Comana, Darabani, Dobromir, Dobromir-din-Vale, Docuzaci, Docuzol, Dorobanțu, Duingi, Dulgheru, Dunărea, Dumbrăveni, Duranculac, Engemahale, Enigea, Enișenlia, Gargalăc, Gălbiori, Gârliciu, General C. Scărișoreanu, Gherenge, Ghiuvenlia, Ghizdărești, Hasancea, Hasiduluc, Inacișme, Istria, Isvorul-Mare, Kalichioi, Kornakadieva, Limanul, Mârleanu, Mihai-Viteazu, Mulciova, Murfatlar, Muslubei, Negrești, Oltina, Osmancea, Osmanafacă, Pantelimon, Pantelimon-de-Jos, Parachioi, Pazarlia, Peștera, Potur, Rasova, Râmnic, Saligny, Saragea, Saraiu, Sarighiol, Satișchioi, Satu Nou, Săcele, Seimeni, Sibioara, Tatlageac, Techirghiol, Topal, Topraisar, Tortoman, Toxof, Tudor-Vladimirescu, Tuzla, Tepeș-Vodă, Valală, Valul-Traian, Vișoara*).

SATE: Adamclisi*, Cherim Cuius, Urluia, Alacap*, Nazarcea, Valea Dacilor, Aliman*, Adâncata, Vlahii Baeramdede, Cealmagea*, Baccuius, Beilic*, Mircești, Biulbiul-Mare, Biulbiul-Mic, Canara*, Cocoșul, Palazu-Mare, Caranlăc*, Brebenel, Rariștea, Bêșaul, Cavaclar*, Scărișoara, Sofular, Cavar-gic*, Palazu-Mic, Seremet, Bașpunar, Becturul, Borungea, Caraaci, Curcani, Chioseler*, Caratai, Chiostel*, Chiragi*, Vârtopul, Cochirleni*, Ivrinezul-Mare, Ivrinezul-Mic, Cogealac*, Tariverde, Cogealia*, Mamaia, Navodari, Azaplar, Carlichioi, Comana*, Orzari, Darabani*, Grănicerul, Armutlia, Demircea*, Dobromir-din-Deal*, Calfachioi, Căscioarele, Docuzaci*, Carapelit, Dulgheru*, Dumbrăveni*, Schender, Edilchioi, Engemahale*, Lungeni Cozarcea, Enigea*, Ghiolpunar, Asarlăc, Enișenlia*, Lespezi, Nastradin, Gargalăc-Mare*, Gargalăc-Mic, Șahman, Băltăgești, Gălbiori*, Amzacea, General C. Scărișoreanu*, Maior P. Chiriacescu, Ascilar, Gherengec*, Haidar-chioi, Ghiuvenlia*, Ghizdărești*, Tichilești, Hașancea, Pădureni, Agigea, Hasiduluc*, Laz-Mahale, Isvorul-Mare*, Veteran, Acangi, Geferfaki, Kalichioi*, Două Mai, Hagilar, Ilanlăc, Limanul*, Ațeg, Iusufpunar, Mulciova*, Murfatlar*, Siminocul, Capugii, Muslu, Muslubei*, Siriu, Negrești*, Unirea, Terzivelii, Câsla, Oltina*, Răzoarele, Ageamlar, Osmancea*, Abdulach, Ebi-chioi, Mahometcea, Osmanafacă*, Pantelimon-de-Sus*, Pantelimon-de-Jos, Runcu, Calaiici, Ghiuvegea, Parachioi*, Ester, Ghelengic, Pazarlia*, Mircea-Vodă, Peștera*, Saidia, Hamangia, Potur*, Călugăreni, Colelia, Cuciuchioi, Râmnic-de-Jos, Râmnic-de-Sus*, Făclia, Saligny*, Ștefan-cel-Mare, Sahvali, Saragea*, Balgiu, Cadicăsla, Saraiu*, Albești, Arsa, Coroana, Sarighiol*, Erchesec, Satișchioi*, Celibichioi, Remus-Onreanu, Satu-Nou*, Săcele*, Traian, Vadul, Seimeni-Mari*, Seimeni-Mici, Oituz, Sibioara*, Tasaul, Mosneni, Schitul, Tatlageacul-Mare*, Tatlageacul-Mic, Musurat, Techirghiol, Caridava, Topal*, Biruința, Muratanu, Topraisar*, Defcea, Derinchioi, Geabaca, Tortoman*, Chirișlic, Toxof*, Tudor-Vladimirescu*, Valea Țapului, Carmen-Sylva, Costinești, Tuzla*, Siliștea, Tepeș-Vodă*, Omurcea, Valul-Traian*.

Județul Tulcea (marca jud. un scut și doi delfini).

Comuna urbană reședință: TULCEA

Plăși 8

Comune urbane . . . 6

Comune rurale . . . 76

PLASA BABADAG: *Babadag*, comună urbană nereședință, reședința.

NOT. Å: *Acest semn arată reședința comunei.

plășii, Caramanchioi, Ceamurili-de-Jos, Ciucurova, Enisala, Jurilofca, Lunca, Mihai-Bravu, Principile Mihai, Sarichioi, Slava Rusă, Turda, Zebil.

PLASA CASIMCEA: Beidaud, Calfa, *Casimcea*, reședința plășii, Ceamurli-de-Sus, Corugea, Eschi Baba, Rahman, Sarighiol-de-Deal.

PLASA CATALOI: *Cataloi*, reședința plășii, Câșla, Frecăței, Hagilar, M. Kogălniceanu, Nalbant, Pârcheș, Poșta, Somova, Telița.

PLASA ISACCEA: Balabancea, Hamcearca, *Isaccea*, comună urbană nereședință, reședința plășii, Luncavița, Meidanchioi, Nicolitel, Regele Ferdinand, Regina Maria.

PLASA MACIN: Carcaliu, Cerna, Greci, I. Brătianu, Jijila, *Măcin*, comună urbană nereședință, reședința plășii, Traian, Turcoaia, Văcăreni.

PLASA TOPOLOG: Cârjelari, Dăeni, Dorobanțul, Făgărașul-Nou, Măgurele, Mircea-Vodă, Ostrov, Pecineaga, Regina Elisabeta, Sâmbăta-Nouă, *Topolog*, reședința plășii.

PLASA TULCEA: Agighiol, Beștepe, Domnița Maria, Dunăvățu-de-Jos, Lascăr Catargiu, Mahmudia, Malcoci, Morughiol, Principele Carol, *Sarighiol-de-Vale*, reședința plășii, Sarinasuf.

PLASA SULINA: Caraorman, Carmen Sylva, C. A. Rosetti, Chilia-Veche, Periprava, Sf. Gheorghe, *Sulina*, comună urbană nereședință, reședința plășii.

COMUNE RURALE (73).

Agighiol, Balabancea, Beidaud, Beștepe, C. A. Rosetti, Calfa, Carcaliu, Caramanchioi, Caraorman, Carmen-Sylva, Cârjelari, Casimcea, Gâșla, Cataloi, Ceamurili-de-Jos, Ceamurili-de-Sus, Cerna, Chilia-Veche, Ciucurova, Corugea, Dăeni, Domnița Maria, Dorobanțul, Dunăvățu-de-Jos, Enisala, Eschi-Baba, Făgărașul-Nou, Frecăței, Greci, Hagilar, Hamcearca, I. Brătianu, Jijila, Jurilofca, Lascăr-Catargiu, Lunca, Luncavița, Măgurele, Mahmudia, Malcoci, Meidanchioi, Mihai-Bravu, M. Kogălniceanu, Mircea-Vodă, Morughiol, Nalbant, Nicolitel, Ostrov, Pârcheș, Pecineaga, Periprava, Poșta, Principele Carol, Principele Mihai, Rahman, Regele Ferdinand, Regina Elisabeta, Regina Maria, Sarichioi, Sarighiol-de-Deal, Sarighiol-de-Vale, Sarinasul, Sâmbăta-Nouă, Sf. Gheorghe, Slava Rusă, Somova, Telița, Topolog, Traian, Turcoaia, Turda, Văcăreni, Zebil.

SATE: Balabancea*, Islam Geaferca, Beștepe*, Carasuhat-de-Jos, Carasuhat-de-Sus, C. A. Rosetti*, Cardon, Letea, Calfa*, Ramazanchioi, Caraorman*, Floriile, Ivancea, Litcovul, Lumina, Roșu, Carmen-Sylva*, Fântâna-Dulce, Mila 23, Principele Ferdinand, Cârjelari*, Ardealul, Casimcea*, Ceașchiei, Rășboeni, Ceamurili-de-Jos*, Gaugagia, Cerna*, Piatra-Roșie, Chilia-Veche*, Tatimir, Ciucurova*, Almagea, Slava Cercheză, Corugea*, Mahometcea, Domnița Maria*, Ilgani-de-Jos, Pârlita, Romula, Dorobanțul*, Canat Calfa, Dunăvățu-de-Jos*, Dunăvățu-de-Sus, Enislava*, Visterna, Eschi-Baba*, Altin Tepe, Camena, V. Alexandri, Geaferca Rusă, Hancearca*, Nifon, I. Brătianu*, Pașa-Câșla, Ciatalchioi, Lascăr-Catargiu*, Pardina, Luncavița*, Rachel, Coiumpunar, Măgurele*, Alba, Meidanchioi*, Mihai-Bravu*, Satu-Nou, Congaz, M. Kogălniceanu*, Gl. Dragalina, Gl. Praporgescu, Mircea-Vodă*, Morughiol*, Uzlina, Nalbant*, Trestenic, Nicolitel*, Sarica-Nicoliteană, Periprava*, Sfiștovca, Ceat. Sf. Gheorghe, Gorgova, Ilgani-de-Sus, Principele Carol, Haidaru, Rahman*, Iulia, Regele Ferdinand*, Incoronarea, Regina Maria*, Sabangia, Sarichioi*, Neatârănarea, Sarighiol-de-Deal*, Calica, Sarighiol-de-Vale*, Biebugiac, Caraiibil, Sarinasuf*, Hagî-Omer, Sâmbăta-Nouă*, Baspunar, Slava Rusă*, Uspenia, Mănăstirea Celicdere, Sarica Teiteană, Telița*, Gura Armandului, Iglia, Muntele Carol, Turcoaia*, Văcăreni*, Garvăn.

NOTĂ: *Acest semn arată reședința comunei.

Județul Durostor

Comuna urbană reședință: SILISTRA

Plăși 7
Comune urbane . 3
Comune rurale . 102

PLASA ACADANLAR: Acadănar, reședința plășii, Baharchioi, Caracoci, Caralar, Camerler, Ciler, Cirecci, Circovna, Doccealar, Emirler, Hasan-Facă, Omurcea, Ormanchioi, Rahman-Așiclar, Siniru-Nou, Sungurlar, Suŭuciuc, Țar-Asan, Uzulchioi.

PLASA BEIBUNAR: Alfatar, Arabagi, Aratmagea, Beibunar, Cainargeaua-Mare, reședința plășii, Cainargeau-Mică, Caraciu-Mare, Chiose-Aidin, Cociular, Dautlar, Echengic, Ghiurgengic, Pândăcli, Topci.

PLASA CURT-BUNAR: Acbunar, Avdula, Carageat, Caraantula, Căzâlgicli, Curt-Bunar, reședința plășii, Duștubac, Ghiulerchioi, Pirlu-Nou, Sahinlar.

PLASA DOIMUȘLAR: Aidemir, Balabanlar, Baltagi-Nou, Bazirghian, Bosna, Caraeschioi, Caraomeru, Cocina, Doimuşlar, reședința plășii, Dogrular, Golebina, Haschioi, Hogeachioi, Iali-Ceatalgea, Popina, Srebărna, Vetrina.

PLASA SARSANLAR: Arabagilar, Astvatchioi, Atchioi, Atmageaua-Tătărească, Cadichioi, Caradârlar, Cazimlar, Chiose-Abdi, Curt-Palar, Gârvan-Cioară, Masutlar, Pitracli, Rahova-de-Jos, Sargilar, Sarsânlar, reședința plășii, Uzunge-Orman.

PLASA SILISTRA: Almalău, Babuc, Bugeac, Calipetrova, Canlia, Caraorman, Carvan, Coslugea, Cuingiuc, Esechioi, Gârlița, Lipnița, Ostrov, comună urbană nereședință, reședința plășii, Satul-Nou.

PLASA TURTUCAIA: Ahmatlar, Antimova, Belica, Covangilar, Cusu-iu-din-Vale, Daidâr, Denizler, Engechioi, Mesim-Mahle, Satu-Vechiu, Senova, Turcșmil, Turtucaia, comună urbană nereședință, reședința plășii, Vischioi.

COMUNE RURALE (102)

Acadănar, Acbunar, Ahmatlar, Aidemir, Alfatar, Almalău, Antimova, Arabagi, Arabagilar, Aratmagea, Astvatchioi, Atchioi, Atmageaua Tătărească, Avdula, Babuc, Baharchioi, Balabanlar, Baltagi-Nou, Bazirghianu, Bei-Bunar, Belica, Bosna, Bugeac, Cadichioi, Cainargeaua-Mare, Cainargeaua-Mică, Calipetrova, Camerler, Canlia, Caracoci, Caraciu-Mare, Caradârlar, Caraesichioi, Carageat, Caracmur, Caraorman, Caraantula, Carakir, Carvan, Cazimlar, Căzâlgicli, Chiose-Abdi, Chiose-Aidin, Ciler, Cirecci, Circovna, Cocina, Cociular, Coslugea, Covangilar, Cuiugiuc, Curt-Bunar, Curt-Palar, Cusu-iu-din-Vale, Daidâr, Dautlar, Denizler, Doccelar, Dogrular, Dolmuşlar, Duștubac, Echengic, Emirler, Engechioi, Esechioi, Gârvan-Cioara, Gârlița, Ghiulerchioi, Ghiurgengic, Gobelina, Hasan-Facă, Haschioi, Hogeachioi, Iali-Ceatalgea, Lipnița, Mesim-Mahle, Masutlar, Omurcea, Ormanchioi, Pândăcli, Pirlu-Nou, Pitracli, Popina, Rahman-Așiclar, Rahova-de-Jos, Sargilar, Sarsânlar, Satu-Nou, Satu-Vechiu, Senova, Siniru-Nou, Srebărna, Suŭuciuc, Sungurlar, Şahinlar, Topci, Turcșmil, Țar-Asan, Uzulchioi, Uzunge-Orman, Vetrina, Vischioi.

SATE: Ahmatlar*, Saliher, Aidemir*, Tătărița, Antimova, Sarighiol*, Arabagi*, Sarnebi-lurtlus, Arabagilar*, Chermalchioi, Atchioi*, Sermanchioi, Baharchioi*, Beilerchioi, Sucuiugiuc, Balabanlar*, Caravelichioi, Aidogdu, Bazirghianu*, Caibular, Cainargeaua-Mare*, Hadâr-Celebi, Cainargeaua-Mică*, Zarnici, Aivatchioi, Avdular, Camerler*, Damadas, Canlia*, Pârjoaia.

NOTA: *Acest semn arată reședința comunei.

Caraciu-Mare*, Caraciu-Mic, Caradârlar*, Ceauș-Mahle, Deli-Iuzuflar, Carageat*, Soiacli, Caraomur*, Golebina-Ceatalgea, Suneci, Brâcima, Brâcima-Nouă, Caraorman*, Acbunaru-Mic, Caraaptula*, Cogeolar, Caralar*, Tabaciar, Carvan-Mare*, Carvan-Mic, Velichioi, Căzâlgicli*, Pașabală, Sougiac, Chiose-Aidin*, Chiutuclia, Cranova, Căzâlbûrum, Ciler*, Cirecci*, Dorutlar, Ibraim-Mahle, Cazemir, Cocina*, Covangilar*, Hagi-Faclar, Coiumluchioi, Curt-Bunar*, Otulgea, Canipe, Curt-Palar*, Mesimler, Cusuui-din-Vale*, Spanciova, Daidâr*, Meșe-Mahle, Cairac, Dautlar*, Cherimler, Doccelar*, Suvanlăcu-Nou, Capacli, Doimușlar*, Cavurga, Cociumar, Duștubac*, Chidirășac, Echengic*, Cufalcealar, Dere-Mahle, Emirler*, Cenacciler, Engechioi*, Galița, Gârlița*, Alifacă, Ghiurghengic*, Atmagea, Gobelina*, Haschioi*, Saralar, Hogeachioi*, Papuccilar, Caramehmetler, Mesim-Mahle*, Daulgilar, Hagiolar, Masutlar*, Omurgea*, Selghi-Bugeac, Tasle-Mahle, Samalar, Olucli, Pândâcli*, Pirlî-Giami-Mahle, Pirlîu-Nou*, Pirlîchioi, Pirlî Dogilar, Emirchioi, Pitracli*, Așa-Mahle, Musular, Orta-Mahle, Rahman-Așiclar*, Cufalcea, Sargilar*, Orozlar, Sarsânlar*, Senova*, Siahlar, Checiler-Mahle, Siniru-Nou*, Caraiamurlar, Duraclar, Suiuciuc*, Tocmachioi, Tar-Asan*, Seid-Ali-Facă, Uzulchioi*, Cusuui-Turcesc, Uzunge-Orman*.

Județul Caliacra

Comuna urbană reședință: BALCIC

Plăși 6
Comune urbane . . . 3
Comune rurale . . . 81

PLASA BAZARGIC: Arnăut-Cuius, Arabagi, Alciu-Mare, *Bazargic, comună urbană nereședință, reședința plășii*, Bogdanova, Bucureni, Caramurat, Ciamurlia, Cadievo, Ezibeu, Ghelengic, Ilanlăc, Opancea, Suiuciuc.

PLASA CAVARNA: Caramanlă, Caracaschioi, Carapcea, *Cavarna, comună urbană nereședință, reședința plășii*, Gargalac, Ghiorman, Ghiore, Ghiaur-Suiuciuc, Iazagilar, Mihăileni, Pădureni, Satlămuș, Stâncă, Sabla.

PLASA SF. DUMITRU: Arman, Bejenari, Ceair, *Casin, reședința plășii*, Duranlar, Durgut Calfa, Ismail, Perifacă, Preselinți, Prisecani, Rogojina, Siracova, Spasova, Vasileva.

PLASA PERIȘ: Alexandria, Azaplar, *Armutli, reședința plășii*, Baraclar, Carali, Cămlaru, Durași, Eselli, Hasi hioseler, Hardali, Musubeiu, Nădejda, Prâul Carrei, Stâna Cadănei.

PLASA STEJARUL: Bairambunar, Carasular, Cocargea, Enigea, Echisceea, Fândâclă, Kili-Kadi, Mansurova, Nastradin, *Stejarul, reședința plășii*, Sahângi, Trucilar, Vișoara, Vladimirești.

PLASA VULTUREȘTI: Aiorman, Balagea, Ceairlighiol, Ceatalar, Chioseler, Cuiungiuc, Dropia, Ecrene, Irigea, Rasovicieni, Teke, Vânători, *Vulturești, reședința plășii*.

COMUNE RURALE (81)

Aiorman, Alexandria, Alciu-Mare, Arabagi, Arman, Armutli, Arnăut-Cuius, Azaplar, Bairam-Bunar, Balagea, Baraclar, Bejenari, Bogdanova, Bucureni, Cadievo, Caracaschioi, Carali, Caramanlă, Carapcea, Caramurat, Carasular, Cașim, Cămlaru, Ceair, Ceairlighiol, Ceamurlia, Ceatalar, Chioseler, Cocargea, Cuiungiuc, Dropia, Durgut-Calfa, Duranlar, Durasi, Echisceea, Enigea, Ecrene, Eselli, Ezibei, Fândâclă, Gargalac, Ghelengic, Ghiaur-Suiuciuc, Ghiore, Ghiorman, Haradali, Hasi-Kioseler, Iazagilar, Ilanlăc, Irigea, Ismail, Kili-Kadi, Mansurova, Mihăileni, Musubei, Nastradin, Nădejde, Opancea, Pădureni, Pârăul-Caprei, Perifacă, Preselinți, Prișcani, Rasovicieni, Rogojina, Sabla, Satlămuș, Siracova, Spasova, Stâna-

NOTA: *Acest semn arată reședința comunei.

Cadânei, Stâncea, Stejarul, Suiuciuc, Șahângi, Teche, Trupcilar, Vasileva, Vânători, Vișoara, Vladimirești, Vulturești.

SATE: Aiorman, Curugiachioi, Istaccilar, Aliciu-Mare*, Enicler, Velifacă, Arabagi*, Ceacărcea, Osman-Facă, Arman*, Caragaci, Ciufut-Cuius, Gara Arman, Hasarlăc, Nebi-Cuius, Armutli*, Paragic, Arnăut-Cuius*, Enimahle, Bairam-Bunar*, Ceair-Mahle, Kesedgic, Murzuc, Regep Cuius, Balagea*, Sahinlar, Bejenari*, Siminova, Bogdanova*, Valali, Aidânciufo, Baș Bunar, Bucureni*, Caracurt, Arnăutlar, Caraschioi*, Iuzghiubeulăc, Bogdali, Carali*, Calagidere, Caramanlă*, Chiramet, Caramurat, Hașamdede, Sarimamut*, Carasular*, Chiringi, Denicler, Cradurumuș, Casim Gara, Casim Sat*, Cioban Cuius, Liliacova, Mangilar, Mamucichioi, Pisarava, Camilaru*, Hagichioi, Ciair-Arman*, Gara Ciair, Gherzalar, Salaman, Caraiapular, Ceairlighiol*, Sususchioi, Ceamurlia*, Ceamurlia-Mare, Ceamurlia-Mică, Ceatalar*, Ciucurova, Alciu-Mic, Chioseler*, Toccilar, 'Cocargea*, Ergi, Cuiungiu*, Mustafa Beiler, Tulugea, Carabeichioi, Dropia, Reziler, Târnovca*, Durgut-Calfa*, Malânova, Iurghicicler, Calfachioi, Duranlar*, Iaplagea, Țar Boris, Durasi*, Enigea Haiidar, Covanlăc, Enigea*, Ecrene*, Gheiceler, Bogdali-Ceamurli, Durbali, Esetli*, Caralez, Ezibei*, Bazaurturile, Fândâclă*, Seidală, Chioluc, Elibei, Gargalăc*, Nazuf-Pașa, Cabașacal, Chiopeler, Chios-tecceler, Ghelengic*, Caranasuf, Caralar, Ghiorman*, Aptat, Hardali*, Hagi Dumitru, Iazagilar*, Racovschi, Sarimește, Curumahle, Embimahle, Ilanlăc Orlova, Geaferli-Iuciorman, Irigea*, Selim-Cuius, Bilo, Ismail*, Sarimeșe, Ali-Anife, Mansurova*, Malcoci, Mihăileni*, Suiciucul Turcesc, Ciflic, Musubei*, Poreaz, Carasinan, Nastradin*, Ghiurghenli, Nădejde*, Carabașlă, Noul-Botievo, Opancea*, Sarigea, Semizală, Pârâul-Caprei, Ters-Cindu, Haramalăc, Hagiligichioi, Perifacă*, Gorîța, Malinova, Preselinți*, Aidânbei, Casapli, Melecler, Prisăcani*, Uzlari, Aiorman, Rasoviceni*, Tartamuș, Cernauc, Predel, Rogojina*, Crusova, Sernino, Siracova*, Velicova, Spasova*, Vicevo, Calăcichioi, Stâncea*, Surtuchioi, Conac, Conac-Cuiungiuc, Ezărdgea, Stejarul*, Mursalchioi, Șahângi*, Sernebi, Alaclisi, Evecler, Teche*, Omurfacă, Trupcilar*, Călina, Ionușcilar, Sredina, Vasileva*, Carabalar, Vișoara*, Serdiment, Vladimirești*, Cuiuchioi, Hamzalar, Idriscuius, Mumcil, Suliman Facă, Veischioi, Vulturești.

istoricul Presei Dobrogea

ALARMA DOBROGEI, Galați, 12 Iun. 1897—1 Iunie 1898, săptămânal. Director: Petru Georgescu. Într-un an au apărut 12 numere.

AURORA, Constanța. 4 Sept. 1894—18 Mai 1895. Director: Pericle Constantinescu. 1 pe săptămână.

BUCIUMUL DOBROGEI, Constanța, organul intereselor românești din dreapta Dunării. 27 Februarie — 2 Martie 1900. 2 ori pe săptămână.

BULETINUL CAMEREI DE COMERT ȘI INDUSTRIE, Constanța. Ian. 1891 (continuă).

CENTRUL DOBROGEI, Babadag. 8 Iunie — 23 Noembrie 1898. 1 pe săptăm. Tip. D. Nicolaescu, Constanța.

CHARK, Constanța. 19 Oct. 1896—10 Ian. 1897. 19 numere. Dir.: E. Kemal Bey.

CIALMAUA, ziar umoristic, Constanța. 15 Mart.— 5 Apr. 1899. Săptămânal.

COLNICUL HORA, revistă literară-științifică, Tulcea. 15 Febr. 1906 (continuă).

COLNICUL HORA, revista corp. didactic primar din jud. Tulcea. Cerna. Mai 1903.

COLUMNA OVIDIU, Constanța. 4 Iulie — 1 Aug. 1896. 1 pe săptăm. Director: Al. Malcoci-Petrescu.

CONSTANȚA, Constanța. 19 Dec. 1891—7 Martie 1904. Dela 30 Mai 1893-1895 director: Petre Grigorescu. Ziar săptămânal.

NOTA: *Acest semn arată reședința comunei.

CULTURA, revistă literară, științifică, dobrogeană, Constanța. 1 Febr. 1905—1 Febr. 1906.

CURIERUL DOBROGEI, organ săpt. independent al intereselor Dobrogei, Tulcea. Ian.—Sept. 1905. 1 pe săpt.

CUVANTUL, ziar dobrogean, Constanța. 18 Dec. 1905. 1 pe săpt.

DACIA, Constanța, ziar. 1 pe săptămână. 1914.

DELTA, Tulcea. Febr. ?—1885.

DESTEPTAREA DOBROGEI, ziar săpt. Tulcea. Noembrie 1892—Iulie 1893.

DOBROGEA, Tulcea. 16 Noemb. 190—26 Oct. 1906. 1 pe săpt. Director : Petru Georgescu.

DOBROGEA, organ al proprietarilor, agricultorilor și economilor de vite. Constanța 1886 (?) — 1889.

DOBROGEA ECONOMICA, pub. bimensuală. Tulcea. 1 Iulie — 27 August 1906.

DOBROGEA JUNA, organ al tinerimei dobrogene. Constanța. Director : Const. N. Sarry. Apare dela 12 Dec. 1904.

DOBROGEA LIBERALA, organ național-liberal. Tulcea. Apare dela 24 Dec. 1905. 1 pe săpt. Cel dintâi director : Sebastian Teodorescu.

DREPTUL DOBROGEI, organ al intereselor generale ale Dobrogei. Constanța. 12 Martie — 23 Iunie 1902. 1 pe săpt.

DREPTURILE DOBROGEI. Constanța. 4 Apr. — 23 Iunie 1902.

DUNAREA DE JOS, Tulcea. 22 Dec. 1884—12 Ian. 1886 ; dela Oct. 1891—Febr. 1892 și dela 1 Ian. 1897 — 26 Aprilie 1898. La apariție director : N. S. Baboceanu.

ECHOUL AGRICULTUREI. Revistă agricolă. Constanța. 3 Mai — 7 Iunie 1898. Dir. : S. Petrescu.

ECOUL DOBROGEI. Tulcea. 6 Mai 1882— Iulie 1883. 1 pe săpt. Red. : V. Rănișteanu.

FARUL, organ al intereselor Dobrogei. Constanța. 19 Oct. 1903 — 19 Dec. 1904. 1 pe săpt.

FARUL CONSTANTEI. Constanța. La 12 Mai 1880 a apărut sub titlul de „ziar oficial al jud. Constanța”.

FURNICA, număr festiv unic al corporației în fier și metale din Constanța. Constanța. Oct. 1903.

GAZETA CONSTANTEI. Constanța. Aug.—Sept. 1882. Se tipărea la Galați de 3 pe săpt.

GAZETA DOBROGEI. Constanța. 1 Sept. 1883—10 Aprilie 1894. De 2 ori pe săpt. Apelul-program din primul număr a fost publicat în românește și în turcește.

GAZETA SOLDATULUI, revistă militară enciclopedică. Tulcea. 7 Aprilie 1899. De 3 ori pe lună.

GAZETA SULINEI, ziar al intereselor locale. Sulina 15 Mart. — 1 Mai 1906. 2 ori pe lună.

GAZETA TULCEI. Tulcea. Sept. 1889 — Apr. 1890. In 1890 dir. Dr. D. Manicea.

GAZETA TULCEI, ziar conservator. Tulcea. 1 Apr. 1905— 4 Aprilie 1906. 1 pe săpt.

ISTRUL, ziar politic, financiar, științific și literar. Tulcea. 11 Ian. 1898 — 22 Febr. 1901. 2 pe săpt. Dela 1900 (12 Oct.) „organ al partidului naționalist”. Dela 30 Aprilie 1898 dir. Ioan Răsvani.

MAHMUDIA, Mahmudia. Iulie — 1 August 1882. 1 pe săpt.

10 MAI 1902. Număr festiv apărut cu prilejul aniversării a 25 ani dela războiul independenței.

MARINA, ziar al marinei militare, comerciale și de plăcere. Constanța. 3 Aug. — 1 Noemb. 1897. După aceea a apărut la București până la August 1898.

METEORUL. Constanța. 12/24 Oct. 1898. 1 pe săpt.

MONITORUL JUD. TULCEA. Tulcea. 17 Ian. — 25 Dec. 1894. 1 pe săpt.

MONITORUL JUD. TULCEA. Ziar oficial de publicațiuni. Tulcea. 10 Sept. 1906. Apare de 3 ori pe lună.

MONITORUL JUDEȚULUI ȘI COMUNEI TULCEA. Tulcea. 1 Ian.— 1 Iulie 1886. 1 pe săpt.

MONITORUL OFICIAL AL COMUNEI URBANE CONSTANȚA. Constanța. 16 Mai 1899— 30 Martie 1905. 1 pe săpt.

NOUA REVISTA A DOBROGEI, agricolă, economică, industrială și științifică. Constanța. 15 Noembrie 1901— Sept. 1902. 1 pe lună.

Comitetul de redacție: I. M. Popescu (Mehedințanu), T. Niculescu-Kanara, S. Mărcoiu, C. Cornescu, C. Tunariu, pr. T. Georgescu și Romulus Seisănu.

ORDINEA, seria II, 15 Aug. — 17 Oct. 1906. Până la 16 Decembrie 1902 a apărut la Craiova. Dir.: Const. C. Zamfirol.

OVIDIU. *Prima revistă literară dobrogeană*. Constanța. 15 Sept. 1898 — 1 Febr. 1900 și seria II, 1 Martie 1902 — Sept. 1906. 2 ori pe lună. Director: Petru Vulcan. Dela 1 Martie 1902 a apărut o dată pe lună.

PARAPONISITUL, ziar umoristic. Tulcea. ? — 16 Mart. 1897. 1 pe săpt. Dir.: V. Răducănescu.

PATRIA, organ independent al intereselor dobrogene. Tulcea. 20 Ian 20 Martie 1898. 1 pe săpt.

PLECAM. Constanța. Număr unic publicat de niște emigranți evrei. Iunie 1900.

RAVAȘUL NOSTRU, revistă poporană lunară. Dobromir-Constanța. 15 Iulie 1906. (Continuă).

REVISTA. Tulcea. 15 Sept. — 15 Oct. 1883 și Ian. — 1 Iulie 1884. 2 ori pe lună. Dir.: V. Poreanu. Dela Ian. 1884: „*Revista corpului didactic rural din jud. Tulcea*“.

REVISTA LITERARĂ-ȘTIINȚIFICĂ „COLNICUL HORA“. Tulcea. 15 Febr. 1906. (Continuă).

ROMANIA TRANSDUNAREANA. Tulcea. 31 August 1880 — Mai 1881. 2 ori pe săpt.

SANTARUL. Tulcea. 1 August 1905. Dela 10 Iulie — 10 Sept. 1904 a apărut la Ploești.

SANTINELA, ziar independent. Tulcea. 8 Martie 1908.

SEDAKAT (turcesc) Kustendje (Constanța). 20 Mai — 15 Sept. 1897. 1 pe săptămână.

SENTINELA DOBROGEI. Constanța. 17 Aprilie 1894—18 Februarie 1896. 1 pe săptămână.

STEAUA CONSTANȚEI, ziar român hebdomadar. Constanța. 14 Oct. 1901— 30 Oct. 1902. A apărut apoi la București dela 3 Noembrie 1902 și delat 13 Martie 1905 — 15 Ianuarie 1906 și iarăși la Constanța, la 16 Februarie 1906.

STEAUA DOBROGEI. Foaia intereselor locale. Tulcea. 22 Ianuarie 1879 — Februarie 1891. 1 pe săpt.

STRAJA TULCEI, gazeta intereselor locale. Tulcea. 1 Ianuarie 1899 — 14 Ianuarie 1900.

TOMIS, revistă literară-științifică dobrogeană. Constanța. 10—26 Iun. 1899. 2 ori pe lună. Dir.: C. P. Demetrescu. Prim-redactor: I. N. Enciulescu.

TRIBUNA DOBROGEI. Gazetă săptămânală. Constanța. 2 Oct. 1905.

TULCEA. Tulcea. 1 Aug. 1883—20 Martie 1886. 2 ori pe săptămână.

VALTER MABACINEANU, revistă militară enciclopedică. Tulcea? Apr. — 27 Aprilie 1899. 3 ori pe lună.

VIITORUL CONSTANȚEI. Constanța. 6 Februarie—30 Aprilie 1900. 1 pe săptămână.

VIITORUL DOBROGEI, ziar conservator. Tulcea 29 Octombrie 1906— 26 Februarie 1907.

VIITORUL TULCEI. Tulcea. 1 Iulie — 10 Octombrie 1902. 1 pe săpt

VOCEA DOBROGEI, organ al intereselor generale ale Dobrogei. Constanța. 1 Ian. — Oct. 1891. 1 pe săpt. Dir.: Pericles P. Constantzianu.

VOCEA DOBROGEI, ziar al intereselor locale. Tulcea. 21 Septembrie—12 Octombrie 1897. A apărut apoi la Galați și iarăși la Tulcea dela 14 Ianuarie — 22 Decembrie 1898. 1 pe săptăm.

VIITORUL DOBROGEI, ziar politic, literar și comercial. Tulcea. Iulie 1899. 2 ori pe lună. Dir.: Nicu I. Alexandrescu.

POLE, revistă literară, scrisă în limba bulgară. Bazargic. (După 1919)

COASTA DE ARGINT, publicațiune periodică redactată jumătate limba română, jumătate în limba bulgară. (după 1919).

ANALELE DOBROGEI, revistă Cernăuți.

VIATA DOBROGEANA, revistă culturală-lunară. N. 1. 1 Febr. 1907. Constanța. Redactori: Dan Alecu, Al. Șteflea și P. Theodoru.

DOBROGEA ECONOMICA, revistă lunară N. 1. 1921. Constanța.

BIBLIOGRAFIE. — CARTOGRAFIE

(Vezi pag. 52, 53, 54, 87 și 88).

CAMILLE ALLARD, dr. Souvenirs d'Orient, la Bulgarie orientale.

V. ANGELESCO, Etude sur la Dobroudja (thèse de doctorat), Paris. 1907.

V. ANDRONESCU, Condițiuni istorice și numele de Dobrogea, 1901. Constanța.

VASILE ALECSANDRI, Poesii populare.

ARRIANUS, Anab. I.

ASSOCIATION BULGARE POUR LA PAIX ET LA SOC. DES NATIONS. Les Minorités bulgares dans la Dobroudja du Sud. Sofia, 1928.

TEOHARI ANTONESCU, Le Trophée d'Adamclissi. Iassy, 1905.

ACTA SANCTORUM, Ed. 1867.

C. AUNER, *Dobrogea*. Art. în „Dict. d'arh. chrét.“, a lui D. Cabrol.

GENERAL M. ASLAN, Turtucaia, studiu strategic, București, 1921.

AL. P. ARBORE, Cotul Bugeacului : o încercare de reconstituire istorică a unui ținut de hotar dobrogean. Rev. Anal. Dobrogei, 1921.—Coloniile germane din Basarabia și din Dobrogea. Ibid. 1921.—Câteva însemnări etnografice asupra Dobrogei din Evul de mijloc: Raguzanii. Ibid. 1923.—Câteva însemnări asupra Cerchezilor, Grecilor și Arabilor din Dobrogea, Ibid. 1923. — De vorbă cu țăranii dobrogeni. Ibid. 1924. — Din etnografia Dobrogei. Ibid. 1924.

I. ANDRIEȘESCU. Dela Preistorie la Evul Mediu. București, 1924.

E. APPEL, Quibus de cansis Ovidius ab Augusto relegatus sit. Dis. Leipzig, 1872.

ADOLPHE BLANQUI, Voyage en Bulgarie pendant l'année, 1841. — Rapport sur l'état social des pop. de la Turquie d'Europe.

DR. AMI BOUE, La Turquie d'Europe ou observations sur la Géographie, la Géologie, l'Histoire naturelle, la statistique, les Mœurs, les Coutumes, l'Archéologie, le Commerce, les Gouvernements divers, le Clerge. l'Histoire politique et l'état politique de cet empire. P. 1840. 4 vol. 8. 2247 p. 1 carte géographique.

Autorul recunoaște în „Autobiographie der Docteur médecin Ami Boué“, Vienne, Novembre 1879, că „Le Dobroutscha et le Rhodope presque entier me restèrent inconnus“. (p. VI).

— Recueil d'Itinéraires dans la Turquie d'Europe. Vienne, 1854 2 vols. 8 697 p. publié par l'Acad. d. Sc. de Vienne.

— Sur les limites des provinces de la Turquie d'Europe 1863.

— Vue retrospective sur la Turquie d'Europe de 1840 et 1854, 1869.

— Sur la Géographie pshysique et d'Hydrographie dela Turquie d'Europe, 1870.

TEODOR T. BURADA. O călătorie în Dobrogea, Iași, 1880.

N. BLAREMBERG. România și resbelul actual, sau Guvernanții și guvernării, București, 1878.

CAROL BLUM. Cauzele relegării poetului roman P. Ovidius Naso la Tomis, Cernăuți, 1928.

- COMANDOR I. BALANESCU. Acțiunea flotei de operațiuni la Tur-tucaia, *Revista Marinei*, Nr. 4 Dec. 1926.
- B. BOPRESCO, *La Roumanie après le traité de Paris du 30 Mars 1856*. Bucarest, 1869.
- C. BRATESCU. Dobrogea în sec. XII. Bergean, Paristrion. — Folklor dobrogean. — Folklor bulgăresc din Caranasuf. — Folklor bulgăresc din Dobrogea. — Războiul bizantino-rus între Ion Tzimisceș și Swiatoslaw la Silistra (trad. din Leon Diaconul). — Acte din timpul ocupației în Dobrogea. — Dobrogea la Ovidiu. Anuar de Geogr. și Antropogeogr. An. II, 1910—1911.
- C. I. BENDERLY, Un dobrogean de baștină despre Dobrogea. 1903.
- G. BOISSIER. L'Exil d'Ovide. *Rev. de Deux Mondes*. 1869.
- COL LAURENȚIU BARZOTESCU, O amintire, Operațiunile inițiale din Dobrogea în 1916.
- D. BOLINTINEANU. Poesii populare. Albina Pindului An. I Nr. 9.
- V. BOGREA. — Note de toponomie dobrogeană, *Rev. Analele Dobrogei*, 1921. — Note de prosopografie dobrogeană. — Ibid. 1921.
- N. BANESCU. — Paristrion, un ducat de graniță bizantin în Dobrogea. *Rev. An. Dobrogei*, 1921.
- PRINCE GEORGES BIBESCO, *Histoire d'une frontière*. Paris, 1883.
- ION I. C. BRATIANU. Războiul Neatârării 1877—78. Universitatea liberă. Confer. București, 1927.
- GH. BRATIANU, Vicina. *Bul. Acad. Rom. Secț. Ist.* București, 1923.
- GENERAL C. I. BRATIANU. Armata la Expoz. gen. română.
- DION CASSIUS. *Histor. Libr.*
- DIMITRIE CANTEMIR: *Histoire de l'empire ottoman*, trad. în franțuzește de Jonquieres. Paris, 1743.
- JAMES CATERLY. *Les Roumains*, Tom. I. Paris, 19.
- VICTOR CHAPOT. *Le Monde Romain*.
- LE QUIEN. *Oriens Christianus I.*
- CUMONT. *Analecda Bollandiana*.
- CARCAPINO JÉRÔME. *Dela Porta Maggiore la Tomi*. „Orpheus” I. 6. 1925. Trad. Amintiri din excurs, arch. în Dobrogea cu V. Pârvan în 1925.
- V. R. COTOR. — Cerchezii, un neam dispărut din Dobrogea, *Rev. Anal. Dobrogei*, 1924. — Un proiect unguresc pentru canalul Cernavoda-Constanța. Ibid. 1924.
- TR. CUZMICI. Folklor lipovenesc din Caracoium, *Rev. Anal. Dobrogei*, 1921.
- I. CATZINGRI. — Din trecutul satului Muratan, *Rev. Anal. Dobrogei*, 1923.
- S. CACCIABUE. *De Ovidii relegationis causis*, Alexandria, 1897.
- E. COCHIA. *La relegazione di Ovidio a Tomi*, *Atti del' Acad. Reale di Napoli*, XXII, 1902.
- ION CONEA. Escursia Sawicki în Dobrogea, *Bul. Soc. de Geogr.* Tom. XLVI, 1927.
- DR. LIVIU CAMPEANU și E. ȚEPOSU. — Apele minerale și stațiunile balneare-climaterice din Ardeal cu cele din Vechiul Regat și Bucovina. București, 1921.
- N. P. COMNEN. *La Dobrogea*, Lausanne și Paris, 1918. — Este Dobrogea românească? *Bul. Soc. Geogr.* 1919.
- I. DUMITRESCU. Insemnări despre Tătarii din Pervelia. *Rev. Anal. Dobrogei*. 1920. — Note asupra Tătarilor din Pervelia, Ibid. 1920. — Folklor Tătăresc din Pervelia. Ibid. 1921. — Sărbătorile la Tătari. Ibid. 1921. — Folklor tătăresc din Pervelia, Ibid. 1923.
- N. DRACOMIR. Din trecutul năstoriilor sălișteni. *Inst. Geogr. Cluj*.
- A. DEVILLE. *Essai sur l'exil d'Ovide*. Paris. 1859.
- TH. DYER. *On The cause of Ovid's exile*. (O. Musseum 1847) Ed. Ibis.
- N. GH. DINCULESCU. Observări din Dobrogea, *Bul. Soc. Reg. de Geogr.* Tom. 34. Fase I.

- CHARLES DIEHL, Bysance, Paris, 1928.
- GR. G. DANESCU, Dict. jud. Tulcea (1896). Dict. jud. Constanța (1897). Dobrogea (La Dobrudja), București, 1903.
- ED. ENGELHARDT, La confederation balcanique. Rev. d'histoire diplomatique. 1892.
- D. FRANGOPOL, Particularitatea nămolului unor lacuri sărate de pe litoralul M. Negre. Rev. An. Dobr. 1924. — Ce mănăncă și bea dobrogenii. Ibid. 1924.
- FÖLDES (ung.) Păstoritul la Români. 1. Ungvár. 1907.
- BOGDAN FILOW, Die legionen der Provinz Moesia von Augustus bis auf Diokletian, Leipzig, 1906.
- GR. FLORESCU, Noi descoperiri arheologice la Seimenii Mari. Bul. Comis. Monum. Ist. An. XVII, 1924. Craiova.
- I. GEORGESCU, Legenda Mărleanului. Rev. Anal. Dobr. 1924. — Urătură Dobrogeană. — Ibid. 1924.
- SPIRU C. HARET, Raport adresat M. S. Regelui asupra activității Ministerului Instrucțiunii publice și al cultelor, București, 1903.
- V. HELGIU, Școala primară în Dobrogea în curs de 40 ani (1879—1919) Rev. Anal. Dobrogei, 1920.
- I. I. HARTMANN, De Ovidio poeta. Leiden, 1905.
- M. HEITLER, Ovids Verbannung, Wien, 1898.
- I. HUBER, Die Ursachen der Verbannung des Ovid., Progr. Regensburg, 1888.
- B. P. HASDEU, Istoria critică a Românilor, Tom. II. București, 1873. Originile Craiovei. Columna lui Traian. București, 1877. — Goții și Gepizii în Dacia. Columna lui Traian. 1877. — Etymologicum Magnum Romaniae. Ed. III. 1894.
- ST. C. HEPITES, Clima Sulinei. Seceta din Dobrogea în 1896. Bul. Acad. Rom. — Climatologie du littoral roumain de la Mer Noire. Liège. 1899. Rev. de clim. et de géol. de Liège.
- HERODOT, Trad. de D. Ghica.
- LOUIS HALPHEN, Les Barbares, Paris, 1926.
- HOPF, Griechenland Encycl. Eroch-Gruber.
- I. IONESCU și IOVANO, Voyage agricole dans la Dobroudja. 1850. Constantinopole.
- N. IORGA, Istoria poporului românesc, București, 1922.
- Droits des Roumains sur la Dobrogea, Iassy. 1917. — Chestiunea Dunărei. Văleni de Munte. — Formes Byzantines et réalités Balcaniques. Paris, 1922. — Venetia în Marea Neagră, I. Dobrotici. An. Acad. Rom. 1914. — O hartă a Țării Românești din 1780 și un geograf dobrogean. An. Acad. Române.
- Ce trebuie să fie Dobrogea după război. Rev. Anal. Dobrogei, 1921. — Cele trei Dobrogei re care le-am găsit. — Ibid. 1923. — Drepturi naționale și politice ale românilor în Dobrogea. Ibid. 1924.
- G. M. IONESCU, Scythiele cunoscute istoricilor și geografilor anti-cității cu privire asupra Scythiei Minore, Bul. Soc. Rg. de Geogr. An. XXVII, N. 2, 1906
- Dr. C. I. ISTRATI, Quelques données nouvelles relatives à un echantillon de Roumanite trouvé sur le bord de la Mer Noire. à Tekir-Ghiol. Bul. IX, 1900.
- Căp. M. IONESCU, Dobrogea în pragul veacului al XX-lea. Bul. Soc. Reg. de Geogr. 1903. An. 24. — Studiu istoric geografic asupra Dobrogei, partea I. Bul. Soc. Reg. de Geogr. 1910.
- (Colonel IONESCU-DOBROGIANU). — Spicuiuri și tălmăcirii din Herodot. Bul. Soc. Reg. de Geogr. Tom. XLII. București, 1924.
- Dobrogea în pragul sec. XX-lea (vol.)
- LUCA IONESCU, jud. Tulcea, București, 1906.

- ICHIIRKOVA, ZLATARSKY. etc. La Dobrodja. Sofia, 1918.
- JACKSON, Lectures non Roumanian History, 1884.
- MICHEL DE KOGALNITCHAN, Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiennes, Berlin, 1837.
- V. KOROLENKO, Pe malurile Dunărei.
- VASILE M. KOGALNICEANU: *Chestiunea Dobrogei înaintea Parlamentului*. Cuvântare ținută în ședința Camerei deputaților de Vasile M. Kogălniceanu, dela 29 Ian. 1899. Buc. 1896.
- „*Dobrogea 1879—1909*“, drepturi politice fără libertăți. Buc. 1910.
- *Galați—Constanța*. Porto-franc. Rîhl. „Agrarului“ N. 4. Buc. 1903.
- *Drepturile Dobrogeilor*. Mihail Kogălniceanu și Dobrogea etc. Buc. 1906.
- F. KANITZ, Art. Bul. Soc. Geogr. Paris, 1879.
- FR KAUFMANN, Aus des Schule des Wulfila, Auxenti Duros-terensis epistola de fide etc. Strassburg, 1899.
- A. TREB, LAURIAN, Troesmis, Tesaurul de monumente istorice pentru România, T. III, 1865.
- S. LAMBRINO, Vasile Părvan, eruditul, organizatorul. Archiva pentru știință și reforma socială. București, Anul VII, 1928.
- C. LITZICA, Castele romano-bizantine în Dobrogea.
- H. M. R. LEOPOLD, Exilum trias sive de Cicerone Ovidio Seneca exultibus. Dis. Utrecht, 1904.
- Dr. IOSIF LEPSI, Studi asupra litoralului Șabla-Ecrene. București, 1927.
- Studii asupra infuzoriilor din România (în special asupra celor din Marea Neagră). Asupra reptilelor litoralului Șabla-Ecrene. Planctonul M. Negre. Biologia lacului Heraclea și a bălții Balota. Diatomee din M. Neagră. Despre câteva amibe și flagelate marine. Gyps fulvus și Bubo bubo. Fauna Dobrogei.
- La microbiologie des sources de Cavarua-Dobroudja. Orăștie, 1925.
- Ophisaurus apus neu für Rumänien. Vehr. Siebenbürg. Ver. f. Naturwiss. 1926. Ueber die Protozoenfauna einiger Quellen der Dobrudscha. Arch. f. Hydrobiologie. 1926. Sur la faune infusorienne de la Mer Noire. Bull. Sect. scientif. Acad. Roum. 1926. Ueber drei marine Enchelinen. Mikrokosmos, vol. 18. Zur Kenntnis einiger Holotrichen. Arch. f. Protistenkunde. 53. Bd. 1926. Din viața broaștelor țestoase. Revista „Adamachi“. XI. 1925. Coasta de Argint. Analele Dobrogei. 1925. „Despre câteva lăcuste din România“. Rev. științ. Adamachi. 1926. Bizone, Revista istorică, 1927.
- LAROUSSE, Gr. Dictionaire. — Dobrotscha.
- LEBEAU, Hist. au Bas-Empire, Vol. III.
- REGINA MARIA, Tara Mea (*My Country*). Trad. de N. Iorga.
- MEMNON, Fragmenta historicorum Graecorum, ed. Müller.
- ROB. MATENS. 1920 — 1921. — Die Amphibien und Reptilien des Wallachei und der Dobrudscha. (Senckenbergiana II. III. (Vezi și Note și Inf. Rev. Științ. „V. Adamachi“ 1924, vol. XI).
- C. MILETICL. — Vechimea elementului bulgăresc în N. E. Bulgariei și în Dobrogea.
- S. MEHEDINTI, Observări antropogeografice asupra Dobrogei. Rev. Analele Dobrogei, 1920. România, ed. V, București. Observări asupra Dobrogei. Conv. literare an. LI, 1919.
- MIHAILESCU V. Silistra, Rev. Anal. Dobrogei, 1921.
- V. MORFEEI, Relațiile satului Topalu cu ostroavele din fața sa. Rev. An. Dobrogei, 1923.
- GH. MACOVEI, Relațiune sumară asupra hidrologiei Dobrogei de Sud. Inst. Geol. al Rom. vol. VI. București, 1923.
- Lt.-COLONEL V. MITREA, Geografia Militară a României, Timișoara, 1924.
- G. MURNU, Basilica Cisterna din Adamclissi. Bul. Acad. Rom.

- G. MURGOCI. — Studii de geografie fizică în Dobrogea de Nord, Bul. Soc. Reg. de Geogr.
- TITU MAIORESCU, Istoria contimporană a României, București, 1925.
- MINNS, Scythians and Greeks.
- MONTELIUSS, Ueber die Einwanderung unserer Vorfahren in Norden. Archiv für Anthrop. 1888.
- MOSHEMII, Inst. hist. eccl.
- S. MÜNICH. Sulie cagione della relegazione di Ovid a Tomi. Atti de Inst. Veneto di scienze etc. Tom. 6. 1879/80.
- MOLTKE, Lettres du Maréchal de Moltke sur l'Orient, trad. franc. de A. Marchand. Paris, 1877.
- MISCHEW, The Bulgarianus in the post pages from the bulgarien cultural history. Lausanne, 1919.
- I. I. NACIAN, Note complimentare la Dobrogea economică și socială. București, 1899. — La Dobroudja économique et sociale etc., Paris, 1886. — Dobrogea, București, 1891.
- RAYMUND NETZHAMMER, Die christlichen Altertümer der Dobrudscha. Bukarest, 1918. — Creștinismul în vechiul Tomi.
- I. NEICU, Colonizarea Dobrogei Noi cu Macedo-Români, Bul. Soc. Reg. Rom. Geogr. XLII. 1923.
- LOCOT. ATHANASIE NAPOLEON, Dobrogea și Gurile Dunării. București, 1896.
- P. OVIDIUS NASO, Tristia, Epist. ex Ponto.
- LAURENCE OLIPHANT, The Russian Shores of the Black Sea in the autums of 1852. Edimburgh and London, 1853.
- D. ONCUL, Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui. Convorbiri literare An 37. N. 3. 1903. București.
- PLINIUS, Nat. hist.
- B. PICK, Die Antiken Münzen von Dacien u. Moesien, in Inihsof Blumer.
- C. PORPHIROGENETA, De administrando imperio, ed. A. Banduri. I. Parisiis. 1711.
- AL. PAPADOPOL-CALIMACH, Dunărea literară și în tradițiune, București, 1886.
- VASILE PARVAN, Cetatea Tropaeum, considerații istorice. București, 1912.
- Românii în Dobrogea, conferință, București. Edit. Revistei Infanteriei, 1912.
- Descoperiri nouă în Scythia minor, București, 1913. Anal. Ist. XXXV. Ist.
- Cetatea Ulmetum, București, 1912. Anal. XXXVI, Ist.
- Cetatea Ulmetum, H, 1, Buc. 1913. Anal. XXXVI, Ist.
- Cetatea Ulmetum, II, 2, București, 1913. Anal. XXXVI, Ist.
- Cetatea Ulmetum III, Buc. 1915. Anal. XXXVII, Ist.
- Raport despre săpăturile din Dobrogea nouă (Cetatea veche dela *Diși-Pudac* și o villă rustică de lângă Gheikçiler). Anal. XXXVI.
- Zidul cetății Tomi, Buc. 1915. Anal. XXXVII, Ist. (C.f. Anal. XXXVII Desb., 60. Descoperiri nouă în Tomi.
- Raport provizoriu asupra primei campanii de săpături la Histria. Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, pub. de Alex. Lapedatu. București, 1915.
- Catacombele din Constanța, Anal. XXXVIII, Desb., 32—34.
- Raport asupra activității Muzeului Național de Antichități în cursul anului 1915, înaintat d-lui Ministru al Instrucțiunii și Cultelor de directorul Muzeului, cuprinde referate tehnice: Campania a doua de săpături la Histria; Săpături arheologice la Constanța (V. Pârvan); Colecțiunea prefecturii de Durostor; (I. Andrieșescu); Prima campanie de săpături la Callatis (D. M. Teodorescu); Cercetări arheologice între Silistra și Turtucaia (D. M. Teodorescu și G. Mateescu).

- Gerusia din Callatis, București, 1920. Anal. XXXIX, Ist.
- Gânduri despre lume și vieță la Greco-Romanii din Pontul stâng, Revista Istorică, An. VI, N. 1—2. București, 1920.
- Pentru Callatis, Analele Dobrogei, III, 3, Constanța, Iulie-August, 1922.
- Inceputurile vieții romane la gurile Dunării, Țara noastră. București, 1923.
- La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube. Bucarest, 1923.
- Municipium Aurelium Durostorum Estratto dalla Rivista di Filologia e d'Istruzioni classica. Nuova serie, anno II, fasc. III. Torino, 1924.
- Une nouvelle inscription de Tomi. „Dacia“, I, 1924.
- A propos du „basileus“ Cotys de Callatis. „Dacia“ I.
- Fougilles d'Histria. „Dacia“, II, 1925.
- Un aes grave olbien à Salsoria. „Dacia“ II, 1925.
- La „statue-menhir“ de Hamangia. „Dacia“, II.
- GETICA. O protoistorie a Daciei. București, 1926. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. seria III.
- E. PITTARD. — La Roumanie (Oltenie, Valachie, Moldavie, Moldavie, et Dobrogea). Genève, 1917. Contribution à l'étude anthropologique des Tsiganes dits Bulgares de Dobrodja. Bucarest, 1904. Anthropol. de la Roumanie. Bucarest, 1906.
- PEYSSONEL, Traité sur le commerce de la Mer Noire.
- POPESCU CIOCANEL GH., L'influence orientale dans la Toponymie roumaine.
- C. MOISIL. Cetăți romane pe brațul Sf. Gheorghe, Bul. Comis. Monum. Istorie II, N. 2. — Numismatica Dobrogei. București, 1916. — Noi descoperiri monetare în România, Bul. Soc. Numism. Rom. București, 1926. — Monedele vechi românești găsite în Dobrogea. Convorbiri literare. An. XL. — Descoperirea numismatică dela Dăeni. Convorb. literare, An. XLIII, N. 11. București, 1909.
- G. SCHÖNEMANN, Eine Mutmassung über den wahren Grund von Ovidis Relegation. Philologus. 41, 1882.
- C. I. V. SEVERIN, Cauzele exilului marelui poet Ovid. Iași, 1907.
- C. STEGMANN, Cornelius Tacitus Annalen in Auswahl, Hilfsheft, Teubner, 1903.
- G. DEM. TEODORESCU, Poezii populare.
- C. TEODORESCU, Convorbiri didactice, 1877.
- O. TAFRALI, La Cité Pontique de Callatis.
- Rev. Arta și Archeologia 1927. — Balcic, Caverna și Teke, Cali-Acra, Teké, Impresii din Mangalia. (Indrumări culturale), 1928.
- Anărarea României transdanubiene în străinătate. Rev. Anal. Dobrogei, 1921.
- GR. TOCILESCU, Monumentul dela Adamclissi. — Despre Monumentela dela Adamclissi. Rev. pentru Ist. Arch. și Filologie. București, 1919.
- V. A. URECHE. Flotila Română pe Dunăre, Rev. Convorbiri literare.
- UBICINI. art. Revue de Géogr. Paris, 1879.
- M. VLĂDESCU-OLT, Constituția Dobrogei, București, 1908.
- G. VÂLSAN, Câmpia Română, Bul. Soc. Reg. de Geografie, 1915. — Coasta de Argint, Bul. Soc. Reg. de Geogr. 1925.
- Românii în Dobrogea de pe o hartă din circa 1769—1774. Rev. Anal. Dobrogei. 1920.
- ION G. VIDRAȘCU, Valorificarea regiunii inundabile a Dunării, București, 1921.
- ALEX. VOINESCU și ALEX. GHEORGHIU, Geografia jud. Caliacra, București. 1928—1929.
- PER. PAPAHAĞI. Școala bulgară din Silistra, Rev. Anal. Dobrogei, 1921. — Dunărea, Ibidem, 1922. — Durostorum, Ibidem, 1922.

- G. POPA-LISSEANU, Cetăți și orașe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei, 1921. — Monografia cetății Drăstorul-Siliștra.
 Insula Serpilor, Rev. pentru Ist. Arch. și Filol. vol. VII, 1894.
 — Exilul lui Ovidiu. Rev. „Cele Trei Crișuri” An. VIII, 1927.
 C. D. PARIANO, Dobrogea și Dobrogenii, Constanța, 1905.
 G. POPESCU, La liberté de communication sur les voies navigables et le régime du Danubie à la Conférence de la Paix en 1919—1920. Paris, 1921.
 V. DELLA, „La Piraterie”, Paris, 1928.
 POLASBERW, De rebus Chersonesitarum et Callatianorum. Program des Real-Gymnasium, 1838.
 SEXTIL PUȘCARIU, Studii și notițe etimologice.
 Conv. literare. An. 39. N. 4. 1905.
 Daco-România. An. IV. 1924—1926.
 ELISÉE RECLUS, Nouvelles Géogr. universelle. Paris, 1876.
 I. N. ROMAN, Dobrogea și drepturile politice ale locuitorilor ei. — Studii asupra proprietății rurale din Dobrogea.
 Pagini din istoria culturii românești în Dobrogea înainte de 1877, Rev. Analele Dobrogei, 1920. — Amintiri și documente privitoare la Dobrogea, din anul frământărilor sufletești, 1918. Ibid. 1922. — Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea față de pretențiile Bulgarilor asupra ei. Ibid. 1922.
 S. REINACH, Le Tombeau d'Ovide, (Rev. de philologie 30) 1906.
 OTTO RIBEK, Geschichte der römischen Dichtung II, Stuttgart, 1900.
 G. RICCARDI, Brevi osservazioni sulla relegazione di Ovidio, Palermo, 1896 cf. Winter, Wochenschrift für Klass. Phil. 1897.
 L. C. ROTH, Correspond. für Gel. und Reclshulen Württenbergs, 1854.
 RAPPAPORT, Die Einfälle der Goten in das römische Reich bis auf Konstantin. Leipzig, 1899.
 I. SIMIONESCU, Dobrogea. Rev. Anal. Dobr. 1922. — Priveliști dobrogene, Ibid. 1922. — Dobrogea, 1928.
 TIL. D. SPERANȚIA, Dobrogea în folklorul nostru, Rev. Anal. Dobrogei, 1921.
 ALEXE STAN. — Legenda satului Tatar Atmagea, Rev. Analele Dobr. 1922.
 O mână de români în mijlocul Deliormanului. Ibid. 1923.
 V. I. SASSU, Monografia satului Caranasuf, Rev. Anal. Dobrogei, 1923.
 DIONOR de SICILE, ad. Curtius et Fischer. Tenherer. 1906.
 M. SADOVEANU, Priveliști dobrogene, București, 1928.
 ANGHEL SALIGNI, Podul de peste Dunăre, Marele Dicț. Geogr. al României.
 GEORGES SORIGEON, Histoire de la Bulgarie.
 GUSTAV SCHLUMBERGER, L'Épopée byzantine.
 STOICESCU ST. COSTIN, Vasile Pârvan și istoria economico-socială a antichității, Arhiva pentru știință și reforma socială. București, An. VII, 1928.
 CAROL SCHUSIARDT, Călătorie de Crăciun în Dobrogea acum 34 ani. In vol. „Icoane din Dobrogea” publicat de adm. etapelor germane, în timpul războiului. Constanța. 1918.
 ROMAN SORESCU, arhimandrit, Mănăstirile Dobrogene. București, 1914.
 M. STROESCU, Călătoria d-lui C. Dissescu, ministrul instrucțiunii prin „Pământul intrupat”. București, 1913.
 V. STROESCU și N. PANTELY STANCIU, Dobrogea Nouă. Pe căile străbunilor. Bazargic, 1924.
 MARTIN SCHANZ, Geschichte der römischen literatur etc. II. Teil., 1. Hälfte 1911, in Ivan v. Müllers „Handbuch der Klassischen Altertumwissenschaft, VIII, Bd. 1911.

ANDREI VERES, Păstoritul Ardelenilor în Moldova și Țara Românească (până la 1821). An. Acad. Rom. 1927.

IACOB WEISS, Die Dobrudscha im Altertum. Historische Landschaftskunde, Serajevo. 1911.

BALTASSARI WALTHERI, Brevis et vera Descriptio Rerum ab Illust. etc. 1599. Gorlicii.

H. G. WELLS, Esquisse de l'Histoire Universelle, trad. fr. de Ed. Guyot. Paris, 1925.

ZOSSIM, ed. Mendelsohn I.

KR. H. ZAMBACIAN, Portul Constanța și România Mare. Rev. Anale Dobrogei, 1920. — Activitatea portului Constanța în 1922. Ibid. 1923.

ZACHARESCU MARIA, Legiunile XII Gemina și II Macedonia cu isoria municipiilor Apulum și Troesmis. Teză pentru licență. București, 1883.

N. IORGA, I. N. ROMAN, Dr. N. SADOVEANU, AL. LAPEDATU, G. MURGOCI, G. VALSAN și C. BRATESCU, La Dobrogea Roumaine, Bucarest, 1919.

STUDII, INFORMAȚIUNI ȘI HĂRȚI RELATIVE LA DUNAREA DE JOS, DELTA DUNĂRII ȘI A LACURILOR DIN DOBROGEA.

W. ERNST KLEERMANN, a călătorit pe Dunăre până la Chilia. El a publicat impresiile sale de călătorie, în 1773, sub titlul: „Reisen von Wien über Belgrad bis Kilianova, durch die Butschack-Tartarey über Kavschan, Bender, durch die Nogewe Tartarey in die Crimin, dann von Kaffa nach Konstantinopel, nach Smirna und durch den Archipelagus nach Triest und Wien, in den Jahren 1768, 1769 und 1770. Wien, Ghelen, 1773.

El pretinde că este primul german, care a călătorit pe Dunăre dela Viena până la Marea Neagră¹).

Harta căpitanului austriac L. D. REDANGE, care a fost însărcinat să exploreze brațul Chilia și țărmurile mării Negre până la Akerman (Cetatea Albă). Această călătorie a făcut-o Redange, în 1783. („Plan Des Donau stromhs von Gallaz bis an das schwarze Meer und von dannen bis Akerman“).

Harta lui TANFERER, gravată la Viena în 1789. Ediția a II-a are și o descriere.

Harta austriacului LAUTERER a Dunărei de jos cu o descriere, apărută în 1782.

Titlul hărții este: „Plan des Donau Stroms von Ruzzug bis Sulina an dem Schvarzer Meer, mit allen seinen Inseln, Sandbänken, Mühlen, Steinklippen, Würbeln, und Untiefen, nebst denen daran gränzeden verschiedenen Ufern und Ortschaften, und mit allen sich dahin engiessenden Flüssen und Bächen. Aufgenommen durch den Hauptmann Lauterer, bei der im Jahr 1782 mit dem ersten Willeshofischen Handlungsversuch von Wien bis Cherson gemachten Reise“. — Originalul se păstrează în Arhiva Războiului din Viena sub No. B III b. 32.

Commentaire sur l'Atlas de l'empire ottoman etc. par L. Plée, 1846. Paris.

Atlas: Planche I-re, Planches II et III, Planches V.

Carte réduite du cours du Danube de la mer Noire etc. Viena. 1844. (Colecția Acad. Rom. IV. 238).

E. TAITBOUT DE MARIGNY. Portulan de la Mer Noire et de la Mer d'Azov. 1830. Atlas. — Hydrographie de la Mer Noire. Triest. 1856.

CORRÉARD, Guhide maritime et stratégique dans la Mer Noire, Paris 1854.

T. SPRATT, Reports on the comparative conditions of the branches of the Danube, Leipzig, 1857.

SIR CHARLES HARTLEY, Rapport sur l'Amélioration de la Naviga-

¹) În ediția lucrării citate, ajărută la Praga p. 347.

bilité du Bas Danube. Galatz le 17 Oct. 1857. *Description of the Delta of the Danube and of the works, recently executed at the Sulina Mouth*, London 1862. XXI vol. publ. of the Inst. of civil Eng. 34 p. with 5 plates.

PALEOCAPA. *Mémoire hydrographique sur les bouches du Danube*. Paris 1858.

Mappa d'avisio delle bocche del Danubio alla scale di 1 à 208.000 appros. Torino il 2 Luglio. 1858.

E. ENGELHARDT. *Etudes sur les embouchures du Danube*. 1862. Galatz Voyage arch. et géogr. dans la rég. du Bas-Danube. Rev. arch. fr. 1868.

COMISIUNEA EUROPEANA A DUNARII, Atlas, 1870—71. Harta Deltei Dunării. 1886. — Harta gurei Sulina. 1928. Diverse memorii din 1867, 1888, 1890.

K. MUSZINSKI. *Die Regulierung der Sulina etc.* Wien 1876.

ERNEST DESJARDINS. Rapport adressé Com. Soc. de géogr. française, relatif la studiile porturilor Dunărei la M. Neagră. Monit. Of. 1867. — Rhône et Danube. Paris, 1870. Embouchures du Danube. — Voyage archéologique et géographique dans la région du Bas-Danube. (Revue arch. fr.) 1868. — *Projet de canalisation du Bas-Danube*. Paris 1870.

L. BONToux, *Le Danube*.

Danube (Carte du...) et de ses embrachements entre Braila et la mer levée en 1870—1871 par Robert Hansford arpenteur de la commission européenne du Danube et Charles Kuhl, ing. civil sous la direction de sir Charles A. Hartley, ing. en chef, scala 1 : 72.231.

EDWARD STANFORD, *Carte Ethnographique de la Turquie d'Europe et de la Grèce*. Londra. 1876. Trad. franc. Dentu. 1877.

ARMAND LÉVY. *La Roumanie et la liberté du Danube*. 1883.

AL. FR. HEKSCH. *Guide illustré sur le Danube de Ratisbonne à Souline*. Vienne. 1883. *Le Danube de sa source jusqu'à son embouchure*. Wien.

I. SCLIA, *Delta Dunării din punctul de vedere al inlesnirii pescuitului*. Bul. Min. Dom. București, 1901.

CH. L. KÜHL. *The Sulina Mouth of the Danube*. *Proced. Civil. Engineers*. Vol XCI. 1887.

— *The Sulina Branch of the Danube*. Vol. CVI. 1890—1891. London.

— *Recent improvements effected in the navigable condition of the Sulina Branch and outlet of the Danube*. Glasgow. 1901.

— VOISIN BEY, *Notices sur les travaux d'amélioration de l'embouchure du Danube et du bras de Souline 1857—1891*. Paris, 1893.

— V. DE RUMMEL. *Gurile Chilie ale fluviului Dunărea*. St. Petersburg, 1898.

Carte du bras de Souline levé en 1895 par S. Magnussen, aide ing. et par E. Henriksen hydrographe sous la direct. de C. Kuhl, ing. Echelle 2.000 pieds par pouce. Com. Europ. Dan.

P. S. CEHOVICI. *Brațul rusesc al fluviului Dunărea*. (Chilia). Odessa. 1904.

DR. L. LALOY. *L'accroissement du Delta du Danube*. „Le Géographie”. 1908.

E. MONUSSEN. *Ridicarea topografică a gurilor Dunării în 1906*.

VENIAMIN SEMENOV. *K Vosporoson a navostanii delty Dunaia*. (Izvestio rouskavo gegraphitscheskavo obstchestva XLIV, 1908).

N. DOCAN. *Explorațiuni austriace pe Dunăre la sfârșitul veacului al XVIII-lea*. Anal. Acad. Rom. XXXVI. Mem. sect. istorice.

DIMITRIE A. STURDZA. „*Insemnătatea lucrărilor comisiunii europene de la gurile Dunării*”. *Analele Acad. Române*. Tom. XXXV. 1913.

„*Note sur les travaux techniques de la commission européenne du Danube*”. 1856—1902. Galatz. 1903.

C. BRĂTESCU. *Delta Dunării*, Buc. 1912. Idem Bul. Soc. Geogr. 1923. *Lacul Mangalia*. Bul. Soc. Geogr. Rom. V. 36.

CH. DANTIN. *Navigația pe Dunăre, studiu economic*. „Le Génie civil”. N. 20, 1915, Paris.

CH. DANTIN. Navigația pe Dunăre, „Le Génie Civil“, Paris 1915.

G. DEMORGNY. *La question du Danube*. Paris.

GH. ANTIPA. Lacul Razim. Buc. 1894. *Punerea în valoare a terenurilor de inundație ale Dunărei*. București, 1907. *Regiunea inundabilă a Dunărei*. Câteva probleme științifice și economice privitoare la Delta Dunărei. Bul. Acad. Rom. Tom. XXXVI. Mem. Secț. Șt. *Das Ueberschwemmungsgebiet de unteren Donau*, Buc. 1912. *Die Biologie des Donaudeltas und des Inundationsgebietes des unteren Donau*. Dunărea și problem. ei științifice, economice și politice. Buc. 1921.. *Trei memorii privitoare la ameliorarea regiunii inundabile a Dunărei*. București, 1913.

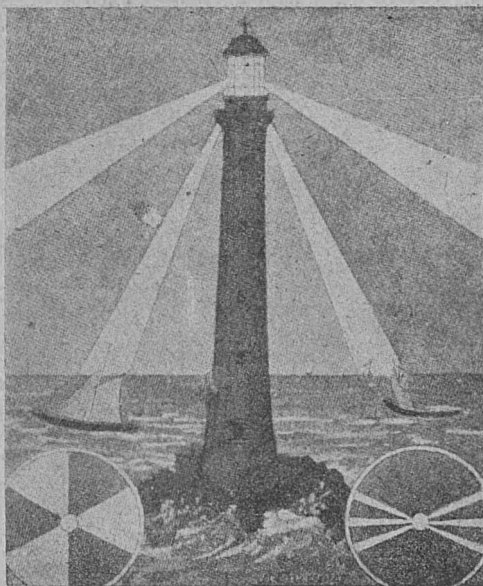
— I. G. VIDRAȘCU. „*Memoriu relativ la metodele întrebuințate la ridicările geodezice, topografice și hidrografice din Delta Dunărei*“. Buc. 1914. *Gura Sulinei și căile maritime ale țării*. Bul. Soc. Politehnice, 1924. — *Bratul Chilia*, Bul. Soc. Reg. de Geografie. Tom. XLII. Buc. 1923. — *Delta Dunărei*. Bul. A. G. I. R. 1926. — Canalul „*Principele Ferdinand*“. Rev. Soc. conductoriilor de lucrări publice. București, An. X. N. 1. 1915.

I. LEPȘI, *Vârsta Deltei Dunărei*. Analele Dobrogei. An. IV. 1923.

Căp. M. D. IONESCU. Formarea Deltei Dunărei, conferință. Bul. Soc. Geografice Rom. Nr. 1. 1909. Harta istorică a Deltei Dunărei.

LT. COMANDOR FUNDĂTEANU PREDĂ. Studii și lucrări hidrografice executate de Serv. Hidrografic al Marinei în regiunea Zibrieni—Oceacof—Sulina. Revista Marinei. An. III. N. 1. 1928.

I. C. BAICOIANU, Dunărea. București, 1915.

ERATĂ ȘI ADAOS

- Pag. 14, rândul 9, Coasta de Argint, în loc de Coasta de Azur.
„ 25, legenda chartei. Giacomo, în loc de Gincomo.
„ 62, rândul 23, Conea, în loc de Cornea.
„ 68, rândul 4, în loc de «după dr. Antipa», după ing. Vidrașcu.
„ 94, la legenda ilustrației, Baudry, în loc de Branly.
„ 123, rândul 40, «După doi ani căpitanul, mai târziu mareșalul Moltke...»,
în loc de «După doi ani mareșalul Moltke...».
„ 150, la sfârșitul ultimei note, punct în loc de două puncte.
„ 152, rândul penultim, du mois în loc de «dum ois».
„ 153, rândul 3, Kiral, în loc de Kival; rândul 28, *in*, în loc de «du».
„ 170, nota 3, «Voyage agricole dans...» în loc de «Voyage dans...»
„ 177, rândul 30, Bletoser kovisch, în loc de Bieloser kovisch.
„ 189, rândul 44, Dauluchioi, în loc de Danluchioi.
„ 190, rândul 38, primi, în loc de prim.
„ 193, rândul 12, anul 1894, în loc 1884.
„ 194, rândul 24, «Comune» în loc de Comună.
„ 199, rândul 3, «O parte din populația mahomedană», în loc de «O
parte din populația turcească..»
„ 220, rândul 42, «aceste», în loc de «acste».

TABLA DE MATERIE

	Pag.
<i>Prefața</i>	7—11
<i>Introducere</i>	13—22
Numiri vechi — Originea numelui „Dobrogea“	22—29

PARTEA I-a

I. <i>Considerațiuni geologice. — Originea și formațiunea soclului continental Dobrogean</i>	31—36
II. <i>Când a apărut Dunărea. — Formațiunea brațelor și a Deltei. — Originea lagunei Dobrogene</i>	36—46
III. <i>Horstul Dobrogean. — Depresiunile. — Originea lacurilor</i>	47—51
IV. <i>Minerale</i>	51—52
<i>Literatura. — Studii relative la geologia, mineralogia și petrografia Dobrogei.</i>	52—54
<i>Informațiuni geografice. — Descrierea geometrică a Dobrogei .</i>	55—69
<i>Dunărea între Turk-Smil și Măcin. — Regiunea Măcin. — Isaccea. — Munții Măcinului. — Regiunea Isaccea — Tulcea. — Babadag</i>	61—63
<i>Regiunea Deltei</i>	63—71
<i>Canalurile</i>	71—72
<i>Regiunea Lagunei Razimului</i>	72—73
<i>Coasta Mărei Negre. — Coasta de Argint .</i>	73—75
<i>Farurile</i>	75—76
<i>Lacurile sărate</i>	76—77
<i>Regiunea Hârșova. — Gura Dobrogei.</i>	77—78
<i>Regiunea stepei ierboase. — Regiunea Deliormanului.</i>	78
<i>Insula Șerpilor</i>	79—82
<i>Fauna și Flora Dobrogei. — Literatură.</i>	82—88
<i>Climatologia</i>	88—89

PARTEA II-a

<i>Considerații istorice. — I. Topografia antică a Dobrogei.</i>	91—101
I. <i>Dobrogea în antichitate. — Populația. — Expedițiile Fenicienilor și Egiptenilor. — Emigrarea Sciților. — Expedițiile Geto-Sciților împotriva Bizantinilor. — Expediția lui Darius. — Expediția lui Alexandru cel Mare. — Expediția lui Lysimach</i>	101—118

	Pag.
<i>Romanii în Scythia Minor (Dobrogea).</i>	113—118
Poetul Ovidiu la Tomi	118—120
Dela Claudiu la Traian	120—122
<i>Expediția împăratului Traian în Scythia Minor</i>	122—125
Organizarea Militară	125—128
Organizarea Administrativă	128—129
<i>Civilizația romană</i>	129—132
<i>Mithraismul, Cultul Solar și Creștinismul.</i>	132—134
<i>Barbarii. — Dobrogea sub Justinian. — Rușii Varegi în Dobrogea</i>	138—145
<i>Ducatul Paristrion.</i>	145—146
<i>Principatul lui Balica.</i>	146—147
<i>Principatul lui Dobrotici</i>	147—149
<i>Dobrogea românească sub Mircea cel Bătrân</i>	149—151
<i>Dobrogea sub dominația Turcilor.</i>	151—157
<i>Populația Dobrogei în timpul dominației otomane</i>	
I. Românii. Biserici și școli românești	157—169
II. Turco-Tătarii.	169
III. Bulgarii	169—171
IV. Cazacii zaporojani și Lipovenii.	171—174
V. Germanii	174—175
VI. Cerchezii, Lazii, Arabii, Găgăuții și Hircoii	175—176
Populația după naționalități în 1850—1878	176—178
Dobrogea în sec. XIX	178—179

PARTEA III-a

<i>Cum a fost încorporată Dobrogea la România. — Tratatul dela San Ștefano. — Congresul și tratatul dela Berlin. — Istoria unei frontiere</i>	181—187
Domnitorul Carol despre Dobrogea	187—188
Frontiera Româno-bulgară. — Afacerea Arab-Tabia. — Conflictul ruso-român.	188—190
Călătoria Domnitorului Carol în Dobrogea (1878)	190—191
<i>Populația</i>	191—196
Indiciul cefalic	197—198
Naționalitățile	198—202
Regimul excepțional și Constituția Dobrogei	203—204
Drepturile politice	204
Regimul proprietății și colonizările	204—210
<i>Civilizația română în Dobrogea. — Eșirea noastră la mare</i>	210—216
Podurile de peste Dunăre	216—221
Portul Constanța	221—224
Portul Sulina	224
Porturile Sf. Gheorghe, Mangalia, Balcic și Cavarna	224
Marina comercială	225—227
Canalurile din regiunea Deltei și a lagunelor	227
Căile de comunicații	230—231
Cercetările arheologilor români în Dobrogea	231—238

	Pag:
Numismatica	238—240
Învățământul public și Cultele	240—242
Organizarea Judiciară	242
Dobrogea din punctul de vedere economic	243—245
Dezvoltarea orașelor și a satelor	245—253
Bulgarii și Dobrogea	253—258
Împărțirea administrativă	258—263
Istoricul presei Dobrogene	263—266
Bibliografie. — Cartografie	266—275